

STRATEGIJA ZAPOŠLJAVANJA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, 2013-2020

Zenica, mart 2013. godine

Naziv djela: Strategija zapošljavanja Zeničko-dobojskog kantona, 2013-2020

Naručilac: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona

Izvršilac: Ekonomski fakultet Univerziteta u Zenici

Za izvršioca: prof. dr. Dževad Zečić, dekan Ekonomskog fakulteta

Projektni tim:

1. Dr. sc. Jasmin Halebić, voditelj projektnog tima
2. Dr. sc. Nino Serdarević, saradnik za oblast Ekonomija: razvoj i poduzetništvo
3. Dr. sc. Dijana Husaković, saradnik za oblast Ekonomija: razvoj i poduzetništvo
4. Dr. sc. Hasan Mahmutović, saradnik za oblast: Socijalni položaj nezaposlenih
5. Dr. sc. Bernard Harbaš, saradnik za oblast: Socijalni položaj nezaposlenih
6. Mr. sc. Ivana Grubešić, saradnik za oblast: Radno pravo i pripadajuća problematika
7. Dr. sc. Ishak Mešić, saradnik za oblast: Obrazovanje, srednje i visoko
8. Dr. sc. Almir Alihodžić, saradnik za oblast: Obrazovanje, srednje i visoko
9. Dr. sc. Rifet Đogić, saradnik za oblast: Sistemske nauke, organizacija
10. Mr. sc. Rijad Kovač, saradnik za oblast: Sistemske nauke, organizacija
11. Mr. sc. Dženan Kulović, saradnik za oblast: Sistemske nauke, organizacija
12. Dr. sc. Halil Gutošić, saradnik za oblast: Projekt menadžment
13. Dr. med. Amela Agić, saradnik za oblast: Zdravstvo
14. Ajla Muratović, dipl. oec.
15. Esma I. Dizdarević, dipl. iur.

Tehnička obrada teksta: Nermin Ahmić, dipl.oec.

SADRŽAJ:

Popis tabela i slika.....	5
Popis korištenih skraćenica	7
I dio: Uvod	8
1.1. Uvodne napomene	9
1.2. Okvir.....	9
1.3. Učesnici procesa i potencijalni korisnici	13
1.4. Metodologija i proces	14
II dio: Problem nezaposlenosti/zapošljavanje u Zeničko-dobojskom kantonu.....	15
2.1. Demografska struktura i zdravlje stanovništva.....	15
2.1.1. Osnovni demografski podaci.....	15
2.1.2. Prirodno kretanje stanovništva	16
2.1.3. Zdravstveno stanje i zdravstvena zaštita stanovništva u ZDK	18
2.2. Pregled problema nezaposlenosti/zapošljavanja u ZDK.....	21
2.2.1. Vrste nezaposlenosti u ZDK.....	23
2.2.2. Posljedice visoke nezaposlenosti.....	23
2.3. Nivo zaposlenosti i nezaposlenosti	24
2.4. Karakteristike zaposlenih/nezaposlenih.....	27
2.4.1. Nezaposleni prema radnom iskustvu i statusu.....	27
2.4.2. Nezaposleni prema kvalifikacionoj strukturi.....	28
2.4.3. Nezaposleni prema starosnoj dobi.....	30
2.5. Iskazane potrebe poslodavaca.....	30
2.6. Kvalifikacije i kompetencije raspoložive radne snage.....	31
2.7. Zanimanja na tržištu rada u ZDK	33
2.8. Glavni privredni sektori.....	35
2.9. Radno pravo i pripadajuća problematika	36
2.9.1. Radnopravni odnosi u BiH između međunarodnih standarda rada i složene državne strukture	36
2.9.2. Kantonalna nadležnost u radnim i socijalnim odnosima i drugim odnosima relevantnim za pitanje povećanja zaposlenosti.....	38
2.9.3. Kantonalna služba za zapošljavanje	40
2.10. Radna ravnopravnost	41
2.10.1. Zakonodavni okvir	41
2.10.2. Institucionalni okvir	42

2.10.3. Analiza nezaposlenih prema spolu	43
2.11. Potrebe grupa u nepovoljnom položaju na tržištu rada	44
2.12. Socijalni i privredni trendovi u ZDK	46
2.13. Dostupni resursi za otklanjanje problema	47
2.14. Situaciona analiza/analiza okruženja (PEST i SWOT analiza)	51
2.14.1. PEST analiza	52
2.14.1.1. Političko-pravni faktori	52
2.14.1.2. Ekonomski faktori	52
2.14.1.3. Društveni faktori	53
2.14.1.4. Tehnološki faktori	53
2.14.2. SWOT analiza	54
III dio: Vizija i strateški ciljevi	56
3.1. Definisanje vizije i misije u rješavanju problema nezaposlenosti	56
3.2. Definisanje specifičnih strateških ciljeva i prioriteta u oblasti zapošljavanja	59
IV dio: Mjere, aktivnosti i generalni plan implementacije	60
4.1. Plan implementacije i institucionalni okvir	60
4.2. Pregled mjera i aktivnosti	60
V dio: Monitoring i evaluacija	96
5.1. Plan za monitoring i izvještavanje	96
5.2. Plan za evaluaciju	97
Literatura	98
Dodaci Strategiji zapošljavanja	101
Dodatak 1. Okvir za monitoring rezultata	101
Dodatak 2. Akcioni plan za period septembar 2013. – decembar 2014.	103
Prilozi Strategiji zapošljavanja	108
Prilog 1. Raniji naponi za rješavanje problema zapošljavanja u ZDK	108
Prilog 2. Rezultati komparativnih analiza (ZDK/TK/KS/FBiH/BiH)	113
Prilog 3. Sistemska uvezanost, upravljanje i održivost strategije (uzroci, posljedice, ciljevi i strategije intervencije)	120
Prilog 4. Logični radni okvir	123
Prilog 5. Plan aktivnosti	128
Prilog 6. Sistem monitoringa i evaluacije	132

POPIS TABELA I GRAFIKONA

Tabela 2.1 – Struktura stanovništva u ZDK (uporedna tabela)	15
Tabela 2.2 – Dobna ovisnost mladih i starih u ZDK, odabrane godine.....	16
Tabela 2.3 - Koeficijent dobne ovisnosti u općinama ZDK, 2012. g.	16
Tabela 2.4 - Broj stanovnika i gustina naseljenosti po općinama ZDK	17
Tabela 2.5 - Prirodni priraštaj stanovništva ZDK, 2011. g.....	17
Tabela 2.6 - Prirodni priraštaj u općinama ZDK.....	18
Tabela 2.7 – Selektivni podaci o stanju zdravstvene zaštite u ZDK, 2011. g.	21
Tabela 2.8 – Stanovništvo i zaposlenost u ZDK, komparativni prikaz, 1991 i 2012	21
Tabela 2.9 – Prirodna i ciklična stopa nezaposlenosti u ZDK, 2012.....	23
Tabela 2.10 – Procjena izgubljenog životnog standarda u ZDK, 2011	23
Tabela 2.11 - Usporedni prikaz ukupne nezaposlenosti i odstupanja ZDK/FBIH za period dec. 2005.–nov. 2012.....	24
Tabela 2.12 - Osobe registrovane kao nezaposlene – klaster koncentracije.....	25
Tabela 2.13 - Broj registrovanih nezaposlenih lica po općinama, 2005. – 2011.....	25
Tabela 2.14 - Kretanja broja zaposlenih po područjima KD za period 2008. – 2011.	26
Tabela 2.15 - Prikaz pokazatelja nezaposlenih lica i korisnika pomoći	27
Tabela 2.16 - Povećanje nezaposlenih osoba sa radnim iskustvom	27
Tabela 2.17 - Mogućnost zaposlenja posebnih grupa izračunata min-max metodom.....	28
Tabela 2.18 - Prikaz kvalifikacione strukture nezaposlenih ZDK/FBIH, nov. 2012.....	28
Tabela 2.19 - Zapošljivost prema stručnoj spremi u ZDK, min-max metoda	29
Tabela 2.21 - Registrovana nezaposl., dob i kvalifikaciona struktura, 31.12.2012.....	30
Tabela 2.22 - Pregled zvaničnih podataka o iskazanoj potražnji poslodavaca.....	31
Tabela 2.23 – Nezaposlene osobe u ZDK prema stručnoj spremi, 2007-2012.	31
Tabela 2.24 - Nezaposlene osobe u općinama ZDK po stručnoj spremi, 2012. g.....	31
Tabela 2.25 - Nezaposleni u ZDK – udio u Federaciji BiH, novembar 2012.	32
Tabela 2.26 – Broj nezaposlenih u ZDK, decembar 2012.....	33
Tabela 2.27 – Zanimanja nezaposlenih lica unutar kvalifikacija, ZDK, decembar, 2012.....	34
Tabela 2.28 - Indeksi ind. proizvodnje po oblastima i granama u ZDK, 2007-2012	35
Tabela 2.29 - Neki pokazatelji glavnih privrednih sektora ZDK	36
Tabela 2.30 – Pregled nadležnosti ZDK u selektivnim oblastima.....	39
Tabela 2.31 – Spolna struktura nezaposlenosti ZDK, 2005.-2012.	43
Tabela 2.32 – Starosna struktura nezaposlenosti žena u ZDK u 2012. godini	43

Tabela 2.33 – Nezaposlenost prema kvalifikacionoj strukturi prema spolu u ZDK, 2012.	43
Tabela 2.34 – Nezaposlenost žena prema kvalifikacionoj strukturi	44
Tabela 2.35 - Kretanje na tržištu rada i drugih socijalnih elemenata ZDK, 2007-2012	46
Tabela 2.36 - Projekcija: socijalni i privredni trendovi u ZDK, 2013-2017	46
Tabela 2.37 - Rashodi na politike zapošljavanja u ukupnim troškovima budžeta, 2006-2010 (u milionima KM).....	48
Tabela 2.38 - Učešće planiranih rashoda iz budžeta za politike zapošljavanja, 2005. – 2010. (u milionima KM).....	48
Tabela 2.39 - Pregled isplata nedostajućih sredstava kant. službama za zapošljavanje, 2011.	49
Tabela 2.40 - Učešće planiranih rashoda iz budžeta za politike zapošljavanja, 2005.-2010.	50
Tabela 2.41 - Plan i struktura budžeta ZDK	50
Tabela 3.1 – Kvantifikacija strateških ciljeva zapošljavanja u ZDK, 2013.-2020.	58
Tabela 4.1 – Najvažnija tijela za usvajanje/provedbu Strategije	60
Grafikon 1 - Grafički prikaz odabranih vitalnih indikatora u periodu 1991-2005-2009-2011.	18
Grafikon 2 - Broj zdravstvenih radnika, 1991-2005-2009-2011.....	19
Grafikon 4 - Prevalenca morbiditeta od hroničnih nezaraznih bolesti, 2005-2011.g.....	20
Grafikon 5. Pregled nezaposlenih prema starosnoj dobi i dužini prijave; 31.12.2012.....	24
Grafikon 6 – Porast pad zaposlenih u 2008 i 2011 g.....	26
Grafikon 7 - Pregled nezaposlenih prema kvalifikacionoj strukturi i starosnoj dobi.....	29
Grafikon 8 - Zapošljivost prema stručnoj spremi.....	29
Grafikon 9 - Prijavljene nezaposlene osobe sa invaliditetom, 2005-2009-2011-2012. g.....	45
Grafikon 10 - Nezaposlena lica prema odabranim parametrima, 2005-2009-2011-2012.g.....	45
Grafikon 11 - Trend kretanja privrednih tržišno orjentisanih grana za period 2013.-2017.....	47
Grafikon 12 - Trend kretanja pasivnog (i javnog) sektora za period 2013.-2017	47

Popis korištenih skraćenica

ASBH	- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BDP	- bruto domaći proizvod
CBBH	- Centralna banka Bosne i Hercegovine
CEDAW	- Komitet za eliminaciju diskriminacije prema ženama
CŽR	- civilnih žrtava rata
DAC	- Development Assistance Committee (Komitet za razvojnu pomoć)
ESZ	- Evropska strategija zapošljavanja
EU	- Evropska Unija
FBiH	- Federacija Bosne i Hercegovine
FZZZ	- Federalni zavod za zapošljavanje
IPA	- Instrument pred-pristupne pomoći EU
KD	- klasifikacija djelatnosti
KS	- Kanton Sarajevo
MOR	- Međunarodna organizacija rada
MSP	- mala i srednja preduzeća
OECD	- Evropska organizacija za saradnju i razvoj
OMC	- otvoreni metod koordinacije
PEST	- Političko-pravni, ekonomski, socijalni i tehnološki faktori
PIO/MIO	- penzijsko (mirovinsko) invalidsko osiguranje
RVI	- ratni vojni invalidi
SR	- Strategija razvoja
SSP	- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SWOT	- snage, slabosti, prilike i prijetnje
UINO	- Uprava za indirektno/neizravno oporezivanja
PU	- Porezna uprava
ZDK	- Zeničko-dobojski kanton
ZLS	- Zakon o lokalnoj samoupravi

I DIO: UVOD

1.1. Uvodne napomene

Svaka strategija u oblasti ekonomije ima zadatak utvrđivanja strateških ciljeva i osmišljavanja načina optimalnog angažovanja oskudnih resursa za njihovo ostvarivanje. Strategijom zapošljavanja Zeničko-dobojskog Kantona 2013.-2020. nastoji se trasirati put za unaprjeđenje pitanja zaposlenosti u srednjem roku.“ Misao vodilja strategije zapošljavanja jesu riječi J.M. Keynesa: „Brinite se o zaposlenosti, budžet će se pobrinuti za sebe.“¹

Fokus ove strategije zapošljavanja jeste tržište rada, kao institucionalno strukturirani mehanizam na kojem se, u općenitom smislu, susreću ponuda radnih vještina i potražnja za radom uobličena u konkretna radna mjesta. Interesni sudionici na tržištu rada su pored zaposlenih, nezaposlenih i preduzeća, vlada ZDK i njena tijela, te cjelokupno stanovništvo ZDK na čije se blagostanje odražavaju ishodi djelovanja tržišta rada. U tom smislu, efikasnost tržišta rada u ZDK uvećava a neefikasnost umanjuje zaposlenost, a time i životni standard stanovništva.

Ova strategija je obuhvatila razmatranje pitanja zapošljavanja iz regionalne perspektive (ZDK) nastojeći postići fokusiranost koju strategije viših nivoa (FBiH i BiH) teško mogu ostvariti. Strateško planiranje iz regionalne perspektive se oslanja na potpunije razumijevanje regionalnih potreba, problema i potencijala te na uspostavljanje partnerstva između interesnih sudionika na tržištu rada. Strateškim planiranjem na regionalnom nivou se može postići efikasnije ostvarivanje strateških ciljeva viših nivoa.

Strategija je izrađena u vremenskom razdoblju od dva mjeseca što predstavlja značajno vremensko ograničenje za oblikovanje dokumenata ovakve vrste. Taj rok je shvaćen kao ograničenje u kojem se nastoje iznaći optimalna rješenja.

1.2. Okvir (povezanost sa relevantnim strateškim dokumentima)

Donosioci strateških odluka se slažu u stavu da ekonomiju jedne zemlje nije moguće transformisati reformama samo na jednom nivou administrativnog uređenja. Ovo posebno vrijedi za ekonomiju BiH. Svaka zemlja je uređena putem više administrativnih nivoa pa je samo uz blisku saradnju svih moguće postići zamah potreban za reforme i ostvariti napredak u blagostanju građana.

Ovaj okvir ima za cilj kratko predstaviti ranije usvojene strateške odrednice na različitim nivoima a koje imaju posebnu važnost u pripremi Strategije zapošljavanja ZDK. Njime će se postići optimalna konzistentnost sa drugim relevantnim strateškim dokumentima. Raditi zajedno sa društvenim partnerima podrazumijeva i usklađivanja dugoročnih opredjeljenja sa dokumentima različitih nivoa. Pored obaveze ZDK da uzme u obzir različite strateške dokumente postoji i praktična potreba usklađivanja politika od najvišeg, evropskog, do lokalnog, općinskog nivoa, svrha je i bolja koordinacije politika i iznalaženje izvora finansiranja u ostvarivanju zajedničkih ciljeva. Strateški okvir se sastoji od pregleda dokumenata navedenih u Projektnom zadatku (s. 2), te od kratkog prikaza strategije Europe 2020.

Strategija zapošljavanja BiH, 2010.-2014. ima za cilj povećati kvalitet i kvantitet radnih mjesta i istovremeno promovira socijalnu uključenost i borbu protiv nejednakosti među spolovima.

¹ D.E. Moggridge (ed.), 1933. *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, 30 svezaka, London: Macmillan and Cambridge: Cambridge University Press za The Royal Economic Society, sveska XXI: str. 150.

Njome su utvrđena tri prioritetna cilja:

- promoviranje inkluzivnog i zapošljavanjem bogatog rasta i smanjenje deficita produktivnog zaposlenja i dostojanstvenog rada.
- unaprjeđenje zapošljivosti žena i muškaraca, a naročito najugroženijih.
- unaprjeđenje djelotvornosti, efikasnosti i upravljanja politikama i institucijama tržišta rada.

Strategija zapošljavanja FBiH 2009.-2013. utvrdila je šest strateških ciljeva:

- stimulirati rast, zapošljavanje i poboljšanje kvaliteta radnih mjesta,
- osigurati inkluzivna tržišta rada, kroz sprječavanje dugoročne nezaposlenosti,
- neaktivnosti, socijalne isključenosti i siromaštva radno sposobnog stanovništva,
- unaprijediti usklađenost ponude sa potrebama tržišta rada,
- povećati i unaprijediti ulaganja u ljudski kapital i prilagoditi sustave
- obrazovanja i obuke novim zahtjevima na tržištu rada za znanjima i vještinama,
- jačanje socijalne i teritorijalne kohezije kroz razvoj poduzetništva,
- jačanje institucionalnih kapaciteta i socio – ekonomskog dijaloga na planu
- zapošljavanja.

Evropa 2020 je naziv strategije rasta EU za sljedeće desetljeće. Pretpostavlja konkretne ciljeve koje treba dostići u oblastima: obrazovanje, zaposlenost, korištenje energije i inovacije. Evropska vizija 2020 predstavlja i tri uzajamno nadopunjujuća prioriteta:

- Pametan rast: razvoj ekonomije na znanju i inovacijama
- Održivi rast: promoviranje resursno efikasne, „zelenije“ i konkurentnije ekonomije
- Inkluzivan rast: jačanje ekonomije sa visokom zaposlenošću koja donosi socijalnu i teritorijalnu koheziju²

Komisija predlaže da se EU ciljevi integriraju unutar nacionalnih ciljeva i putanja razvoja. Pored ciljeva Komisija predstavlja i sedam inicijativa od kojih su za Strategiju zapošljavanja ZDK potencijalno posebno važne:

- „Unija za inovaciju“ koja podržava razvoj i pristup finansiranju istraživanja i inovacija tako da inovativne ideje mogu biti pretvorene u proizvode i usluge koji kreiraju rast i poslove.
- „Agenda za nove vještine i poslove“ čiji je cilj modernizacija tržišta rada i jačanja vještina tokom cijelog života sa ciljem povećanja učešća na tržištu rada, bolje usklađenosti ponude i potražnje i mobilnosti na tržištu rada.
- „Mladi u akciji“ podrazumijeva jačanje performansi obrazovnog sistema i olakšavanje ulaska mladih na tržište rada.
- „Evropska platforma protiv siromaštva“ koja nastoji: osigurati društvenu i teritorijalnu koheziju tako da koristi od rasta i novih poslova budu pristupačne širokoj populaciji;

² Vidjeti: www.ec.europa.eu/eu2020/pdf

aktivno učešće osoba koje žive u siromaštvu i socijalnoj isključenosti kako bi živjeli dostojan život.

Strategija razvoja BiH (SR) i Strategija socijalnog uključivanja BiH su strategije čiji se akcioni planovi implementiraju kako na federalnom tako i na kantonalnim nivoima. SR identifikuje strateške ciljeve, podciljeve, prioritete i mjere kao i akcioni plan za njihovu implementaciju. Strateški ciljevi u SR su: makroekonomska stabilnost, konkurentnost, zapošljavanje, održivi razvoj, EU put i socijalna uključenost. Za ostvarivanje cilja **zapošljavanja** prepoznati su sljedeći podciljevi i prioriteti:

- a) brže stvaranje radnih mjesta kroz razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP) sa prioritetima: (Prioritet 1: Poboljšanje uslova za razvoj postojećih MSP-a, Prioritet 2: Poboljšavati uslove za stvaranje novih MSP-a);
- b) bolje funkcionisanje tržišta rada i aktivne politike zapošljavanja (Prioritet 1: Povećanje fleksibilnosti i poboljšanje funkcionisanja tržišta rada, Prioritet 2: Poboljšati upravljanje aktivnim mjerama zapošljavanja, Prioritet 3: Predupređivati dugoročnu i strukturnu nezaposlenost);
- c) poboljšanje vještina na tržištu rada, strukovnog obrazovanja i treninga (Prioritet 1: Poboljšavati djelovanja tržišta rada kroz razvoj preduzetničke kulture, Prioritet 2: Nastaviti reforme srednjeg stručnog obrazovanja).

Strategija razvoja ZDK 2010.-2020. ujedno predstavlja preduslov za uspješnu realizaciju Strategije zapošljavanja. Unutar Matrice nadležnosti u Strategiji razvoja ZDK na različitim nivoima teritorijalno-političkog organizovanja u FBiH, rad i zapošljavanje su prepoznati kao dio nadležnosti lokalne zajednice. Polazeći od vizije ZDK identificirana su četiri strateška cilja:

- a) Podrška razvoju elektro-energetskog sektora i industrija baziranih na elektro-energetskim potencijalima
- b) Razvoj diverzificirane, vitalne i konkurente regionalne ekonomije
- c) Unapređenje kvaliteta življenja
- d) Izgradnja sistema upravljanja prirodnim i kulturnim resursima

Sa aspekta pripreme ove strategije zapošljavanja posebno je važno naglasiti prioritetni cilj: Razvoj obrazovne infrastrukture i usklađivanje ponude obrazovanja sa potražnjom tržišta, sa pripadajućim mjerama. Također, cjelokupan strateški cilj Razvoj diverzificirane, vitalne i konkurente regionalne ekonomije je uzet u obzir prilikom definisanja ciljeva mjera i prioriteta ove strategije.

U fokusu: Evropska strategija zapošljavanja³

Usvojena na sjednici Evropskog vijeća u Esenu 1994, Evropska strategija zapošljavanja (ESZ) nastoji kreirati više poslova i boljih poslova diljem EU dok je zapošljavanje određeno kao jedan od pet ciljeva⁴ kojeg zemlje članice trebaju ostvariti do 2020. U tom smislu postavljeni su i specifični kvantitativni ciljevi koji se trebaju postići do 2020. g. To su:

- zaposlenost 75% populacije u dobi od 20-64 godine
- stopa napuštanja škola ispod 10%, i barem 40% populacije u dobi 30-34 godine sa završenim visokoškolskim obrazovanjem
- barem 20 miliona osoba manje izloženih riziku siromaštva i socijalne isključenosti.

Za koordinaciju politika zapošljavanja, razmjenu informacija i diskusiju članice EU u ESZ koriste otvoreni metod koordinacije zasnovan na tri principa:

- zajedničkom prepoznavanju i utvrđivanju ciljeva koji se trebaju ostvariti
- zajedničkom utvrđivanju mjernih instrumenata (statistički podaci, pokazatelji, uputstva)
- vrednovanju, odnosno usporedbi uspješnosti između zemalja članica i razmjeni najboljih praksi

Svake godine zemlje članice (putem Komiteta za zapošljavanje) i evropskih institucija kreiraju tzv. „paket zapošljavanja“ koji sadrži:

- smjernice za zapošljavanje: smjernice za politike zapošljavanja zemalja članica koje predlaže Evropska komisija
- programe reformi zemalja članica: izvještaje podnesene od strane vlada u kojima su opisane njihove politike zapošljavanja kako bi se mogle analizirati od strane Evropske komisije i uskladiti sa ciljevima istaknutim u strategiji Evropa 2020
- zajednički izvještaj o zapošljavanju: izvještaj Evropske komisije sa analizom budućih trendova na temelju stanja zaposlenosti u EU
- posebne preporuke za zemlje: preporuke Evropske komisije prema zemljama članicama
- izvještaj pod nazivom Zaposlenost i socijalna kretanja u Evropi koji se kreira na godišnjoj osnovi i služi kao osnovna analitička i statistička potpora za ključne instrumente ESZ.

EU Paket zapošljavanja za 2012 donosi sljedeće smjernice:

- Podrška stvaranju radnih mjesta
 - intenziviranje stvaranja radnih mjesta diljem privrede pomoću poticanja tražnje za radom
 - iskorištavanje potencijala za stvaranje radnih mjesta u ključnim sektorima
 - mobiliziranje EU fondova za stvaranje radnih mjesta

³ European Employment Strategy, vidjeti na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en> (pristup: 22.01.2013)

⁴ Ostali ciljevi su: istraživanje i razvoj, klimatske promjene i energija, obrazovanje i borba sa siromaštvom.

- Obnavljanje dinamičnosti tržišta rada
 - reforma tržišta rada
 - ulaganje u vještine
 - napori za evropsko tržište rada
- Poboljšanje upravljanje (governance) u EU
 - osnaženo komplementarno nacionalno izvještavanje i koordinacija sa poboljšanim višestranim nadzorom
 - jačanje uključenosti socijalnih partnera
 - snaženje veze između politika i finansiranja

Svaka od navedenih smjernica je popraćena nizom mjera i projekata koji se trebaju provesti ili se provode na nivou EU i pojedinih zemalja članica.

1.3. Učesnici procesa i potencijalni korisnici

Učesnici u izradi Strategije su, pored Projektnog tima, i svi interesni sudionici (engl. stakeholders) koji su u različitim fazama dali svoj doprinos njenom konačnom izgledu. Na prvom mjestu je to Koordinaciono tijelo za usklađivanje aktivnosti na izradi strategije, dajući značajan doprinos u svim fazama izrade Strategije, u sastavu:

1. Jasenka Jukić, predsjednik, ispred Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice
2. Dijana Dedić, član, ispred Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice
3. Mario Vrbić, član, ispred Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice
4. Nihad Pašalić, član, ispred JU Služba za zapošljavanje ZDK
5. Harun Kahvedžić, član, ispred JU Služba za zapošljavanje ZDK

Potencijalni korisnici strategije su:

- vlada i ministarstva Zeničko-dobojskog kantona
- lokalne zajednice (općine) u ZDK
- vlasti višeg nivoa
- akademska zajednica
- javnost
- poslodavci
- domaći i strani investitori
- mediji
- ne-vladin sektor
- druge organizacije prilikom strateškog planiranja

1.4. Metodologija i proces

Metodologiju izrade ove strategije u najvećoj mjeri je odredio projektni zadatak utvrđen od strane Naručioca te program rada usaglašen između Izvršioca i Naručioca. Sa praktične strane izrada strategije se oslanja na Praktični priručnik za izradu lokalnih strategije zapošljavanja u novim članicama i zemljama kandidatima za članstvo u EU.⁵ Nadalje Strategija zapošljavanja je usklađena sa Evropskom strategijom zapošljavanja (vidjeti tekst: „U fokusu“).

Proces izrade strategije je, prema Projektnom zadatku, trajao 60 dana a uključio je sve interesne sudionike naročito u fazi Radionice za definisanje strateškog okvira. Izradi strategije se pristupilo korištenjem smjernica Upravljanja projektnim ciklusom⁶ i pristupa Logičkog okvira⁷. Izrada Strategije je obuhvatila sljedeće faze:

- *Analiza tržišta rada.* Analiza služi za shvatanje obima i dubine problema zapošljavanja u ZDK. U okviru ove faze su prikupljeni i klasificirani podaci koje se odnose na broj (ne)zaposlenih, njihove karakteristike (starosna dob, geografska raspršenost, procjena potražnje za radom, kvalifikaciona struktura radne snage, zanimanja koja se nude/traže na tržištu rada, glavni privredni sektori u pogledu zapošljavanja, jednakost polova među (ne)zaposlenima, demografska struktura radne snage i stanovništva, procjena potreba grupa u nepovoljnom položaju, socijalni i privredni trendovi na tržištu rada, te radno-pravna problematika). Nadalje, ova faza obuhvata i analizu dostupnih finansijskih resursa za provedbu politika i mjera na tržištu rada u okviru koje je procijenjena vrsta i struktura finansijskih resursa.
- *Definisanje strateških ciljeva i mjera.* Pri čemu strateški ciljevi uzimaju u obzir potrebe i očekivanja interesnih sudionika (Naručioca, nezaposlenih, poslodavaca) a mjere su shvaćene kao instrumenti kojima se, uz korištenje resursa, ostvaruju određeni strateški ciljevi.
- *Izrada Akcionog plana zapošljavanja.* Plan sadrži popis projekata, njihovih nosioca, vrijednost projekata i potencijalne izvore finansiranja, vremenski okvir, glavne aktivnosti i očekivane rezultate, odnosno indikatore o postignutim rezultatima.

U pojedinim dijelovima faza izrade Strategije obuhvaćeni su, u skladu sa Projektnim zadatkom, aktuelni strateški dokumenti i predviđeni i ostvareni rezultati iz njihove provedbe. To se posebno odnosi na dio faze *definisanje strateških ciljeva i mjera*.

U svrhu potpunog razumijevanja problema održana je i jedna radionica uz učešće interesnih strana (Projektnog tima, Koordinacionog tijela za usklađivanje aktivnosti na izradi strategije, predstavnika udruženja poslodavaca, Privredne komore, općina ZDK, ne-vladinog sektora, javnosti). Rezultati te radionice su poslužili za izradu SWOT i PEST analiza sa ciljem objektivnijeg procjenjivanja pitanja okruženja i konkurentnosti učesnika na tržištu rada u ZDK u svjetlu utvrđivanja jakih strana (snage i prilike) i slabih strana (slabosti i prijetnje). Kroz strateške ciljeve i mjere dodatno se podupiru i osnažuju jake strane a ublažavaju i koriguju slabe strane tržišta rada u ZDK. Vizija strategije je odredila sliku tržišta rada u ZDK u budućnosti.

Nadalje, nakon analize tržišta rada, a prema definisanim strateškim ciljevima predloženi su aktivnosti/projekti kao sastavni dio Strategije te akcioni plan sa prioritnim aktivnostima i angažovanjem

⁵ Practical Handbook on Developing Local Employment Strategies in New Member States and Candidate Countries of the European Union, OECD, 2004.

⁶ Engl.- Project Cycle Management

⁷ Engl.- Logical Framework

potencijalnih resursa za prvu godinu implementacije Strategije. Nacrt strategije je komuniciran sa Naručiocem i u finalni oblik strategije su uvrštene sugestije dobijene od strane Koordinacionog tijela. To se posebno odnosi na vremenski rok Strategije i potrebu da se nakon srednjoročne evaluacije (2015. g.) sve aktivnosti razmotre i usklade sa trajanjem strategije do 2020. g.

U IV i V dijelu strategije „Mjere, aktivnosti i generalni plan implementacije“ i „Monitoring i evaluacija“ obavljeno je sljedeće:

- a) Implementacioni okvir se sastoji od definisanog akcionog plana i potencijalnih izvora finansiranja. U akcionom planu su utvrđeni aktivnost/projekat, nosilac aktivnosti (zajedno sa ostalim učesnicima u toj aktivnosti), očekivani rezultat, indikatori uspješnosti, vremenski okvir, procijenjena vrijednost projekata. Za akcioni plan su predloženi potencijalni izvori finansiranja.
- b) Monitoring i evaluacija se sastoji od:
 - Redovnog šestomjesečnog izvještavanja o implementaciji aktivnosti, od strane unaprijed definisanog *sekretarijata*/tijela a pod nadzorom *nadzornog* tijela.
 - Praćenje ostvarivanja rezultata putem definisanog okvira za monitoring indikatora.
 - Plan evaluacije kojim je predviđena: *srednjoročna i sumativna* evaluacija.

II DIO: PROBLEM NEZAPOSLENOSTI/ZAPOŠLJAVANJE U ZENIČKO-DOBOJSKOM KANTONU

2.1. Demografska struktura i zdravlje stanovništva

2.1.1. Osnovni demografski podaci

Zeničko-dobojski kanton čini dvanaest općina i nalazi se u geografskom središtu Bosne i Hercegovine. Graniči sa tri kantona: Srednjobosanskim, Tuzlanskim i Kantonom Sarajevo. Demografska slika ZDK je pod uticajem rata doživjela primjetne izmjene. Struktura stanovništva se u ratnom i postratnom periodu bitno izmijenila. Prema popisu stanovništva iz 1991. g. u općinama ZDK je ukupno živjelo 489.020

stanovnika, a prosječna gustina naseljenosti je bila 144,81 st/ km². Procjenjuje se da 2011. godine u ZDK živi 399.856 stanovnika a gustina naseljenosti je 120 st/km². Znači, stanovništvo je u odnosu na 1991. g.

umanjeno za 89.164 stanovnika ili za 24 st/km². Gustina naseljenosti u FBiH je u 2011. g. iznosila 89,6 st/km². Analiza starosne strukture stanovništva prema popisu iz 1991. godine pokazuje da je u ZDK živjelo 25,5% mladog stanovništva (0-14 godina), 6,7% starog stanovništva (65 godina i više), što zbirno čini 32,2% ekonomski neaktivnog stanovništva.

Tabela 2.1 – Struktura stanovništva u ZDK (uporedna tabela)

Starosna dob	Stanovništvo 1991	% od ukupnog broja	Stanovništvo 2009	%	Stanovništvo 2011	%
0-14	123.854	25,3	75.995	18,9	75.738	18,9
15-65	325.256	66,5	275.919	68,8	275.167	68,8
65-	30.250	6,2	49.388	12,3	48.951	12,3
Ekonomski neaktivno stanovništvo	154.104	35,5	125.383	30,2	124.689	30,2
Ukupno	489.020 (479.360 ⁸)		400.602		399.856	

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

⁸ Broj stanovnika ZDK bez općine Usora, jer za pomenutu općinu ne postoje podaci o starosnoj strukturi.

U 2009. i 2011. g. je, odnosu na 1991. g., prema starosnoj strukturi, primjetno blago povećanje radnog kontingenta. Što se tiče ekonomski neaktivnog stanovništva uočava se povećanje broja starih i značajan pad broja djece i starih u odnosu na 1991. g. Općenito, broj ekonomski neaktivnog stanovništva (0-14 i 65 i više) se smanjio.

Tabela 2.2 – Dobna ovisnost mladih i starih u ZDK, odabrane godine

Starosni indeks/Godina	1991.	2009.	2011.	2012.
Koeficijent dobne ovisnosti mladih	38,1	27,5	27,5	25,8
Koeficijent dobne ovisnosti starih	9,3	17,9	17,8	17,8

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

U prikazanoj tabeli se može vidjeti da je od 1991. g. koeficijent dobne ovisnosti⁹ doživio značajne promjene. Radno neaktivno stanovništvo je u periodu 2009.-2012. smanjeno u odnosu na 1991. godinu. Međutim, u samoj strukturi radno neaktivnog ili izdržavanog stanovništva desile su se promjene tako da je koeficijent dobne ovisnosti mladih manji u odnosu na 1991. g., a povećan koeficijent dobne ovisnosti starih. Povećanje dobne ovisnosti starih može predstavljati veliko opterećenje za penzijske i socijalne fondove u budućnosti.

Tabela 2.3 - Koeficijent dobne ovisnosti u općinama ZDK, 2012. g.

Općina	Ukupno stanovnika	Radno aktivno stanovništvo	Radno neaktivno stanovništvo	Indikator dobne ovisnosti
Breza	14.070	9.861	4.209	42,7
Doboj-Jug	4.951	3.573	1.378	38,6
Kakanj	43.199	30.897	12.302	39,8
Maglaj	23329	16.082	7.247	45
Olovo	11869	8.076	3.793	46,9
Tešanj	48.427	34.944	13.483	38,6
Usora	6.879	4.736	2.143	45,2
Vareš	10.193	6.563	3.630	55,3
Visoko	40.277	28.310	11.967	42,3
Zavidovići	37.890	26.332	11.558	43,9
Zenica	127.296	87.372	39.924	45,7
Žepče	31.105	21.582	9.523	44,1
ZDK	399.485	278.328	121.157	43,5
FBIH	2.338.277	1.606.574	731.703	45,5

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

Iz gornje tabele se uočava da je koeficijent dobne ovisnosti (mladih i starih) u ZDK nešto niži nego u FBiH dok je općinama ZDK nejednak, najviši u Varešu a najniži u općinama Tešanj i Doboj-Jug.

2.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Pored velikog pada broja stanovnika u općinama Maglaj i Vareš u odnosu na 1991. g., još neke općine u ZDK imaju negativan rast stanovništva u posljednjih 10 godina. Od 2006. do 2011. godine 4 općine bilježe negativan priraštaj (Breza, Vareš, Olovo, Usora). U postratnom periodu primjetan je značajan pad

⁹ Dobna ovisnost je izračunata kao udio (mladih, starih, ili populacije u dobi 0-14 i 65+, u skladu sa vrstom dobne ovisnosti o kojoj je riječ) u radnom kontingentu stanovništva (dob 15-64).

stanovništva, posebno u općini Maglaj, gdje je u 2011. godini broj stanovnika za skoro 47% manji od u odnosu na 1991. g. i u općini Vareš gdje je broj stanovnika manji za 56%. Najviša gustina naseljenosti je u općini Doboj-Jug i iznosi 485,9 st/km², zatim slijede Tešanj i Zenica sa 310,1 odnosno 227,3 st/km².

Tabela 2.4 - Broj stanovnika i gustina naseljenosti po općinama Zeničko-dobojskog kantona

Općina	Broj stanovnika					Gustina naseljenosti		
	1991.	2006	2007.	2009.	2011.	1991.	2005.	2011.
Breza	17.317	14.767	14.763	14.594	14.247	237,6	185,5	195,4
Doboj – Jug	3.259	4.433	4.440	4.523	4.956	471,5	474,9	485,9
Kakanj	55.950	43.390	43.406	43.306	43.209	148,4	117,3	114,6
Maglaj	43.388	23.571	23.587	23.403	23.360	157	85,5	92,7
Olovo	16.956	12.807	12.804	12.406	11.993	41,2	31,9	29,4
Tešanj	48.480	47.672	47.752	48.159	48.351	280,4	314,4	310,1
Usora	9.660	7.068	7.045	6.968	6.888	146	142,3	138,3
Visoko	46.160	11.213	40.151	40.301	40.277	200	175,9	174,5
Vareš	22.203	40.074	11.185	10.743	10.384	56,9	28,9	26,6
Zavidovići	57.164	38.194	38.237	38.027	37.967	102,8	66,3	68,3
Zenica	145.517	127.307	127.334	127.105	127.202	260,6	230,3	227,8
Žepče	22.966	31.094	31.092	31.067	31.022	81,4	109,6	110,0
Ukupno	489.020	401.590	401.796	400.602	399.856	143,4	120,2	119,6

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

Kao što se može vidjeti iz naredne tabele od 2004. do 2011. g. najveći priraštaj imaju općine Tešanj, Kakanj i Zavidovići. Prosječno najmanji priraštaj ima općina Vareš zatim Usora, Breza i Olovo. Ukupno stanovništvo ZDK od 2004. do 2011. g. bilježi smanjenje prirodnog priraštaja, od 2,4‰ u 2004. g. do 1,3‰ u 2011. g. Prirodni priraštaj u FBiH je sa 1,1‰ u 2005. opao na 0,3‰ u 2011. g. Prirodni priraštaj u ZDK je u 1991. g. iznosio 10,8‰, a u RBiH 8,9‰. Najveći porast gustine naseljenosti (od 26%) u 2011., u odnosu na 1991. se bilježi u općini Žepče.

Tabela 2.5 - Prirodni priraštaj stanovništva ZDK kantona, 2011. g.

Općina	Natalitet (2011.)					Mortalitet (2011.)					Prirodni priraštaj
	Broj rođenih (stopa)	Živo-rođeni	M	Ž	Mrtvo-rođeni	Ukupno (stopa)	M	Ž	Umrlo dojenčad	Nasilne smrti	
Breza	102 (7,1)	102	60	42	0	133 (9,3)	63	70	0	4	-2,2
Doboj - Jug	34 (6,9)	34	20	14	0	31 (6,3)	16	15	0	0	0,6
Kakanj	424 (9,8)	424	241	183	0	344 (8)	176	168	2	12	1,8
Maglaj	223 (9,5)	223	118	105	0	187 (8)	96	91	1	4	1,5
Olovo	88 (7,3)	88	55	33	0	94 (7,8)	50	44	0	4	-0,5
Tešanj	509 (10,5)	508	255	253	1	323 (6,7)	185	138	3	7	3,8
Usora	28 (4,1)	28	14	14	0	58 (8,4)	31	27	0	1	-4,3
Visoko	394 (9,8)	394	212	182	0	338 (8,4)	180	158	1	11	1,4
Vareš	57 (5,5)	57	28	29	0	107 (10,3)	54	53	0	0	-4,8
Zavidovići	370 (9,7)	369	185	184	1	304 (8)	157	147	12	5	1,7
Zenica	1239 (9,7)	1238	610	628	1	1069 (8,4)	542	527	11	31	1,3
Žepče	261 (8,4)	261	127	134	0	228 (7,3)	134	94	0	12	1,1
Ukupno ZDK	3729 (9,3)	3726	1925	1801	3	3216 (8)	1684	1532	19	91	1,3

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

Tabela 2.6 - Prirodni priraštaj u općinama ZDK

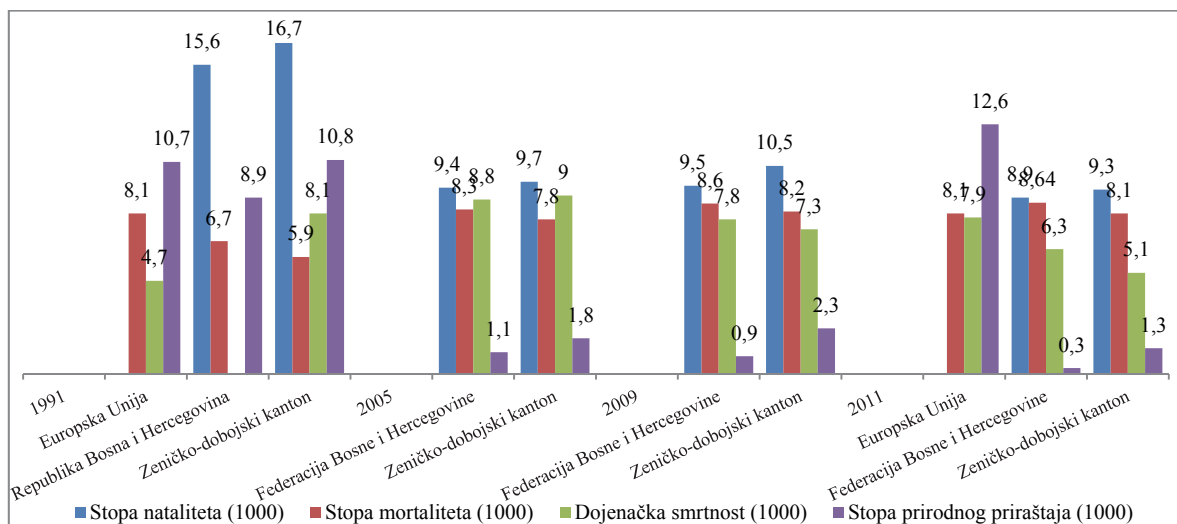
Općina	Prirodni priraštaj				Udio osoba 15-65 u ukupnom stanovništvu 2011.
	2004	2005	2006.	2011.	
Breza	-2,7	-2,6	-2,4	-2,2	69,1
Doboj - Jug	5,6	5,2	4,7	0,6	70,7
Kakanj	2,1	2,8	3,4	1,8	71,3
Maglaj	2,2	1,9	1,9	1,5	69,5
Olovo	2,8	-1,2	-1,2	-0,5	66,7
Tešanj	4,9	4,5	3,3	3,8	70,7
Usora	-2,3	-4,5	-1,1	-4,3	68,0
Visoko	3,8	3,3	3,2	1,4	69,4
Vareš	-3,4	-5,4	-7,7	-4,8	63,8
Zavidovići	3,6	3,0	2,5	1,7	68,4
Zenica	1,3	0,5	1,3	1,3	67,7
Žepče	4,1	4,9	3,7	1,1	68,6
Ukupno ZDK	2,3	1,9	1,7	1,3	69,8

Izvor: Federalni zavod za statistiku.

2.1.3. Zdravstveno stanje i zdravstvena zaštita stanovništva u ZDK

Rat je uzrokovao značajne demografske promjene na području FBiH. Pogibije, ranjavanja, prisilna raseljavanja stanovništva uz ekonomske migracije, posebno mladih, doveli su do kontinuiranog povećanje broja osoba starijih od 65 godina, sa učešćem od 14% u ukupnom broju stanovnika, te povećanja indeksa starenja (sa predratnih 27,5 na poslijeratnih 78,2) što ukazuje na trend izumiranja stanovništva. Demografske promjene u FBiH imale su za posljedicu promjenu osnovnih vitalnih indikatora. Stopa nataliteta u poslijeratnom periodu je u stalnom opadanju (od 15,6 do 8,9), dok je stopa mortaliteta u porastu (6,7-8,64) što se ogleda i u kontinuiranom smanjenju stope prirodnog priraštaja stanovništva.

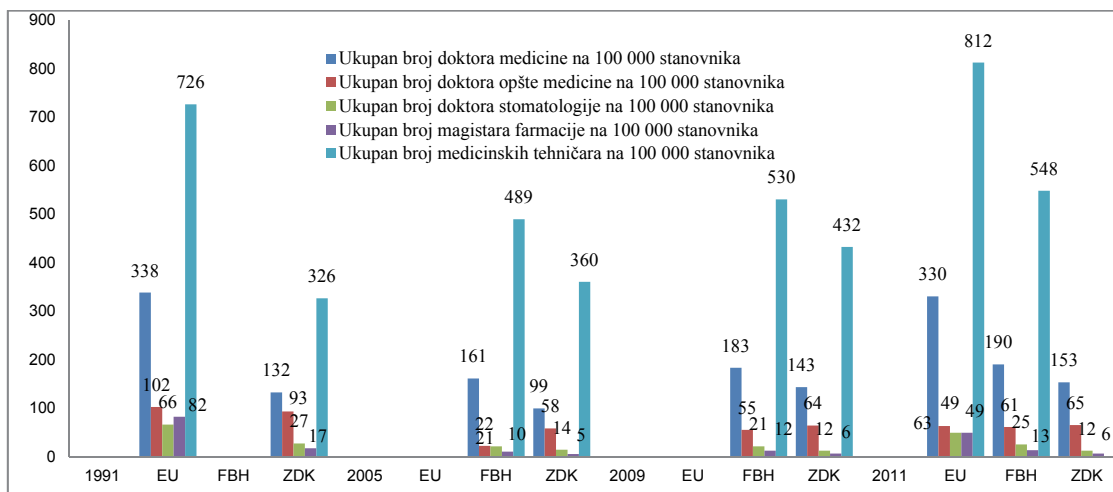
Grafikon 1 - Grafički prikaz odabranih vitalnih indikatora u periodu 1991-2005-2009-2011.

Izvor: Zdravstveno-statistički godišnjak FBiH 2005-2011, Zavod za javno zdravstvo FBiH, Sarajevo

Ratom narušeni higijenski uslovi života, nedostatna zdravstvena zaštita stanovništva u pogledu kadra, opreme, lijekova, sanitetskog materijala, uslova rada, uz neodgovarajuću prehranu, kao i porast konzumiranja duhana i alkohola, te činjenica da je iz rata, na području FBiH izašlo 25 000 trajnih invalida ili 1% od ukupnog broja stanovnika, i to najvećim dijelom iz skupine radno-aktivnog stanovništva, u mnogome je doprinijelo poslijeratnom pogoršanju ukupnog zdravstvenog stanja stanovništva. I u oblasti zdravstvene zaštite stanovništva stanje se nakon rata znatno pogoršalo u odnosu na predratno, posebno, u pogledu broja objekata, opreme, i broja zdravstvenog kadra. Ukupan broj zdravstvenih radnika smanjio se za 40%.

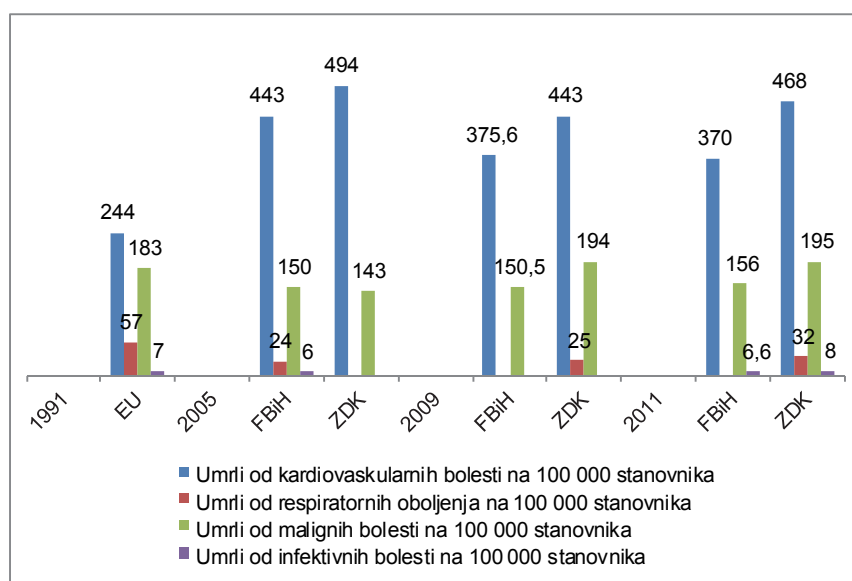
Grafikon 2 - Broj zdravstvenih radnika, 1991-2005-2009-2011.

Izvor: Zdravstveno-statistički godišnjak FBiH 2005-2011, Zavod za javno zdravstvo FBiH, Sarajevo

Vodeći uzroci mortaliteta, u ZDK, kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine, su kardiovaskularna oboljenja i maligne neoplazme.

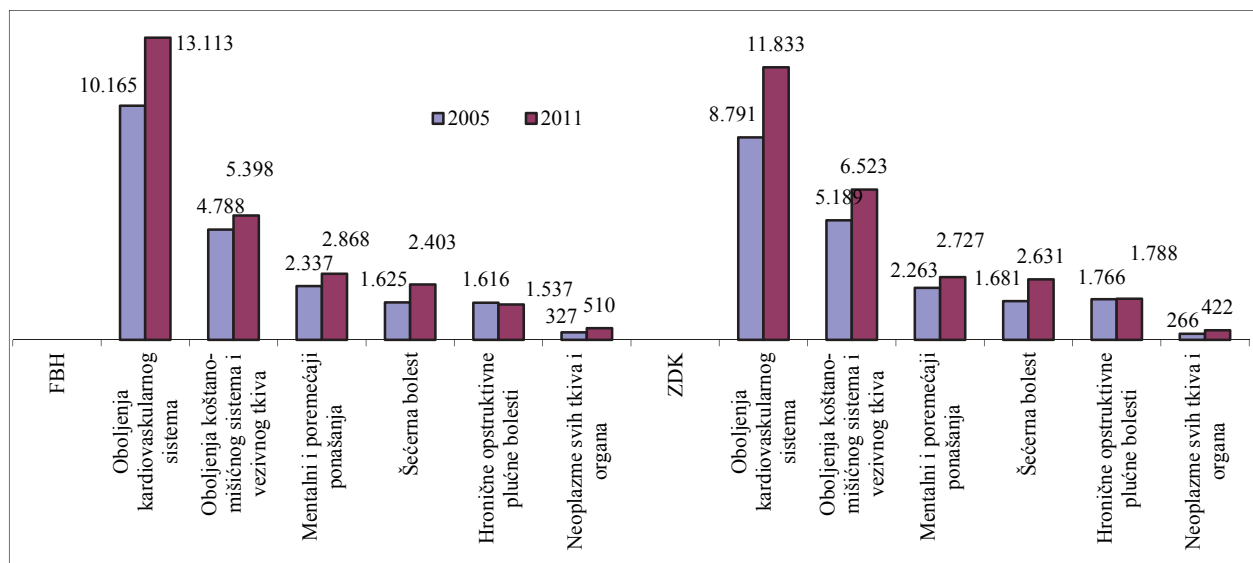
Grafikon 3 - Specifični mortalitet od kardiovaskularnih, malignih, respiratornih i infektivnih bolesti u periodu 1991-2005-2009-2011.g.

Izvor: Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH 2005-2011; Zavod za javno zdravstvo FBiH, Sarajevo

Na nivou primarne zdravstvene zaštite, tokom poslijeratnog perioda, kao vodeća oboljenja evidentirana su oboljenja iz grupe kardiovaskularnih i respiratornih bolesti sa značajnim udjelom hroničnih nezaraznih bolesti. Ukupna stopa obolijevanja veća je na području Zeničko-dobojskog kantona u odnosu na FBiH. Značajan uticaj na rast stope obolijevanja od hroničnih nezaraznih bolesti ima i nezadovoljavajuće stanje u zaštiti životne sredine: problem nadzora nad vodoopskrbnim objektima, nedostatna kontrola hrane i vode za piće, posebno, vode iz lokalnih vodoopskrbnih objekata, nepokrivenost kontinuiranim monitoringom osnovnih riziko faktora životne sredine, te neodgovarajuće uklanjanje otpadnih materija, posebno, opasnog medicinskog i industrijskog otpada. Zarazne bolesti u cjelini, a posebno, tuberkuloza, Hepatitis B i C, HIV infekcije i zoonoze, zbog svog hroničnog toka, kliconoštva ili malignog ishoda, značajno utiču na pogoršanje zdravstvenog stanja stanovništva, iako nemaju veću stopu zastupljenosti u ukupnom obolijevanju.

Grafikon 4 - Prevalenca morbiditeta od hroničnih nezaraznih bolesti, 2005-2011.g.

Izvor: Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine 2005-2011; Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo

Zdravstvena zaštita u ZDK nije na zadovoljavajućem nivou. Premda je broj ordinacija u odnosu na broj stanovnika gotovo jednak prosječnoj vrijednosti na nivou FBiH, značajna odstupanja postoje u pogledu farmaceutskih tehničara, stomatoloških ordinacija i broja doktora stomatologije. Nešto bolja situacija je po pitanju broja doktora medicine i medicinskih sestara/tehničara dok problemi postoje i zbog nedostatka bolničkih postelja. Na jednog doktora medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u ZDK dolazi 1.793, a u FBiH 1.640 stanovnika, dok su odnosni podaci za jednog doktora stomatologije, 8.508 u ZDK i 4.298 u FBiH.¹⁰

¹⁰ Zavod za javno zdravstvo FBiH, 2012, str. 66 i 68.

Tabela 2.7 – Selektivni podaci o stanju zdravstvene zaštite u ZDK, 2011. g.

	ZDK	TK	KS	FBiH	ZDK/ FBiH	ZDK/ KS	KS/ FBiH	ZDK/ TK
Ordinacije PZZ	228	308	246	1324	1.01	1.02	0.99	0.92
Stomatološke ordin.	40	61	184	475	0.49	0.24	2.06	0.82
Apoteke u javnom sektoru	8	9	23	65	0.72	0.38	1.89	1.11
Doktori medicine	223	358	364	1426	0.91	0.67	1.36	0.78
Med./sestre tehničari	492	590	665	2976	0.97	0.81	1.19	1.04
Doktori stomatologije	47	59	252	544	0.51	0.20	2.47	0.99
Stomatološki tehničari	82	81	298	702	0.68	0.30	2.26	1.26
Magistri farmacije	22	27	140	252	0.51	0.17	2.96	1.02
Farmaceutski tehničari	15	36	130	322	0.27	0.13	2.15	0.52
Bolničke postelje	1145	1612	2384	8569	0.78	0.53	1.48	0.89

Izvor: Zavod za javno zdravstvo FBiH, 2012.

Udio troškova u sektoru zdravstva u odnosu na BDP u ZDK i FBiH je ujednačen i iznosi oko 9,3%, dok je u 1991. g. za RBiH ta brojka iznosila oko 6%. Mogući razlog tome je pad BDP koji nije praćen proporcionalnim smanjenjem troškova u sektoru zdravstva koji se, uglavnom, ispoljavaju kao fiksni troškovi.

2.2. Pregled problema nezaposlenosti/zapošljavanja u ZDK

Kao što je vidljivo iz razmatranja iznesenih u odjeljku 1.2. *Okvir* (povezanost sa relevantnim strateškim dokumentima), svi strateški dokumenti iz ove oblasti u BiH pitanju zapošljavanja poklanjaju posebnu pažnju. Nezaposlenost je i u ZDK ozbiljan problem. Prema podacima Agencije za statistiku BiH u novembru 2012., stopa registrovane nezaposlenosti iznosila je 44.4%. Nedovoljan nivo zaposlenosti i, posljedična, nezaposlenost na teritoriji ZDK može se uočiti iz donje tabele.

Tabela 2.8 – Stanovništvo i zaposlenost u ZDK, komparativni prikaz, 1991 i 2012

Stanovništvo i zaposlenost u ZDK		1991.	2011.	2012.	Indeks 2011/1991
1	Broj stanovnika	461.872	399.856	n.a.	0,86
2	Broj zaposlenih	130.569	70.926	68.772 *	0,52
3	Stopa zaposlenosti stanovništva	28,3%	17,7%	17,2 **	0,61

Izvor: Statistički godišnjak SR BiH, Republički zavod za statistiku, Sarajevo, 1991. * 01-11/2012. ** 2011. g.

Iz tabele se može uočiti da je stopa zaposlenosti stanovništva u ZDK u 2011. u odnosu na 1991. g. manja za 10,6 postotnih bodova, odnosno za gotovo 40%. Broj zaposlenih je manji za 59.643 lica ili za 48%. Istodobno, broj stanovnika je umanjnjen za 62.016 lica ili za 15,5%. Koeficijent zaposlenosti, koji označava udio zaposlenih u ZDK u ukupnom stanovništvu u ZDK u 2011., u odnosu na udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu u 1991. g., iznosi:

$$\frac{\text{broj zaposlenih}_{2011} : \text{broj stanovnika}_{2011}}{\text{broj zaposlenih}_{1991} : \text{broj stanovnika}_{1991}} = 0,63$$

Koeficijent zaposlenosti pokazuje smanjenje za 37%. Ozbiljnost problema pada zaposlenosti ukazuje na opravdanost izrade Strategije zapošljavanja u ZDK. U ekonomsko-teorijskom razmatranju pojam nezaposlenosti se razlaže na četiri konceptualne sastavnice predstavljene u narednom okviru.

Okvir: Vrste nezaposlenosti

U literaturi se obično susreću četiri vrste nezaposlenosti: sezonska, frikciona, strukturna i ciklična.

- **Sezonska nezaposlenost**

Uzrok ove nezaposlenosti nalazi se u sezonskim promjenama tražnje za radnom snagom. Djelatnosti kao što su turizam, poljoprivreda, građevinarstvo, trgovina suočavaju se sa ovom vrstom nezaposlenosti. U statističkim podacima o nezaposlenosti koji se objavljuju od strane statističkih agencija u pravilu se nezaposlenost uskladi za sezonske promjene.

- **Frikijska nezaposlenost**

Uzrok ove vrste nezaposlenosti leži u činjenici da je nezaposlenima potrebno određeno vrijeme za pronalaženje posla. Drukčije rečeno, dok se sa postojećim radnim mjestom poveže osoba koja ima kvalifikacije i kompetencije za obavljanje radnih zadataka na tom radnom mjestu proteći će određeno vrijeme. To vrijeme je različito, u pojedinim ekonomskim subjektima duže, u drugima kraće, zavisno od internih propisa i procedura ekonomskih subjekata.

- **Strukturna nezaposlenost**

Uzrok ove vrste nezaposlenosti je nesrazmjer između broja lica koja traže posao i raspoloživih radnih mjesta. Pri ovoj vrsti nezaposlenosti, u pravilu je broj raspoloživih radnih mjesta manji od broja lica koja traže zaposlenje. Pojavni oblici strukturne nezaposlenosti su kada se prebivalište nezaposlenih ne podudara sa mjestom na kojem postoji potražnja za radom ili kada vještine i kompetencije nezaposlenih ne odgovaraju potrebama radnog mjesta. (mjera: Informacija o trendovima u potražnji za radnom snagom T+4).

Prirodna stopa nezaposlenosti

Zbir frikijske i strukturne nezaposlenosti čini prirodni nivo nezaposlenosti. Ovaj nivo nezaposlenosti je karakterističan kada su tržišta dobara i rada u ravnoteži. Stoga se smatra da su pojmovi prirodni nivo nezaposlenosti i puna zaposlenost jednakog značenja.

Prirodna stopa nezaposlenosti je stopa nezaposlenosti potrebna da bi se stopa inflacije održala konstantnom.¹¹ Jednostavnije rečeno, to je ona prosječna stopa nezaposlenosti pri kojoj je stopa inflacije konstantna. Prirodna stopa nezaposlenosti nije ciljna, optimalna niti poželjna stopa nezaposlenosti, nego označava vrstu nezaposlenosti koja ne nestaje djelovanjem tržišnih sila, čak ni u dugom roku. Ipak, prirodna stopa nezaposlenosti je podložna smanjenju posredstvom mjera ekonomske politike.

- **Ciklična nezaposlenost**

Uzrok ove vrste nezaposlenosti jesu ciklična kretanja privrede. U vrijeme recesije ciklična nezaposlenost se povećava dok u vrijeme ekspanzije privrede ona opada. Ciklična nezaposlenost obično dovodi do fluktuiranja stope nezaposlenosti oko njene prirodne stope. Ova vrsta nezaposlenosti postoji kada je ukupna potražnja za radom u padu.

¹¹ Blanchard et al., 2010, str. 195.

2.2.1. Vrste nezaposlenosti u ZDK

U razdoblju 2002-2004 u BiH je stopa inflacije¹² iznosila 0,46% iz čega se može zaključiti da je tada, uglavnom, bila ostvarena cjenovna stabilnost¹³. U tom razdoblju (2002-2004) je tržište rada u BiH bilo uglavnom uravnoteženo, a rezultirajuća stopa nezaposlenosti se može smatrati prirodnom stopom nezaposlenosti (koja u sebi sadrži frikcijsku i strukturnu stopu nezaposlenosti). Razlika između tako izračunate prirodne stope nezaposlenosti, sa jedne strane, i tekuće stope nezaposlenosti, sa druge strane, predstavlja cikličnu stopu nezaposlenosti.

Prosječan broj nezaposlenih u ZDK (2002-2004) iznosio je 60.325 lica dok je prosječna radna snaga u istom razdoblju brojala 128.486 lica, iz čega proizlazi da je prosječna registrovana stopa nezaposlenosti na tržištu rada u ZDK, u razdoblju 2002-2004, iznosila 46,9%. Drugim riječima, prirodna stopa nezaposlenosti, kao zbir frikcijske i strukturne stope nezaposlenosti, na tržištu rada u ZDK se može procijeniti na 46,9%.

Nadalje, tekuća nezaposlenost u 2012. g. u ZDK¹⁴ je iznosila 67.988 lica a prosječna radna snaga u istom razdoblju 136.856 lica iz čega proizlazi da je tekuća registrovana stopa nezaposlenosti na tržištu rada u ZDK (u 2012.g.) iznosila 49,7%. Razlika između ove stope i prirodne stope nezaposlenosti iznosi 2,8% i predstavlja cikličnu stopu nezaposlenosti, nastalu usljed dejstva recesije. Donja tabela daje analitički pregled stope nezaposlenosti u ZDK.

Tabela 2.9 – Prirodna i ciklična stopa nezaposlenosti u ZDK, 2012

	Procjena
Tekuća stopa nezaposlenosti	49,7 %
Od toga: Prirodna stopa nezaposlenosti	46,9 %
Ciklična stopa nezaposlenosti	2,8 %
Tekući nivo nezaposlenosti (broj lica)*	67.988
Od toga: Prirodni nivo nezaposlenosti	64.185
Ciklični nivo nezaposlenosti	3.832

Izvor: izračun autora. *prosječan broj u razdoblju januar-oktobar, 2012

2.2.2. Posljedice visoke nezaposlenosti

Visoka nezaposlenost rezultira značajnim jazom između potencijalnog¹⁵ i tekućeg BDP-a. Uz saznanje da je BDP uobičajeno mjerilo za ocjenu životnog standarda stanovništva u jednoj zemlji/regiji, razlika između potencijalnog i tekućeg BDP-a se odražava na smanjeni životni standard odnosno izgubljeni životni standard.

Tabela 2.10 – Procjena izgubljenog životnog standarda u ZDK, 2011

	Tekući BDP	Potencijalni BDP	Jaz BDP-a
Nivo BDP (000 KM)	2.264.615	3.244.512	979.897
Stanovništvo (broj)	399.856	399.856	--
BDP po stanovniku (KM)	5.664	8.115	2.451

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, 2012, str. 5. Izračun autora.

¹² Premda se podaci u donjoj tabeli odnose na BiH, oni se mogu smatrati približnom ocjenom i za područje ZDK jer se podaci o cijenama prikupljaju i na teritoriji ZDK (ASBH, 2005/06, str. 14).

¹³ CBBH, 2005

¹⁴ Prema podacima za period januar-oktobar 2012.

¹⁵ Potencijalni BDP se može izraziti i kao BDP pri visokom nivou zaposlenosti.

Prethodna tabela pokazuje iznos gubitka životnog standarda stanovništva u ZDK uz potencijalni BDP koji se zasniva na anketnoj stopi nezaposlenosti u BiH od 28%¹⁶ i tekućem BDP.¹⁷ Iz predstavljenih podataka se uočava da bi se prosječni životni standard u ZDK, uz ostvarivanje pretpostavke o smanjivanju registrovane stope nezaposlenosti na nivo anketne, mogao povećati za preko 43%.

2.3. Nivo zaposlenosti i nezaposlenosti

Ukupna registrovana nezaposlenost u ZDK se kretala u rangu između najniže 61.529 (u 2008. g.) i najviše 70.583 (u 2006. g.), varirajući 12,73 procentna poena. U 2012. godini, nakon kratkotrajnog pozitivnog trenda, bilježen je ponovni porast nezaposlenih osoba.

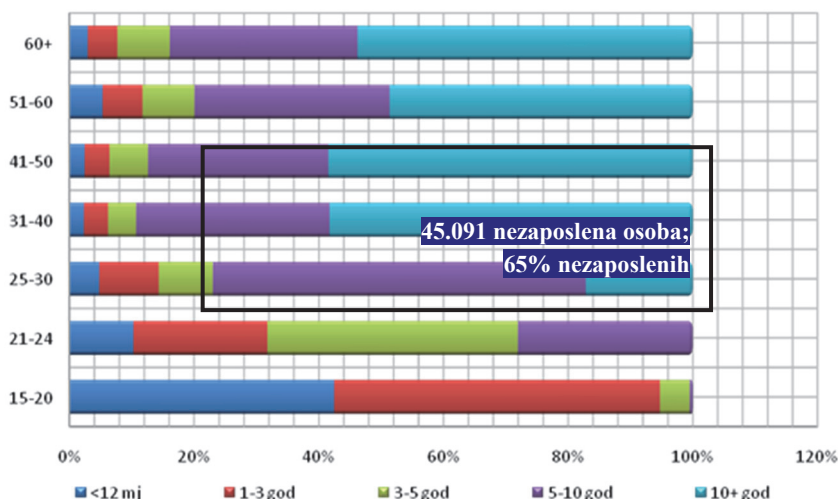
Tabela 2.11 - Usporedni prikaz ukupne nezaposlenosti i odstupanja ZDK/FBIH za period dec. 2005.–nov. 2012.

Period	ZDK	FBIH	Odstupanja od prosjeka	
			ZDK	FBIH
2005.	67.952	347.478	1,24%	(3,80)%
2006.	70.583	362.368	5,15%	0,32%
2007.	68.202	367.570	1,61%	1,76%
2008.	61.529	338.643	(8,33)%	(6,25)%
2009.	65.689	354.577	(2,14)%	(1,84)%
2010.	67.153	364.929	0,04%	1,03%
2011.	66.931	371.090	(0,29)%	2,74%
2012.	68.944	383.023	2,71%	6,04%
prosjeck	67.123	361.210		
Zbir kvadrata odstupanja			0,0381	

Izvor: FBIH Zavod za zapošljavanje, www.fzzz.ba (pristup: 17.01.2013.)

Usporedbom sa ukupnom registrovanom nezaposlenošću na nivou FBIH, može se zaključiti da je porast/pad nezaposlenosti na nivou ZDK s visokim stepenom usaglašenosti ($\sigma=0,0381$) pratio trendove na entitetskom nivou, izuzev značajnijeg porasta nezaposlenosti u 2006., odnosno pada nezaposlenosti u 2008. g.

Grafikon 5. Pregled nezaposlenih prema starosnoj dobi i dužini prijave; 31.12.2012.

Izvor: izračun autora prema podacima dostavljenim od strane J.U. Služba za zapošljavanje ZDK

¹⁶ Podaci iz Ankete o radnoj snazi, Agencija za statistiku BiH, str. 25.

¹⁷ Obrazac za izračunavanje: potencijalni BDP=tekući BDP x (potencijalni broj zaposlenih / stvarni broj zaposlenih)

Na prethodnoj slici je dat prikaz nezaposlenih prema starosnoj dobi i dužini prijave na evidenciji nezaposlenih, zaključno s 31.12.2012. godine. Osnovu dugoročne nezaposlenosti čini **45.091** osoba, starosne dobi 25–50 godina, zvanično prijavljenih kao nezaposlene u razdoblju dužem od 5 godina.

Tabela 2.12 - Osobe registrovane kao nezaposlene – klaster koncentracije

Starosna Dob	Period registrovane nezaposlenosti			
	5-10 godina	% od ukupno nezaposlenih	preko 10 godina	% od ukupno nezaposlenih
25-30	7.388	11%	2.119	3%
31-40	5.074	7%	9.528	14%
41-50	4.330	6%	8.747	13%
51-60	3.094	4%	4.811	7%
Ukupno	19.886	29%	25.205	36%

Izvor: izračun autora prema podacima J.U. Služba za zapošljavanje ZDK, stanje 31.12.2012.

Klasterizacijom koncentracije nezaposlenih (kao što je navedeno u tabelarnom prikazu), proizlazi da **7.388** (ili 11% ukupno nezaposlenih) osoba, u dobi 25-30 godina, čeka na zaposlenje duže od 5 godina, odnosno ne posjeduje zvanično registrovano značajnije radno iskustvo. Na sličan način, **9.528** osoba (ili 14% ukupno nezaposlenih), starosne dobi od 31-40 godina, čeka na zaposlenje duže od 10 godina, što implicira da nemaju, ili imaju beznačajno, registrovano radno iskustvo. Procjenjujući profil navedenog klastera koncentracije, zaključeno je da 65% od ukupno registrovanih nezaposlenih osoba ili ne posjeduje registrovano radno iskustvo ili radi bez registrovanog zaposlenja.

Tabela 2.13 - Broj registrovanih nezaposlenih lica po općinama, 2005. – 2011.

Općina	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Porast/(pad) nezaposlenih
Breza	1.677	1.785	1.797	1.734	1.822	1.845	1.808	8%
Doboj-Jug	1.008	1.049	1.022	966	994	1.030	999	(1%)
Kakanj	5.422	5.691	5.408	5.315	5.913	6.126	6.177	14%
Maglaj	6.191	6.251	5.745	5.282	5.433	5.440	5.474	(12%)
Olovo	1.958	2.082	2.072	1.784	1.778	1.893	1.976	1%
Tešanj	8.259	8.434	8.313	7.119	7.675	7.788	7.778	(6%)
Vareš	1.467	1.520	1.405	1.197	1.260	1.229	1.196	(18%)
Visoko	6.876	6.954	6.810	6.445	7.148	7.138	6.856	0%
Zavidovići	7.266	7.503	7.449	6.335	6.562	6.962	7.199	(1%)
Zenica	21.595	23.052	22.019	19.814	21.427	22.051	21.731	1%
Žepče	5.060	5.083	5.063	4.542	4.687	4.687	4.783	(5%)

Izvor: <http://www.mojemjesto.ba/en/varijable>

Za period 2005. – 2011. godina registrovana nezaposlenost je značajnije rasla u općinama Kakanj (14%) i Breza (8%), dok je smanjenje nezaposlenosti registrovano u općini Vareš¹⁸ (18%), Maglaj (12%), Tešanj (6%) i Žepče (5%). Usprkos pozitivnim trendovima smanjenja nezaposlenosti, ukupna registrovana nezaposlenost, mjerena u udjelu procijenjenog broja stanovništva za 2011. godinu, bila je veoma izražena u općinama Maglaj (23,50%), Doboj-Jug (21%), dok je najmanje učešće nezaposlenosti registrovano u općinama Vareš (11%), Breza (12,50%) i Kakanj (14%). Broj novoprijavljenih nezaposlenih osoba po godinama se kretao u rasponu odstupanja od 15,61%, s najvišim registrovanim novoprijavljenim na evidenciju nezaposlenih od 20.395 u 2009. g. U istoj godini je i zabilježen izrazito nizak stepen zaposlenih od 6.565, odnosno neto gubitak radnih mjesta od 4.304.

¹⁸ Smanjenje nezaposlenosti u općini Vareš treba posmatrati u vezi sa smanjenjem broja stanovnika.

Posmatrano za period 2009.–2012. godina (u kojem se bilježe prijave po osnovu prestanka radnog odnosa), ukupno smanjenje ugovora o radu iznosi oko 3.800 slučajeva.

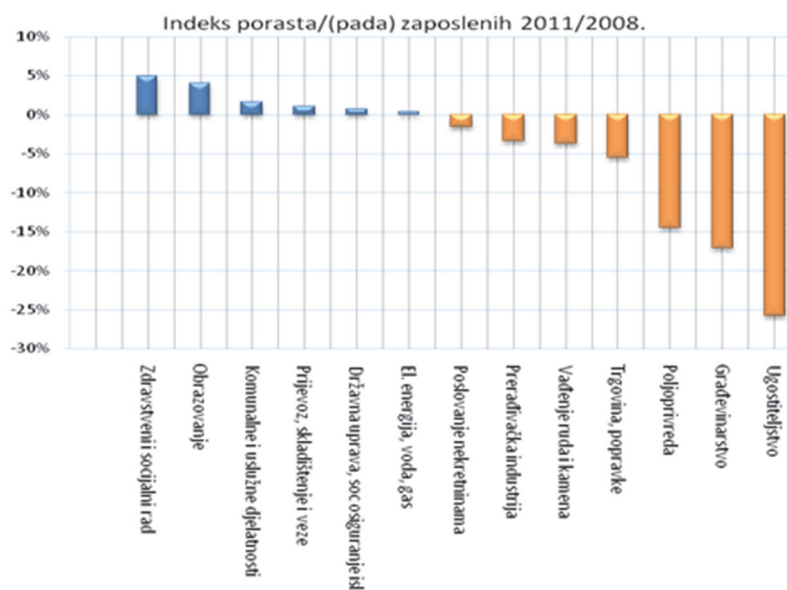
Tabela 2.14 - Kretanja broja zaposlenih po područjima KD za period 2008. – 2011.

Zaposlenost po područjima KD	2008.	2009.	2010.	2011.	Indeks 2011/2008	Učešće 2011.
Poljoprivreda	1.856	1.709	1.604	1.587	85,51%	2,24%
Ribarstvo	7	7		2	28,57%	0,00%
Vađenje ruda i kamena	5.114	5.006	4.875	4.922	96,25%	6,94%
Prerađivačka industrija	22.848	21.579	21.219	22.085	96,66%	31,14%
El. Energija, voda, gas	2.284	2.267	2.282	2.293	100,39%	3,23%
Građevinarstvo	4.965	4.459	4.393	4.113	82,84%	5,80%
Trgovina, popravke	10.440	10.377	9.548	9.863	94,47%	13,91%
Ugostiteljstvo	2.738	2.722	1.741	2.033	74,25%	2,87%
Prijevoz, skladištenje i veze	4.463	4.362	4.554	4.513	101,12%	6,36%
Finansijsko posredovanje	909	972	1.027	989	108,80%	1,39%
Poslovanje nekretnostima	2.137	1.868	2.069	2.104	98,46%	2,97%
Državna uprava, soc. osiguranje i sl.	4.464	4.437	4.429	4.496	100,72%	6,34%
Obrazovanje	5.951	6.011	6.053	6.192	104,05%	8,73%
Zdravstveni i socijalni rad	3.816	3.853	3.923	4.006	104,98%	5,65%
Komunalne i uslužne djelatnosti	1.275	1.278	1.208	1.296	101,65%	1,83%
Ostalo			499	432		
Ukupno	73.267	70.907	69.424	70.926		

Izvor: Zeničko-dobojski kanton u brojkama 2012., <http://www.fzs.ba/Podaci/04.pdf>

Posmatrajući trend zapošljavanja po područjima klasifikacije djelatnosti (KD) za period 2008. – 2011. godina, uočljiva je izrazita diskrepancija između privrednih djelatnosti koje su pretrpjele pad zaposlenosti¹⁹ i neprivrednih. U pojedinim djelatnostima poput poljoprivrede (indeksni pad 14,49%), građevinarstva (indeksni pad 17,16%), ugostiteljstva i, povezano sa tim, turizma (indeksni pad 25,75%) i prerađivačke industrije (indeksni pad 3,33%) jasno su vidljive posljedice recesije.

Grafikon 6 – Porast pad zaposlenih u 2008 i 2011 g.

Izvor: izračun autora

¹⁹ Izuzev djelatnosti Električna energija, voda i gas

Prethodni prikaz ilustruje gotovo linearni pad zaposlenosti u privrednim djelatnostima, i rast u vanprivrednim djelatnostima što je vjerovatno rezultat povećanja javne potrošnje, gdje se bilježi ponderisani porast zaposlenosti od 3%. Ovakvo stanje ne pogoduje razvoju poduzetničke inicijative kod privatnog sektora jer će porast vanprivredne, a posebno, djelatnosti u javnom sektoru, dodatno povećati fiskalno i parafiskalno opterećenje privrednih djelatnosti. Gubitak 3.261 radnog mjesta u privredi je pratio porast zaposlenosti u vanprivrednim djelatnostima od 493 u periodu od 3 godine.

2.4. Karakteristike zaposlenih/nezaposlenih

2.4.1. Nezaposleni prema radnom iskustvu i statusu

U 2012. godini zabilježene su izrazito negativne tendencije na tržištu rada. Ukupna radna snaga (zaposleni i nezaposleni, koji aktivno traže posao) u 2011. godini je iznosila 138.168, a u 2012. godini je smanjena za 1.159 osoba na 137.009. Pored toga, registrovano je smanjenje broja zaposlenih za 3.172 lica, te porast broja nezaposlenih osoba za 2.013, odnosno nominalna negativna tendencija od 5.185 osoba koja utječe na porast stope registrovane nezaposlenosti na tržištu rada. Ukupna iskazana osjetljivost tržišta rada u navedenom periodu iznosi 10,24%, nominalno određena odstupanjima od 14.110 osoba.

Tabela 2.15 - Prikaz pokazatelja nezaposlenih lica i korisnika pomoći

Podaci o nezaposlenima	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
	dec	dec	dec	dec	dec	dec	dec	nov
Broj zaposlenih	66.718	66.854	72.161	72.648	70.386	70.628	71.237	68.065
Lica koja traže zaposlenje	67.952	70.583	68.202	61.529	65.689	67.153	66.931	68.944
Lica koja traže zaposlenje prvi put	40.440	41.633	38.701	33.601	33.522	33.467	32.822	33.382
Stručna lica	41.316	43.176	40.755	36.981	41.177	42.850	43.176	45.285
%	60,80%	61,17%	59,76%	60,10%	62,68%	63,81%	64,51%	65,68%
Nestručna lica	26.636	27.407	27.447	24.548	24.512	24.303	23.755	23.659
Korisnici novčane naknade	915	904	1.620	1.362	2.066	1.455	1.421	1.866
%	1,35%	1,28%	2,38%	2,21%	3,15%	2,17%	2,12%	2,71%
Korisnici zdravstvenog osiguranja	48.226	50.761	46.790	41.333	44.921	45.971	47.925	50.703
%	70,97%	71,92%	68,61%	67,18%	68,38%	68,46%	71,60%	73,54%
Demobilisani vojni obveznici	13.985	13.944	15.833	13.321	13.327	13.375	12.892	12.644
%	20,58%	19,76%	23,21%	21,65%	20,29%	19,92%	19,26%	18,34%

Izvor: FZZZ, <http://fzzz.ba/zenicko-dobojski-godine> (pristup: 17.01.2013.)

Kao direktna posljedica krize, evidentan je porast nezaposlenih stručnih osoba, samo u posljednjoj godini za 2.109 osoba, odnosno za 5,08% učešća u ukupnom broju nezaposlenih u usporedbi s 2005. g. Izrazito negativni trend je evidentan i u broju nezaposlenih osoba, korisnika zdravstvenog osiguranja od 50.703, odnosno ukupnom porastu od 9.370 osoba u usporedbi sa 2008. g.

Tabela 2.16 - Povećanje nezaposlenih osoba sa radnim iskustvom

Podaci o nezaposlenima	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
	dec	dec	dec	dec	dec	dec	dec	nov
Lica koja traže zaposlenje	67.952	70.583	68.202	61.529	65.689	67.153	66.931	68.944
Lica koja traže zaposlenje prvi put	40.440	41.633	38.701	33.601	33.522	33.467	32.822	33.382
% ukupne radne snage	30,03%	30,29%	27,57%	25,04%	24,63%	24,29%	23,76%	24,36%
Demobilisani vojni obveznici	13.985	13.944	15.833	13.321	13.327	13.375	12.892	12.644
Preostali nezaposleni sa iskustvom	13.527	15.006	13.668	14.607	18.840	20.311	21.217	22.918
% ukupne radne snage	10,04%	10,92%	9,74%	10,89%	13,85%	14,74%	15,36%	16,73%

Izvor: Izračun autora

Na osnovu podataka iz prethodne tablice mogu se formirati podgrupe nezaposlenih: osobe koje prvi puta traže posao, demobilisani vojni obveznici i preostali nezaposleni sa radnim iskustvom. Uočava se porast udjela nezaposlenih osoba sa iskustvom u ukupnom broju nezaposlenih sa 9,74% u 2007. na 16,73% u 2012. g., odnosno u apsolutnom iznosu od 9.250 osoba. Istovremeno, došlo je do umanjivanja broja osoba koje traže zaposlenje po prvi put, za 5.319.

Tabela 2.17 - Mogućnost zaposlenja posebnih grupa izračunata min-max metodom

Zapošljivost posebnih grupa	2010.		2011.		2012.	
	Min	Max	Min	Max	Min	Max
Demobilisani borci (3,07%)	13.213	13.447	12.876	13.525	12.620	12.967
Ratni vojni invalidi (5,31%)	1.216	1.328	1.168	1.218	1.140	1.180
Osobe s invaliditetom (3,61%)	782	806	815	859	861	887

Izvor: izračun autora

Zapošljivost (eng. employability)²⁰ nezaposlenih osoba je izračunana min-max metodom i izražava procjenu želje i sposobnosti zapošljavanja nezaposlene osobe (0% osobe, koje nisu zapošljive, odnosno osobe koje ne traže zaposlenje; 100% potpuno zapošljive osobe, osobe koje su na evidencijama nezaposlenih kratko i često usljed želje za promjenom radnog mjesta). Obračun zapošljivosti posebnih grupa nezaposlenih osoba ukazuje na izrazito nizak nivo zapošljivosti. Iz tabele 2.18 se uočava da se demobilisani vojni obveznici i osobe sa invaliditetom, sa iskazanim nivoom zapošljivosti od 3,07 %, i 3,61% imaju manju želju ili sposobnost zapošljavanja, naspram kategorije ratni vojni invalidi (nivo zapošljivosti 5,31%).

2.4.2. Nezaposleni prema kvalifikacionoj strukturi

Razmatranje nezaposlenih prema kvalifikacionoj strukturi može imati ograničen učinak na određivanje strateških pravaca i mjera u situaciji nepostojanja pouzdanih podataka. S tim u vezi, trenutno javno dostupni podaci ne nude pouzdanu informaciju o broju zaposlenih osoba prema kvalifikacionoj strukturi i zanimanjima da bi se moglo utvrditi učešće nezaposlenih prema kvalifikacionoj strukturi u odnosu na broj zaposlenih u određenom segmentu. Stoga je se u ovom odjeljku koristila min-max metoda izračunavanja. Usporedbe radi, u BiH je procijenjeno da visokoobrazovane osobe čine 5% populacije, što bi u direktnom srazmjeru nezaposlenih osoba u novembru 2012. godine (68.944), predstavljalo 3.447 osoba, dok je na evidencijama prijavljeno 2.726 osoba. Usprkos tome, česte su i paušalne i neutemeljene ocjene o postojanju viška radne snage s visokom stručnom spremom (naročito, uzimajući u obzir činjenicu da većina mladih visoko-obrazovanih osoba po prvi put traži zaposlenje).

Tabela 2.18 - Prikaz kvalifikacione strukture nezaposlenih ZDK/FBIH, nov. 2012.

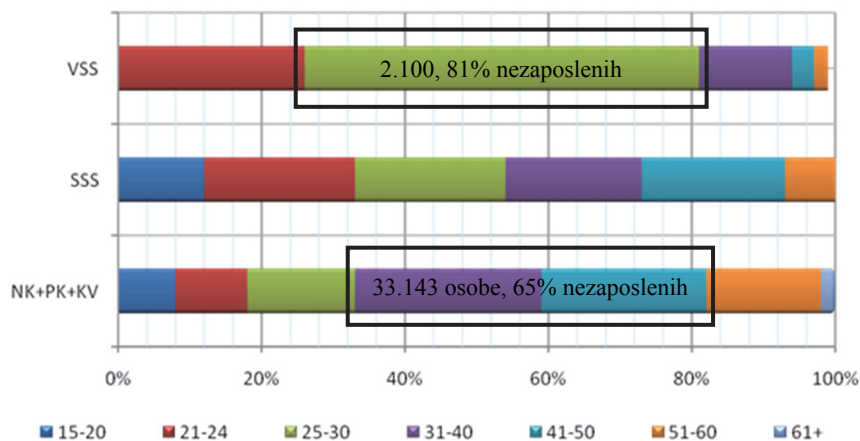
Kvalifikacija	ZDK	FBIH	ZDK u %	FBIH u %
NSS	176	766	0,26%	0,20%
NKV	21.104	118.475	30,61%	30,93%
PKV	2.379	8.454	3,45%	2,21%
KV	27.261	130.670	39,54%	34,12%
SSS	14.309	95.154	20,75%	24,84%
VKV	551	2.178	0,80%	0,57%
VŠS	438	5.146	0,64%	1,34%
VSS	2.726	22.180	3,95%	5,79%
Ukupno	68.944	383.023	100,00%	100,00%
		Zbir kvadrata odstupanja		0,1469

Izvor: FBIH Zavod za zapošljavanje, www.fzzz.ba (pristup: 17.01.2013.)

²⁰ Schneider, K. and Otto, H-U. (2009): From Employability Towards Capability. Luxembourg.

Usporedbama nezaposlenih prema kvalifikacionoj strukturi na nivou ZDK i FBiH, vidljiva su značajnija odstupanja u KV i SSS stručnoj spremi, s tim da po oba aspekta zbirno odstupanje iznosi 1%. Osim navedenog, struktura nezaposlenih u ZDK ne odstupa značajno od prosjeka u FBiH.

Grafikon 7 - Pregled nezaposlenih prema kvalifikacionoj strukturi i starosnoj dobi

Izvor: Izračun autora prema podacima J.U. Služba za zapošljavanje ZDK, stanje 31.12.2012.

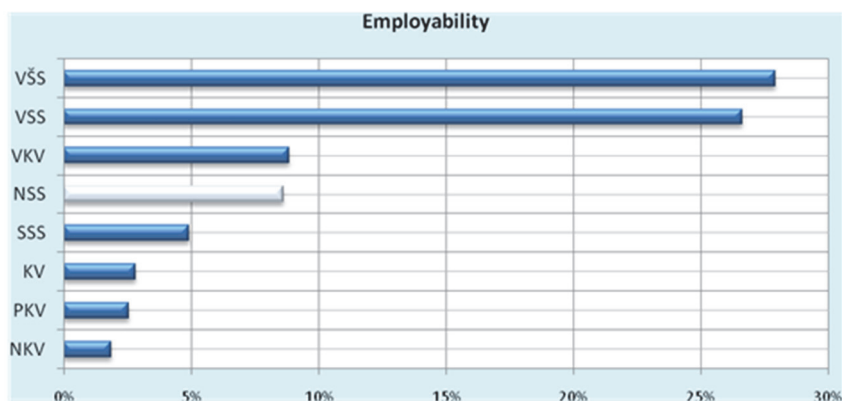
Oko 2.100 (ili 81% od ukupnog broja) nezaposlenih osoba s visokom stručnom spremom su osobe u dobi 21-30 godina, dok je 33.143 (ili 65% od ukupnog broja) nezaposlenih osoba NK, PK i KV starosne dobi 31-50 godina.

Tabela 2.19 - Zapošljivost prema stručnoj spremi u ZDK, min-max metoda

Min-max	2010.		2011.		2012.	
	Min	Max	Min	Max	Min	Max
NSS	221	234	189	222	176	186
NKV	21.603	21.955	21.114	21.716	21.038	21.305
PKV	2.456	2.508	2.411	2.492	2.379	2.434
KV	26.159	27.039	26.343	26.877	26.469	27.358
SSS	12.640	13.446	13.100	13.548	13.527	14.309
VKV	527	591	574	635	529	563
VŠS	447	616	440	611	438	611
VSS	1.322	1.872	1.816	2.308	2.275	3.215

Izvor: izračun autora

Grafikon 8 - Zapošljivost prema stručnoj spremi

Izvor: izračun autora *(NSS – nizak uzorak za pouzdanost tvrdnji)

Provedenom analizom utvrđen je relativno visok nivo zapošljivosti kod VŠS (28%) i VSS (26%) kvalifikacija, dok je zapošljivost NKV i PKV osoba gotovo zanemariva (<5%).

2.4.3. Nezaposleni prema starosnoj dobi

Starosna struktura nezaposlenih osoba je analizirana usporedbom stanja u Tuzlanskom kantonu, Kantonu Sarajevo i ZDK, kao i prosjeku u FBiH.

Tabela 2.20 - Prikaz starosne strukture nezaposlenih FBiH/TK/KS/ZDK za novembar 2012.

Starost	FBiH	%	TK	%	KS	%	ZDK	%
15 - 19	13.353	3,49%	1.992	2,04%	1.993	2,73%	3.542	5,14%
20 - 24	55.795	14,57%	15.915	16,27%	8.755	12,01%	10.977	15,92%
25 - 29	61.135	15,96%	15.863	16,22%	12.028	16,50%	10.330	14,98%
30 - 34	49.375	12,89%	13.558	13,86%	10.129	13,90%	8.673	12,58%
35 - 39	44.819	11,70%	12.388	12,67%	8.117	11,14%	7.898	11,46%
40 - 44	43.503	11,36%	11.663	11,92%	7.497	10,29%	7.537	10,93%
45 - 49	42.752	11,16%	10.715	10,96%	8.020	11,01%	7.545	10,94%
50 - 54	36.871	9,63%	8.105	8,29%	8.107	11,12%	6.528	9,47%
55 - 59	25.046	6,54%	5.117	5,23%	5.837	8,01%	4.293	6,23%
60+	10.374	2,71%	2.489	2,54%	2.392	3,28%	1.621	2,35%
Ukupno	383.023	100,00%	97.805	100,00%	72.875	100,00%	68.944	100,00%
Zbir kvadrata odstupanja FBiH : ZDK							0,0427	
Zbir kvadrata odstupanja KS : ZDK							0,0419	

Analiza broja korisnika penzionog/mirovinskog osiguranja, posebno po osnovu ostvarivanja prava na starosnu penziju, pokazuje povećanje/umanjenje tržišta rada po ovom aspektu. U ZDK je u svakoj od posljednje tri godine zabilježeno povećanje broja penzionisanih osoba, u ukupnom iznosu od 5.571 lica.

Tabela 2.21 - Registrovana nezaposl., dob i kvalifikaciona struktura, 31.12.2012.

Starosna dob	Kvalifikaciona struktura		
	NK+PK+KV	SSS	VSS
15-20	3.911	1.730	0
21-24	5.194	2.994	670
25-30	7.743	2.955	1.430
31-40	13.009	2.766	337
41-50	11.889	2.803	82
51-60	8.245	1.040	62
61+	972	49	12
Ukupno	50.963	14.337	2.593

Izvor: izračun autora

Primjećuje se da je od ukupno 2.593 registrovane nezaposlene osobe s visokom stručnom spremom njih 1.430 starosne dobi 25-30 godina. Uz pretpostavku da su stepen visokog obrazovanja stekli s 25 godina većina nezaposlenih u ovoj skupini su nezaposleni u periodu kraćem od 5 godina.

2.5. Iskazane potrebe poslodavaca

Prema zvaničnim podacima FBiH Zavoda za zapošljavanje nije moguće provesti kvalitativnu analizu o iskazanim potrebama poslodavaca za zapošljavanje osoba, što bi predstavljalo pouzdanu procjenu potražnje na tržištu rada.

Tabela 2.22 - Pregled zvaničnih podataka o iskazanoj potražnji poslodavaca

Period	Zaposleni	Iskazana potražnja	Učešće
2005.	5.317	2.919	54,90%
2006.	6.508	1.457	22,39%
2007.	9.177	Nema zvanično objavljenih podataka!	
2008.	9.421		
2009.	6.565		
2010.	8.592		
2011.	10.124	62	0,61%
2012.	9.148	38	0,42%

Izvor: FBIH zavod za zapošljavanje

Ovakvo stanje ukazuje na gotovo neznatnu ulogu Službe za zapošljavanje u pogledu mjesta putem kojeg se iskazuje potražnja za radom. Uloga službe za zapošljavanje se umanjuje i tokom vremena.

2.6. Kvalifikacije i kompetencije raspoložive radne snage

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih lica na nivou Zeničko-dobojskog kantona u zadnjih šest godina, vidi se iz narednih nekoliko tabela.

Tabela 2.23 – Nezaposlene osobe u ZDK prema stručnoj spremi, 2007-2012.

ZDK	UKUPNO	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK	NK
2007	68.202	715	539	12.269	301	656	26.576	2.686	24.460
2008	61.529	845	465	11.437	264	509	23.725	2.393	21.891
2009	65.689	1.392	468	12.680	237	532	26.105	2.488	21.787
2010	67.153	1.776	467	13.310	221	593	25.706	2.460	21.620
2011	66.931	2.198	472	13.502	189	574	26.430	2.411	21.155
2012	69.212	2.765	425	14.337	177	545	27.384	2.386	21.193
Index 2012/2007	101,5	386,7	78,8	116,9	58,8	83,1	103,0	88,8	86,6

Izvor: Zeničko-dobojski kanton u brojkama 2012, <http://www.fzs.ba/Podaci/04.pdf> i http://fzzz.ba/statistika/pdf/2012/Bilten_FZZZ_12_2012.pd (Pristup: 22. 01. 2013.)

Tabela 2.24 - Nezaposlene osobe u općinama ZDK po stručnoj spremi, 2012. g.

OPĆINE	UKUPNO	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK	NK
Breza	1.893	123	9	643	12	5	635	41	415
Doboj Jug	1.044	30	0	175	5	9	462	25	338
Kakanj	6.495	307	37	1.314	11	29	2.822	145	1.830
Maglaj	5.540	125	20	733	0	28	2.019	193	2.422
Olovo	1.993	90	6	577	0	2	602	13	703
Tešanj	8.149	219	36	1.215	12	76	3.424	394	2.773
Usora	992	15	4	156	0	12	455	26	324
Vareš	1.320	51	6	331	8	7	480	38	399
Visoko	7.262	341	53	1.551	0	28	2.887	61	2.341
Zavidovići	7.331	283	39	1.685	0	32	3.095	185	2.012
Zenica	22.040	1.070	180	4.918	129	285	8.444	901	6.113
Žepče	5.153	111	25	1.039	0	32	2.059	364	1.523
ZDK	69.212	2.765	425	14.337	177	545	27.384	2.386	21.193

Izvor: Zeničko-dobojski kanton u brojkama 2012, <http://www.fzs.ba/Podaci/04.pdf> i http://fzzz.ba/statistika/pdf/2012/Bilten_FZZZ_12_2012.pd (Pristup: 22. 01. 2013.)

Analiza podataka iz prethodnih tabela ukazuje na slijedeće nalaze:

- U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju tri kategorije kvalifikacija: SSS, KV i NK, koje zajedno čine 91% od ukupnog broja nezaposlenih.
- Najveći relativni porast broja nezaposlenih evidentan je kod visoke stručne spreme, čiji broj se povećao u zadnjih pet godina skoro četiri puta (sa 715 u 2007, na 2.765 nezaposlenih u 2012. godini). Ovaj enormni porast visoko-obrazovanih nezaposlenih lica rezultat je većeg rasta broja visoko-obrazovanih lica od broja lica koja dobivaju zaposlenje. Ovaj broj nezaposlenih predstavlja dobru osnovu za početak poslovanja preduzeća u privrednim djelatnostima koja traže visoko-obrazovanu radnu snagu.
- Broj nezaposlenih sa višom stručnom spremom bilježi stagnaciju i blagi pad (sa 539 u 2007, na 425 nezaposlenih u 2012. godini, što predstavlja smanjenje za 21%). Ovakvo stanje može, dijelom, biti uzrokovano i stjecanjem dodatnog stepena obrazovanja.
- Broj nezaposlenih sa srednjom stručnom spremom je apsolutno velik i još je u porastu (sa 12.269 u 2007., na 14.337 nezaposlenih lica u 2012. g., što predstavlja porast od 16,9%).
- Broj nezaposlenih sa nižom stručnom spremom je u padu i u 2012. godini iznosi 77 nezaposlenih lica.
- Broj nezaposlenih VKV radnika je u blagom padu i u 2012. godini iznosi 545 lica.
- Broj nezaposlenih KV radnika moglo bi se reći da je relativno nepromjenjiv tokom zadnjih godina (porast od 2007-2012. godina za 3%), ali u apsolutnom izrazu radi se o kategoriji sa najvećim brojem nezaposlenih (27.384 lica u 2012. g.).
- Broj nezaposlenih PK radnika tokom zadnjih godina također bilježi relativno malo smanjenje, (pad od 2007-2012. g. za 11%), a radi se o broju od 2.386 lica u 2012. g.
- Broj nezaposlenih NK radnika se smanjio za 10,5% u 2008. godini, a tokom zadnjih pet godina moglo bi se reći da je relativno stabilan (smanjenje za 3,2% u 2012. u odnosu na 2008. godinu), ali apsolutno radi se o kategoriji sa velikim brojem nezaposlenih (21.193 nezaposlena u 2012. godini).
- Nezaposlenost je veoma izražena skoro kod svih kvalifikacija, tako da je ukupan broj nezaposlenih nadmašio ukupan broj zaposlenih.

Udio broja zaposlenih i nezaposlenih, kao i udio stručnih i nestručnih nezaposlenih lica Zeničko-dobojskog kantona u Federaciji BiH vidi se iz slijedeće tabele.

Tabela 2.25 - Nezaposleni u ZDK – udio u Federaciji BiH, novembar 2012.

POKAZATELJI	FEDERACIJA BiH	ZDK	Udio
Zaposleni	435.644	67.818	15,6%
Lica koja traže zaposlenje - Ukupno	383.023	68.994	18,0%
Žene	197.405	34.122	17,3%
Lica koja traže zaposlenje prvi put	172.775	33.382	19,3%
Stručna lica	255.328	45.285	17,7%
Nestručna lica	127.695	23.659	18,5%

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje, <http://fzzz.ba/fbih-statistika/godina-2012-federacija-bih?Itemid=194>
(Pristup: 18.01.2013.)

Iz prethodne tabele se uočava sljedeće:

- Broj nezaposlenih lica u ZDK nadmašio je broj zaposlenih lica.
- Udio nezaposlenosti ZDK veći je od udjela zaposlenosti u Federaciji BiH.
- Udio lica koja traže zaposlenje prvi put veći je od udjela ukupne nezaposlenosti.
- Neznatno je veći udio nestručnih u odnosu na stručne nezaposlene, mada je broj stručnih lica skoro dvostruko veći.

Slijedeća tabela pokazuje kretanje nezaposlenih stručnih i nestručnih lica u ZDK tokom zadnjih pet godina.

Tabela 2.26 – Broj nezaposlenih u ZDK, decembar 2012.

POKAZATELJI	2008	2009	2010	2011	2012	Index 2012/2008
Zaposleni	72.648	70.386	70.628	71.237	67.818	93,4
Lica koja traže zaposlenje - Ukupno	61.529	65.689	67.153	66.931	69.212	112,5
Žene	31.184	32.620	32.829	33.073	34.042	109,2
Lica koja traže zaposlenje prvi put	33.601	33.522	33.467	32.822	33.216	98,9
Stručna lica	36.981	41.177	42.850	43.176	45.456	122,9
Nestručna lica	24.548	24.512	24.303	23.755	23.756	96,8

Izvor: <http://www.fzzz.ba/zenicko-dobojski-godine/godina-2012-zeniko-dobojski-kanton?Itemid=37>
(Pristup: 22. 01. 2013.). Izračun autora.

Iz prethodne tabele su vidljivi slijedeći nalazi:

- U 2012. godini, broj zaposlenih se smanjio za 6,6% u odnosu na 2008. godinu.
- U 2012. godini, broj lica koja traže zaposlenje se povećao za 12,5% u odnosu na 2008. godinu.
- U 2012. godini, broj stručnih lica koja traže zaposlenje se povećao za 22,9% u odnosu na 2008. godinu.
- U 2012. godini, broj nestručnih lica koja traže zaposlenje se smanjio za 3,2% u odnosu na 2008. godinu.

2.7. Zanimanja na tržištu rada u ZDK

U dostupnim izvorima podataka ne postoji cjelovita struktura zanimanja, ali postoji evidencija najbrojnijih zanimanja kod nezaposlenih lica. Slijedeća tabela ilustruje najbrojnija zanimanja kod nezaposlenih lica unutar pojedinih kategorija kvalifikacija.

Iz naredne tabele može se uočiti sljedeće:

- Broj nezaposlenih stručnih lica (VSS, VŠS, SSS, VKV i KV) iznosi 45.456 i ona čine 65,7% od ukupnog broja nezaposlenih lica.
- Unutar nezaposlenih sa VSS i VŠS najviše je ekonomista, pravnika i prosvjetnih radnika, koji zajedno čine preko 42% nezaposlenih sa VSS, odnosno 56% nezaposlenih sa VŠS. Međutim, treba imati u vidu činjenicu da su ekonomisti zanimanja koja se mogu zaposliti u svim privrednim sektorima i društvenim djelatnostima, dok su mogućnosti zapošljavanja uže kod pravnika a još uže kod prosvjetnih radnika.

- U okviru nezaposlenih sa SSS dominiraju ekonomski tehničari, maturanti gimnazije, mašinski i elektro-energetski tehničari i medicinske sestre, koji zajedno čine 51% nezaposlenih sa SSS.
- Unutar nezaposlenih sa VKV i KV najveće učešće imaju prodavači, bravari, automehaničari, frizeri i kuhari, koji zajedno čine 37% nezaposlenih sa VKV i KV.
- Nezaposlena nestručna lica (NSS, PK i NK) učestvuju sa 34,3% u ukupnoj nezaposlenosti i njihov broj iznosi 23.756 lica.

Tabela 2.27 – Zanimanja nezaposlenih lica unutar kvalifikacija, ZDK, decembar, 2012.

Zanimanje	Broj nezaposlenih	Udio u kategoriji kvalifikacije (%)
VSS	2.765	100,0%
Ekonomista	434	15,7%
Pravnik	409	14,8%
Profesor engl. jezika	124	4,5%
Profesor raz. nastave	118	4,3%
Medicinska sestra	85	3,0%
Ostala zanimanja	1.595	57,7%
VŠS	425	100,0%
Ekonomista	119	28,0%
Pravnik	49	11,5%
Nastavnik raz. nastave	32	7,5%
Učitelj predškolske djece	23	5,4%
Nastavnik biologije	15	3,6%
Ostala zanimanja	187	44,0%
SSS	14.337	100,0%
Ekonomski tehničar	2.695	18,8%
Maturant gimnazije	1.970	13,7%
Mašinski tehničar	1.307	9,1%
Medicinska sestra	731	5,1%
Elektro-energetski tehničar	628	4,4%
Ostala zanimanja	7.006	48,9%
NSS	177	100,0%
VKV/KV	27.929	100,0%
Prodavač	3.885	13,9%
Bravar	1.944	7,0%
Automehaničar	1.693	6,1%
Frizer	1.682	6,0%
Kuhar	1.114	4,0%
Ostala zanimanja	17.611	63,0%
PK	2.386	100,0%
NK	21.193	100,0%
UKUPNO	69.212	100,0%

Izvor: Izračun autora na bazi podataka sa http://fzzz.ba/statistika/pdf/2012/Bilten_FZZZ_12_2012.pdf
(pristup 22. 01. 2013.)

Analiza kompetencija raspoložive radne snage omogućuje detaljan uvid u potrebne kompetencije i njihove izvore kao i zanimanja sa kojim su te kompetencije povezane. Kada su u pitanju kompetencije nezaposlenih lica unutar VSS i VŠS kvalifikacije može se zaključiti da je među njima najviše kompetencija iz ekonomske i pravne struke. Treba znati da su nastavni planovi i programi koji omogućavaju sticanje navedenih znanja u toku formalnog obrazovanja usmjereni su na razvoj generičkih i specifičnih kompetencija.

Kada su u pitanju kompetencije nezaposlenih lica unutar SSS i VKV/KV kvalifikacije, vidljivo je dominantno postojanje tehničkih i općih kompetencija. Nastavni planovi i programi u gimnazijama omogućavaju sticanje općih kompetencija u toku formalnog obrazovanja te su usmjereni na razvoj generičkih kompetencija. Tehničke kompetencije se stiču u tehničkim školama u okviru nastavnih planova i programa koji su usmjereni na razvoj specifičnih kompetencija koje se prvenstveno ogledaju u upoznavanju i savladavanju znanja koja se odnose na uspješnost obavljanja specifičnih zadataka u preduzeću. Specifične kompetencije nezaposlenih lica unutar SSS i VKV/KV kvalifikacije obuhvataju poznavanje metoda i tehnika rada na tom stručnom području i uključuju sposobnost primjene specijalističkog znanja i iskustva na tehnike i postupke vezane za posao, odnosno umijeće korištenja alata i tehnika specifičnih za proizvodnju određene vrste proizvoda i/ili usluga.

2.8. Glavni privredni sektori

Rast i razvoj privrede u jednoj zemlji ima direktan uticaj na novo zapošljavanje i kreiranje novih radnih mjesta, što se u konačnici odražava i na ukupnu razvijenost društvene zajednice. Kretanje industrijske proizvodnje u periodu 2007-2012. g. u ZDK može se sagledati u narednom pregledu.

Tabela 2.28 - Indeksi ind. proizvodnje po oblastima i granama u ZDK, 2007-2012

OPIS	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/9 2011/mj
INDUSTRIJA - UKUPNO	94,1	87,5	98,5	104,9	92,9
PREMA GLAVNIM IND. GRUPACIJAMA					
Energija	93,6	116,0	105,8	117,0	105,7
Intermedijami proizvodi, osim energije	100,0	77,2	112,0	111,4	103,0
Kapitalni proizvodi	98,4	82,1	100,3	120,0	83,0
Trajni proizvodi za široku potrošnju	96,5	116,3	100,6	47,1	45,3
Netrajni proizvodi za široku potrošnju	105,6	100,0	128,5	109,5	87,7
PREMA PODRUČJIMA I ODJ. KD - a					
C VAĐENJE RUDA I KAMENA	97,1	93,8	88,9	111,0	103,3
10 Vađenje ugljena i treseta	104,1	95,1	90,4	111,6	103,2
14 Vađenje ostalih ruda i kamena	58,8	45,7	33,9	85,8	105,4
D PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	97,4	85,1	102,8	94,9	82,0
15 Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	91,6	91,5	107,5	103,8	110,3
17 Proizvodnja tekstila	115,4	107,8	145,2	111,7	79,1
18 Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna	148,0	110,0	101,1	115,6	94,7
19 Prerada kože, izrada galanterije i obuće	123,6	61,5	73,3	121,6	80,0
20 Prer.dr. i proiz. osim namještaja	85,7	110,3	95,7	71,8	88,6
21 Proizvodnja celuloze i papira	115,5	78,0	100,9	127,8	100,0
22 Izdavačka djelatnost	72,7	82,2	54,8	181,5	77,2
23 Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuk.goriva	-	-	150,4	113,9	102,0
24 Proizvodnja kemikalija i kemiskih proizvoda	32,2	23,7	77,4	76,7	109,9
25 Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	113,9	72,2	117,6	91,0	77,8
26 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih	107,6	68,1	88,1	92,5	92,3
27 Proizvodnja metala	101,7	83,6	116,2	113,4	104,9
28 Proiz. proiz. od metala osim mašina i opreme	85,1	70,3	86,7	89,6	61,3
29 Proizvodnja mašina i uređaja d.n.	91,2	79,5	110,7	125,6	95,4
31 Proizvodnja električnih mašina, aparata	90,1	67,5	96,9	82,1	108,6
34 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i ppr.	82,9	131,7	277,1	145,6	115,9
36 Proizvodnja namještaja, prerađivačka indus.	95,5	114,1	100,1	47,0	45,3
E PRO.SNAD. EL. ENER. GASOM I VOD	89,0	89,1	95,3	121,9	109,8
Proiz. snadb. elek.energ. gasom i vodom	89,0	89,1	95,3	121,9	109,8

Izvor: Mjesečni statistički pregled F BiH po kantonima i vanjsko-trgovinske razmjene za navedene godine, izračun autora

U odnosu na ostale kantone u FBiH, iskazano prema BDP po stanovniku, ZDK se sa 5.664 KM/st, odnosno 83% u odnosu na nivo FBiH, nalazi na 5. mjestu iza KS, HNK, BPK, ZHK, a ispred TK, USK, SBK, POK, i K-10.

Tabela 2.29 - Neki pokazatelji glavnih privrednih sektora ZDK

Privredni sektori	Zaposlen. 2011	Pros. plate 2011	Invest. u mil. KM 2010	Izvoz u mil. KM 2011	Uvoz u mil. KM 2011
A Polj.lov i šumarstvo	1.587	711,54	2,1	2,9	46,2
B Ribarstvo	2	-	0,008	-	-
C Vađenje rude i kamena	4.922	931,76	12,1	0,4	291,8
D Prerađivačka industrija	22.085	550,24	84,2	1.394,0	1.230,3
E Pro.i snad.el.en, gasom i vodom	2.293	1.192,90	10,4	-	-
F Građevinarstvo	4.113	460,68	15,7	-	-
G Trgovina,pop.aut. i vozila	9.863	494,09	41,7	-	-
H Ugostiteljstvo	2.033	428,37	2,3	-	-
I Prijevoz, skladištenje i veze	4.513	757,05	19,9	-	-
J Finansije	989	987,04	2,4	-	-
K Poslovanje nekretninama	2.104	612,73	5,5	-	-
L Državna uprava i odbrana	4.496	1.012,91	24,0	-	-
M Obrazovanje	6.192	705,85	4,3	-	-
N Zdravstvo i soc.rad	4.006	969,27	5,8	-	-
O Ostale javne djelatnosti	1.296	641,21	3,3	-	-
P Djelatnost kućanstva	2	-	-	-	-
Q Eksteritorijalne org. i tijela	5	-	-	-	-
R Neraspoređeno	425	-	-	38,8	4,9
S Poljoprivredna gazdinstva	-	-	5,9	-	-
U K U P N O	70.926	702,83	240,13	1.436,3	1.573,4

Izvor: Mjesečni statistički pregled F BiH po kantonima i vanjskotrgovinske razmjene za navedene godine, izračun autora

Navedeni podaci kao i podaci o kretanju broja uposlenih radnika ukazuju da je došlo do značajnog smanjenja uposlenih u glavnim privrednim sektorima. Postoje u svakom slučaju interne slabosti kompanija, a dakako i eksterni faktori iz okruženja na koje kompanije nisu mogle utjecati, kao što je smanjenje tražnje kako na domaćem tako i ino tržištu.

2.9. Radno pravo i pripadajuća problematika

2.9.1. Radnopravni odnosi u BiH između međunarodnih standarda rada i složene državne strukture

U pogledu obaveza koje je preuzela potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa državama članicama EU, BiH se obavezala, na osnovu člana 70. SSP-a, na usklađivanje pravnog poretka sa pravnom tečevinom EU. Kao jedan od posebno naglašenih ciljeva koje se obavezala ispuniti je i postepeno usklađivanje sa zakonodavstvom EU u oblasti uslova rada, naročito zdravlja i sigurnosti na radu, te jednakih mogućnosti (čl. 77. SSP-a). Ova obaveza, prije svega pretpostavlja, efikasno uspostavljanje slobode kretanja radnika kao jedne od osnovnih sloboda kretanja na tržištu EU, što se može postići uspostavljanjem jedinstvenog tržišta rada u BiH, te usklađivanjem standarda u pogledu prava u vezi sa radom i povodom rada, temeljenim na načelu ravnopravnosti.

Radnopravna problematika je u nadležnosti entiteta i Brčko Distrikta BiH, čime se istovremeno otvara mogućnost različitog reguliranja položaja zaposlenika i lica koja se nalaze tržištu rada BiH, koje bi trebalo

biti integrisano. Tako u FBiH djeluju tri ministarstva u čijoj su nadležnosti pitanja radnih odnosa i socijalne zaštite: Ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačnog rada, u Republici Srpskoj djeluju također tri ministarstva: Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo porodice, omladine i sporta, dok u Brčko Distriktu BiH ova pitanja su u nadležnosti Odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge. Ovakvo pravno uređenje nadležnosti u oblasti radnih odnosa i socijalne zaštite, obzirom da se sva pripadajuća prava finansiraju iz entitetskih budžeta (a u FBiH i iz kantonalnih), imaju za posljedicu nejednaka ekonomska prava radnika i drugih lica određenih socijalnih grupacija. Situacija se dodatno usložnjava u FBiH, gdje je ova problematika u zajedničkoj nadležnosti FBiH i kantona, tako da svaki kanton ima odgovarajuća ministarstva nadležna za provođenje entitetske politike i kreiranje vlastite. Kao logičan slijed događaja, javljaju se značajne razlike po pitanju pravnog regulisanja pitanja iz oblasti radnih i socijalnih prava, kao i ekonomske moći kantona da obezbijedi i zaštititi prava kako radnika tako i određenih socijalnih grupa stanovništva, što za posljedicu ima i socijalno isključivanje onih najugroženijih. Obzirom da je u zajedničkoj nadležnosti federalne vlasti i kantonâ zdravstvo i socijalna politika, kantoni su ovlašteni i za donošenje odgovarajućih pravnih akata u svrhu detaljnije regulacije i provođenja pomenutih propisa.

Postojeći Zakon o radu FBiH ne implementira u potpunosti EU načela *fleksigurnosti* i *ravnopravnosti* lica. Trenutni Zakon sadrži zabranu bilo kakvog oblika diskriminacije predviđenu odredbom člana 5. kao i moguća odstupanja od iste, međutim, ne sadrži definiranje oblika diskriminacije, uznemiravanja i zlostavljanja na radu, te mehanizam zaštite od navedenog, čime se ne implementiraju odredbe Zakona o zabrani diskriminacije u BiH²¹ kao i odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova BiH²². Postojeći nacrt Zakona o radu²³ predviđa detaljnu regulaciju ovih pitanja, te bi njegovim usvajanjem bio usklađen osnovni pravni okvir sa načelom ravnopravnosti.

Pitanje fleksigurnosti također nije u potpunosti integrisano u postojeći Zakon o radu. Potrebe tržišta predviđaju drugačije oblike rada i radnih odnosa u odnosu na one tipične (ugovor o radu na neodređeno vrijeme sa punim radnim vremenom). Postojećim nacrtom Zakona o radu predviđeno je detaljnije uređenje upućivanja radnika na rad u inostranstvo, čime se omogućava kako fleksibilnost radnog odnosa, tako i veća sigurnost lica koje je u tom svojstvu upućeno na takav rad (predloženi član 25.), zatim rad izvan prostorija poslodavca, čime bi se omogućio rad kod kuće ili drugim prostorijama, u skladu sa dogovorom između poslodavca i radnika, regulisanje radno-pravnog statusa direktora, sklapanje ugovora u svrhu stručnog osposobljavanja, itd. Time bi se detaljnije regulirali fleksibilniji radni odnosi, koji faktički postoje na tržištu rada, a koji zbog nedostatka pravne regulative ne pružaju dostatnu zaštitu zaposlenika. U tu svrhu predviđena je i obaveza poslodavca da radniku dostavi fotokopiju prijave na obavezno osiguranje (predloženi član 28.), obaveza o vođenju obavezne evidencije svih lica u radnom odnosu i van radnog odnosa, produženje najkraćeg godišnjeg odmora od 20 radnih dana, za maloljetnike najmanje 25 radnih dana²⁴, mogućnost korištenja porodiljskog odsustva od strane oca djeteta 42 dana po rođenju djeteta, umjesto majke, strožije kazne prema poslodavcu od strane inspekcije rada (svrha strožije regulacije kazni je prije svega nastojanje da se smanji neregistrovani rad) i sl. Ovakav način uređenja radnih odnosa

²¹ Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik BiH“ br. 59/09.

²² Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, „Službeni glasnik BiH“ br. 16/03, 102/09).

²³ Nacrt Zakona o radu na 68. sjednici Vlade FBiH, održanoj 14.11.2012. godine, upućen je u parlamentarnu proceduru (nacrt Zakona: <http://www.sobih.ba/siteoo/images/stories/galerije/nacrt%20zakona%20o%20radu%20juni%202012.pdf>)

²⁴ U korist radnika posebno ide i predviđeno rješenje da se prilikom obračuna godišnjeg odmora ne uzimaju u obzir subote, kao do sada (predloženi član 49. nacrta Zakona o radu.

poboljšao bi poštivanje principa fleksibilnosti u radnim odnosima, ali i povećao zaštitu zaposlenika u specifičnim situacijama.

Izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj zaštiti nezaposlenih osoba, također se nastoji smanjiti tzv. fiktivna nezaposlenost i troškovi službi za zapošljavanje, u smislu ažuriranja podataka lica koja su stvarno nezaposlena i imaju namjeru da se zaposle u aktivno tražeći posao. Naime, pooštreni su uvjeti prijave na evidenciju službi za zapošljavanje te kontrola aktivnosti koje provodi nezaposleno lice u svrhu traženja posla²⁵. Također je izjednačen položaj nezaposlenih u pogledu visine naknade za slučaj nezaposlenosti (40% prosječne neto plate isplaćene u FBiH u zadnja tri mjeseca koja prethode gubitku posla), dok dužina staža utječe na dužinu trajanja prava na naknadu za slučaj nezaposlenosti. Istim Zakonom predviđena je obaveza poslodavca koji je otpustio radnika da dostavi pisanu obavijest službi za zapošljavanje o radnicima za kojima je prestala potreba (čl. 20.). Međutim, efikasnijem obavljanju djelatnosti službi sigurno bi doprinijelo i uvođenje obaveze periodičnog obavješćavanja službi od strane poslodavaca o potrebama za radnom snagom, tako da bi se u službama moglo tačnije reflektovati stanje na tržištu rada.

Do rasterećenja rada kantonalnih službi za zapošljavanje doprinijelo je i ukidanje Zakona o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica, koji je prestao važiti 01.05.2010. godine, po osnovu kojeg su kantonalne službe bile obavezne izdvajati do 50% vlastitih sredstava za isplatu novčanih naknada po osnovu ovog zakona²⁶.

Kao posljedica postojanja sive ekonomije javlja se i neobuhvaćenost lica obaveznim osiguranjima (zdravstvenim i penziono-invalidskim osiguranjem). Rezultat slabe pokrivenosti stanovništva ovim osiguranjima je socijalno isključenje tih lica i stvaranje posebne grupe siromašnih, koji, umjesto korištenja neke od tri vrste penzije, ulaze u krug lica kojima je potrebna socijalna zaštita, finansirana putem budžeta. Ovaj finansijski neodrživ sistem nužno treba reformisati na entitetskom nivou u cilju veće obuhvaćenosti lica obaveznim osiguranjima, boljem nadzoru poslodavaca u pogledu prijave visine plata i isplate doprinosa²⁷, bržem obezbjeđenju izvršenja prava na penziju.

2.9.2. Kantonalna nadležnost u radnim i socijalnim odnosima i drugim odnosima relevantnim za pitanje povećanja zaposlenosti

Svoje nadležnosti u oblasti radnih i socijalnih odnosa ZDK provodi putem tri ministarstva (Ministarstvo zdrastva, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice, Ministarstvo za boračka pitanja) i putem drugih organa uprave (JU Kantonalni Zavod za zdravstveno osiguranje, Kantonalna administrativna služba PIO/MIO za ZDK, Kantonalna služba za zapošljavanje ZDK, JU Centar za socijalni rad (po općinama).

²⁵ Članovi 3.a. i 3.b. Zakona o izmjenama i dopunama zakona u posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“ br. 22/05).

²⁶ Član 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica („Službene novine FBiH“ br. 27/08).

²⁷ Primijećen je negativan trend prijave nižih plata zaposlenika u odnosu na stvarno isplaćene zarade, radi uplate nižih doprinosa, što dugoročno rezultira i niskim osnovicom za obračun penzija, a samim time i stvaranjem većeg broja siromašnih koji primaju predviđenu najnižu penziju, nedovoljnu za zadovoljavanje drugih potreba starih lica, radi čega postaju korisnici socijalne zaštite (više o ovoj problematici pogledati u: UNDP BiH, „Penziona reforma i sistemi socijalne zaštite u BiH“, <http://www.undp.ba/upload/publications/Penziona%20reforma%20i%20sistemi.pdf>).

Tabela 2.30 – Pregled nadležnosti ZDK u selektivnim oblastima

Vrsta nadležnosti	Ustav FBiH			Ustav ZDK		ZLS ZDK
	Isključiv o FBiH	FBiH i ZDK	Isključivo ZDK	FBiH i ZDK	Isključiv o ZDK	Općina
Ekonomska politika	+					
Finansijska politika	+					
Finansiranje vlasti	+		+		+	+
Ljudska prava i slobode		+		+		+
Obrazovna politika			+		+	+
Zdravstvo		+		+		+ ²⁸
Socijalna politika		+		+		
Socijalna zaštita		+		+		+ ²⁹
Radni odnosi		+		+		
Zaštita raseljenih lica i izbjeglica		+		+		+ ³⁰
Zapošljavanje		+		+		+ ³¹
Službe socijalne zaštite			+		+	+
Registriranje i reguliranje poslovanja privrednih društava	+					+ ³²
Lokalno poslovanje			+		+	+ ³³
Reguliranje i registriranje obrta		+		+		+
Ruralni razvoj			+		+	+
Stambena politika			+		+	+
Politika korištenja zemljišta i prostorni plan			+		+	+
Urbano planiranje						+

Obzirom na ovlaštenje ZDK da usvaja kantonalne propise iz ove oblasti, mogu se izdvojiti slijedeći relevantni propisi za ovu problematiku:

- Zakon o radu u Zeničko-Dobojskom kantonu (“Službene novine ZDK” br. 11/02, 11/05);
- Zakon o dopunskim pravima branilaca i članova njihovih porodica (“Službene novine ZDK ” br. 6/06, 9/07);
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom (“Službene novine ZDK” br. 13/07, 13/11);
- Zakon o raseljenim licima i povratnicima (“Službene novine ZDK” br. 6/06)

Zakonom o radu ZDK detaljnije se regulišu pitanja pravnog položaja pripravnika, volontera, godišnjeg odmora za lica koja rade pod otežanim okolnostima (30 radnih dana), plaćeno odsustvo (prošireno za slučaj

²⁸ Nadležnost općine podrazumijeva prije svega uspostavljanje odgovarajućih lokalnih ustanova u svrhu provođenja propisa sa federalnog i kantonalnog nivoa, ocjenjivanje njihovog rada, te osiguranja dijela sredstava za njihovo djelovanje.

²⁹ Jednako kao u prethodnoj fusnoti.

³⁰ Provođenje entitetskih i kantonalnih propisa, vođenje evidencije is l.

³¹ Provođenje propisa o pravima nezaposlenih lica i strategija za zapošljavanje sa entitetskog i kantonalnog nivoa.

³² Nadležnost na općinskom nivou podrazumijeva nadležnost općinskih sudova da vode registre privrednih društava.

³³ Nadležnost općine u pogledu donošenja poslovnih planova za unapređenje poslovnog ambijenta.

sklapanje braka djeteta, preseljenja, polaganja stručnog ispita, elementarne nepogode i drugi slučajevi predviđeni kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu), status mirovnog vijeća za ZDK, mogućnost osnivanja ekonomskog vijeća ZDK.

Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom ZDK detaljnije reguliše prava predviđena entitetskim zakonom, gdje također predviđa, pored socijalno ugroženih grupa lica predviđenih entitetskim Zakonom, i dvije dodatne socijalne kategorije: lica ovisna o psihoaktivnim supstancama i lica koja su žrtve nasilja u porodici i nasilja u zajednici. U pogledu zaštite civilnih žrtava rata (CŽR), kantonalni zakon predviđa jednaka prava kao i zakon na entitetskom nivou. Visina lične invalidnine iznosi najmanje 18% a najviše 100% za to predviđene osnovice (70% osnovice utvrđene prema Zakonu o pravima branilaca i članova njihovih porodica), dok je u KS lična invalidnina predviđena u iznosima od 91,36 KM za VI grupu lica do 507,56 KM za I grupu CŽR. Invalidnina CŽR finansira se 30% iz kantonalnog budžeta, a 70% iz federalnog, dok naknada za njegu i pomoć od strane drugog lica za CŽR finansira se iz kantonalnog budžeta 20% a iz federalnog 80%.

Na kantonalnom nivou Zakonom o dopunskim pravima branilaca i članova njihovih porodica predviđaju se dodatna prava koja se finansiraju od strane kantonalnog budžeta i budžeta općina (čl. 53. Zakona).

Zakonom o raseljenim licima i povratnicima ZDK ne predviđaju se dodatna prava u odnosu na istoimeni zakon na entitetskom nivou³⁴. Kanton je nadležan za organiziranje povratka na svom teritoriju, vođenje evidencije o izbjeglicama i raseljenim licima, pripremu bilance potrebnih sredstava za ostvarenje povratka, utvrđivanje izvora sredstava i lica koja će biti uključena u aktivnosti, suradnju sa nadležnim općinskim službama, drugim kantonima i entitetskim nivoom, itd. Navedene aktivnosti se finansiraju iz entitetskog, kantonalnog budžeta te iz drugih zakonom predviđenih izvora sredstava.

Pitanje rehabilitacije, zapošljavanja invalidnih lica regulisano je entitetskim zakonom donesenim 2010. g., dok na nivou kantona zaštita istih se provodi putem Zakona o socijalnoj zaštiti ZDK, kao i putem Zakona o dopunskim pravima branilaca, kojim se predviđa posebna zaštita RVI. Zaštita ovih lica u radnim odnosima prije svega se predviđa odredbom Zakona o radu koja zabranjuje svaki oblik diskriminacije radnika, te odredbama o pravima radnika sa promijenjenom radnom sposobnošću, kao i odredbom o zabrani davanja otkaza ovom licu bez odobrenja vijeća zaposlenika ili sindikata. Isto lice ima pravo na invalidsku penziju prema odredbama zakona o PIO/MIO FBiH ukoliko u potpunosti izgubi radnu sposobnost. Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji na entitetskom nivou predviđaju se određeni poticaji prilikom zapošljavanja lica sa invaliditetom, kao i obaveza da kod poslodavaca postoji određeni broj lica sa invaliditetom u radnom odnosu. Kantonalnim zakonom o socijalnoj zaštiti predviđena je mogućnost osnivanja udruženja invalida koji trebaju aktivno učestvovati u kreiranju politike zaštite i socijalne inkluzije lica sa invaliditetom, s tim da nije predviđena obaveza nego samo mogućnost da kanton i općine izdvajaju sredstva za djelovanje ovakvih udruženja³⁵

2.1.9.3. Kantonalna služba za zapošljavanje

Nadležnost kantonalnih službi za zapošljavanje regulisana je federalnim Zakonom za posredovanje u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba³⁶. Također su obavezne organizirati prikupljanje,

³⁴ Čl. 11. Zakona o raseljenim licima i povratnicima ZDK u vezi sa čl. 11. Zakona o raseljenim osobama i povratnicima u FBiH i izbjeglicama iz BiH („Službene novine FBiH“ br. 15/05).

³⁵ Čl. 94. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i porodice sa djecom ZDK.

³⁶ Čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH“ br. 22/05).

razmjenu i objavljivanje podataka o zaposlenim osobama koje traže promjenu zaposlenja, kao i druge podatke koji mogu biti od značaja za obavljanje osnovne djelatnosti službe za zapošljavanje, te vršiti periodično ocjenjivanje tržišta rada prema instrukcijama Federalnog zavoda u cilju dobijanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada.

Osnovni izvor prihoda za kantonalnu službu predstavljaju doprinosi za slučaj nezaposlenosti³⁷ (30% doprinosa pripada Federalnom zavodu za zapošljavanje (FZZZ)), transferi od strane FZZZ (sufinansiranje naknada za demobilisane borce i socijalno zbrinjavanje lica koja su ostala bez posla), Ministarstva rada i socijalne politike FBiH (programi zapošljavanja), Ministarstva za pitanja boraca i invalida (naknade za demobilisane borce). S druge strane, oko 90% troškova službe odnosi se na naknade nezaposlenim licima, naknade demobilisanim borcima, doprinose za zdravstveno osiguranje, dokup staža za nezaposlene, doprinos PIO za nezaposlene, grantove za poticaje zapošljavanja³⁸.

2.10. Radna ravnopravnost

2.10.1. Zakonodavni okvir

U cilju implementiranja načela ravnopravnosti kao osnovnog načela na tržištu rada, BiH je poduzela značajne korake na što se obavezala i ratifikovanjem brojnih međunarodnih akata usvojenim od strane UN-a, Vijeća Evrope kao i potpisivanje SSP sa državama članicama EU. Usvojeni su Zakon o zabrani diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti polova na državnom nivou, čime se ukazalo na značaj jednake implementacije ovog načela u oba entiteta u cilju ujednačavanja položaja žena na tržištu rada.

Načelo rodne ravnopravnosti se prije svega garantuje putem načela zabrane bilo kakvog oblika diskriminacije građana BiH odredbama Ustava BiH, entitetskih ustava, kao i kantonalnih ustava u FBiH. Međutim, odredbama navedenih ustava nije predviđeno detaljnije utvrđivanje pitanja rodne ravnopravnosti, zastupljenost polova u organima vlasti i sl. Ustavom FBiH posebno se zabranjuje diskriminacija po osnovu spola, i to uvođenjem CEDAW konvencije kao sastavnog dijela Ustava FBiH.

Zakonom o ravnopravnosti spolova predviđa se koncept direktne i indirektne diskriminacije, uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja, rodno zasnovanog nasilja i viktimizacije, a koji su u skladu sa međunarodnim standardima po ovim pitanjima. Kao posebna obaveza, prema ovom Zakonu, predviđa se i obaveza zastupljenosti oba spola sa najmanje 40% u organima vlasti na svim nivoima države BiH (čl. 20.). Kao osnovne oblasti u kojima je nužno implementirati načelo rodne ravnopravnosti, ovim zakonom izdvajaju se slijedeće: 1) obrazovanje, 2) zapošljavanje, rad i pristup svim oblastima, 3) socijalna zaštita, 4) zdravstvena zaštita, 5) sport i kultura, 6) javni život, 7) mediji, 8) statističke evidencije. Jednake definicije pojma posredne i neposredne diskriminacije predviđeni su i Zakonom o zabrani diskriminacije, a kao relevantne oblasti u kojima je nužno implementirati ovo načelo predviđene su već pomenute oblasti prema prethodno navedenom zakonu, ali i neke druge oblasti (pravo na stanovanje, učešće u javnim organizacijama, pristup robi i uslugama, obavljanje privredne djelatnosti)³⁹. U kontekstu Strategije za

³⁷ Obzirom da se doprinosi obračunavaju procentualno prema plati, to znači da će prihodi službe za zapošljavanje direktno biti ovisni od prosječne plate koja se ostvaruje po općinama, odnosno u kantonu. Veća platežna moć zaposlenika kao i veći broj zaposlenika automatski podrazumijeva veće prihode službe i više sredstava za finansiranje odgovarajućih programa za zapošljavanje.

³⁸ Ured za reviziju institucija u FBiH, „Izveštaj o reviziji finansijskih izvještaja Službe za zapošljavanje Zeničko – dobojskog kantona Zenica za 2011. godinu“, br. 05-05/12, http://www.saifbih.ba/javni-izvj/zavod/pdf/Izvj_sluzbe_za_zaposljavanje_ZE-DO_kantona_2011.pdf

³⁹ Član 6. Zakona o zabrani diskriminacije.

zapošljavanje ZDK, pitanje rodne ravnopravnosti nužno treba biti implementirano u području zapošljavanja, rada, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i evidentiranja statističkih podataka.

Trenutni Zakon o radu FBiH nije u potpunosti usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Zakon o radu predviđa općenito zabranu diskriminacije (čl. 5), opravdane slućajeve kada se vrši diskriminacija, te teret dokazivanja u slućaju poćinjenja iste, dok, s druge strane, ne definiše pojam posredne/neposredne diskriminacije, druge oblike diskriminatornog ponašanja, odredbe o poštovanju načela ravnopravnosti prilikom formiranja odbora i sl. kod poslodavca, primjenu gender osjetljivog jezika⁴⁰. Zakon o radu također predviđa posebnu zaštitu žena s obzirom na reproduktivnu funkciju (rad na pola radnog vremena, trudnićko i poroćiljsko odsustvo, neplaćeno roćiteljsko odsustvo, zabranu rada na naroćito teškim poslovima i sl.). Mećutim, nedostatak dijelom usklaćene pravne zaštite žena je i taj da kaznenim odredbama nisu predvićene posebne kazne za slućaj diskriminacije po osnovu spola, a koje su vrlo česte u praksi, nego samo reguliše pojedine slućajeve ogranićenja pojedinih prava žena koja su nekad ili teško dokaziva ili ih zaposlenice ne prijavljuju nadležnoj inspekciji rada zbog straha od viktimizacije.

Posebnu problematiku predstavljaju prava iz oblasti socijalne zaštite. Naime, obzirom da su pitanja socijalne zaštite regulisana na nivou kantona, dolazi do razlićitog nivoa zaštite žena po pitanju prava istih, ćime se iste diskriminiraju po osnovu prebivališta. Npr. nezaposlene žene u ZDK imaju pravo na jednokratnu novćanu pomoć u slućaju roćenja djeteta (150 KM), dok u Kantonu Sarajevo i u Tuzlanskom kantonu imaju naknadu u trajanju od godine dana od roćenja djeteta (KS – oko 120 KM mjesećno, a u TK oko 125 KM mjesećno). Neravnomjerne su također i naknade za poroćiljsko odsustvo kod žena u radnom odnosu, kojih u nekim kantonima uopće nema te se na taj naćin onemogućava korištenje zakonom predvićenih prava.

Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj zaštiti nezaposlenih, ćlanom 2. predvića zabranu bilo kakvog oblika diskriminacije, a također se predvića i obaveza uzimanja u obzir načela rodne ravnopravnosti po pitanju imenovanja organa Federalnog zavoda i formiranja savjetodavne komisije (ćl. 4.d.). Jezik koji se primjenjuje u zakonu je rodno neutralan, a uvidom u statistiku koja se vodi od strane nadležnih kantonalnih slućbi moće se zakljućiti da se poštuje cilj Zakona o ravnopravnosti spolova u pogledu voćenja statistićkih podataka prema spolu.

U pogledu socijalne zaštite civilnih ųrtava rata, posebnu kategoriju ćine lica ųrtve seksualnog nasilja (u većini slućajeva žene), prema ćlanu 96. stav 2. Po pitanju poduzetništva žena, Zakon o obrtu i sroćnim djelatnostima usklaćen je sa Zakonom o ravnopravnosti poslova.

2.10.2. Institucionalni okvir

U cilju efikasnog implementiranja i provoćenja načela rodne ravnopravnosti, na nivou BiH je za ova pitanja je nadležno Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Agencija za ravnopravnost spolova u BiH, dok pri Parlamentarnoj skupštini postoji Komisija za ravnopravnost spolova pri Predstavnićkom domu Skupštine.

Na entitetskom nivou, u FBiH za pitanja implementiranja i provoćenja načela ravnopravnosti, nadležni su Gender Centar FBiH, a pri Parlamentu FBiH osnovane su komisije za ravnopravnost spolova pri oba doma.

⁴⁰ Vijeće ministara BiH, „Ćetvrti i peti periodićni CEDAW izvještaj Bosne i Hercegovine“, 2011., http://www.arsbih.gov.ba/images/documents/cedaw_4_5_bhs.pdf

U cilju razvoja odgovarajućih infrastruktura na lokalnom nivou, na kantonalnom nivou osnovane su komisije za ravnopravnost polova. Poslovníkom Skupštine ZDK predviđeno postojanje komisije za ravnopravnost spolova, ljudska prava i građanske slobode, sa utvrđenim nadležnostima⁴¹.

2.10.3. Analiza nezaposlenih prema spolu

Tabela 2.31 – Spolna struktura nezaposlenosti ZDK, 2005.-2012.

Godina	Ukupan broj stanovnika	Ukupan broj zaposlenih	Ukupan broj nezaposlenih	Broj nezaposlenih žena	Broj nezaposlenih žena u %
2005	401.401	67.864	65.469	29.158	44,53
2006	401.590	66.600	69.341	31.381	45,25
2007	401.796	68.404	69.516	32.544	46,81
2008	400.848	73.267	62.877	31.228	49,76
2009	400.602	70.907	63.843	31.985	50,25
2010	400.126	70.034	66.700	32.856	47,95
2011	399.856	70.882	65.872	32.625	49,52
2012	399.485	68.772	68.170	33.681	49,40

Tabela 2.32 – Starosna struktura nezaposlenosti žena u ZDK u 2012. godini

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-
Januar	776	5.203	5.738	4.595	3.961	3.828	3.889	2.945	1.674	546
Februar	771	5.244	5.748	4.613	3.965	3.825	3.893	2.944	1.676	534
Mart	787	5.217	5.730	4.602	3.963	3.821	3.896	2.950	1.674	527
April	792	5.223	5.738	4.597	3.949	3.818	3.892	2.945	1.667	513
Maj	792	5.223	5.738	4.597	3.949	3.818	3.892	2.945	1.667	513
Juni	1042	5.246	5.755	4.604	3.965	3.821	3.884	2.962	1.636	507
Juli	1388	5.345	5.830	4.620	3.981	3.823	3.874	2.972	1.616	503
August	1508	5.389	6.030	4.782	4.040	3.854	3.889	2.992	1.618	498
Septembar	1575	5.338	5.766	4.608	3.975	3.830	3.879	2.995	1.601	489
Oktoibar	1597	5.389	5.763	4.598	3.963	3.843	3.873	3.008	1.579	481
Novembar	1601	5.341	5.735	4.603	3.969	3.853	3.883	3.007	1.568	472
Decembar	1599	5.423	5.730	4.566	3.973	3.835	3.887	3.006	1.560	463
PROSJEČNO	1185	5298	5775	4615	3971	3830	3885	2872	1628	503
Procentualno	3,45	15,46	16,85	13,46	11,59	11,17	11,33	8,38	4,75	1,46

Tabela 2.33 – Nezaposlenost prema kvalifikacionoj strukturi prema spolu u ZDK, 2012.

	Ukupno	Žena	%
NKV	21.136	11.545	54,6
NSS	180	171	95
PKV	2.401	683	28,4
KV	26.972	10.855	40,2
SSS	13.901	8.381	60,2
VKV	549	60	10,9
VŠS	469	308	65,7
VSS	2.561	1.677	65,4

⁴¹ Poslovník skupštine Zeničko-dobojskog kantona – novi prečišćeni tekst, br. akta: 01-34-9731/12.

Tabela 2.34 – Nezaposlenost žena prema kvalifikacionoj strukturi

Ukupno nezaposlenih žena u %	NKV	NSS	PKV	KV	SSS	VKV	VŠS	VSS
100%	34,27	0,50	2,02	32,22	24,88	0,17	0,91	4,97

Analizirajući podatke iskazane u tabelama, može se zaključiti da je najveća nezaposlenost žena, u pogledu starosne strukture, u dobi 20-34 godine, dakle, nakon završenog srednjeg i visokog obrazovanja, i sa tek nekoliko godina staža, a koja čini 45,77%, dakle, skoro polovinu nezaposlenih žena. Nešto manja nezaposlenost očituje se u starosnoj grupaciji žena preko 35 godina. U pogledu kvalifikacione strukture, najveći broj nezaposlenih žena je onih bez stručnih kvalifikacija (34,27%), sa stečenim stručnim stepenom KV (32,22%), te srednjom stručnom spremom (24,22%). Stoga se kao ciljna skupina za programe zapošljavanja javlja upravo skupina nezaposlenih žena sa kvalifikacijama do srednje stručne spreme, kao i ciljna grupa žena sa završenom stručnom spremom a bez radnog iskustva. Struktura nezaposlenosti prema stručnim kvalifikacijama, a s obzirom na udio prema nezaposlenim muškarcima, pokazuje da je najveći nesrazmjer između žena i muškaraca sa NSS, SSS, VŠS i VSS stručnom spremom (60%–95%) nezaposlenih žena je prema muškarcima u pogledu navedenih stručnih sprema).

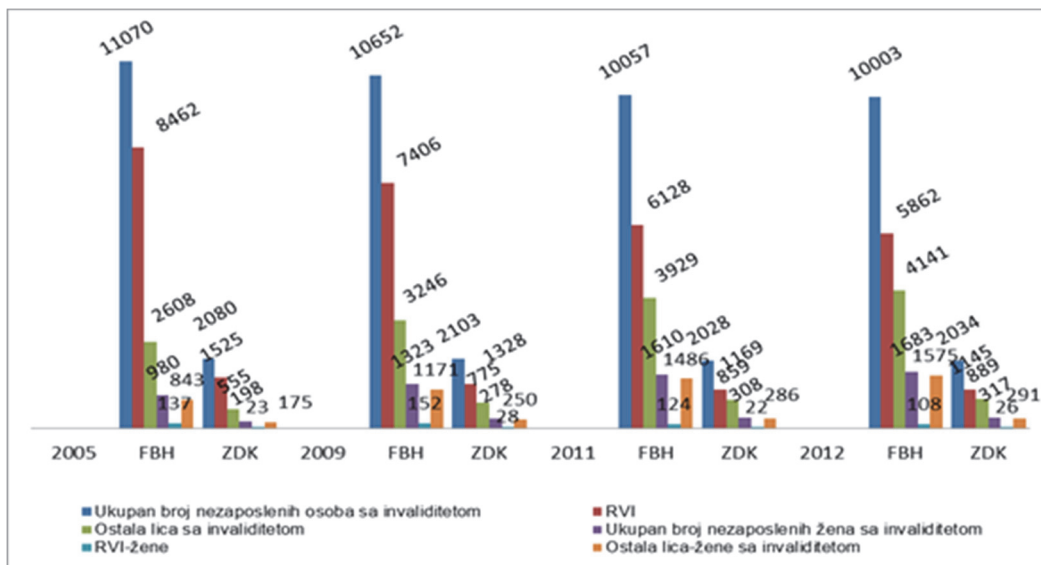
2.11. Potrebe grupa u nepovoljnom položaju na tržištu rada

Generacije koje su u ratu činile starosnu grupu 0-15 godina, danas su u grupi radno-sposobnog stanovništva dobi 15-30 godina (mladi). Ova dobna skupina opterećena je posljedicama neodgovarajuće i nedostatne ishrane, nepotpunom obaveznom imunizacijom, traumatizmom, tjelesnim invaliditetom, poremećajima ponašanja, nepotpunim i neodgovarajućim obrazovanjem, manjom otpornosti organizma prema obolijevanju.

Generacije koje su u ratu činile starosnu grupu mladih 15-30 godina starosti iz grupe radno-sposobnog stanovništva, danas pripadaju starosnoj dobi 30-45 godina. Ova dobna skupina opterećena je ratnim vojnim invaliditetom, post-traumatskim stres-sindromom, riziko-faktorima za nastanak hroničnih nezaraznih bolesti (pušenje, povećano konzumiranje alkohola...).

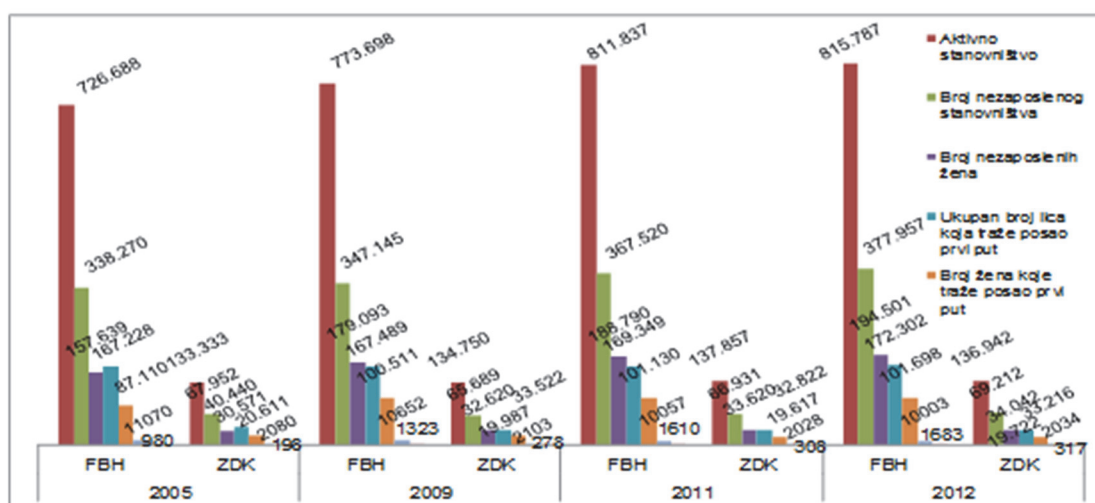
Generacije koje su u ratu činile starosnu grupu 30-45 godina starosti iz grupe radno-sposobnog stanovništva, danas pripadaju starosnoj dobi 45-50-60 godina. Ova dobna skupina opterećena je ratnim vojnim invaliditetom, post-traumatskim stres-sindromom, riziko-faktorima za nastanak hroničnih nezaraznih bolesti (pušenje, povećano konzumiranje alkohola...), posljedicama neodgovarajuće ishrane, otežanom prilagodljivosti na promjene, otežanom sposobnošću učenja i primjene novih znanja i vještina, najvećom stopom obolijevanja i smrtnosti među radno-sposobnim stanovništvom.

Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje na području FBiH u periodu 2005-2009-2011-2012. godina ukupan broj prijavljenih nezaposlenih osoba sa invaliditetom kretao se između 10 652 (2009.g) do 10 003 (2012.g), a na području ZDK od 2 103 (2009.g) do 2028 (2011.g). U ovom periodu i na području Federacije i na području Kantona udio ratnih-vojnih invalida je opadao, dok se broj ostalih nezaposlenih osoba sa invaliditetom povećavao. Udio ukupnog broja nezaposlenih osoba sa invaliditetom u ukupnom broju nezaposlenih osoba na području Federacije kretao se u ovome periodu od 3,3% (2005.g) do 2,6% (2012.g), a na području ZDK od 3,2% (2009.g) do 2,9% (2012.g). Ukupan broj prijavljenih nezaposlenih žena sa invaliditetom u istom periodu kretao se između 980 (2005.g) do 1 683 (2012.g), a na području ZDK od 198 (2005.g) do 316 (2012.g). U ovom periodu i na području Federacije i na području Kantona udio ratnih-vojnih invalida-žena nije se bitno mijenjao, dok se broj ostalih nezaposlenih žena sa invaliditetom povećavao.

Grafikon 9 - Prijavljene nezaposlene osobe sa invaliditetom, 2005-2009-2011-2012. g.

Izvor: Zavoda za zapošljavanje Federacije Bosne i Hercegovine: Bilten za 2005-2009-2011-2012.godinu;
Preuzeto: (www.fzzz.ba, februar 2013.)

Za dobro zdravlje stanovništva neophodna je optimalna politika zapošljavanja koja ima inicijativu selektivnog kreiranja radnih mjesta, posebno za one grupe radno-sposobnog stanovništva koje su sa najvećim rizikom od posljedica nezaposlenosti, odnosno, koje su u nepovoljnom položaju na tržištu rada, kao što su: osobe sa invaliditetom, mlade osobe bez radnog iskustva, osobe sa 50 i više godina starosti koje su ostale bez posla ili po prvi put traže posao, žene, osobe koje na posao čekaju više od 5 godina, populacija Roma, osobe iz višečlanih porodica, osobe sa nižim stepenom obrazovanja, kao i veliki broj osoba koje su zbog zakonskih ograničenja izgubile pravo na zdravstveno osiguranje, ili radnici kojima nije uvezan radni staž, odnosno, kojima poslodavci nisu uplaćivali doprinose za penzijsko i zdravstveno osiguranje.

Grafikon 10 - Nezaposlena lica prema odabranim parametrima, 2005-2009-2011-2012.g.

Izvor: Zavod za zapošljavanje FBiH: Bilten za 2005-2009-2011-2012. g.; preuzeto: (www.fzzz.ba, februar 2013.)

2.12. Socijalni i privredni trendovi u ZDK

Buduća kretanja socijalnih i privrednih trendova za period 2013.-2017. godine, mogu se sagledati na temelju dosadašnjih ostvarenja, u periodu 2007.-2012. g. Polazni izračuni za 2013. godinu i svaku narednu se temelje na istim pretpostavkama i uvjetima u kojima se odvijali do sada. Rezultati istraživanja i mjerenja životnog standarda u BiH, a posebno onih provedenih u suradnji Svjetske banke, Razvojnog programa Ujedinjenih naroda, Britanskog ureda za međunarodni razvoj i Agencije i zavoda za statistiku u BiH, pokazali su da oko 19% stanovništva živi ispod granice siromaštva, odnosno 30% tek nešto iznad te granice.

Siromaštvo je široko rasprostranjeno, jer je obuhvatilo prilično heterogenu strukturu stanovništva, a tom riziku su posebno izložena djeca, raseljene osobe, povratnici, osobe sa invaliditetom, nezaposleni, penzioneri, kao i osobe bez kvalifikacija. Socijalni trendovi u značajnoj mjeri proističu iz razine uposlenosti i nezaposlenosti, odnosno razine rasta ekonomskih aktivnosti.

Tabela 2.35 - Kretanje na tržištu rada i drugih socijalnih elemenata ZDK, 2007-2012

Godina	Zaposleni	Nezaposleni	Prekid rad.odnosa	Brisan.sa eviden.	Koris.nov naknade	Kor.zdr osigur.	Dem.voj. obveznici
2007	72.161	68.202	228	894	1.620	46.790	15.833
2008	72.648	61.529	270	1.587	1.362	41.333	13.321
2009	70.386	65.689	294	1.083	2.066	44.921	13.327
2010	70.628	67.153	193	1.341	1.455	45.971	13.375
2011	71.237	66.931	270	1.262	1.421	47.925	12.892
2012	67.816*	69.212	228	1.310	1.796	50.988	12.730

Izvor: Zavod za zapošljavanje F BiH, za navedene godine po kantonima *za 11mjesec 2012.godine

Društvo u BiH, a time i u ZDK, je omogućilo nezaposlenim osobama pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti, kao i korištenje novčane naknade nakon gubljenja posla. Projekcija kretanja broja zaposlenih za period 2013.-2017. g. po pojedinim područjima daje se u narednom pregledu.

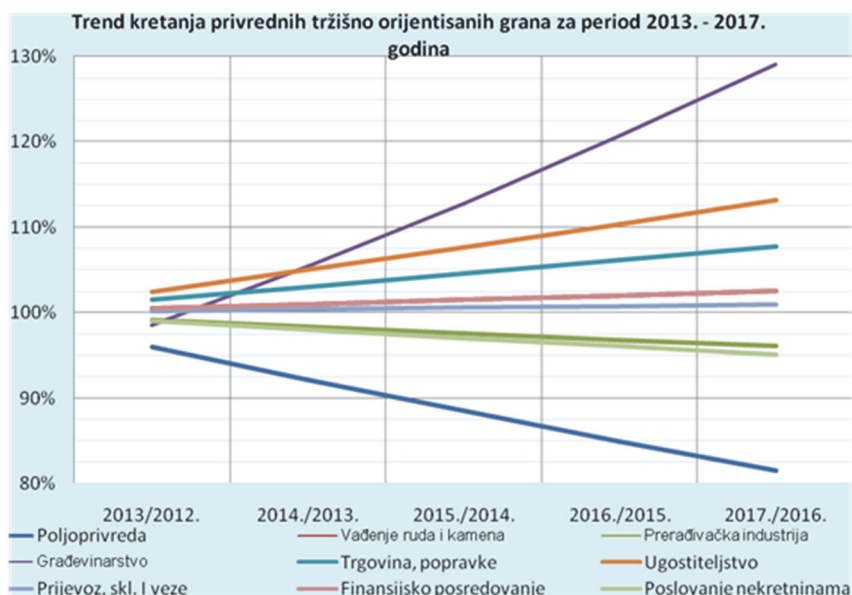
Tabela 2.36 - Projekcija: socijalni i privredni trendovi u ZDK, 2013-2017

KD Područje	2013	2014	2015	2016	2017
Poljoprivreda	1.524	1.463	1.404	1.348	1.294
Vađenje ruda i kamena	4.947	4.971	4.996	5.021	5.046
Prerađivačka industrija	21.908	21.733	21.559	21.387	21.216
Građevinarstvo	4.051	4.335	4.638	4.963	5.310
Trgovina, popravke	10.011	10.161	10.314	10.468	10.625
Ugostiteljstvo	2.084	2.136	2.189	2.244	2.300
Prijevoz, skl. i veze	4.522	4.531	4.540	4.549	4.558
Finansijsko posredovanje	994	999	1.004	1.009	1.014
Poslovanje nekretninama	2.083	2.062	2.042	2.021	2.001
Podsuma	52.123	52.391	52.686	53.010	53.365
El. energija, voda, gas	2.298	2.302	2.307	2.311	2.316
Državna uprava, soc osiguranje isl.	4.532	4.568	4.605	4.642	4.679
Obrazovanje	6.217	6.273	6.329	6.386	6.444
Zdravstveni i socijalni rad	4.038	4.070	4.103	4.136	4.169
Komunalne i uslužne djelatnosti	1.299	1.301	1.304	1.306	1.309
Podsuma	18.383	18.515	18.647	18.781	18.916
Ukupno	70.506	70.906	71.334	71.792	72.281
Tržišno orijentirani sektor	42,50%	42,49%	42,48%	42,48%	42,47%
Javni (pasivni) sektor	57,50%	57,51%	57,52%	57,52%	57,53%

Izvor: Izračun autora.

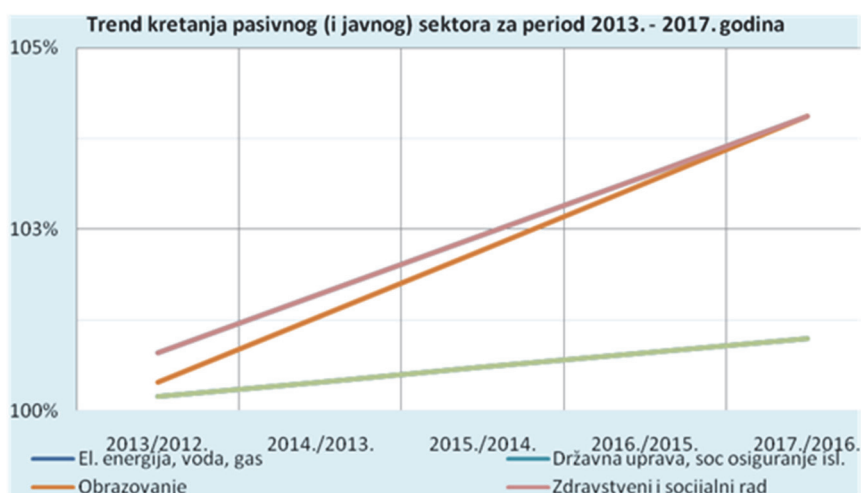
Podaci iz prethodne tabele koji se odnose na pojedine industrijske grane i očekivani broj zaposlenih u periodu 2013.-2017. g., grupisani pod nazivom „tržišno orijentirani“ i „pasivni“ sektor, prikazani su na slici 1 i 2.

Grafikon 11.

Izvor: Kreacija autora.

Grafikon 12.

Izvor: Kreacija autora.

2.13. Dostupni resursi za otklanjanje problema

Za socio – ekonomske politike direktno povezane sa politikom zapošljavanja a koje su se u periodu od 2006. do 2010. g. finansirale iz budžeta, kao na primjer aktivne politike zapošljavanja, zatim mjere za osiguranje socijalne sigurnosti nezaposlenih, programi, projekti, mjere i aktivnosti resornih ministarstava, te agencija i drugih javnih institucija koje su budžetski korisnici i imaju nadležnosti u oblasti zapošljavanja,

u periodu 2006.-2010., vlasti BiH su ukupno izdvojile 367 miliona KM, što predstavlja svega 1,5 % ukupnih budžetskih sredstava.

Tabela 2.37 - Rashodi na politike zapošljavanja u ukupnim troškovima budžeta, 2006-2010
(u milionima KM)

R.br.	OPIS	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	Index
1	2	3	4	5	6	7	8(7/3)*100
1.	Ukupni troškovi budžeta (BiH, entiteti i kantoni)	4.842	5.641	6.885	7.145	6.780	140,02%
2.	Zapošljavanje	72,3	90,5	107,4	70,4	98,6	136,37%

Iz prethodne tabele se može uočiti da su izdvajanja za zapošljavanje u BiH, u 2010. g. u odnosu na 2006. g., povećana u za 26 miliona KM, odnosno 36,37%, dok su se ukupni budžetski rashodi povećali za 1,93 mlrd KM. Institucije BiH su za politike zapošljavanja u navedenom periodu planirale ukupno 12,2 miliona KM, što u poređenju na ukupan budžet institucija BiH iznosi svega 0,24% . Federacija BiH je za politike zapošljavanja u periodu 2007.-2010. izdvojila ukupno 120,7 miliona KM što predstavlja 1,7% ukupnih budžetskih sredstava, dok je Republika Srpska za iste namjene i u istom periodu izdvojila ukupno 137,9 miliona KM, što predstavlja 2,3% ukupnih budžetskih sredstava. Izdvajanja za politike zapošljavanja u odnosu na ukupni budžet na kraju 2010. g. iznosila su 1,5% ukupnih budžetskih rashoda, što je približno isti nivo izdvajanja za ove svrhe u 2006. godini. Deset kantona u F BiH su za politike zapošljavanja u periodu 2007.-2010. godini izdvojili ukupno 96,1 miliona KM. Vlasti Bosne i Hercegovine su zadržale izdvajanja za politike zapošljavanja na niskom nivou iako se prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje BiH broj registriranih nezaposlenih lica neznatno smanjio sa 519.224 u oktobru 2006. godine na 511.783 u junu 2010., što predstavlja smanjenje nezaposlenih za samo 7.441 osobe. Prema posljednjim podacima Agencije za statistiku BiH, registrovana nezaposlenost u dec. 2012., je iznosila 550.255 osoba.

Tabela 2.38 - Učešće planiranih rashoda iz budžeta za politike zapošljavanja, 2005. – 2010.
(u milionima KM)

R.br.	Naziv institucije	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	Ukupno (2005. – 2010.)	Index
1	2	3	4	5	6	7	8	9(3+4+5+6+7+8)	10(8/3)*100
1.	Federacija BiH	26,9	45,0	54,6	60,2	47,0	54,9	288,6	104,08%
2.	Republika Srpska	23,5	26,4	33,7	43,7	20,3	40,2	187,8	171,06%
3.	Struktura FBiH	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.		Indeks
1	2	3	4	5	6	7	8		11(10/3)
3.1.	Kanton Sarajevo	8,4	12,7	14,3	7,4	9,7	7,8	60,3	92,85%
3.2.	Tuzlanski kanton	4,1	4,5	7,3	7,4	1,0	0,8	25,1	19,51%
3.3.	Zeničko – dobojski kanton	3,2	5,0	4,0	5,7	1,3	1,8	21	56,25%
3.4.	Srednjobosanski kanton	0,5	0,7	1,5	4,6	1,4	1,3	10,0	260,00%
3.5.	Hercegovačko neretvanski kanton	0,0	0,0	0,0	0,7	0,2	0,6	1,5	0,00%
3.6.	Zapadno – hercegovački kanton	0,0	0,0	0,0	0,8	2,1	3,9	6,8	0,00%
3.7.	Unsko – sanski kanton	0,1	0,1	0,1	0,1	1,4	2,0	3,8	2.000,00%
3.8.	Bosansko – podrinski kanton	0,1	0,1	0,1	0,5	0,9	0,9	2,6	900,00%
3.9.	Kanton 10	0,1	0,9	0,8	0,5	0,8	1,2	4,3	1.200,00%
3.10.	Posavski kanton	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	1,4	400,00%

Izvor: www.aldi.ba, Finansijsko lice politike u BiH - Izvještaj o provedenoj analizi budžetske potrošnje vlasti BiH u periodu od 2007. – 2010.g. i usklađenost sa zahtjevima iz Građanske platforme, str. 76 (Prilagođeno)

Ukoliko se ukupna izdvajanja za politike zapošljavanja uporede s ukupnim izdvajanjima za ostale funkcije vlade i ostale javne politike, očigledno je da su ukupna izdvajanja za politike zapošljavanja samo manji dio od ukupnih izdvajanja dok su približno slična izdvajanjima za kulturu i sport.

Kako sredstva ostvarena uplatom doprinosa za slučaj nezaposlenosti nisu bila dovoljna za ostvarivanje materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba, te finansiranje administrativnih troškova, kao i zbog određenog broja korisnika koji primaju novčanu naknadu na duži period, kantonalne službe za zapošljavanje nisu mogle uredno izmirivati svoje primarne zakonske obaveze po osnovu materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba. S tim u vezi, kantonalne službe za zapošljavanje, izuzev Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo podnijele su Federalnom zavodu zahtjeve za uplatu nedostajućih novčanih sredstava za obezbjeđenje materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba.⁴² U skladu s raspoloživim i planiranim finansijskim sredstvima Federalni zavod je izvršio uplatu nedostajućih novčanih sredstava u iznosu od 9.203.844 KM.

Tabela 2.39 - Pregled isplata nedostajućih sredstava kant. službama za zapošljavanje, 2011.

R.Br.	Kanton	Isplaćena sredstva	Struktura isplaćenih sredstava (u %)
1	2	3	4
1.	Zeničko – dobojski kanton	1.651.495	17,94%
2.	Tuzlanski kanton	2.051.556	22,29%
3.	Srednjobosanski kanton	1.797.969	19,53%
4.	Hercegovačko – neretvanski kanton	1.590.931	17,28%
5.	Unsko – sanski kanton	1.019.161	11,07%
6.	Posavski kanton	434.717	4,72%
7.	Zapadnohercegovački kanton	261.973	2,85%
8.	Kanton Sarajevo	0,00	0,00%
9.	Kanton 10	206.937	2,27%
10.	Bosansko – podrinski kanton	189.105	2,05%
UKUPNO		9.203.848	100,00%

Izvor: Izvještaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2011. godinu, str. 10.

Izdvajanja za politike zapošljavanja u budžetima deset kantona u Federaciji BiH su u posmatranom periodu planirana u ukupnom iznosu od 136,8 miliona KM. Od ovog iznosa Kanton Sarajevo je izdvojio 60,3 miliona KM, Tuzlanski kanton 25,1 miliona KM, a Zeničko – dobojski kanton 21 milion KM.

Ukupna izdvajanja za politike zapošljavanja u ZDK za period: 2005.–2010. u početku imaju tendenciju rasta nakon čega u 2009. g. dolazi do smanjenja sredstava, tako da se može primjetiti da su ukupna izdvajanja za ove svrhe u 2010. g. iznosila svega 1,8 milion KM što predstavlja smanjenje u apsolutnom iznosu od 1,4 miliona KM u odnosu na 2005. g., ili smanjenje od 43,75%.

Izdvajanja za politike zapošljavanja u budžetima kantona su bila znatno manja od izdvajanja za finansiranje osnovnih funkcija vlade, kao i ostalih vladinih politika. Dakle, izdvajanja iz budžeta su bila jedino veća od izdvajanja za budžetske rezerve i finansijske obaveze, dok su svi ostali planirani budžetski rashodi bili veći od rashoda na politike zapošljavanja. Najveći dio budžetskih sredstava za politike zapošljavanja nalazi se u budžetima ministarstava privrede, te ministarstva nadležnog za poslove rada, kao i agencijama i zavodima u oblasti privrede i razvoja. Sljedeća tabela ilustruje procentualno učešće planiranih rashoda za politike zapošljavanja u ukupnim budžetima za period: 2005. – 2010.

⁴² Zahtjev je podnesen u skladu s članovima 49. i 50. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.

Tabela 2.40 - Učešće planiranih rashoda iz budžeta za politike zapošljavanja, 2005.-2010.

R.br.	Naziv institucije	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Federacija BiH	1,1%	1,6%	1,6%	1,5%	1,1%	1,4%
2.	Republika Srpska	2,5%	2,4%	2,7%	2,8%	1,3%	2,5%
3.	Struktura FBiH	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
1	2	3	4	5	6	7	8
3.1.	Kanton Sarajevo	1,4%	2,0%	2,0%	0,9%	1,4%	1,1%
3.2.	Tuzlanski kanton	1,7%	1,8%	2,2%	1,8%	0,3%	0,2%
3.3.	Zeničko – dobojski kanton	1,9%	2,5%	1,6%	2,0%	0,5%	0,7%
3.4.	Srednjobosanski kanton	0,6%	0,6%	1,1%	2,9%	1,0%	0,8%
3.5.	Hercegovačko neretvanski kanton	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,1%	0,3%
3.6.	Zapadno – hercegovački kanton	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	2,9%	5,1%
3.7.	Unsko – sanski kanton	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,8%	1,0%
3.8.	Bosansko – podrinski kanton	0,3%	0,4%	0,3%	1,0%	2,3%	2,3%
3.9.	Kanton 10	0,3%	2,0%	1,6%	0,9%	1,5%	2,1%
3.10.	Posavski kanton	0,2%	0,2%	0,6%	0,8%	0,8%	1,2%

Izvor: www.aldi.ba, Finansijsko lice politike u BiH - Izvještaj o provedenoj analizi budžetske potrošnje vlasti BiH u periodu od 2007. – 2010.g. i usklađenost sa zahtjevima iz Građanske platforme, str. 76

Mogući izvori finansiranja koji utiču na razvoj ZDK mogu se svrstati u sljedeće: (1) budžetska sredstva bazirana na vlastitim prihodima; (2) sredstva grantova iz domaćih i međunarodnih izvora; (3) kreditna sredstva, ili pak sredstva prikupljena putem emisije obveznica; (4) sredstva po osnovu koncesija i privatizacije; (5) domaći i strani kapital. Budžetska sredstva bazirana na vlastitim prihodima u ZDK ne pružaju optimalnu mogućnost finansiranja za programe zapošljavanja.

Tabela 2.41 - Plan i struktura budžeta ZDK

R.br.	OPIS POZICIJA	Procjena izvršenja za 2010. g.	Plan Budžeta za 2011.g.	Indeks 2011/2010.	Izvršenje Budžeta za 2011.g.	Plan Budžeta za 2012.g.	Index 2012/2011
1.	Prihodi od poreza	211.065.436	222.886.616	105,60%	215.554.335	230.151.270	106,77%
2.	Neporezni prihodi	29.242.772	39.266.639	134,28%	29.245.503	39.330.763	134,48%
3.	Grantovi (tekući transferi)	4.991.291	3.347.545	66,55%	3.356.523	3.074.034	90,93%
4.	Kapitalni grantovi	7.500	10.000.000	133.333%	0,00	10.000.000	0,00%
5.	UKUPNI PRIHODI (1+2+3+4)	245.306.999	275.500.800	112,30%	248.156.361	282.556.067	113,86%
6.	Funkcionalni rashodi (plaće, naknade, materijal, izdaci)	175.814.178	185.346.796	105,42%	186.213.471	196.284.242	105,41%
7.	Tekući grantovi drugim nivoima vlasti, pojedincima, neprofitnim organizacijama, javnim preduzećima i ostalo	56.190.187	63.298.460	108,89%	54.623.550	61.679.513	112,92%
8.	Kapitalni grantovi	1.167.356	1.017.506	87,16%	489.866	860.000	175,56%
9.	Nabavka stalnih sredstava	16.996.070	14.913.038	87,74%	11.384.819	11.432.312	100,42%
10.	Ostalo (rezerva, spoljne otplate i pozajmice)	683.059	925.000	31,47%	749.824	2.300.000	306,74%
11.	UKUPNO RASHODI (6+7+8+9+10)	250.850.850	265.500.800	105,84%	253.461.530	272.556.067	107,53%
	VIŠAK PRIHODA/RASHODA	(5.543.851)	10.000.000	(180,38)	(5.305.169)	10.000.000	(188,49)

Izvor: www.zdk.ba (Pristup podacima: 20.01.2013.g.)

Strukturnom analizom podataka o planu i izvršenju budžeta ZDK za period 2010.-2012. da se primjetiti rast učešća ukupnih rashoda za 2011. g. u odnosu na izvršenje budžeta ZDK za 2010. godinu u apsolutnom iznosu od 2.610.680,00 KM, i u relativnom iznosu od 1,04%. Po svojoj sadržini budžet ZDK je prije svega administrativno – socijalnog karaktera te u skladu s istim osigurava najbitnije funkcije određene ustavom i zakonima.

Razmatranjem budžeta Ministarstva za rad i socijalnu politiku ZDK za 2012. godinu može se vidjeti da su ukupno planirana sredstva iznosila 26.828.041 KM, što predstavlja 9,84% ukupnog planiranog budžeta ZDK za 2012. godinu, te 86,16% ostvarenja. Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK je za politike zapošljavanja u budžetu 2012. g. planiralo ukupan iznos od 1.182.160 KM, od čega za novčanu pomoć za nezaposlene porodilje (153.360 KM), zatim transfer JU Službi za zapošljavanje ZDK, tj. za podsticaj aktivnih mjera zapošljavanja (728.800 KM), i poticaj zapošljavanju mladih (300.000 KM).

Ukupna izdvajanja za politike zapošljavanja, tj. ukupno izvršenje budžeta za 2011. godinu po ovom osnovu realizovano je u iznosu od 670.160 KM, što predstavlja 56,68% planirane realizacije. Dakle, ukupna planirana izdvajanja novčanih sredstava za politike zapošljavanja u budžetu Ministarstva za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK u 2012. godini su iznosila 1.182.160 KM što predstavlja 4,40% relativnog učešća u budžetu tog ministarstva te 0,43% relativnog učešća u odnosu na planirani budžet ZDK za 2012. godinu.

Ukupna planirana izdvajanja novčanih sredstava iz budžeta Ministarstva za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK za 2011. godinu iznosila su u apsolutnom iznosu 932.857 KM, što predstavlja 3,72% relativnog učešća u budžetu Ministarstva za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK, te 0,35% relativnog učešća u odnosu na planirani budžet ZDK za 2011. godinu, kao i 0,0058% BDP-a FBiH.

Kako se u tabeli 2-41 jasno vidi procentualno učešće planiranih rashoda iz budžeta za politike zapošljavanja po kantonima, dolazi se do zaključka da je tendencija izdvajanja novčanih sredstava za politike zapošljavanja za period 2005.–2012. blago opadala, tako da je trend opadanja u 2012. godini u odnosu na 2005. godinu iznosio 77,36%.

Analiza angažovanih resursa putem budžetske potrošnje u oblasti zapošljavanja u proteklih sedam godina u BiH pokazuje da pitanje zapošljavanja nije bilo u vrhu liste prioriteta. U posmatranom periodu nije postignut značajan utjecaj po pitanju poboljšanja ukupnog stanja u oblasti zapošljavanja.

2.14. Situaciona analiza/analiza okruženja (PEST i SWOT analiza)

Pitanje zaposlenosti/zapošljavanja u ZDK se ne može posmatrati kao izolovani problem, već kao sastavni dio funkcionisanja ukupnog tržišta rada. Kako bi se analizirali razlozi koji stoje iza trenutne situacije te dale preporuke kako izvršiti poboljšanja potrebno je uraditi situacionu analizu koja će obezbijediti širu sliku okruženja, odnosno, konteksta u kojem se pitanje zapošljavanja javlja.

Donosioci strateških odluka moraju biti svjesni promjena i kretanja koja se dešavaju u eksternom okruženju i njihovog utjecaja na problem zapošljavanja te mogućnosti njegovog rješavanja. PEST analiza, koja će biti urađena prva, predstavlja analizu faktora vanjskog, općeg okruženja, i to političkih, ekonomskih, tehnoloških i društvenih faktora. Zatim, kako bi se predstavile ključne šanse i opasnosti iz okruženja, te snage i slabosti internog okruženja, urađena je SWOT analiza.

2.14.1. PEST analiza

PEST analizom, odnosno analizom političkih, ekonomskih, tehnoloških i društvenih faktora iz okruženja donosioci strateških odluka stječu uvid u potencijalne prijetnje ali i šanse za unaprjeđenje stanja na tržištu rada i, posljedično tome, smanjenja ukupne nezaposlenosti i stope nezaposlenosti u ZDK.

2.14.1.1. Političko-pravni faktori

Funkcionisanje tržišta rada u ZDK postavljeno je u političko-pravni okvir, odnosno određeno je važećim zakonima i propisima, pravnom regulativom te političkim okruženjem. općenito se može ustvrditi da je političko-pravno okruženje u BiH, odnosno u ZDK, nepovoljno. Među najvažnije razloge za takvu ocjenu se mogu navesti:

- Kompleksna struktura vlasti u BiH i podijeljene nadležnosti u radnim i socijalnim odnosima. Situacija je dodatno usložnjena u FBiH, gdje je ova problematika u zajedničkoj nadležnosti FBiH i kantona, tako da svaki kanton ima odgovarajuća ministarstva zadužena za provođenje entitetske i kreiranje vlastite politike.
- Pravno i političko okruženje nije stabilno i efikasno u dovoljnoj mjeri kako bi djelovalo poticajno za lakše poslovanje privrednih subjekata, kako domaćih tako i stranih.
- Regulatorno i administrativno okruženje za mala, srednja i velika preduzeća je nepovoljno, podrška samozapošljavanju je nedovoljna i poduzetnička infrastruktura nerazvijena.
- Pravni okvir funkcionisanja tržišta rada i medijacije na tržištu rada nije odgovarajući. Djelovanje ključnih institucija tržišta rada nije koordinirano, te se provodi nedovoljan broj aktivnih mjera zapošljavanja.
- Službe za zapošljavanje imaju ograničenu ulogu u posredovanju na tržištu rada, između ostalog i zbog ograničenog pristupa otvorenim radnim mjestima. Poslodavci ne posmatraju Službe za zapošljavanje mjestom za iskazivanje potražnje za radom.
- Spor napredak na putu pridruživanja europskim integracijama i usklađivanje zakonodavstava BiH sa regulativama EU.
- Korupcija u zapošljavanju.

2.14.1.2. Ekonomski faktori

Faktori ekonomskog karaktera iz okruženja na tržištu rada ZDK se mogu posmatrati kao opći faktori i specifični. Od općih faktora ekonomskog karaktera se može izdvojiti recesija koja negativno utječe na tržište rada, kroz krizom uslovljeno gubljenje radnih mjesta te nedovoljno stvaranje novih radnih mjesta što ima za direktnu posljedicu povećavanje broja nezaposlenih, odnosno rast stope nezaposlenosti. Nepovoljno političko-pravno okruženje, te spori ekonomski rast i razvoj BiH, uzrokovali su neke od specifičnih ekonomskih faktora kao što su: smanjen broj direktnih stanih ulaganja, pad kreditnog rejtinga i visina kamatnih stopa po kojima banke i druge kreditne institucije nude kredite za privredu što ima direktan utjecaj na stopu zapošljavanja i samopošljavanja. Također, nedovoljan broj specifičnih izvora finansiranja otežava pribavljanje potrebnih finansijskih sredstava za osnivanje i poslovanje poduzetničkih poduhvata po povoljnijim uslovima. Postojanje neformalnog sektora (siva ekonomija) predstavlja poseban problem, jer između ostalog dovodi do jaza između registrovane i anketne stope nezaposlenosti u BiH, odnosno u ZDK.

Prosječni troškovi radnog mjesta, odnosno cijena rada, su nekonkurentni, naročito ako se uzme u obzir nivo produktivnosti ali i disproporcija u odnosu visine plaća u privrednim i neprivrednim sektorima, što dovodi do prevelike opterećenosti privrede i poteškoća u ostvarivanju ekonomičnosti kao principa poslovanja. Navedeni podaci broja uposlenih radnika pokazuju da je došlo do značajnog broja smanjenja uposlenih u glavnim privrednim sektorima. Također, evidentna je i neusklađenost između vještina nezaposlenih i zahtjeva otvorenih radnih mjesta.

2.14.1.3. Društveni faktori

Socijalno okruženje ZDK karakteriše siromaštvo, koje je obuhvatilo prilično heterogenu strukturu stanovništva, a tom riziku su posebno izložena djeca, raseljene osobe, povratnici, osobe sa invaliditetom, nezaposleni, penzioneri, kao i osobe bez kvalifikacija, zatim socijalna nesigurnost, loša demografska slika, pad životnog standarda, i drugi faktori socijalnog okruženja. Od društvenih faktora od posebnog značaja za tržište rada ZDK se mogu izdvojiti:

- Socijalna isključenost određenih skupina kao što su Romi, osobe sa invaliditetom, osobe sa posebnim potrebama, itd. Kao jedna od posljedica postojanja sive ekonomije javlja se i neobuhvaćenost lica obaveznim osiguranjima (zdravstvenim i penziono-invalidskim osiguranjem). Rezultat slabe pokrivenosti stanovništva ovim osiguranjima je socijalno isključenje ovih grupa i stvaranje posebne grupe siromašnih, koji, umjesto korištenja neke od tri vrste penzije, ulaze u krug lica kojima je potrebna socijalna zaštita, finansirana putem budžeta.
- Opterećenost tržišta rada posebnim grupama stanovništva kao što su demobilisani vojni obveznici, ratni vojni invalidi i osobe sa invaliditetom. Pasivne mjere zbrinjavanja ovih kategorija opterećuju budžete i ne doprinose trajnom rješenju statusa ovih kategorija, uz izražen problem niskog nivoa njihove zapošljivosti.
- Struktura nezaposlenih prema starosnoj dobi pokazuje da 65% ukupne stope nezaposlenosti čine osobe starosne dobi od 25–50 godina, zvanično prijavljenih kao nezaposlene duže od 5 godina koje ne posjeduju registrovano radno iskustvo ili radi bez registrovanog zaposlenja. Pregled strukture registrovanih nezaposlenih osoba prema kvalifikacionoj strukturi i starosnoj dobi upućuje na izražen problem zapošljavanja lica sa NK, PK i KV starosne dobi 31-50 godina, koji čine 65% od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih lica sa datim kvalifikacijama.
- Relativno neusklađen obrazovni sistem sa stvarnim potrebama tržišta rada, odnosno poslodavaca. Neprilagođeni nastavni planovi i programi srednjeg i visokog obrazovanja, nedostatak formalnog i neformalnog obrazovanja iz domena poduzetništva, te mogućnosti obuke i prekvalifikacije. Nedovoljna iskorištenost koncepta cjeloživotnog učenja.

2.14.1.4. Tehnološki faktori

Među najvažnije faktore tehnološkog okruženja koji negativno utječu na tržište rada se mogu izdvojiti nedovoljna ulaganja u naučno-istraživački rad, čime se direktno utječe na stepen razvoja novih znanja, tehnologije, stepen inovacija i razvoj ljudskih kapaciteta, koji predstavljaju temelje dugoročne konkurentnosti privrede. Razvijenost naučno-istraživačke i razvojne djelatnosti nije na zadovoljavajućem nivou a postojeća infrastruktura usmjerena ka istraživanju i razvoju nije sistemski koordinirana i uvezana.

Također, izražen je i problem nedovoljne informatičke pismenosti radno sposobnog stanovništva starije dobi, što otežava proces traženja i dobijanja zaposlenja.

Analizom političko-pravnih, ekonomskih, tehnoloških i društvenih faktora iz okruženja vidljivo je da na funkcionisanje tržišta rada u ZDK djeluju različite silnice, čiji se utjecaj može mjeriti u rasponu od prijetnje do šanse na unaprjeđenje tržišta rada. *Političko-pravni* faktori imaju dvostran utjecaj, te se mogu identifikovati faktori iz ove grupe koji su prijetnja ali i oni koji predstavljaju šansu, dok faktori *ekonomskog* okruženja djeluju na nivou prijetnje za unaprjeđenje tržišta rada. Većina faktora iz *društvenog* okruženja predstavljaju prijetnju za unaprjeđenje tržišta rada a *tehnološki* faktori impliciraju na šanse iz okruženja.

2.14.2. SWOT analiza

Donosioci strateških odluka moraju biti svjesni prijetnji i šansi iz okruženja ali i vlastitih snaga i slabosti, koji mogu utjecati na ostvarenje definisanih strateških ciljeva i poduzimanje mjera vezanih za unaprjeđenje tržišta rada. U nastavku se daje pregled snaga, slabosti, prijetnji i šansi izraženih na tržištu rada ZDK.

Snage

Učešće visoko obrazovanog kadra u ukupnoj nezaposlenosti pokazuje da tržište rada relativno lako absorbira ovu kategoriju nezaposlenih. Od 81% ukupno registrovanih nezaposlenih, lica sa visokom stručnom spremom su starosne dobi od 25-30 godina i traže prvo zaposlenje u periodu kraćem od 5 godina. Dužina perioda traženja posla može implicirati da nedostatak radnog iskustva usporava proces nalaženja posla ove kategorije nezaposlenih.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih pogoduje ubrzanju reindustrijalizaciji obzirom na činjenicu da je u ZDK poslovao značajan broj velikih industrijskih preduzeća koja su zapošljavala radnike sa kompetencijama djelomično iskoristivim u oblasti industrije.

Slabosti

Prirodna nezaposlenost iznosi 46,9%, dok je stopa nezaposlenosti izazvana recesijom dodatnih 2,8%. Ovaj podatak pokazuje da je problem velike stope nezaposlenosti samo u manjoj mjeri izazvan recesijom, te implicira strukturnu neravnotežu na tržištu rada, odnosno nesklad između ponude i potražnje radne snage, u uslovima odvijanja normalne privredne aktivnosti.

Izražena nezaposlenost NK, PK i KV starosti od 31-50 koji su bez radnog iskustva i traže posao duže od 5 godina. Može se pretpostaviti da je zbog početnih niskih kvalifikacija i njihovog zastarijevanja tokom perioda čekanja na birou, nivo zapošljivosti ovih kategorija nezaposlenih u konstantnom opadanju. Period čekanja na prvo zaposlenje duži od pet godina implicira također da tržište rada nema potrebu za ovom kategorijom radnika.

Nizak nivo zapošljivosti socijalno osjetljivih kategorija nezaposlenih lica, kao što su demobilisani vojni obveznici, osobe sa invaliditetom, te ratni vojni invalidi, koji čine približno 19% ukupnog broja nezaposlenih, implicira da se radi o kategoriji nezaposlenih osoba koji ne posjeduju nivo kompetencija tražen na tržištu rada.

Nestručna lica čine blizu 35% od ukupno registrovane stope nezaposlenosti. Nedostatak stručne obuke smanjuje njihov potencijal zapošljivosti odnosno mogućnosti nalaženja zaposlenja, čime se budžet opterećuje pasivnim mjerama pomoći prema ovoj kategoriji nezaposlenih.

U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju tri kategorije kvalifikacija: SSS, KV i NK, koje zajedno čine 91% od ukupnog broja nezaposlenih, iz čega proizilazi da je kvalifikaciona struktura najvećeg dijela nezaposlenih

nezadovoljavajuća. Također, pored pitanja niske zapošljivosti ove kategorije nezaposlenih lica, jasno je da kvalifikacije ovih radnika nisu dovoljna osnova za razvijanje konkurentskih prednosti privrede ZDK.

Loša komunikacija na tržištu rada između poslodavaca koji predstavljaju potražnju za radnom snagom i Službe za zapošljavanje koja posreduje u ponudi radne snage, dovodi do nesklada između ponude i potražnje radne snage po pitanju potrebnih kvalifikacija i time dodatno otežava proces zapošljavanja, odnosno onemogućava bržu prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju nezaposlenih sa niskim nivoom zapošljivosti čime bi se utjecalo na smanjenje perioda traženja posla. Dodatnu slabost predstavlja i neoptimalna uloga Službe za zapošljavanje u pogledu mjesta putem kojeg se iskazuje potražnja za radom. Također, komunikacija između obrazovnih institucija i biroa, odnosno, poslodavaca nije na nivou koji može obezbijediti brže reakcije na promjene u zahtjevima tržišta rada.

Prijetnje

Kompleksna struktura vlasti u BiH i podijeljene nadležnosti u radnim i socijalnim odnosima između države, entiteta i kantona dodatno usložnjavaju pitanje unapređenja tržišta rada ZDK. Postojeći Zakon o radu FBiH ne implementira u potpunosti EU načela *fleksigurnosti* i *ravnopravnosti* lica, te nije sasvim usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Također, neravnomjerna socijalna zaštita ne promovise načelo usklađivanja porodičnog i poslovnog života, što u dugom roku može imati za posljedicu i nizak natalitet, te smanjenje aktivne radne snage i starenje radne snage na tržištu rada.

Pravno i političko okruženje nije stabilno i efikasno u dovoljnoj mjeri kako bi djelovalo poticajno za lakše poslovanje privrednih subjekata, kako domaćih tako i stranih te za rast i razvoj malih, srednjih i velikih preduzeća.

Gubitak radnih mjesta u privredi je praćen porastom zaposlenosti u vanprivrednim djelatnostima. Iako se stopa nezaposlenosti smanjuje zapošljavanjem, porast zaposlenosti u vanprivrednim djelatnostima dugoročno može izazvati negativne posljedice na tržištu rada, jer se dodatno opterećuje rashodovna strana budžeta ZDK, dok istovremeno gubitak radnih mjesta u privredi implicira pad obima poslovne aktivnosti, odnosno smanjenje prihodovne strane budžeta ZDK.

Budžetska sredstva bazirana na vlastitim prihodima u ZDK ne pružaju optimalnu mogućnost finansiranja za programe zapošljavanja, većinom se troše na pasivne mjere na tržištu rada. Oko 90% troškova Službe za zapošljavanje odnosi se na naknade nezaposlenim licima, naknade demobilisanim borcima, doprinose za zdravstveno osiguranje, dokup staža za nezaposlene, doprinos PIO za nezaposlene.

Kao posljedica postojanja sive ekonomije javlja se i neobuhvaćenost lica obaveznim osiguranjima (zdravstvenim i penziono-invalidskim osiguranjem), čime se opterećuje evidencija nezaposlenih lica u okviru Službe za zapošljavanje licima koja nisu stvarno nezaposlena i smanjuje efikasnost rada i dodatno rasipaju oskudni finansijski resursi.

Šanse / prilike

Pridruživanje europskim integracijama i usklađivanje zakonodavstva BiH sa regulativama EU u domenu radnog prava i socijalne politike, te usklađivanje relevantne legislative sa međunarodnim standardima u pogledu rodne ravnopravnosti.

Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj zaštiti nezaposlenih osoba, smanjila bi se tzv. fiktivna nezaposlenost i troškovi službi za zapošljavanje, u smislu ažuriranja podataka lica koja su stvarno nezaposlena i imaju namjeru da se zaposle u smislu da aktivno traže posao.

Razvoj i uvezivanje naučno-istraživačkih kapaciteta kako u obrazovnim institucijama, tako i u privrednom sektoru, u koordiniran sistem, kako bi se podigao stepen razvoja i primjene inovacija, i time utjecalo na

povećanje konkurentnosti privrede ZDK. Obrazovni sistem je dovoljnim dijelom u nadležnosti kantona, što implicira mogućnosti prilagodbe univerzitetskih i srednjoškolskih nastavnih planova i programa u skladu sa potrebama tržišta rada, kao i promocije koncepta cjeloživotnog učenja. Veći stepen iskorištenosti sredstava iz EU fondova i drugih izvora za provođenje aktivnih programa i mjera na tržištu rada u ZDK.

III DIO: VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI

Analiza stanja na tržištu rada predstavlja prvi korak unutar strateškog ciklusa te je poslužila kao osnova za određivanje ciljeva za oblikovanje politike zapošljavanja koji trebaju biti temelj strategije zapošljavanja i akcionih planova. Ovi ciljevi i mjere proistekle iz njih, trebaju doprinijeti ostvarenju napretka u domeni zapošljavanja. Također, oni bi mogli pomoći pri uspostavljanju uzajamno osnaženog odnosa između strategije zapošljavanja i ekonomskih i socijalnih politika na način kako je to predviđeno u konvencijama koje predstavljaju okvir međunarodnih standarda za domenu rada u vezi politike zapošljavanja, ratificiranih od strane Bosne i Hercegovine.

3.1. Definisanje vizije i misije u rješavanju problema nezaposlenosti

U prethodnim poglavljima i odjeljcima spoznate su prednosti (snage) i slabosti (nedostaci), te šanse (mogućnosti) i prijetnje (opasnosti) na tržištu rada u ZDK. Strategija zapošljavanja omogućava svim socijalnim partnerima kao i tijelima nadležnim za implementaciju objektivnu identifikaciju svih slabosti i šansi na tržištu rada koje je u definisanom vremenskom horizontu potrebno maksimalno iskoristiti u cilju ostvarenja strateškog cilja zaustavljanja daljnjeg rasta nezaposlenosti i preusmjeravanje tog trenda u pad nezaposlenosti (odnosno rast zaposlenosti). Istovremeno, strategija omogućava da se objektivno prepoznaju sve slabosti i prijetnje na tržištu rada u cilju njihovog eliminisanja ili barem svođenja na minimalnu razinu a što bi za posljedicu imalo rast zaposlenosti.

Na kantonalnom i lokalnom nivou finansijska sredstva i resursi za rješavanje identificiranih problema na tržištu rada su vrlo ograničena, pa bi se stoga trebalo usmjeriti na druge izvore, npr. sredstva na višim nivoima (sredstva budžeta u FBiH) i naročito sredstva dostupna kroz fondove Europske Unije, kao što su fondovi IPA programa za razvoj ljudskih resursa i Europski socijalni fond, ali i druge izvore. Istovremeno, treba imati u vidu postojanje značajnog ograničenja apsorpcijskih kapaciteta u ZDK, u smislu pripreme i provedbe aktivnosti/projekata, kao i mogućnosti sufinansiranja projekata. Imajući navedeno u vidu potrebno je fokusirati se aktivnosti u poljima koja:

- imaju najveću potrebu za poboljšanjem stanja u pogledu zaposlenosti
- imaju najviše potencijala za pozitivnu promjenu u društvenoj i privrednoj situaciji u
- ZDK.

Proces oblikovanja Strategije zapošljavanja započinje definiranjem **vizije** kao željenog stanja koje se nastoji ostvariti na tržištu rada. To je projicirana slika stanja i kvaliteta tržišta rada u ZDK koje se želi izgraditi primjenom programa i mjera u strategiji i drugim načinima. Istovremeno, ona pruža uvid i u potrebnu infrastrukturu i druge oblike podrške neophodne za dostizanje željenog stanja i kvaliteta tržišta rada. Vizija će omogućiti Vladi ZDK da maksimizira potencijal raspoložive radne snage sticanjem sposobnosti i znanja, radi postizanja boljeg kvaliteta života za sve, te umanjnjem ciklične i prirodne nezaposlenosti (posebno, neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada). Vizija je osnov za definisanje misije i strateških ciljeva. S obzirom na vremenski horizont (2013-2017) vizija predstavlja komponentu strateškog usmjerenja preko koje se osigurava kontinuitet strateškog planiranja u dugom roku. Definisanje vizije tržišta rada se oslanja

na definisanu viziju razvoja ZDK čiji je iskaz eksplicitno naveden u Strategiji razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2010-2020. Vizija razvoja ZDK glasi:⁴³

Zeničko-dobojski kanton je regija koja na uravnotežen način koristi svoje prirodne resurse osiguravajući stabilan privredni razvoj uz brigu za sopstveno kulturno historijsko nasljeđe, proaktivno uključujući sve relevantne društvene skupine u sve sfere života regije. Osnova razvoja regije je preduzetnički duh njenih stanovnika i prepoznatljivih poslovnih subjekta, koji oslanjajući se na dugogodišnje energetske-industrijsko iskustvo oblikuje međunarodno konkurentnu ekonomiju usklađenu sa prirodnom okolinom.

Ostvarenje vizije Kantona se zasniva na četiri bitna stuba:

- *ekonomija* (razvijena prerađivačka industrija, izvozna orijentacija, bazirana na efektivnoj primjeni visoko-kvalitetnih tehnologija i doprinosa smanjenju regionalnog dispariteta u BiH),
- *infrastruktura i komunikacije* (razvijena infrastruktura kao transportna raskrsnica i distribicioni centar za promet roba, kapitala i inovativnih znanja),
- *ljudski resursi* (razvijen obrazovni sistem da bi se osigurao visok stepen zaposlenosti i visoka pozicija u generičkim uslugama),
- *zaštita okoline* (očuvanje okoline da bi se osigurao održiv razvoj).

Ovako definisana vizija Kantona zasniva se na ostvarenju slijedećih pretpostavki:

- optimalno iskorištavanje prirodnih resursa,
- razvijena i izvezno orijentisana prerađivačka industrija i preduzeća,
- efektivna primjena kvalitetnih tehnoloških rješenja u prerađivačkim industrijama, podržana vlastitim naučno-istraživačkim kapacitetima,
- razvijena energetska i saobraćajna infrastruktura,
- transportna raskrsnica i distribicioni centar za promet roba, kapitala i inovacija,
- razvijen obrazovni sistem,
- relativno visoka stopa uposlenosti,
- visoka pozicija u razvoju generičkih disciplina za održiv razvoj Kantona,
- očuvanje prirodnih ljepota i kulturnog identiteta, i
- društvena saglasnost kroz jaku međusektorsku saradnju privatnog, vladinog i nevladinog sektora.

Na temelju vizije razvoja ZDK, definiše se vizija u oblasti zapošljavanja ili **Vizija tržišta rada** ZDK glasi:

Tržište rada u ZDK omogućava postizanje pune zaposlenosti putem povećanja znanja, vještina i prilagodljivosti radne snage, te jačanja efikasnosti institucija na tržištu rada u svrhu unaprjeđenja povezanosti između radne snage i potreba poslodavaca, i uzimajući u obzir reindustrijalizaciju, poticanje preduzetništva i povećanje zapošljivosti ranjivih skupina.

⁴³ Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2010-2020.

Realizacijom ovako definisane vizije tržište rada postaje mehanizam koji doprinosi bržem zapošljavanju a ZDK mjesto ugodnog i kvalitetnog življenja. Na temelju prethodno definisane vizije kao poželjne slike tržišta rada u ZDK potrebno je prići definisanju misije koja na neki način predstavlja operacionalizaciju vizije. **Izjava o misiji** glasi:

Vlada ZDK kantona uz pomoć svih socijalnih partnera preduzima adekvatne, aktivne i pasivne, mjere u cilju stabilizacije tržišta rada, dinamiziranja privrednih tokova, podupiranja zapošljavanja i smanjivanja nezaposlenosti. Istovremeno, vlastitim odlukama i inicijativama prema višim nivoima vlasti, Vlada kreira i sudjeluje u kreiranju povoljnog makroekonomskog ambijenta za realizaciju vizije na tržištu rada.

Na temelju prethodno definisane vizije i misije tržišta rada ZDK moguće je utvrditi strateške ciljeve za ostvarenje vizije. **Opći strateški cilj** za realizaciju vizije tržišta rada glasi:

*Ulaganje u ljudski kapital u cilju podizanja nivoa zaposlenosti i unaprijeđenja efikasnosti tržišta rada, te stvaranje boljih uslova za otvaranje radnih mjesta. Opći strateški cilj je: **Povećanje zaposlenosti – smanjenje stope nezaposlenosti.***

Povećanje zaposlenosti u ZDK se može poboljšati iz dva osnovna pristupa, to su:

- a) eliminisanje cikličnog nivoa nezaposlenosti (u obimu od oko 3.850 lica, ili 2,8% tekuće stope nezaposlenosti),

kao i dodatno smanjivanje nezaposlenosti u okviru dva scenarija:

- b.1) umanjivanje prirodnog nivoa nezaposlenosti u obimu od oko 4.000 lica (ili 5,5% tekućeg nivoa nezaposlenosti).
- b.2) umanjivanje prirodnog nivoa nezaposlenosti u obimu od oko 6.000 lica (ili 8,8% tekućeg nivoa nezaposlenosti).

Na taj način bi se postigli značajni efekti u rješavanju pitanja zapošljavanja u ZDK u srednjem roku. Kvantifikacija strateškog cilja je procijenjena na temelju podataka za 2011. godinu.

Tabela 3.1 – Kvantifikacija strateških ciljeva zapošljavanja u ZDK, 2013.-2020.

Cilj: ZDK 2018 Povećanje zaposlenosti / Smanjenje nezaposlenosti	Eliminisanje ciklične nezaposlenosti	Dodatno smanjenje neza-poslenosti (prirodnog nivoa)	
		Prvi scenario	Drugi scenario
Porast zaposlenosti (lica)	3.850	4.000	6.000
Broj zaposlenih (lica)	74.776	78.776	80.776
Smanjenje tekuće stope nezaposlenosti (u % bodovima)	2,8	5,5	8,8
Stopa zaposlenosti stanovništva (%)	18,7	19,7	21,2
Stopa zaposlenosti radno-sposobnog stanovništva (%)	27,2	28,6	30,8
Stopa aktivnosti (%)	54,2	57,1	61,5

3.2. Definisanje specifičnih strateških ciljeva i prioriteta u oblasti zapošljavanja

Iz prethodno definisanog općeg strateškog cilja proizlaze specifični strateški ciljevi:

- A) Do 2021. g., očuvati postojeći nivo zaposlenosti u ZDK i uložiti napore za njegovo povećanje
- B) Do 2021. g., unaprijediti efikasnost institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
- C) Do 2021. g., značajno uskladiti ponudu i tražnju na tržištu rada ZDK
- D) Do 2021. g., povećati zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK

Svi prethodno navedeni specifični parcijalni strateški ciljevi su međusobno usko povezani i sprovođenje svakog od njih u značajnoj mjeri zavisi od uspjeha u provedbi ostalih ciljeva. Za realizaciju ovih ciljeva glavni prioriteti zapošljavanja u ZDK bi se trebali temeljiti na sljedećim *prioritetnim ciljevima*, a u vezi sa naprijed navedenim specifičnim strateškim ciljevima:

A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje

A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
A.2. Jačanje saradnje između istraživanja, obrazovanja i inovativnih aktivnosti
A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina
A.4. Poticaji samozapošljavanju |
|---|

B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK

B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog
B.3. Poboľšati rad inspekcijjskih službi |
|---|

C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
--

C.1. Unaprijediti sistem obrazovanja i obuke
C.2. Povećati mobilnost radne snage
C.3. Pružiti pomoć u traženju posla |
|--|

D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK

D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
D.2. Direktna i indirektna podrška zapošljavanju |
|--|

Mjere i aktivnosti za ovako iskazane specifične strateške ciljeve i prioritetne ciljeve su date u narednom dijelu.

IV DIO: MJERE, AKTIVNOSTI I GENERALNI PLAN IMPLEMENTACIJE

4.1. Plan implementacije i institucionalni okvir

U svrhu implementacije strategije definiran je akcioni plan, te aktivnosti/projekti koji su operacionalizacija strategije. Pored definiranog plana konkretnih aktivnosti Strategija zapošljavanja će biti implementirana u onoj mjeri u kojoj donosioci odluka alociraju finansijska sredstva i u količini obezbijeđenih sredstava iz drugih izvora za mjere i aktivnosti strategije. Naravno, sama strategija njeni ciljevi, prioriteta i akcioni plan predstavljaju vrstu putokaza za alokaciju ograničenih resursa. U procesu implementacije Strategije očekuje se ostvarivanje tijesne saradnje institucija uključenih u provedbu. Prije svega, to se odnosi na Skupštinu i Vladu ZDK sa tijelima za implementaciju kao i Nadzornim tijelom. Tijela za implementaciju su svi koji su uključeni u realizaciju definiranih aktivnosti, ministarstva, Služba za zapošljavanje kao i drugi koji će pripremati, finansirati, nadzirati i evaluirati mjere i aktivnosti predviđene ovom strategijom.

Za uspješnu realizaciju strategije potrebno je imati usaglašene mehanizme implementacije, monitoringa, izvještavanja i evaluacije a imajući u vidu podjelu nadležnosti i odgovornosti u samoj implementaciji. Svrha ovog dijela je definisanje ključnih elemenata i koraka do uspješne implementacije koja uključuje i provođenje sistema monitoringa i izvještavanja, koji služi kao glavna poluga realizacije ove strategije.

Tabela 4.1 – Najvažnija tijela za usvajanje/provedbu Strategije

Institucija	Funkcija /Zadaća
Skupština ZDK	Usvaja Strategiju i Akcioni plan. Implementira strategiju iz svog domena i daje podršku implementaciji. Razmatra izvještaje.
Vlada ZDK	Usvaja Strategiju i Akcioni plan. Implementira strategiju iz svog domena i daje podršku implementaciji. Razmatra izvještaje.
Nadzorno tijelo	Nadzire provedbu Strategije. Učestvuje u organizovanju projektnih partnerstava i aktivnosti u skladu sa prioritetima Strategije. Daje doprinos pripremi polugodišnjih izvještaja svojim komentarima.
Sekretarijat	Priprema izvještaje- polugodišnje i godišnje. Koordinira implementaciju i reviziju akcionih planova. Ova revizija podrazumijeva godišnje ažuriranje i nadopunu generalnog plana implementacije a na osnovu izvještaja (polugodišnjih i godišnjih) i konsultacija sa Nadzornim tijelom. Daje podršku u pripremi projekata vezanih za strategiju. Radi kontinuiran monitoring. Priprema projektne zadatke za evaluacije pojedinih aktivnosti i ukupne Strategije.
Implementatori	Rade na implementaciji aktivnosti i mjera usaglašeni Akcionim planom. Usaglašavaju nove aktivnosti/projekte sa Strategijom. Kontinuirano izvještavaju Sekretarijat o napretku u aktivnostima i projektima.

4.2. Pregled mjera i aktivnosti

Mjera predstavlja skup planiranih ili preduzetih aktivnosti/projekata uključujući korištenje resursa u svrhu ostvarivanja zadatog cilja. Aktivnosti i projekti od kojih je sačinjena neka mjera istodobno predstavljaju operacionalizaciju te mjere. Aktivnosti definisane akcionim planovima je neophodno uvrstiti u godišnje planove rada nosilaca aktivnosti. Mjerama i aktivnostima se u proces strateškog planiranja uvodi aspekt djelovanja i poduzimanja određenih činjenja. Osmišljavanjem i provođenjem mjera i aktivnosti se implementira strategija i ostvaruju njeni ciljevi induktivnom metodom, od pojedinačnog (mjere i aktivnosti/projekti) ka općem (specifični i prioritetni ciljevi).

Aktivnost: Radnja ili projekat koje je potrebno poduzeti/provesti u svrhu realizacije određene mjere.	Strateški cilj: Pojedinačni strateški cilj
	Prioritetni cilj: Naziv podcilja kojim se smatra bitnim za dostizanje strateškog cilja
	Mjera: Naziv mjere kojom se postiže određeni prioritetni cilj
Kratak opis aktivnosti: Okvirno naznačena radnja, projekat, koraci koji se trebaju implementirati kako bi se izvršila određena mjera.	
Ciljne grupe: Pojedine grupe osoba u istom statusu na tržištu rada prema kojima je usmjerena određena aktivnost.	
Očekivani kratkoročni rezultati: Ishod koji se u kratkom roku želi postići nekom aktivnošću	Indikatori: Mjerljivi indikatori za kratkoročni rezultat
Očekivani dugoročni rezultati: Ishod koji se u dugom/srednjem roku želi postići nekom aktivnošću	Indikatori: Mjerljivi indikatori za dugoročni rezultat
Nosilac aktivnosti Ključni nosioci provođenja određene aktivnosti na nivou ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pored nosioca aktivnosti, tamo gdje je potrebno naznačeni su i partneri lokalnog i višeg nivoa	
Preduslovi za realizaciju: Uslovi koji prethodno moraju biti ispunjeni za realizaciju određene aktivnosti.	Faktori rizika: Rizici koji prijete realizaciji određene aktivnosti, bilo da potencijalno onemogućavaju njenu provedbu ili utječu na uspješnost.
Procjena ukupne vrijednosti: Procjena finansijskih sredstava za realizaciju određene mjere, bez naznake izvora. Vrijednost je dana indikativno za potrebe formiranja šireg finansijskog okvira.	Trajanje: Vremensko trajanje od početka do okončanja aktivnosti Početak: Indikativni početak realizacije aktivnosti

Aktivnost: A.1.1.1. Smanjenje opterećenosti poslovanja privrednih subjekata kroz reformu parafiskalnih nameta	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naporu za njegovo povećanje		
	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja		
	Mjera: A.1.1. Unaprjeđenje ekonomičnosti poslovanja za poslovne subjekte u ZDK do 2014.		
Kratak opis aktivnosti: Transformacija parafiskalnih nameta privrednim subjektima u formi oslobađanja od plaćanja za prvu punu godinu poslovanja i transformacija prema veličini pravnog lica, iskazano u formi prijavljenog ukupnog prihoda pravnog lica za prethodnu poslovnu godinu.			
Naknada	Osnovica	Raspored	Obveznici
Naknada za opće korisne funkcije šuma	0,07% prihoda +7% na prihod od prodaje drveta	80% kanton 20% FBiH	Većina pravnih lica
Naknada za korištenje opće korisnih funkcija šuma	0,1% prihoda	80% kanton 20% FBiH	Većina pravnih lica
Članarina turističkih zajednica	A 0,50% VP prihoda B 0,45% C 0,40% D 0,35%	80% TZ kantona 20% FBiH	Većina pravnih lica
Opća naknada za vode	0,50% neto plaća		Većina pravnih lica
Članarina PK	4 KM po uposlenom 0,30% bruto plate ukoliko >100 zaposlenih	100% kanton	Većina pravnih lica
Zaštita od prirodnih nesreća	0,50% neto plaća		Većina pravnih lica
Komunalna naknada	Različito po općinama	100% općine (OV)	Većina pravnih lica
Taksa za isticanje firme	Različito po općinama Od 150 do 2.500 KM	100% općine (OV)	Većina pravnih lica
Naknada za korištenje građevinskog zemljišta	Različito po općinama i kategorijama zemljišta	100% općine (OV)	Većina pravnih lica
Ciljne grupe: Pravna lica u kantonu			
Očekivani kratkoročni rezultati: Ublažavanje fiskalnog opterećenja malih pravnih lica, obrta i samostalnih radnji		Indikatori: -Raspored fiskalnog opterećenja po iskazanom prihodu	
Očekivani dugoročni rezultati: Ublažavanje fiskalnog opterećenja malih pravnih lica, obrta i samostalnih radnji		Indikatori: -Raspored fiskalnog opterećenja po iskazanom prihodu	
Nosilac aktivnosti: Min. za privredu ZDK, Min. za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo ZDK			
Potencijalni partneri za implementaciju: općinska vijeća			
Preduslovi za realizaciju: Saglasnost općinskih vijeća		Faktori rizika: Općinska vijeća ne izdaju saglasnost	
Procjena ukupne vrijednosti projekta: Nema		Trajanje projekta: 2013 – 2017. Početak: 2013.	

Aktivnost: A.1.1.2. Analiza ekonomičnosti poslovanja preduzeća u ZDK sa većinskim državnim kapitalom	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.1. Unaprjeđenje ekonomičnosti poslovanja za poslovne subjekte u ZDK do 2014
Kratak opis aktivnosti: Preduzeća u većinskom državnom vlasništvu se susreću sa nagomilanim problemima, poput viška zaposlenika, zaostale obaveze za PIO i zdravstveno osiguranje, kadrovska neusklađenost kolektiva, manjak obrtnog kapitala, niska tržišna konkurentnost, itd. Sve to nalaže poduzimanje mjera restrukturiranja i unaprjeđenja ekonomičnosti poslovanja takvih privrednih subjekata. Njihov potencijal je u jačanju poslovnih performansi, budući da takva preduzeća mogu biti produktivnija, jer više ulažu u obuku i trening te, u pravilu, isplaćuju više plaće zaposlenicima. Istraživanja pokazuju da je preveliko fokusiranje na direktno poslovanje (proizvodnja roba i usluga) nekada nedovoljno. Pažnje se treba usmjeriti i u indirektno poslovanje kao što je ponuda i distribucija kako bi se ojačale veze između poslovnih partnera i ostvarilo veće učešće na tržištu.	
Ciljne grupe: Preduzeća u većinskom državnom vlasništvu u ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: -restrukturiranje preduzeća	Indikatori: -poslovni rezultati preduzeća u većinskom državnom vlasništvu
Očekivani dugoročni rezultati: -revitalizacija preduzeća -poboljšana ekonomičnost	Indikatori: -informacija o stanju privrede na teritoriji ZDK
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Privredna komora ZDK, Univerzitet u Zenici,	
Preduslovi za realizaciju: Ostvareni	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti (KM): 60.000	Trajanje: 4 mjeseca Početak: septembar, 2013

Aktivnost: A.1.1.3. Fleksibilizacija radnih odnosa	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.1. Unaprjeđenje ekonomičnosti poslovanja za poslovne subjekte u ZDK
Kratak opis aktivnosti: Trenutni Zakon o radu predviđa sistem radnih odnosa koji ne pokrivaju posebne oblike radnih odnosa niti omogućavaju njihov nastanak u praksi. Izmjenama zakonske regulative i uvođenjem specifičnih oblika radnih odnosa, kao što su rad kod kuće (tj., izvan prostorija poslodavca), detaljnije definiranje rada u inostranstvu, regulisali bi se neki moderni oblici rada na tržištu, čime bi se lica u nekom od atipičnih oblika radnih odnosa (nereguliranih zakonom), na evidenciji nezaposlenih, bila obuhvaćena zakonom o radu, uz pružanje potrebne pravne sigurnosti kroz obavezno osiguranje kao zaposlenog lica, a smanjio bi se broj lica u neregistrovanoj ekonomiji/ na evidenciji službe za zapošljavanje. To bi potencijalno dovelo i do smanjenja troškova poslovanja poslodavca (npr., poslovnih prostorija poslodavca, te prevoza na posao), odnosno do unaprjeđenja ekonomičnosti poslovanja. Ovakvu mjeru nužno je pratiti odgovarajućim informisanjem ciljnih grupa, kao i adekvatnim angažovanjem nadležnih inspeksijskih službi u pogledu njene nepravilne implementacije od strane poslodavaca (neregistrovan rad lica koje radi od kuće, u inostranstvu u ime poslodavca i sl.).	
Ciljne grupe: Poslodavci, nezaposleni, zaposleni	
Očekivani kratkoročni rezultati: -smanjenje broja nezaposlenih -rasterećenje rashoda službe za zapošljavanje	Indikatori: -broj lica registrovanih na evidenciji službe za zapošljavanje
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje sive ekonomije	Indikatori: -broj lica utvrđenih da rade bez ugovora o radu tokom inspeksijskih kontrola
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo rada i soc. politike FBiH, Vlada FBiH	
Preduslovi za realizaciju: -upućivanje inicijative za izmjene i dopune Zakona o radu FBiH -usklađivanje kantonalnog zakona o radu -upoznavanje ciljnih grupa o novim mogućnostima za zaposlenje -adekvatan nadzor inspeksijskih službi nad primjenom odredbi o fleksibilnijim oblicima radnih odnosa	Faktori rizika: -otežano provođenje izmjena postojeće pravne regulative, -nezainteresiranost ciljnih grupa za primjenom zakonskih mogućnosti -neodgovarajući nadzor nad primjenom propisa i zloupotreba istih od strane poslodavaca / radnika
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: 2 godine Početak: 1.1.2014. – 1.1.2016.

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.1.2.1. Refundacija dijela plaćenog PDV-a alikvotno prijavljenom broju novozaposlenih	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Podsticanje novog zapošljavanja i očuvanje postojećih radnih mjesta putem refundiranja dijela plaćenog PDV-a pravnim licima, koja registruju dodatna zapošljavanja. Pretpostavka je da pravna lica, koja imaju izražena plaćanja PDV-a i povećavaju broj zaposlenih, obezbjeđuju rast privrede i u značajnoj mjeri finansiraju tercijarni sektor. U tom segmentu, ZDK bi, putem refundacije dijela plaćenog PDV-a, vršio povrat sredstava subjektima, koji imaju aporpcionu moć zapošljavanja, podsticao rast zaposlenosti u formalnom sektoru i djelovao na suzbijanju neregistrovanog rada. Povrat plaćenog PDV-a bi se vršio na osnovu podnesenih potvrda o ukupno plaćenom PDV-u za prethodnu fiskalnu godinu, izdanih od strane UINO BIH, izdanih potvrda od strane PU FBiH, kojima se dokazuje dodatno zapošljavanje. Povrat bi se vršio u visini plaćenih doprinosa novo zaposlenih u prethodnoj fiskalnoj godini na period od minimalno 7 mjeseci, a maksimalno u visini od 30% od ukupno plaćenog PDV-a. Na ovaj način obezbjedilo bi se sučeljenje ostvarene dodatne vrijednosti sa povećanim zapošljavanjem, odnosno, djelomična rezultanta ostvarene dodane vrijednosti u formi novog zapošljavanja.	
Ciljne grupe: Postojeća pravna lica, obveznici PDV-a	
Očekivani kratkoročni rezultati: 150 novoprijavljenih zaposlenika na godišnjem nivou	Indikatori: -Broj predanih zahtjeva za refundacijom -Broj novoprijavljenih zaposlenih lica
Očekivani dugoročni rezultati: -Suzbijanje rada na crno	Indikatori: -Broj objavljenih osoba sa evidencija nezaposlenih -Utrošena sredstva/broj novoprijavljenih zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: BSC ZDK, PU FBiH	
Preduslovi za realizaciju: -razrađene operacionalizacije mjere sa nadležnim ministarstvom	Faktori rizika: -Privredni subjekti ne prepoznaju dostatne koristi za prijavu zaposlenih -Vlada ZDK ne prepoznaje značaj aktivnosti, da bi formirala budžetsku poziciju povrata PDV-a
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 540.000 godišnje; 1.620.000 za cjelokupni period	Trajanje projekta: 3 godine Početak: 2014. godina

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.1.2.2. Refundacije općinskih renti za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Vlada ZDK bi pokrenula inicijativu na nivou općina da usvoje politiku refundiranja općinskih renti za novoizgrađene poslovne objekte pri registrovanom dodatnom zapošljavanju. Navedenu aktivnost bi trebalo promovisati na općinskom nivou, u svrhu povećanja atraktivnosti ulaganja na općinskom nivou, kao i povećanje konkurentnosti općina. Aktivnost je prepoznata i u brojnim primjerima poticaja poduzetništvu u poslovnim zonama u regionu, ali nužno se ne mora odnositi samo na već uređene poslovne zone. Poslovni subjekti bi imali mogućnost, po izmirivanju općinske rente, u roku od 24 mjeseca predati zahtjev za refundaciju doprinosa za novozaposlene po evidenciji PU FBiH.	
Ciljne grupe: Postojeća pravna lica, koja imaju apsorpcionu moć dodatnog zapošljavanja i investicioni kapacitet	
Očekivani kratkoročni rezultati: Poticaj zapošljavanju putem refundacije općinske rente za novoizgrađene poslovne objekte	Indikatori: -Broj zahtjeva za refundacijom na osnovu broja evidentiranih novozaposlenih
Očekivani dugoročni rezultati: -Poticaj investicija -Poticaj zapošljavanja	Indikatori: -Broj provedenih investicija
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo privrede ZDK, općinska vijeća	
Preduslovi za realizaciju: Saglasnost općina	Faktori rizika: Općine nisu voljne dati saglasnost o refundiranju dijela plaćenih renti za novoizgrađene objekte.
Procjena ukupne vrijednosti projekta: Nema.	Trajanje projekta: 2013 – 2017. Početak: 2014.

Aktivnost: A.1.2.3. Refundacija dijela općinskih taksi za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Kao i u aktivnosti A.1.2.2. Vlada ZDK upućuje zahtjev općinskim vijećima za uspostavu sistema refundacije plaćenih općinskih taksi, takse za isticanje firme, KGZ, na ime novoprijavljenih zaposlenih lica u malim poslovnim subjektima (do 10 zaposlenih).	
Ciljne grupe: Mala preduzeća	
Očekivani kratkoročni rezultati: Povećana zaposlenost u malim preduzećima, samostalnih trgovački i zanatskih radnji i obrta	Indikatori: -Broj podnesenih zahtjeva za refundaciju općinskih taksi, broj novoprijavljenih zaposlenih osoba
Očekivani dugoročni rezultati: Jačanje sektora malih pravnih lica. Suzbijanje rada na crno.	Indikatori: Broj podnesenih zahtjeva za refundacijom općinskih taksi, broj novoprijavljenih zaposlenih osoba
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo privrede ZDK, općinska vijeća	
Preduslovi za realizaciju: Saglasnost općina	Faktori rizika: Općine nisu voljne dati saglasnost o refundiranju dijela plaćenih renti za novoizgrađene objekte.
Procjena ukupne vrijednosti projekta: Nema.	Trajanje projekta: 2014 – 2017. Početak: 2014.

Aktivnost: A.1.2.4. Finansiranje zdravstvenog osiguranja (ZO) u periodu 36 mjeseci za novozaposlene osobe, a koje su ranije bile korisnicima ZO putem biroa	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
	Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja
	Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Finansiranje zdravstvenog osiguranja novozaposlenih osoba ima primarno za cilj suzbijanje rada na crno i ujedno sa izmjenom kaznenih odredbi za neregistrovani rad čini set aktivnosti, koje imaju za cilj rad na crno učiniti neatraktivnim za pravna lica u kantonu. Procjenjuje se da je značajan broj registrovanih nezaposlenih lica, koja su prijavljena na biro duži period u radu bez važećeg radnog odnosa. Navedene osobe predstavljaju trošak u formi obaveznog zdravstvenog osiguranja, čiji su korisnici u svojstvu nezaposlenih osoba. Osnovna zamisao je da se prijavom radnog odnosa navedenih osoba, poslovnim subjektima poslodavcima omogućiti finansiranje zdravstvenog osiguranja za narednih 36 mjeseci, čime bi dodatni trošak zapošljavanja predstavljao doprinos za penziono/mirovinsko osiguranje i doprinos za nezaposlene. Navedeni dodatni trošak registrovanja zaposlenih, uz povećanje kazni za rad na crno, značajno bi utjecao na odnos koristi i rizika neprijavlivanja radnika.	
Ciljne grupe: Nezaposlene osobe prijavljene na biro duži period, a koje su angažovane bez važećeg ugovora o radu	
Očekivani kratkoročni rezultati: Zaključivanje ugovora o radu sa 500 osoba na godišnjem nivou	Indikatori: -Broj novoprijavljenih zaposlenih sa evidencije nezaposlenih, koji su prijavljeni na biro u periodu dužem od 5 godina
Očekivani dugoročni rezultati: Suzbijanje rada na crno	Indikatori: -Broj prijavljenih nezaposlenih, koji su prijavljeni na biro u periodu dužem od 5 godina
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje ZDK, Fond zdravstvenog osiguranja	
Preduslovi za realizaciju: Potpisivanje sporazuma partnera o refundaciji troškova zdravstvenog osiguranja	Faktori rizika: Nezainteresovanost ključnih partnera za potpisivanje sporazuma. Odnos koristi i rizika za poslodavca nije dostatan da bi se radnici registrovali.
Procjena ukupne vrijednosti: 380.000 KM godišnje	Trajanje: 2014 – 2017. Početak: 2014.

Aktivnost: A.1.2.5. Podrška programima internacionalizacije preduzeća koja upošljavaju nove zaposlenike	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Internacionalizacija se u ovoj aktivnosti shvata kao izlazak na regionalno/međunarodno tržište nekog privrednog subjekta radi ostvarivanja ekonomskih interesa. Aktivnost predviđa podršku preduzećima u njihovim nastojanjima za uključivanje u lanac vrijednosti strateških partnera ili tržišnih lidera u pojedinim oblastima. Vlada ZDK bi putem resornog ministarstva raspisala poziv za podršku internacionalizaciji poslovanja. Glavne koraci u okviru ove aktivnosti su: procjena preduzeća sa aspekta potencijalnog izvoza; pregled razvojnih/izvoznih planova preduzeća.	
Ciljne grupe: Privredni subjekti sa potencijalom za internacionalizaciju	
Očekivani kratkoročni rezultati: Povećanje broja izvoznika	Indikatori: -broj privrednih subjekata izvoznika iz ZDK
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje izvoza Rast zaposlenosti	Indikatori: -obim izvoza iz ZDK -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Privredna komora,	
Preduslovi za realizaciju: Razvijen program internacionalizacije od strane resornog ministarstva	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti: 100.000 godišnje	Trajanje: 2 godine Početak: januar, 2014

Aktivnost: A.1.2.6. Podrška zapošljavanju u green field djelatnostima	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja Mjera: A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: U skladu sa Zakonom o državnoj pomoći, krajnji rok za dodjelu državne pomoći za ekonomski razvoj u BiH je 30.06.2014., dok je pomoć za otvaranje novih radnih mjesta uslovljena odlukom Vijeća za državnu pomoć BiH. Glavni aspekti ove aktivnosti mogu biti: regresiranje kamatnih stopa za finansijska sredstva uložena u projekte zapošljavanja u green field djelatnostima; nepovratna pomoć; poreske olakšice; itd. privrednim subjektima. Nosilac aktivnosti bi pripremio javni poziv za privredne subjekte koji imaju namjeru ulaganja te bi na osnovu kriterija višeg zapošljavanja dodijelio ovaj oblik državne pomoći.	
Ciljne grupe: Privredni subjekti	
Očekivani kratkoročni rezultati: rast ulaganja	Indikatori: -visina uloženih sredstava
Očekivani dugoročni rezultati: -multiplikativni efekti u privredi ZDK	Indikatori: -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo finansija ZDK, Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Preduslovi za realizaciju: -priprema i objavljivanje javnog poziva	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti: 500.000 KM	Trajanje: 2013-2014 Početak: septembar, 2013

Aktivnost: A.2.1.1. Pokretanje specijalističkih studija na UNZE prema realnim potrebama privrede u ZDK	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.2. Jačati saradnju između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti Mjera: A.2.1. Programi saradnje privrede, visokog obrazovanja
Kratak opis aktivnosti: Budući da privredni subjekti imaju potrebu za posebnim vještinama svojih zaposlenika i da se takav skup vještina teško može postići kroz ponudu studijskih programa na dodiplomskom studiju javlja se problem postojanja radne snage sa određenim kompetencijama koje nisu na vrhu liste poslovnih prioriteta potencijalnih poslodavaca u kratkom roku. Dodiplomski studij na UNZE se, uglavnom, izvodi u trajanju od 4 godine a dinamična privredna kretanja nalažu brža prilagođavanja. Ova aktivnost predviđa susrete poslodavaca i predstavnika pojedinih fakulteta na početku godine, potom utvrđivanje neophodnih kompetencija za buduće studente, izradu i usvajanje novih nastavnih planova i programa na II ciklusu do polovine godine, te upis studenata prema kalendaru UNZE i njihov završetak obrazovanja u trajanju od 1 godine uz potencijalnu izradu magistarskog rada u određenom preduzeću. Postojeći studijski programi na UNZE bi se mijenjali i inovirali prema rezultatima saradnje predstavnika pojedinih fakulteta i poslodavaca. Nadalje, u skladu sa EU Paketom zapošljavanja potražnja za osobama sa razvijenim kompetencijama u informatičko-komunikacionim tehnologijama je u porastu.	
Ciljne grupe: Studenti završnih godina fakulteta, poslodavci, Ministarstvo za obrazovanje i nauku ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje ponude u visokom obrazovanju	Indikatori: -broj specijalističkih studija na UNZE na temelju iskazanih potreba privrede
Očekivani dugoročni rezultati: -jačanje saradnje između između privrede i visokog obrazovanja -jačanje specifičnih kompetencija radne snage	Indikatori: -broj održanih sastanaka na temu saradnje -broj studenata završenika specijalističkih studija
Nosilac aktivnosti: Univerzitet u Zenici	
Potencijalni partneri za implementaciju: Udruženja poslodavaca u ZDK, razvojne agencije, predstavnici Ministarstva	
Preduslovi za realizaciju: -uspostavljena saradnja između fakulteta i udruženja poslodavaca -pripremljeni plan saradnje	Faktori rizika: - nezainteresovanost poslodavaca - sporost u provedbi procedura
Procjena ukupne vrijednosti: Sredstva prema potrebi studija	Trajanje: 3 godine Početak: januar 2014

Aktivnost: A.2.1.2. Omogućavanje studijskih praksi za studente	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.2. Jačati saradnju između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti Mjera: A.2.1. Programi saradnje privrede, visokog obrazovanja
Kratak opis aktivnosti: Omogućavanje studijskih praksi putem uvođenja studijske prakse na dodiplomskom studiju kao izbornog predmeta na fakultetima UNZE. Trenutno studijska praksa nije zastupljena u studijskim programima kao mogućnost za koju bi postojao interes i studenata ali i poslodavaca. Studijska praksa bi povećala specifične kompetencije studenata čime bi im se olakšao uspješan ulazak na tržište rada u ZDK, sa jedne strane, ali i uspostavila privremena povezanost između poslodavaca i studenata koja bi potencijalno mogla prerasti u radni odnos, sa druge strane. Obzirom da postoji mogućnost da fakulteti ne uspiju pronaći dovoljan broj poslovnih subjekata koji bi bili domaćini za studijsku praksu ova aktivnost je predviđena kao izborni predmet čime bi se zadržala i fleksibilnost za fakultete odnosno ne bi došlo u pitanje uspješno okončavanje studija za one studente koji iz bilo kojeg razloga, ne budu u mogućnosti obaviti studijsku praksu.	
Ciljne grupe: Studenti, poslodavci, fakulteti	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje saradnje između poslovnih subjekata i obrazovnog sektora	Indikatori: -broj studijskih praksi u godišnjim izvještajima UNZE (interna evaluacija stanja)
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje nezaposlenosti osoba sa VSS stručnom spremom	Indikatori: -broj nezaposlenih osoba sa VSS
Nosilac aktivnosti: Univerzitet u Zenici	
Potencijalni partneri za implementaciju: -fakulteti, poslovni subjekti,	
Preduslovi za realizaciju: -izmjena nastavnih planova i programa	Faktori rizika: -sporost u provedbi procedura -nezainteresovanost poslovnih subjekata
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: 2 godine Početak: april, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.2.1.3. Razvoj cjeloživotnog učenja kao faktora podizanja sigurnosti zaposlenja	Prioritetni cilj: A.2. Jačanje saradnje između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti
	Mjera: A.2.1. Programi saradnje privrede, visokog obrazovanja
Kratak opis aktivnosti: Cjeloživotno učenje ima dva ključna efekta na tržištu rada. Ono pospješuje zapošljivost kod nezaposlenih osoba i održava status zaposlenosti kod zaposlenih. U tom smislu, poslodavci također pronalaze interes za programe obuke svojih zaposlenih kojima unapređuju njihove vještine i povećavaju produktivnost i konkurentnost preduzeća. Konkurentski pritisci koji dolaze uz globalizaciju nameću obavezu poslodavcima u smislu podizanja konkurentnosti njihovih preduzeća ali i zaposlenicima, posebno radnicima nižeg i srednjeg nivoa vještina. Postoje tendencije ubrzanja polarizacije zaposlenosti u smislu iskazivanja veće potražnje prema radnicima niskih vještina, sa jedne, i osobama sa visoko-kvalitetnim vještinama čime se osobe srednjih nivoa vještina dovode u rizik gubljenja posla. U tu svrhu je na UNZE pokrenut projekat ustanovljavanja Centra za cjeloživotno učenje koji bi mogao imati posebnu ulogu u ovoj aktivnosti. Kroz aktivnosti centra za cjeloživotno učenje bi se mogla pružiti usluga visokog obrazovanja za osobe srednje životne dobi.	
Ciljne grupe: nezaposleni, zaposlenici, poslodavci	
Očekivani kratkoročni rezultati: -stabilizacija zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih
Očekivani dugoročni rezultati: -rast konkurentnosti preduzeća -povećanje mogućnosti za razvoj karijera kod zaposlenih -rast zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih -poboljšanje kvalifikacione strukture radne snage
Nosilac aktivnosti: Univerzitet u Zenici	
Potencijalni partneri za implementaciju: poslodavci	
Preduslovi za realizaciju: -funkcionalna uspostava Centra za cjeloživotno učenje	Faktori rizika: -otpori kod poslodavaca -svijest potencijalnih korisnika usluga Centra
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.2.2.1. Finansijska podrška za izradu biznis planova za inovatore sa područja ZDK i njihova prezentacija investitorima	Prioritetni cilj: A.2. Jačanje saradnje između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti
	Mjera: A.2.2. Programi saradnje privrede i inovatorskih udruženja
Kratak opis aktivnosti: Aktivnost predviđa saradnju resornog ministarstva i udruženja inovatora ZDK. Dosadašnja podrška vlade ZDK predviđa odobravanje nepovratnih sredstava u iznosu od 5.000,00 KM za patentiranje proizvoda (Dokument: postupak i kriterij za odobravanje i dodjelu sredstava poticaja namijenjenih subvencioniranju troškova realizacije патената inovatora sa područja ZDK, u 2012). Dodatna podrška predviđa finansiranje izrade biznis plana za inovatore u svrhu započinjanja poslovne djelatnosti. Preduzeća sa novim proizvodom imaju značajan potencijal rasta, a time i zapošljavanja. Ideje iz biznis planova (sa patentiranim proizvodima) bi se predočavale potencijalnim investitorima na ZEPS-u, putem Privredne komore i na druge načine.	
Ciljne grupe: Udruženje inovatora ZDK, investitori domaći i strani	
Očekivani kratkoročni rezultati: -diversifikacija privredne strukture ZDK	Indikatori: -porast broja MSP u ZDK za 20 subjekata godišnje
Očekivani dugoročni rezultati: -rast zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, BSC, UNZE, Privredna komora, ZEPS	
Preduslovi za realizaciju: -usvajanje dokumenta o izmjeni i dopuni dokumenta o podršci inovatorima (u opisu)	Faktori rizika: -sporost u izmjeni i dopuni procedura
Procjena ukupne vrijednosti: 60.000 KM godišnje	Trajanje: kontinuirano Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.2.3.1. Osnivanje koordinacionog tijela za sredstva iz fondova EU	Prioritetni cilj: A.2. Jačanje saradnje između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti
	Mjera: A.2.3. Aktivnije i transparentnije uključivanje u programe EU za kreiranje zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Obzirom da u ZDK različite ustanove i privredni subjekti i NVO imaju iskazani interes za učešće na programima EU ukazuje se potreba ustanovljavanja jednog koordinacionog tijela na nivou ZDK a pod ingerencijom vlade ZDK. Sinergijski efekti koji bi se postigli mogli bi povećati stepen uspješnosti apliciranja na programe EU, naročito one koje donose nova zapošljavanja. Vlada ZDK bi sufinansiranje učešća mogla usloviti jasnim, javno iskazanim, opredjeljenjem projekata na kreiranje novih radnih mjesta, u toku realizacije projekata i nakon njih.	
Ciljne grupe: Osobe sa VSS na evidenciji nezaposlenih	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje učešća ZDK na programima EU	Indikatori: -broj finaliziranih i podnesenih aplikacija
Očekivani dugoročni rezultati: -rast zaposlenosti	Indikatori: -broj osoba zaposlenih u toku trajanja projekta i nakon njega, putem Službe za zapošljavanje
Nosilac aktivnosti: BSC	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, UNZE, resorna ministarstva	
Preduslovi za realizaciju: -osnovano koordinaciono tijelo	Faktori rizika: -poteškoće u radu
Procjena ukupne vrijednosti: Prema iznosu rezervisanih sredstava na ime sufinansiranja učešća u EU projektima	Trajanje: kontinuirano Početak: septembar, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
A.2.3.2. Jačanje saradnje sa naučnom i poslovnom dijasporom ZDK u svrhu većeg uključivanja u programe EU	Prioritetni cilj: A.2. Jačati saradnju između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti
	Mjera: A.2.3. Aktivnije i transparentnije uključivanje u programe EU za kreiranje zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Povezivanje sa privrednom i akademskom dijasporom može rezultirati rastom investicija općenito, ali i u vezi sa aktivnošću A.2.2.1. U okviru organizacije Sajma ZEPS mogla bi se organizirati posjeta i susreti privrednika i članova akademske zajednice iz dijaspore i ZDK u svrhu upoznavanja, razmjene informacija i razgovora o potencijalnim budućim aktivnostima saradnje. Na taj način bi se privrednici sa područja ZDK, putem ostvarenih kontakata, potpisivanjem sporazuma o saradnji i na druge načine, mogli efikasnije povezati u lanac vrijednosti preduzeća izvan BiH i u akademske tokove. Određene aktivnosti su već poduzete u sklopu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u smislu mapiranja akademske dijaspore i ostvareni rezultati bi se mogli iskoristiti za ZDK.	
Ciljne grupe: poduzetnici, inovatori, UNZE,	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povezivanje sa privrednom i akademskom dijasporom	Indikatori: -broj tematskih susreta sa predstavnicima dijaspore -broj ideja o saradnji
Očekivani dugoročni rezultati: -dinamiziranje privredne aktivnosti i povećanje zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih -rast izvoza -internacionalizacija poslovanja
Nosilac aktivnosti: Privredna komora	
Potencijalni partneri za implementaciju: Min. privrede ZDK, UNZE, BSC, ZEPS, Min. za ljudska prava i izbjeglice BIH	
Preduslovi za realizaciju: -uspostavljeni kontakti sa predstavnicima privredne i akademske dijaspore	Faktori rizika: -pasivnost privrednika i akademske zajednice u povezivanju sa dijasporom
Procjena ukupne vrijednosti: 50.000 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: januar, 2014

Aktivnost: A.3.1.1. Stjecanje kompetencija i znanja potrebnih za uspješnu internacionalizaciju poslovanja		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i napori za njegovo povećanje
		Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina
		Mjera: A.3.1. Edukacija za postojeće preduzetnike
Kratak opis aktivnosti: Na osnovu aktivnosti A.1.2.5. i kreiranih programa od strane Ministarstva privrede ZDK, partneri za implementaciju bi se uključili trening osoblja/zaposlenika i poslovno savjetovanje. Konkretnim preduzećima koja bi kroz program za internacionalizaciju bila finansijski podržana bi bio dodijeljen po jedan/dva eksperta sa kojima bi sarađivali na realizaciji programa internacionalizacije.		
Ciljne grupe: Privredni subjekti sa potencijalom za internacionalizaciju		
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje vještina i znanja u oblasti internacionalizacije za poduzetnike	Indikatori: -60 poduzetnika/preduzeća koja su prošla kroz program internacionalizacije	
Očekivani dugoročni rezultati: -povećanje nivoa zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih	
Nosilac aktivnosti: Privredna komora		
Potencijalni partneri za implementaciju: UNZE, REZ, BSC		
Preduslovi za realizaciju: Aktivnost A.1.2.5.	Faktori rizika: -kašnjenje u realizaciji	
Procjena ukupne vrijednosti: 300.000 KM	Trajanje: 3 godine Početak: januar, 2014	

Aktivnost: A.3.1.2. Organizovanje edukacije iz oblasti pisanja poslovnih planova u funkciji razvoja poslovne djelatnosti		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i napori za njegovo povećanje
		Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina
		Mjera: A.3.1. Edukacija za postojeće preduzetnike
Kratka opis aktivnosti: Preduzeća prolaze kroz životni ciklus. U današnjoj poslovnoj ekonomiji je usaglašen stav da poslovnu uspješnost i vitalnost preduzeća ne utječu njegova dob (tek osnovano ili etablirano preduzeće), nego fleksibilnost organizacione strukture i stepen do kojeg preduzeće kontroliše i uspješno upravlja vlastitim procesima. Edukacija preduzetnika iz ove oblasti je neophodan element za razvoj poslovne djelatnosti i rast preduzeća, sa posljedičnim povećanjem zaposlenosti. Partneri na implementaciji ove aktivnosti bi zajednički razvili jedan/dva modula koje bi putem resornog ministarstva i udruženja poduzetnika ponudili zainteresiranim subjektima. Aktivnost može poslužiti i kao projektna ideja.		
Ciljne grupe: Poduzetnici, udruženja poduzetnika		
Očekivani kratkoročni rezultati: -unaprjeđenje poduzetničkih vještina		Indikatori: -10-12 organizovanih radionica, seminara, edukacija
Očekivani dugoročni rezultati: -napori za povećanje zaposlenosti		Indikatori: -rast zaposlenosti
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK		
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, UNZE, Privredna komora		
Preduslovi za realizaciju:		Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 50.000 KM		Trajanje: 1 god Početak: januar, 2014

Aktivnost: A.3.2.1. Uvođenje Poduzetništva kao nastavnog predmeta na sve fakultete u sastavu UNZE		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje	
		Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina	
		Mjera: A.3.2. Promocija preduzetništva u visokom obrazovanju	
Kratak opis aktivnosti: Aktivnost predviđa inoviranje nastavnih planova na svim organizacionim jedinicama (fakultetima) UNZE uz uvođenje predmeta preduzetništvo kao izbornog/obaveznog na dodiplomskom studiju. Time bi se značajno unaprijedio poduzetnički duh u ZDK za koji u cijeloj BiH vrijedi ocjena da poduzetnički duh (društvene stavove) treba unaprijediti. Studenti završnici prvog ciklusa UNZE bi ovom aktivnošću imali pozitivne društvene stavove i kompetencije za osnivanje i vođenje samostalnog biznisa, odnosno za samozapošljavanje.			
Ciljne grupe: Studenti			
Očekivani kratkoročni rezultati: -izmjena nastavnih planova i programa		Indikatori: -broj inoviranih nastavnih planova i programa na UNZE	
Očekivani dugoročni rezultati: -promjena društvenih stavova u pogledu osnivanja samostalnog biznisa, samozapošljavanja		Indikatori: -broj preduzeća -broj zaposlenih osoba VSS	
Nosilac aktivnosti: UNZE			
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo za obrazovanje i nauku,			
Preduslovi za realizaciju: -izmjena nastavnih planova i programa		Faktori rizika: -inertnost u provedbi	
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM		Trajanje: 6 mjeseci	
		Početak: januar, 2014	

Aktivnost: A.3.2.2. Organizovanje radionica za studente završnih godina UNZE o osnivanju vlastitog biznisa		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje	
		Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina	
		Mjera: A.3.2. Promocija preduzetništva u visokom obrazovanju	
Kratak opis aktivnosti: Obzirom da studenti imaju pravo da završe studijski program po nastavnom planu i programu po kojem su ga i upisali to znači da aktivnost A.3.3.1. počinje od novih studenata koji će se na UNZE upisati u akademskoj 2013/2014. Postojeći studenti nemaju priliku steći univerzitetska znanja iz oblasti poduzetništva. Stoga ova aktivnost predviđa organizovanje radionica i seminara za studente završnih godina studija putem kojih bi stekli određene poduzetničke vještine i kompetencije.			
Ciljne grupe: Studenti IV godine UNZE			
Očekivani kratkoročni rezultati: -radionice i seminari		Indikatori: -10 radionica godišnje	
Očekivani dugoročni rezultati: -razvoj preduzetničkih vještina		Indikatori: -rast zaposlenosti osoba sa VSS koje tek ulaze na tržište rada	
Nosilac aktivnosti: UNZE			
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ			
Preduslovi za realizaciju: -razvijeni moduli za radionice, seminare		Faktori rizika: -slab interes studenata	
Procjena ukupne vrijednosti: 25.000 KM		Trajanje: 4 godine	
		Početak: septembar, 2013	

Aktivnost: A.3.3.1. Uvođenje Poduzetništva kao obaveznog predmeta u srednjim stručnim školama	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje	
	Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina	
	Mjera: A.3.3. Promocija poduzetništva u srednjem obrazovanju	
Kratak opis aktivnosti: Srednje stručne škole nude zanatska i stručna zanimanja koja mogu biti tržišno prihvatljiva u smislu osnivanja i uspješnog poslovanja mikro i malih proizvodnih, trgovačkih i uslužnih preduzeća. Uvođenje predmeta poduzetništvo bi učenicima pomoglo u stjecanju preduzetničkih vještina u sklopu njihovog budućeg zanimanja. Učenicima bi se tim putem razvila i preduzetnička kultura prema pokretanju vlastitog biznisa.		
Ciljne grupe: Učenici srednjih škola		
Očekivani kratkoročni rezultati: -uveden predmet poduzetništvo u srednje stručne škole	Indikatori: -broj izmijenjenih nastavnih planova u srednjim školama sa poduzetništvom kao obaveznim predmetom	
Očekivani dugoročni rezultati: -rast samozapošljavanja -rast mikro i malih preduzeća	Indikatori: -broj zaposlenih -broj mikro i malih preduzeća	
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za obrazovanje i nauku		
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, UNZE		
Preduslovi za realizaciju: -razvijen modul za predmet preduzetništvo u srednjim stručnim školama	Faktori rizika: -	
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: 3 mjeseca Početak: maj, 2013	

Aktivnost: A.3.3.2. Obuka nastavnog osoblja ekonomske grupe predmeta	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje	
	Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina	
	Mjera: A.3.3. Promocija poduzetništva u srednjem obrazovanju	
Kratak opis aktivnosti: Da bi se podstakao razvoj preduzetničke kulture i društvenih stavova o preduzetništvu kod mladih, nastavno osoblje u srednješkolskom obrazovnom sistemu treba unaprjeđenje svojih vlastitih znanja i kompetencija u oblasti preduzetništva. Ova aktivnost predviđa seminare, ljetne škole za nastavno osoblje na temu preduzetništva i bitnosti njegovog podučavanja u srednjim školama.		
Ciljne grupe: Nastavno osoblje srednjih škola		
Očekivani kratkoročni rezultati: -obučeno nastavno osoblje	Indikatori: -broj educiranog nastavnog osoblja	
Očekivani dugoročni rezultati: -razvoj preduzetniške kulture	Indikatori: -promjena stavova kod mladih prema poduzetništvu	
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za obrazovanje i nauku		
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, UNZE		
Preduslovi za realizaciju: -izrada plana edukacije i profesionalnog usavršavanja	Faktori rizika: -	
Procjena ukupne vrijednosti: 10.000 KM	Trajanje: 6 mjeseci Početak: januar, 2014	

Aktivnost: A.4.1.1. Izdavanje garancija ZDK za povećanje kvote bankrota u iznosu od 30% osnivačkog kapitala (najviše do 15.000 KM) za novoosnovane poslovne subjekte		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
		Prioritetni cilj: A.4. Poticaji samozapošljavanju
		Mjera: A.4.1. Osiguranje dijela rizika za nove poslovne poduhvate
Kratak opis aktivnosti: Zakonodavni okvir gašenja pravnih lica, dužina trajanja i troškovi gašenja u značajnoj mjeri nepovoljno utječu na kvote bankrota i preostalog kapitala ugašenih pravnih lica, što poduzetnici smatraju značajnom preprekom za pokretanje i legalizaciju biznisa. Procjene pokazuju da kvota bankrota u BiH iznosi 35%, odnosno da poduzetnik pri gašenju pravnog lica može dobiti oko 35% početno uložnog kapitala, što značajno utječe na fleksibilnost pri pokretanju i gašenju djelatnosti, kao i promjeni djelatnosti i odluci za ponovnom registracijom. ZDK bi pokretanjem navedene aktivnosti promovirao fleksibilnost u pokretanju biznisa i u značajnoj mjeri utjecao na odnos rizika i koristi pri pokretanju novih biznisa. Nadalje, navedena aktivnosti nužno ne utječe na odljeve resursa kantona. ZDK bi na zahtjev novoosnovanog pravnog lica, uz priloženo rješenje suda/izvod iz sudskog registra odobravao garancije za kvote bankrota u visini 30% uplaćenog osnivačkog kapitala po rješenju suda, a do maksimalnog iznosa od 15.000 KM. Pravo povlačenja garancije imala bi sva pravna lica, koja su se prijavila pri registraciji i koja nakon prijave posluju minimalno 24 mjeseca, čime bi se izbjegla zloupotreba povlačenja garancija na ime pokretanja i gašenja pravnog lica u kraćem roku. Aktivirane garancije bi obavezivale Kanton da u narednoj fiskalnoj godini isplati utvrđeni iznos. Garancije bi po aktivaciji bile iskazane kao rezervisanja za buduće troškove po osnovu datih garancija, čime bi se omogućilo pravovremeno budžetiranje troška za narednu budžetsku godinu. Ukupni iznos izdanih garancija bi se umanjivao za sredstva uplaćena određenom pravnom licu na ime aktivnosti A.5.1.2.		
Ciljne grupe: Novoosnovana pravna lica, manja pravna lica		
Očekivani kratkoročni rezultati: Povećan broj novoosnovanih pravnih lica. Smanjenje sive ekonomije	Indikatori: -Broj/indeks novoregistrovanih pravnih lica 2014/2012., 2015/2012, 2016/2012, 2017/2012	
Očekivani dugoročni rezultati: Preuzimanje dijela rizika i korekcije budžeta Kantona u slučaju značajnog pada privredne aktivnosti izazvane recesijom i ostalim poremećajima na tržištu.	Indikatori: -Percepcija privatnog sektora o izvršnoj vlasti u Kantonu, -Atraktivnost i konkurentnost Kantona u okruženju	
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice,		
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo finansija ZDK		
Preduslovi za realizaciju: Formiranje i ugovaranje finansijskih instrumenata sa poslovnom bankom	Faktori rizika: -vlada ZDK nije voljna dijeliti poslovni rizik za poslovnim subjektima u Kantonu	
Procjena ukupne vrijednosti projekta: Prema aktiviranim garancijama; trošak tehnički moguć tek od 2015. godine	Trajanje projekta: 2013 – 2017. Početak: 2013.	

Aktivnost: A.4.1.2. Finansiranje osnovnog kapitala (do 2.000 KM) i doprinosa za lica ovlaštena za zastupanje novoosnovanih poslovnih subjekata u periodu od dvije godine		Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje
		Prioritetni cilj: A.4. Poticaji samozapošljavanju
		Mjera: A.4.1. Osiguranje dijela rizika za nove poslovne poduhvate
Kratak opis aktivnosti: Zeničko-dobojski kanton bi ovu aktivnost realizovao otvaranjem fonda za refundiranjem uplaćenog osnovnog kapitala d.o.o. i doprinosa za osobu ovlaštenu za zastupanje novoosnovanog pravnog lica. Ukupan iznos refundacije bi se umanjio za refundirani iznos osnovnog kapitala. Fond bi se otvorio s isključivim ciljem poticaja start-up biznisa u najranjivijoj fazi razvoja, prvih 12 mjeseci poslovanja, čime bi se značajno pravna lica oslobodila fiksnog troška poslovanja i mogla ostvariti dodanu vrijednost isključivo putem ostvarene realizacije pruženih usluga i/ili prometa proizvodima i dobrima. Refundacija osnovnog kapitala bi se vršila prema važećem Rješenju suda 6 mjeseci nakon registrovanja djelatnosti, a refundacija doprinosa po okončanju fiskalne godine.		
Ciljne grupe: Start-up preduzeća		
Očekivani kratkoročni rezultati: Poticaj osnivanja novih poslovnih poduhvata		Indikatori: -Broj novoosnovanih d.o.o. i obrta godišnje prema općinskim i sudskim evidencijama
Očekivani dugoročni rezultati: Poticaj samozapošljavanju putem registrovanja privredne djelatnosti		Indikatori: -Broj novoosnovanih d.o.o. i obrta prema općinskim i sudskim evidencijama
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice,		
Potencijalni partneri za implementaciju: BSC ZDK, Ministarstvo privrede ZDK, općinski sudovi		
Preduslovi za realizaciju: Skupština Vlade ZDK usvaja aktivnost u budžetu 2014. godine		Faktori rizika: -skupština Vlade ZDK ne daje prioritet poticaju samozapošljavanja
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 414.000 KM godišnje		Trajanje projekta: 2014 – 2017. Početak: 2014.

Aktivnost: A.4.2.1. Obuka zainteresovanih dugoročno nezaposlenih lica za osnivanje i vođenje mikro biznisa	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.4. Poticaji samozapošljavanju Mjera: A.4.2. Program poduzetničke obuke za kategorije dugoročno nezaposlenih lica
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost predviđa obuku dugoročno nezaposlenih lica jer postoji izražena nezaposlenost NK, PK i KV starosti od 31-50 koji su bez radnog iskustva i traže posao duže od 5 godina na tržištu rada u ZDK. Opravdano je pretpostaviti da bi ovakva lica vrlo brzo mogla biti izložena riziku zastarjevanja radnih vještina koje posjeduju i, posljedično tome, trajnom ostanku u kategoriji nezaposlenih. Kroz ovu aktivnost bi bile uključene zainteresirane osobe za stjecanje vještina osnivanja mikro biznisa kao i upoznavanja sa prednostima posjedovanja vlastitog biznisa čime bi se ostvario poticaj samozapošljavanju takvih osoba. Vještom provedbom ove aktivnosti bi se u ciljnoj grupi našle osobe koje posluju sa neregistrovanom ekonomskom djelatnošću. U tom smislu, aktivnost bi ponudila program obuke za stjecanje osnovnih vještina u vođenju mikro biznisa za osobe koje su se odlučile na osnivanje mikro biznisa a koje su prethodno bile na evidenciji službe za zapošljavanje ZDK.	
Ciljne grupe: Dugoročno nezaposelena lica	
Očekivani kratkoročni rezultati: -obuka za osnivanje i vođenje mikro biznisa	Indikatori: -100-200 osoba godišnje
Očekivani dugoročni rezultati: -rast samozapošljavanja	Indikatori: -broj osoba zaposlenih kroz samozapošljavanje
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, UNZE	
Preduslovi za realizaciju: -razvijen modul za osnivanje mikro biznisa	Faktori rizika: -nedovoljna informisanost ciljne grupe
Procjena ukupne vrijednosti: 80.000 KM	Trajanje: 3 godine Početak: januar, 2015

Aktivnost: A.4.3.1. Promocija samozapošljavanja kao načina zapošljavanja stanovnika	Strateški cilj: A) Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje Prioritetni cilj: A.4. Poticaji samozapošljavanju Mjera: A.4.3. Program promocije samozapošljavanja kao načina zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost predviđa unaprjeđenje društvenih stavova prema samozapošljavanju kao načinu zapošljavanja osoba na evidenciji Službe za zapošljavanje ZDK. Na javni poziv od strane nosioca aktivnosti bi se prijavile NVO i druge organizacije sposobne za provedbu kampanje za samozapošljavanje na teritoriji ZDK.	
Ciljne grupe: Dugoročne nezaposlene osobe, lica u neregistrovanoj ekonomiji	
Očekivani kratkoročni rezultati: -promocija samozapošljavanja	Indikatori: -4 provedene kampanje
Očekivani dugoročni rezultati: -povećanje samozapošljavanja	Indikatori: -broj samozaposlenih osoba
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, BSC	
Preduslovi za realizaciju: -dizajn i objavljivanje javnog poziva	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti: 40.000 KM	Trajanje: 4 godine Početak: januar, 2015

Aktivnost: B.1.1.1. Primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama	Strateški cilj: B) Unapređenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada Mjera: B.1.1. Informatizacija na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: Postojeći Zakon o slobodi pristupa informacijama za sve javne organe predviđa obavezu saopćavanja informacija koje su rezultat njihovog rada. S tim u vezi, kantonalna služba za zapošljavanje ima obavezu obezbjeđenja relevantnih informacija koje posjeduje, prema javnosti, u pogledu ponude i potražnje na tržištu svim zainteresovanim radnicima i poslodavcima. Trenutno relevantne informacije kantonalna služba dostavlja entitetskom Zavodu, te se zainteresovana lica moraju obraćati direktno kantonalnoj službi u cilju dolaska do relevantnih informacija. U cilju olakšavanja komunikacije između nezaposlenih lica i potencijalnih poslodavaca, Služba bi mogla na jednom mjestu (web stranica) obezbijediti jednostavan, efikasan i brz pristup informacijama, kreirajući time prostor za utvrđivanje stvarnih potreba na tržištu rada, kao i dostupne radne snage, čime će se, dijelom, sprovesti i osnovna svrha službe za zapošljavanje – posredovanje u zapošljavanju. S tim u vezi, služba bi stalno ažurirala podatke dobivene od strane poslodavaca o njihovim potrebama i činila ih istovremeno dostupnim zainteresovanim licima. Ovdje se treba uzeti u obzir i mogućnost objavljivanja relevantnih podataka o nezaposlenim licima koja spadaju u tzv. ugrožene grupe nezaposlenih (lica sa invaliditetom, starija lica, žene, dugoročno nezaposleni).	
Ciljne grupe: Zaposlenici, poslodavci, nezaposleni, službe za zapošljavanje	
Očekivani kratkoročni rezultati: -primjena Zakona	Indikatori: -broj objavljenih informacija
Očekivani dugoročni rezultati: -unapređenje posredovanja na tržištu rada -poboljšanje protok informacija na tržištu rada	Indikatori: -povećano aktivno traženje posla -bolja uvezanost institucionalne strukture tržišta rada
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Preduslovi za realizaciju: -kreirana i promovisana web-stranica Službe za zapošljavanje -izmjena godišnjeg plana rada Službe za zapošljavanje, za 2013. godinu	Faktori rizika: -nezainteresiranost za korištenje službe kao primarnog mjesta za uspostavljanje međusobnog kontakta
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje projekta: kontinuirano Početak: Januar, 2014

Aktivnost: B.1.1.2. Razvoj web portala službe za zapošljavanje ZDK po uzoru na KS i EURES	Strateški cilj: B) Unapređenje efikasnosti institucionalne strukture tržišta rada Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada u ZDK Mjera: B.1.1. Informatizacija na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: Početkom 2013. g. ne postoji web portal JU Službe za zapošljavanje ZDK niti općinskih biroa rada. Podaci o nezaposlenosti u ZDK se objavljuju na web portalu Zavoda za zapošljavanje FBiH. Slične ustanove poput one u Kantonu Sarajevo su uspostavile web portale (http://www.juszzks.com.ba/) na kojima se objavljuju brojne informacije od interesa za nezaposlene i poslodavce kao i statistički podaci. Primjer na nivou EU je portal EURES kojim se postiže on-line povezivanje radnih mjesta i ponude radne snage. Ova aktivnost bi služila kao tehnička podloga za realizaciju aktivnosti B.1.1.1. Na taj način bi se ubrzao protok informacija i povećala efikasnost tržišta rada i ostvarila veća mobilnost radne snage. Posebno razmotriti mogućnost korištenja ostalih komunikacionih tehnologija kao npr. obavješćavanje putem mobilnih telefona ili e-maila za korisnike usluga Službe za zapošljavanje.	
Ciljne grupe: Nezaposleni, učenici i studenti, ne-vladine organizacije, poslovni subjekti	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje protok informacija na tržištu rada	Indikatori: -uspostavljen funkcionalan web portal
Očekivani dugoročni rezultati: -efikasnije obavljanje uloge posredovanja na tržištu rada	Indikatori: -funkcionalna uvezanost institucionalne strukture tržišta rada
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: općinski biro rada	
Preduslovi za realizaciju: -izmjena godišnjeg plana rada Službe za zapošljavanje, za 2013.	Faktori rizika: -nedostatak finansijskih sredstava
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 2.000 KM	Trajanje projekta: 2 mjeseca Početak: juni, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.1.2.1. Evaluacija postojećih programa podrške zapošljavanju	Prioritetni cilj: B.1.2. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Evaluacijom postojećih programa podrške zapošljavanju, aktivnih i pasivnih mjera, koje provodi Služba za zapošljavanje bi se odgovorilo na pitanje o njihovoj efektivnosti. Koliko je poznato, ovakvu aktivnost služba dosada nije provodila. Evaluacija se odnosi na sistemsko utvrđivanje vrijednosti ili značaja neke aktivnosti, i aktivnost koja pomaže donosiocima odluka da shvate u kojoj mjeri je program odgovoran ili zaslužan za određeni rezultat. U okviru ove aktivnosti potrebno je objaviti poziv za provođenje procesa eksterne evaluacije dosadašnjih projekata i programa podrške zapošljavanju, naročito onih koji se prema planovima rada Službe za zapošljavanje žele provoditi u budućnosti. Takve evaluacije bi imale za cilj da se utvrdi da li pojedine aktivnosti zaista doprinose većoj zaposlenosti ili se to dešava zbog drugih faktora.	
Ciljne grupe: Služba za zapošljavanje i Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: Uvođenje evaluacije kao standardne procedure	Indikatori: -udio broja provedenih evalaucija u ukupnom broju projekata
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje efektivnosti utroška sredstva kroz bolje ciljanje projekata	Indikatori: -veći broj zaposlenih kroz projekte i programe zapošljavanja
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Individualni evaluatori i udruženja za monitoring i evaluaciju	
Preduslovi za realizaciju: Finansijska sredstva za realizaciju i projektni zadatak za svaku pojedinačnu evaluaciju.	Faktori rizika: -kapaciteti za provođenje aktivnosti vezanih za evalaucije sa strane Službe i Ministarstva
Procjena ukupne vrijednosti: 0,5-1,5% vrijednosti pojedinog projekta	Trajanje: kontinuirana provedba Početak: juni, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucio-nalne strukture na tržištu rada ZDK
B.1.2.2. Analiza efikasnosti rada organizacija/službi/agencija za posredovanje na tržištu rada u ZDK	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Budući da se putem Službe za zapošljavanje i općinskih biroa provode politike na tržištu rada u ZDK ova aktivnost predviđa analizu efikasnosti njihovog rada u svrhu određivanja primarnih i ključnih usluga koje doprinose povećanju zaposlenosti u ZDK na osnovu osmišljavanja inoviranog skupa aktivnih i pasivnih funkcija koje podupiru kritične momente radnog vijeka zaposlenika i nezaposlenih. Glavne polazne tačke analize bi mogle biti stanje prikupljanja podataka na tržištu rada, aktivnosti za podršku zapošljavanju u ranoj fazi ulaska na tržište rada kako bi se spriječila erozija poslovnih vještina, ponuda individualnih usluga i razvoj jakog partnerstva za drugim srodnim službama u BiH i EU. Povezane aktivnosti: B.1.2.6., B.1.1.2., B.1.2.1., B.1.2.4., B.1.2.5.	
Ciljne grupe: Ustanove za posredovanje na tržištu rada ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: -razmatranje efikasnosti u radu ustanova za posredovanje	Indikatori: -izrađena analiza efikasnosti
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje nezaposlenih u ZDK	Indikatori: -broj nezaposlenih
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice; Srodne službe u FBiH i EU	
Preduslovi za realizaciju: -dopuna godišnjeg plana rada Službe	Faktori rizika: -kašnjenje u izmjeni godišnjeg plana rada
Procjena ukupne vrijednosti: 3.000 KM	Trajanje: 6 mjeseci Početak: septembar, 2013

Aktivnost: B.1.2.3. Redefinisanje uslova i kontrola njihove ispunjenosti za prava po osnovu nezaposlenosti	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Istraživanja pokazuju da je gotovo najveći broj nezaposlenih registrovan na biroe zapošljavanja u svrhu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu. Postojeći sistem ne obezbjeđuje mogućnost kontrole ispunjenosti uslova za ostvarivanje ovog prava, sa jedne, i djeluje stimulatивно za rad u neregistrovanoj ekonomiji na način da osobe u stvarnosti rade i ostvaruju zaradu, a istodobno koriste pravo na zdravstveno osiguranje. Time se podstiče i nelojalna konkurencija, odnosno diskriminiraju oni poslodavci koji zapošljavaju osobe i obezbjeđuju im zdravstveno osiguranje putem doprinosa na zdravstveno osiguranje. Kontrola ispunjenosti uslova za ostvarivanje prava bi mogla doprinijeti većim internim uštedama Službe za zapošljavanje i biroa rada.	
Ciljne grupe: nezaposleni	
Očekivani kratkoročni rezultati: -smanjenje broja nezaposlenih -povećanje internih ušteda	Indikatori: -broj dugoročno nezaposlenih osoba
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje stope nezaposlenosti -povećanje zaposlenosti -stabilnija finansijska pozicija Službe za zapošljavanje	Indikatori: -broj nezaposlenih -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: nadležni zakonodavni organi	
Preduslovi za realizaciju: -izmjena zakonske regulative	Faktori rizika: -nedovoljni kapaciteti Službe
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: januar, 2014

Aktivnost: B.1.2.4. Korištenje dobrih praksi drugih službi za zapošljavanje i biroa rada	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost se poduzima u svrhu upoznavanja sa dobrim praksama i uspješnim radnjama drugih sličnih ustanova koje posreduju na tržištu rada sa ciljem njihove primjene i na tržištu rada ZDK. Premda JU Služba za zapošljavanje učestvuje u nizu domaćih i međunarodnih projekata ipak postoji prostor i za proaktivan nastup prema projektima koji se izvode a u kojima Služba ne učestvuje. Na taj način se može postići poboljšanje u dosadašnjem pristupu radu, značajno podići kvalitet pružanja usluga nezaposlenim licima i poslodavcima, te u konačnici povećati zaposlenost u ZDK.	
Ciljne grupe: Nezaposleni, poslodavci	
Očekivani kratkoročni rezultati: -unaprjeđenje djelotvornosti Službe i biroa rada	Indikatori: -broj obavljenih radnih posjeta drugim sličnim ustanovama u FBiH i BiH
Očekivani dugoročni rezultati: -unaprjeđenje institucionalne strukture na tržištu rada -poboljšanje efikasnosti u posredovanju na tržištu rada	Indikatori: -porast zadovoljstva korisnika usluga -smanjenje stope nezaposlenosti
Nosilac aktivnosti: JU Služba za zapošljavanje ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: slične službe u FBiH i regiji,	
Preduslovi za realizaciju: -ostvarena saradnja sa sličnim službama	Faktori rizika: -poteškoće u ostvarivanju saradnje sa sličnim službama
Procjena ukupne vrijednosti: 10.000 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: juni, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.1.2.5. Testiranje novih aktivnih mjera na tržištu rada kroz pilot projekte	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Testiranjem novih aktivnih mjera na tržištu rada kroz pilot projekte bi se stalno tragalo za novim oblicima aktivnih mjera na tržištu rada koje daju najbolje rezultate u pogledu zapošljavanja. Time bi akteri na tržištu rada bili u stalnoj vezi sa novijim oblicima mjera. Nove aktivne mjere koje se planiraju poduzeti na većem broju korisnika, potrebno je pilotirati i utvrditi rezultate pilot projekata kroz procjenu uticaja. Nove aktivne mjere bi se finansirale kroz projekte i, uglavnom, donatorska sredstva. Služba za zapošljavanje bi iz sredstava posebnih rezervi obezbjeđivala potrebno sufinansiranje.	
Ciljne grupe: Nezaposleni, ranjive skupine,	
Očekivani kratkoročni rezultati: Provjera očekivanih rezultata predviđenih projekata	Indikatori: -Omjer pilotiranih projekata prema ukupnom broju novih aktivnih mjera
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje efektivnosti utroška sredstva kroz bolju usmjerenost projekata	Indikatori: -Veći broj zaposlenih kroz projekte i programe zapošljavanja
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK, REZ, Udruženja poduzetnika, BSC, UNZE	
Preduslovi za realizaciju: Finansijska sredstva za realizaciju	Faktori rizika: -ograničeni kapaciteti za provođenje aktivnosti vezanih za pilotiranje sa strane potencijalnih partnera
Procjena ukupne vrijednosti: Varijabilna vrijednost zavisno od dizajna pojedinog projekta	Trajanje: kontinuirana provedba Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.1.2.6. Osmišljavanje i pokretanje twinning projekta za Službu za zapošljavanje u svrhu njenog restrukturiranja	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti
Kratak opis aktivnosti: Kroz neki od programa EU bi se dizajnirao i aplicirao projekat uparivanja/povezivanja Službe za zapošljavanje i Ministarstva za rad, soc. politiku i izbjeglice (Sektor za rad i socijalnu politiku) u svrhu prenosa dobre prakse u posredovanju na tržištu rada. Namjera ove aktivnosti je priprema Službe za zapošljavanje za restrukturiranje kao i Sektora za rad i socijalnu politiku za efikasniji rad.	
Ciljne grupe: Služba za zapošljavanje ZDK, Sektor za rad i socijalnu politiku	
Očekivani kratkoročni rezultati: -interne uštede i veća efikasnost	Indikatori: -dizajniran i proveden twinning projekat
Očekivani dugoročni rezultati: -unaprjeđenje posredovanja na tržištu rada	Indikatori: -omjer sredstva na raspolaganju/broj i kvalitet pruženih usluga u Službi za zapošljavanje
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje ZDK, REZ, UNZE, BSC	
Preduslovi za realizaciju: -uspješna aplikacija na EU program	Faktori rizika: -nalaženje adekvatnog partnera za twinning
Procjena ukupne vrijednosti: 50.000 KM	Trajanje: 1 godina Početak: januar, 2015

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.1.3.1. Analiza institucionalne strukture za poslovanje u ZDK sa fokusom na tržište rada	Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada
	Mjera: B.1.3. Smanjenje transakcijskih troškova na tržištu rada u ZDK
Kratak opis aktivnosti: U svrhu smanjenja neformalnog sektora u privredi ZDK potrebno je uraditi analizu institucionalne strukture sa posebnim fokusom na tržište rada koja bi ukazala na moguća institucionalna rješenja koja poslovanje u formalnom sektoru čine skupim, sporim, neprivlačnim. Takva analiza bi donijela i niz primjera i dobrih praksi izmjene institucionalne strukture kako bi se pospješile institucionalne promjene i postiglo smanjenje transakcijskih troškova, shvaćenih kao troškovi korištenja tržišnog mehanizma, troškovi provođenja ugovora.	
Ciljne grupe: Ministarstvo za privredu, Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice,	
Očekivani kratkoročni rezultati:	Indikatori:
-rast zaposlenosti	-broj zaposlenih
-dinamiziranja privredne aktivnosti	-broj registrovanih poslovnih subjekata
Očekivani dugoročni rezultati:	Indikatori:
-smanjenje sektora neformalne ekonomije u ZDK	-rast BDP-a u ZDK
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Udruženja poslodavaca, Privredna komora, REZ, vanjski eksperti	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
-obezbijeđeni	-nema
Procjena ukupne vrijednosti:	Trajanje: 3 mjeseca
8.000 KM	Početak: juni, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada
B.2.1.1. Formiranje savjetodavnog tijela eksperata za pitanja zaposlenosti u ZDK	Prioritetni cilj: B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog
	Mjera: B.2.1 Otvaranje dijaloga o zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Savjetodavno tijelo bi imalo ulogu u razmatranju trendova na tržištu rada, pokretanju inicijativa za nove projekte i aktivnosti na tržištu rada. Dosadašnji koraci učinjeni na ovom planu bi se evaluirali, te značajno unaprijedili i dinamizirali. Nadalje, u izradi godišnjih akcionih planova po ovoj strategiji bi savjetodavno tijelo imalo značajnu ulogu u pregledanju materijala i sugerisanju eventualnih poboljšanja.	
Ciljne grupe: nezaposleni, privredni subjekti,	
Očekivani kratkoročni rezultati:	Indikatori:
-dijalog o zaposlenosti	-formirano funkcionalno savjetodavno tijelo
Očekivani dugoročni rezultati:	Indikatori:
-bolje funkcionisanje institucionalne strukture	-smanjena neusklađenost ponude i tražnje na tržištu rada u dugom roku
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Privredna komora ZDK, UNZE, Min. privrede, Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice,	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti:	Trajanje: kontinuirano
0 KM	Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada
B.2.1.2. Stalno razmatranje inicijativa pristiglih od strane socijalnih partnera	Prioritetni cilj: B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog
	Mjera: B.2.1 Otvaranje dijaloga o zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Socijalni partneri vladi ZDK i resornom ministarstvu u oblasti zapošljavanja su privredna komora, udruženja poslodavaca i poduzetnika, sindikati, NVO, nezaposleni, javnost... Oblici dijaloga u ovoj oblasti su: rasprave, pregovori i zajedničke akcije. Odluke vlade ZDK u oblasti zapošljavanja bi se raspravljale sa socijalnim partnerima u cilju njihovog finog podešavanja. Dijalog bi poslužio u svrhu informisanja socijalnih partnera i najave budućih događanja na tržištu rada.	
Ciljne grupe: Socijalni partneri	
Očekivani kratkoročni rezultati:	Indikatori:
-susreti i razgovori socijalnih partnera	-broj održanih sjednica i drugih oblika komunikacije
Očekivani dugoročni rezultati:	Indikatori:
- unaprjeđenje dijaloga o zaposlenosti	-zajednička saopćenja, izjave, zajedničke akcije
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Privredna komora, sindikat, UNZE	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
	-nezainteresiranost socijalnih partnera za ovu aktivnost
Procjena ukupne vrijednosti:	Trajanje: 3 godine
0 KM	Početak: januar, 2015

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.2.1.3. Kampanja za proširenje formalnog sektora privrede	Prioritetni cilj: B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog
	Mjera: B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Svrha ove aktivnosti je podizanje svijesti građana o važnosti formalnog sektora ekonomije za funkcionisanje cijelog ZDK. Kampanjom bi se istakle pozitivne strane poslovanja u formalnom sektoru i upoznali građani, koji posluju u neformalnoj ekonomiji, sa izmjenama koje ova strategija predviđa a tiču se ostalih mjera i aktivnosti, posebno A.1.1.1., A.1.2.1., A.1.2.2., A.1.2.3., A.1.2.4., B.3.1.1., B.3.1.2., i C.1.2.1. Ideja za ovu kampanju bi mogla poslužiti i kao projektna ideja za neki od poziva vanjskih donatora ili sufinansijera.	
Ciljne grupe: Osobe koje posluju u neformalnoj ekonomiji, učenici i studenti	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje zaposlenosti -smanjenje nezaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih -broj nezaposlenih
Očekivani dugoročni rezultati: -promjena svijesti građana u pogledu neformalnog sektora	Indikatori: -veći broj registrovanih privrednih subjekata -smanjenje veličine neformalnog sektora
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo privrede ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, Univerzitet u Zenici	
Preduslovi za realizaciju: -usvojene mjere iz strategije	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 10.000 KM	Trajanje: 2 god Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.2.1.4. Diseminacija rezultata provedbe Strategije zapošljavanja	Prioritetni cilj: B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog
	Mjera: B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: U svrhu dobijanja podrške javnosti za provedbu Strategije zapošljavanja a na temelju Strategije kominiciranja vlade ZDK sa građanima i javnošću predviđena je aktivnost redovnog i povremenog informisanja o rezultatima provedbe Strategije zapošljavanja. Nakon svakog postignutog rezultata i ostvarene aktivnosti informacija o tome bi trebala da se komunicira sa građanima i javnošću. Pored toga, periodično informisanje (kvartalno, polugodišnje ili godišnje) u formi izvještaja, bi sumiralo dosadašnje ostvarene rezultate u provedbi Strategije. Time bi se, pored ostalog, doprinijelo kreiranju novog imidža vlade ZDK.	
Ciljne grupe: Građani, javnost, nezaposleni, poslodavci, donatori	
Očekivani kratkoročni rezultati: -jačanje socio-ekonomskog dijaloga	Indikatori: -broj objavljenih informacija o provedbi Strategije.
Očekivani dugoročni rezultati: -promjena imidža vlade ZDK -spremnost na reformske procese	Indikatori: -stavovi građana i javnosti u ZDK
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo rada, soc. politike i izbjeglica	
Potencijalni partneri za implementaciju: -press služba vlade ZDK	
Preduslovi za realizaciju: -poštivanje rokova iz plana aktivnosti Strategije	Faktori rizika: -neprovođenje pojedinih aktivnosti -kašnjenja u provođenju
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: maj, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.2.1.5. Podrška dijalogu na nivou preduzeća	Prioritetni cilj: B.2. Osnaziti socio-ekonomski dijalog
	Mjera: B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti
Kratak opis aktivnosti: Podsticati dijalog na nivou preduzeća sa ciljem zadržavanja nivoa zaposlenosti i povećanja interne fleksibilnosti. U otvorenom dijalogu bi se razmatrala pitanja uvođenja „banke radnih sati“, kraćih radnih angažmana sa ciljem očuvanja radnih mjesta i izbjegavanja ili odlaganja otpuštanja. Ovakvi angažmani bi pomogli očuvanju radnih vještina kod zaposlenika pomažući im da ostanu u stanju visoke zapošljivosti za periode oporavka tražnje na tržištu i zadržavajući visok potencijal preduzeća za rast. Sa druge strane, za socijalni sistem osiguranja ovakvi aranžmani bi umanjili troškove po osnovu osiguranja od nezaposlenosti.	
Ciljne grupe: poslodavci, zaposleni,	
Očekivani kratkoročni rezultati: -očuvanje nivoa zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih u preduzećima
Očekivani dugoročni rezultati: -očuvanje potencijala za rast preduzeća	Indikatori: -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo rada, soc. politike i izbjeglica	
Potencijalni partneri za implementaciju: -sindikati, nadležna ministarstva	
Preduslovi za realizaciju: -dijalog unutar preduzeća	Faktori rizika: -otpor prema dijalogu -smanjenje produktivnosti
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 0 KM	Trajanje projekta: kontinuirano Početak: septembar, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada
B.3.1.1. Izmjena legislative u području kaznenih odredbi neregistrovanog rada	Prioritetni cilj: B.3. Pobołjšati rad inspeksijskih službi
	Mjera: B.3.1. Boriti se protiv sive ekonomije
Kratak opis aktivnosti: Postojeće kaznene odredbe Zakona o radu predviđaju relativno blage kazne za neregistrovani rad (neprijavljeni rad i neadekvatno prijavljeni rad - npr. prijava niže plate), i to od 1.000 do 10.000 KM. Ovaj problem nužno je tretirati putem podsticajnih mjera (rasterećenje poslodavaca u pogledu doprinosa) ali i putem represivnih mjera, odnosno, putem uvođenja strožijih kazni za slučaj utvrđivanja neregistrovanog rada. Po tom pitanju, potrebno je utvrditi strožije novčane kazne i/ili privremenu zabranu djelatnosti za slučaj kada se više puta utvrdi neregistrovani rad kod istog poslodavca, kao i u slučaju utvrđivanja većeg broja neregistrovanih radnika. Stoga je nužno izvršiti potrebnu prilagodbu zakonskih rješenja uvođenjem strožijih mjera protiv neregistrovanog rada, a paralelno sa time, vršiti i kadrovsko jačanje inspeksijskih službi. S tim u vezi, nadležne inspeksijske službe periodično trebaju vršiti analize faktora koji utječu na visinu stope neregistrovanog rada, te stalno informisati javnost o oblastima gdje je takva vrsta rada najviše zastupljena, kao i posljedicama istog.	
Ciljne grupe: Poslodavci, sindikati, zaposlenici, nadležne inspekcije rada	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećani naponi za suzbijanje neregistrovanog rada	Indikatori: -prijedlog izmjena i dopune Zakona o radu
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje neprijavljenog rada i neadekvatno prijavljenog rada	Indikatori: -neregistrovani rad -broj radnika u oblastima u kojima je naglašeno prisutna siva ekonomija
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, socijalna pitanja i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: nadležne inspekcije rada	
Preduslovi za realizaciju: -Izmjena pravnog okvira za neprijavljeni i neadekvatno prijavljeni rad (upućivanje inicijative za izmjenu pravnog okvira na entitetskom nivou, i usklađivanje kantonalnog pravnog okvira) -Kadrovsko i materijalno jačanje inspekcija rada	Faktori rizika: -dugotrajnost zakonske procedure za implementaciju mjere -neefikasnost u sprovođenju iste.
Procjena ukupne vrijednosti: 35.000 KM	Trajanje: 1 godina Početak: januar 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unaprjeđenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada u ZDK
B.3.1.2. Intenzivniji rad inspeksijskih službi na terenu	Prioritetni cilj: B.3. Poboľjšati rad inspeksijskih službi
	Mjera: B.3.1. Borba protiv sive ekonomije
Kratok opis aktivnosti: Tržište rada pokazuje visoki nivo neregistrovane ekonomije. Pored preventivnih mjera koje se poduzimaju (pozitivni poticaji poslodavcima u cilju većeg zapošljavanja), postojeće stanje ukazuje kako na neadekvatna zakonska rješenja u pogledu represivnih mjera tako i na primjenu postojećih zakonskih rješenja u suzbijanju neregistrovanog rada. S tim u vezi, potrebno je izvršiti jačanje kadrova inspeksijskih službi rada, dodatnu edukaciju kadra o svim oblicima neregistrovanog i neadekvatno registrovanog rada na tržištu, kao i provoditi stalni nadzor nad vršenjem inspekcija u svrhu njihovog efikasnijeg rada. Radi efektivnijih rezultata inspekcija, potrebno je vršiti i naknadne kontrole onih poslodavaca kod kojih je više puta utvrđeno da postoji neregistrovani rad. U tu svrhu potrebno je uskladiti zakonodavni okvir u pogledu ovlaštenja inspekcija te uvođenja strožijih kazni u slučaju utvrđivanja neregistrovanog rada (B.3.1.1.). Na osnovu izvršenih inspekcija, potrebno je obavljati periodičnu analizu razloga, faktora rada na crno, područja u kojima su najrašireniji, te o tom problemu stalno informisati javnost.	
Ciljne grupe: Inspeksijske službe za rad, poreske inspekcije	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećana registrovana zaposlenost -smanjenje broja lica prijavljenih na biro a koji su radili privremene / povremene poslove, umjesto zaključenja ugovora o radu -povećana sredstva PIO fonda	Indikatori: -broj izvršenih inspeksijskih nadzora -broj novoprijavljenih zaposlenih -sredstava PIO fonda
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje rada na crno -stvaranje veće osnovice za kasniji obračun penzija (kao posljedica prijave stvarne visine plate zaposlenika) -stvaranje uslova za smanjenje opterećenja privrede fiskalnim i parafiskalnim nametima	Indikatori: -povećanje broja zaposlenih u oblastima gdje postoji naglašen neregistrovan rad -dugoročno smanjenje broja lica sa minimalnim penzijama
Nosilac aktivnosti: Kantonalna uprava za inspeksijske poslove	
Potencijalni partneri za implementaciju: MUP ZDKs	
Preduslovi za realizaciju: -jačanje kadrova inspeksijskih službi -prilagođavanje zakonodavnog okvira -intenzivnije informisanje javnosti o sivoj ekonomiji i dugoročnim posljedicama, kao i načinima prijavljivanja iste nadležnoj inspekciji	Faktori rizika: -dugotrajna procedura u pogledu usklađivanja zakonskih rješenja -nemogućnost obezbjeđenja sredstava za jačanje kadra inspeksijskih službi -nezainteresiranost javnosti za aktivno učešće u suzbijanju sive ekonomije
Procjena ukupne vrijednosti: 20.000 KM	Trajanje: 3 godine Početak: januar 2014

Aktivnost: B.3.2.1. Kontrola zakonitosti primanja i opravdanosti razloga otpuštanja sa posla	Strateški cilj: B) Unapređenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada Prioritetni cilj: B.3. Poboljšati rad inspeksijskih službi Mjera: B.3.2. Kontrola formalne ekonomije
Kratak opis aktivnosti: Prema postojećim zakonskim rješenjima, nije predviđena obaveza transparentnog traženja novih zaposlenika, a u slučaju prestanka ugovora o radu, poslodavac je obavezan objavu radnika dostaviti nadležnoj poreskoj upravi, dok se zaposlenik ima pravo prijaviti službi za zapošljavanje radi ostvarenja prava u slučaju nezaposlenosti. Služba za zapošljavanje ne posjeduje podatke o stvarnim potrebama za novim zaposlenicima, te postoji prostor za neregistrovani rad, kako putem neregistrovanog zapošljavanja, tako i u pogledu nastavka rada kod istog poslodavca nakon prekida radnog odnosa, ali bez prijave poreskoj upravi (otkaz se često daje radi onemogućavanja prelaska ugovora na određeno u ugovor na neodređeno vrijeme). Stoga se predlaže inicijativa za uvođenje obaveze prijave službi za zapošljavanje potrebe za novim zaposlenicima (barem u javnim preduzećima), kao i obaveze vođenja evidencije od strane nadležnih institucija o poslodavcima kod kojih postoji učestalo davanje otkaza te ponovnog zaposlenja istog radnika poslije nekoliko mjeseci. Predložene aktivnosti nužno je provesti uz pomoć bliske suradnje između nadležnih institucija (poreske uprave, službe za zapošljavanje i nadležne službe za inspekciju). U praksi se javlja i davanje otkaza u slučaju utvrđivanja tehnološkog viška, nakon čega poslodavac prima u radni odnos druga lica, iako postoji zakonska obaveza da vrati natrag u radni odnos „stare“ zaposlenike ukoliko imaju iste kvalifikacije. Ovaj problem spriječio bi se uvođenjem obaveznog obraćanja poslodavca službi za zapošljavanje u slučaju traženja novih zaposlenika, čime bi se vršio nadzor nad eventualnim zapošljavanjem drugih lica što je suprotno zakonu, kao i putem uvođenja strožijih kazni u slučaju kršenja relevantnih odredbi zakona o radu po ovom pitanju. S tim u vezi, uvođenje obaveze periodičnog prijavljivanja od strane poslodavaca ukupnog broja trenutno zaposlenih, broja lica koja obavljaju privremene i povremene poslove, broja pripravnika kao i potreba za određenim kadrom, unaprijedilo bi se dugoročno efikasnost institucionalne strukture na tržištu rada.	
Ciljne grupe: Poslodavci, inspeksijske službe, sindikati, služba za zapošljavanje	
Očekivani kratkoročni rezultati: -rasterećenje službe za zapošljavanje od obaveza prema licima za koje je utvrđeno da rade na crno - porast kontrole zakonitosti prijema u radni odnos	Indikatori: -broj lica na evidenciji službe za zapošljavanje -broj poslodavaca kod kojih je utvrđen rad na crno, ili drugi oblik neregularnosti prilikom davanja otkaza -povećan broj oglasa za zapošljavanje
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje nivoa rada na crno, -efektivniji rad službi za zapošljavanje	Indikatori: - zaposleni u sektorima sa višom sivom ekonomije - zaposleni posredstvom službe za zapošljavanje
Nosilac aktivnosti: Kantonalna uprava za inspeksijske poslove	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Služba za zapošljavanje, Ministarstvo za rad, socijalna pitanja i izbjeglice	
Preduslovi za realizaciju: -zakonska obaveza obraćanja poslodavaca u slučaju traženja novih zaposlenika; -posebna evidencija poslodavcima sa čestim davanje otkaza i prijem istih lica kroz određeno vrijeme,	Faktori rizika: -dugotrajnost procedure izmjena zakonskih odredbi, -neefikasna korespondencija između nadležnih organa,
Procjena ukupne vrijednosti: 50.000 KM	Trajanje: 2 godine Početak: Januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: B) Unapređenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada ZDK
B.3.2.2. Kontrola primjene pravila o zaštiti na radu	Prioritetni cilj: B.3. Poboljšati rad inspeksijskih službi
	Mjera: B.3.2. Kontrola formalne ekonomije
Kratak opis aktivnosti: Postojeći propisi u pogledu zaštite na radu u praksi se često krše od strane poslodavaca, u smislu neadekvatnog poduzimanja mjera zaštite zaposlenika, a naročito lica koja nisu prijavljena kao zaposlenici. Stoga je potrebno izvršiti reviziju postojećeg Zakona o zaštiti na radu u FBiH, preuzetog iz RBiH, u smislu, uvođenja više preventivnih mjera zaštite na radu, strožijih kazni (zabrana daljnjeg poslovanja poslodavca dok ne provede odgovarajuće mjere zaštite na radu u slučaju težih oblika kršenja propisa) i u slučaju utvrđivanja postojanja nepravilnosti u provođenju zaštite, te intenzivnije kontrole od strane inspekcije rada u sektorima gdje postoji povećan nivo povreda na radu, u cilju sprečavanja rasta broja lica invalida rada. Paralelno sa ovim mjerama, nužno je provođenje i mjera zaštite lica sa invaliditetom na radnom mjestu, u smislu obezbjeđenja odgovarajuće infrastrukture, i poduzimanja drugih preventivnih mjera kojima će se onemogućiti povećanje stepena invalidnosti lica sa promijenjenom radnom sposobnošću. Na ovaj način će se istovremeno i smanjiti opterećenost državnog penzionog sistema invalidskim penzijama, i ostvariti odgovarajući nivo aktivne radne snage.	
Ciljne grupe: Poslodavci, zaposlenici, lica sa invaliditetom	
Očekivani kratkoročni rezultati: -smanjenje broja lica koja upućuju zahtjev za invalidsku penziju, -smanjenje broja prijavljenih povreda na radu	Indikatori: -broj lica koja upućuju zahtjev za invalidskom penzijom -broj povreda na radu
Očekivani dugoročni rezultati: -smanjenje broja lica sa invaliditetom, -smanjenje broja nezaposlenih lica sa invaliditetom	Indikatori: -broj invalidskih penzija -broj povreda na radu
Nosilac aktivnosti: Kantonalna uprava za inspeksijske poslove	
Potencijalni partneri za implementaciju: poslodavci, Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice ZDK	
Preduslovi za realizaciju: -uskладити relevantnu pravnu regulativu sa međunarodnim standardima zaštite na radu, -uvesti strožije kazne za neadekvatnu implementaciju propisa o zaštiti na radu, -intenzivnije kontrole zaštite na radu od strane inspekcije rada	Faktori rizika: -otežano vršenje usklađivanja pravne regulative, -neinformisanost zaposlenika o pravima u pogledu zaštite na radu, -neadekvatan nadzor na tržištu rada u pogledu provođenja propisa o zaštiti na radu.
Procjena ukupne vrijednosti: 25.000 KM	Trajanje projekta: 2 godine Početak: 1.1.2015.

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
C.1.1.1. Inoviranje nastavnih planova i programa u srednjim školama	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednjoškolskog obrazovanja i obuke
	Mjera: C.1.1. Reforma u nastavno-obrazovnom procesu srednjih škola
Kratak opis aktivnosti: Prema saznanjima iznesenim u EU Paketu zapošljavanja očekuje se stalni porast tražnje za profesionalnim osobama u oblasti informaciono-komunikacijskih tehnologija. Inoviranje nast. planova i programa bi se realizovalo u što većoj saglasnosti sa saznanjima iz EU Paketa zapošljavanja. To znači da bi se u nast. planovima i programima značajan fokus obrazovanja stavio na izučavanje informaciono-komunikacionih tehnologija.	
Ciljne grupe: srednje škole na području ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: -inovirani nastavni planovi i programi	Indikatori: -broj inoviranih nastavnih planova i programa
Očekivani dugoročni rezultati: -unapređenje srednjoškolskog obrazovanja	Indikatori: -
Nosilac implementacije: Min. obrazovanja i nauke ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, srednje škole	
Preduslovi za realizaciju: -plan za realizaciju	Faktori rizika: -nedostatak nastavnog osoblja
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 20.000 KM	Trajanje projekta: 1 god Početak: januar, 2014

Aktivnost: C.1.1.2. Obuka nastavnog osoblja za tržišno orjentisan obrazovni rad	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolškog obrazovanja i obuke
	Mjera: C.1.1. Reforma u nastavno-obrazovnom procesu srednjih škola
Kratak opis aktivnosti: Imajući u vidu tranziciju ekonomskog sistema kroz koju prolazi BiH i, u okviru toga, ZDK, neophodno je već kroz srednješkolški sistem naglašavati tržišno poslovanje i tržište kao glavni mehanizam koordinacije ekonomske aktivnosti u jednom društvu. Da bi se to postiglo na efikasan način, neophodno je da nastavno osoblje u srednjim školama bude u dovoljnoj mjeri informisano i trenirano kako bi učenicima mogli prenijeti smisao tržišnog ekonomskog sistema. Doprinos ove aktivnosti se ogleda u akcentu na tržišno obrazovanje, prvenstveno u strukovnim srednjim školama kako bi se ulazak na tržište rada za završnike tog stepena obrazovanja učinio uspješnijim. Za dugoročno suklađivanje ponude i tražnje za radnom snagom na tržištu rada neophodno je da srednješkolški obrazovni sistem bude fleksibilan kako bi mogao doprinijeti kreiranju ponude radne snage u skladu sa promjenjivim zahtjevima tržišta rada. Ova aktivnost se treba provoditi u uskoj povezanosti sa aktivnošću C.1.1.1.	
Ciljne grupe: Nastavnici u srednjim školama	
Očekivani kratkoročni rezultati: -trening za nastavno osoblje	Indikatori: -broj održanih treninga i obuka -broj nastavnika učesnika na treninzima
Očekivani dugoročni rezultati: -dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada	Indikatori: -rast zaposlenosti i samozapošljavanja
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku	
Potencijalni partneri za implementaciju: UNZE, Pedagoški zavod	
Preduslovi za realizaciju:	
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 50.000 KM	Trajanje projekta: 1 godina Početak: januar, 2014

Aktivnost: C.1.2.1. Trening i obuka novih zaposlenih prema potrebama poslodavca kroz program poslovnog mentorstva	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolškog obrazovanja i obuke
	Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost predviđa unaprjeđenje kompetencija i traženih znanja u potpunosti usklađenih s potrebama poslodavaca. Poslodavcima bi bilo omogućeno, za sve osobe zaposlene putem Službe za zapošljavanje ZDK, da kroz pojedinačno mentorstvo od strane vlasnika pravnog lica (ili osobe dodijeljene kao mentor), ocijene stručna znanja i kompetencije novozaposlenog u probnom radu od 3 mjeseca, te upute zahtjev Službi za pokretanjem odgovarajuće obuke, kojom bi novozaposlena osoba stekla nedostajuće kompetencije neophodne u tom pravnom licu. Služba bi po provedenim mentorstvima vršila grupisanje zahtjeva prema prirodi i vrsti neophodne obuke, te organizovala i finansirala obuke kandidata u grupama 10–20. Na taj način uspostavio bi se direktni mehanizam brzog usaglašavanja ponude i tražnje kompetencija i znanja na tržištu rada. Aktivnost se može provoditi na svim nivoima edukacije, od, npr. obuke za zavarivanje, do obuke za poticanje izvoza pravnih lica. Veza sa aktivnošću C.1.2.2.	
Ciljne grupe: Nezaposleni koji ne posjeduju kompetencije i znanja tražena na tržištu rada.	
Očekivani kratkoročni rezultati: Organizovana „tailor made“ edukacija prema potrebama poslodavaca	Indikatori: -50 treninga godišnje -750 obučanih novozaposlenih godišnje
Očekivani dugoročni rezultati: Veća usaglašenost tržišta rada i sistema formalnog obrazovanja	Indikatori: -Broj inoviranih planova i programa stručnih srednjih škola -Broj inoviranih planova i programa i pokrenutih studijskih programa u visokom obrazovanju
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje ZDK, Pedagoški zavod ZDK, Univerzitet u Zenici, Centar za obrazovanje i obuku	
Preduslovi za realizaciju: Vlada ZDK odobrava sredstva za obuku Potpisan memorandum o saradnji između partnera	Faktori rizika: -pravna lica ne prepoznaju značaj finansiranja edukacije -pedagoški zavod i UNZE ne prilagođavaju sistem obrazovanja na osnovu informacija Službe za zapošljavanje
Procjena ukupne vrijednosti: 75.000 KM godišnje	Trajanje: 2014. – 2017. Početak: 2014.

Aktivnost: C.1.2.2. Uspostava centra za stručno obrazovanje i obuku	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolskog obrazovanja i obuke Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku
Kratak opis aktivnosti: Svrha uspostavljanja ovog centra je poticanje cjeloživotnog učenja, stjecanja radnih vještina i kompetencija u skladu sa potrebama tržišta kako bi se postiglo smanjenje nezaposlenosti i povećala aktivnost radne snage. Evidentno je smanjenje tražnje na tržištu rada prema osobama sa niskim radnim i poslovnim vještinama. Fokus djelovanja centra bi bio stručno obrazovanje na polju preduzetništva radi povećanja broja poslovnih subjekata kao i usmjeravanje na regionalni i lokalni razvoj sa osloncem na sopstvene snage i resurse. Centar bi realizovao obuku u simuliranim i stvarnim uslovima radnog mjesta pomoću saradnje sa poslovnim subjektima. Osobe koje bi se prijavile na neki od programa bi imale priliku boraviti u poslovnim subjektima i učiti kroz praksu. Poseban naglasak staviti na uključivanje poslovnih subjekata iz privatnog sektora. Istraživanja pokazuju da takav metod daje najbolje rezultate. Moguće oblasti stručnog obrazovanja i obuke su: rad u zajednici i zdravlje, turizam i ugostiteljstvo, obrtnička djelatnost, biznis i menadžment, nauka i tehnologija, dizajn i umjetnost, poslovno komuniciranje, poljoprivreda i vrtlarstvo, strani jezici. Korisnici centra bi bile i osobe iz ranjivih grupa na tržištu rada: mladi, žene, etničke manjine, osobe sa invaliditetom, ratni vojni invalidi. Centar bi mogao da preraste u ustanovu na nivou Federacije BiH. U opremanju Centra i obuci djelatnika u njemu bi se trebalo aplicirati na EU fondove u toj oblasti.	
Ciljne grupe: Nezaposleni, ranjive grupe na tržištu rada	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje zaposlenosti	Indikatori: -broj zaposlenih
Očekivani dugoročni rezultati: -bolja usklađenost ponude i tražnje na tržištu rada	Indikatori: -povećanje aktivnosti radne snage -smanjenje broja dugoročno nezaposlenih osoba
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: Privredna komora ZDK, REZ, Univerzitet u Zenici,	
Preduslovi za realizaciju: -studija izvodljivosti	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 150.000 KM (sufinansiranje, indikativno)	Trajanje projekta: 1 godina Početak: 2014

Aktivnost: C.1.2.3. Uvođenje obaveznog srednješkolskog obrazovanja u ZDK	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolskog obrazovanja i obuke Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku
Kratak opis aktivnosti: Svrha ove aktivnosti je unaprjeđenje kompetentnosti ljudskih resursa, sa jedne, te omogućavanje većeg obuhvata visokim obrazovanjem mladih u ZDK, sa druge strane. Značajne kompetencije radno-sposobno stanovništvo stječe upravo putem srednješkolskog obrazovanja. Na osnovu aktivnosti C.1.1.1. i C.1.1.2. postiglo bi se bolje povezivanje privrede i tržišta rada sa obrazovnim sektorom. Nadalje, realizacijom ove mjere povećao bi se broj mladih koji su spremni za univerzitetsko obrazovanje. podaci govore da oko 30% mladih ne upisuje srednje škole.	
Ciljne grupe: Učenici	
Očekivani kratkoročni rezultati: -obavezno srednješkolsko obrazovanje	Indikatori: -Izmjena zakona o srednjoj školi u ZDK
Očekivani dugoročni rezultati: Usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada pomoću poboljšanja kompetentnosti ljudskih resursa	Indikatori: -smanjenje strukturne nezaposlenosti
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod	
Preduslovi za realizaciju: Izmjena Zakona o srednjoj školi	Faktori rizika: -sporst u realizaciji -nedostatak finansijskih sredstava
Procjena ukupne vrijednosti: 7 mil KM	Trajanje: 2 godine Početak: januar, 2015

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	
C.1.2.4. Upisna politika za srednjekoškolsko obrazovanje	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolskog obrazovanja i obuke	
	Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku	
Kratak opis aktivnosti: Plan mijenjanja nastavnih planova i programa u SSS, oni planovi i programi koji nemaju perspektivu zapošljavanja se trebaju transformisati. Detaljnija analiza podataka o broju nezaposlenih i njihovo grupisanje po stečenim zvanjima i zanimanjima bi otkrilo koji su pravci redefinisanja upisne politike, i u kojem smjeru treba mijenjati nastavne planove i programe u srednjim školama.		
Ciljne grupe: Učenici		
Očekivani kratkoročni rezultati: -efikasnija upisna politika	Indikatori: -izmjena upisne politike	
Očekivani dugoročni rezultati: -usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada	Indikatori: -smanjenje strukturne nezaposlenosti	
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku ZDK		
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, Min. za privredu, Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice, UNZE		
Preduslovi za realizaciju: -procjena kapaciteta sektora srednješkolskog obrazovanja u ZDK, nastavnog osoblja, opeme, raspoloživosti javnih sredstava	Faktori rizika: -	
Procjena ukupne vrijednosti: 20.000 KM	Trajanje: 1 godina Početak: 2014	

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	
C.1.2.5. Modernizacija srednješkolskog obrazovnog sistema sa ciljem uvođenja programa cjeloživotnog učenja	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolskog obrazovanja i obuke	
	Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku	
Kratak opis aktivnosti: Postojeći način stjecanja srednješkolskog obrazovanja trpi nedovoljan kvalitet, slabu opremljenost, dostupnost zainteresiranim polaznicima itd. Ovom mjerom bi se dizajnirao i proveo program cjeloživotnog učenja sa nizom nedostajućih ili deficitarnih zanimanja na tržištu rada. Time bi se dodatno povećao generacijski obuhvat stanovništva u ZDK visokim obrazovanjem sa efektima unaprjeđenja ljudskog kapitala na tržištu rada.		
Ciljne grupe: Učenici		
Očekivani kratkoročni rezultati: Unaprjeđenje sistema srednješkolskog obrazovanja	Indikatori: -moderniziran sistem srednješkolskog obrazovanja u ZDK	
Očekivani dugoročni rezultati: - Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	Indikatori: -povećanje stope zaposlenosti u ZDK	
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku ZDK		
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, UNZE		
Preduslovi za realizaciju: -izmjena zakona o srednjoj školi	Faktori rizika: -sporost u provedbi procedura	
Procjena ukupne vrijednosti: 500.000 KM	Trajanje: 3 godine Početak: 2015	

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
C.1.2.6. Smanjenje broja osoba koje napuštaju srednješkolsko obrazovanje	Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednješkolskog obrazovanja i obuke
	Mjera: C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku
Kratak opis aktivnosti: Najvažniji razlozi napuštanja srednješkolskog obrazovanja su finansijski problemi u porodici (siromaštvo), troškovi školovanja (prijevoz), promjena prebivališta, udaljenost od škole, nepostojanje želje za obrazovanjem, maloljetna delinkvencija, itd. Na nivou BiH, procjene govore da između 15-20% mladih na generacijskom nivou ne završi srednju školu u roku ili nikako (što iznosi oko 20.000 mladih osoba). Potrebno je osmisliti radnje kao što su: pojedinačni pristup (razgovor sa djecom i roditeljima), profesionalna orijentacija, promotivni materijal, motiviranje djece, savjetodavne terapije i dr. finansijska sredstva obezbijediti kroz donacije.	
Ciljne grupe: Mladi	
Očekivani kratkoročni rezultati: -smanjenje broja djece izvan srednješkolskog obrazovanja	Indikatori: -broj djece koja napuštaju srednju školu, nakon provedbe aktivnosti
Očekivani dugoročni rezultati: - Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	Indikatori: -porast stope zaposlenosti
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku ZDK	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje, srednje škole, centri za socijalni rad, NVO	
Preduslovi za realizaciju: -	Faktori rizika: -nedostatak zainteresiranosti učenika i roditelja
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: 2 godine Početak: 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
C.2.1.1. Kampanja o mobilnosti radne snage u svrhu podizanja svijesti	Prioritetni cilj: C.2. Povećati mobilnost radne snage
	Mjera: C.2.1. Podizanje svijesti o važnosti mobilne radne snage
Kratak opis aktivnosti: U svrhu informisanja radne snage o preduslovima za podizanje mobilnosti predstaviti Europass CV i European Skills Passport (evropski pasoš vještina/kompetencija) kao i postojeće projekte koji se provode u ZDK iz ove oblasti (GTZ i Služba za zapošljavanje). Ove i druge aktivnosti bi olakšale kretanje radne snage kroz obrazovne ustanove, preduzeća, sektore i zemlje diljem EU i dovele do veće vidljivosti vještina i kvalifikacija radne snage.	
Ciljne grupe: Nezaposleni	
Očekivani kratkoročni rezultati: Mobilnost radne snage	Indikatori: -promjena prebivališta osoba u ZDK u dobi 19-64
Očekivani dugoročni rezultati: - usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	Indikatori:
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: REZ, NVO	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika: -nezainteresiranost
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 10.000 KM	Trajanje projekta: 1 godina Početak: januar, 2014

Aktivnost: C.2.1.2. Izrada projekcija o stanju zaposlenosti i budućim kretanjima u ZDK	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: C.2. Povećati mobilnost radne snage
	Mjera: C.2.1. Podizanje svijesti o važnosti mobilne radne snage
Kratak opis aktivnosti: U svrhu veće mobilnosti i prilagodljivosti radne snage JU Služba za zapošljavanje (u najboljem slučaju u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje FBiH) započinje aktivnost izrade dugoročne projekcije stanja zaposlenosti u ZDK. Ova aktivnost bi rezultirala kreiranjem utemeljenih informacija o budućim promjenama u veličini radne snage, a mogla bi ponuditi i procjene vrsta zanimanja sa najvećim očekivanim rastom zapošljivosti, najbržim rastom zapošljivosti, kao i procjene koje se odnose na vrste zanimanja sa najvećim očekivanim padom zapošljivosti. Ovakva informacija bi sadržavala i podatke o vremenski određenom očekivanom ispunjavanju uslova za penzionisanje u okviru postojećih zanimanja, odnosno o budućem otvaranju radnih mjesta po tom osnovu. Budući da bi se takve projekcije činile dostupnim javnosti (aktivnosti B.1.1.1. i B.1.1.2.), budući učenici i studenti bi ih mogli koristiti za donošenje odluke o izboru svog zanimanja a u vezi sa izborom područja i nivoa obrazovanja. Takva projekcija bi se obnavljala u određenim vremenskim intervalima uvažavajući nastale promjene u privredi i na tržištu rada. Određene aktivnosti na ovom planu u EU su u toku kao npr. European Vacancy Monitor, Cedefop i Eurofound programi.	
Ciljne grupe: mladi, javnost, nezaposlene osobe,	
Očekivani kratkoročni rezultati: -olakšan ulazak na tržište rada	Indikatori: -broj zaposlenih nakon završenog obrazovanja
Očekivani dugoročni rezultati: -dugoročno usklađivanje ponude i tražnje	Indikatori: -smanjenje stope nezaposlenosti
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: Univerzitet u Zenici, Udruženja poslodavaca, Zavod za zapošljavanje FBiH	
Preduslovi za realizaciju: - obuka osoblja za izradu projekcije	Faktori rizika: -nedovoljni implementacioni kapaciteti Službe za zapošljavanje -podrška Zavoda za zapošljavanje FBiH
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 8.000 KM	Trajanje projekta: 6 mjeseci Početak: januar, 2014

Aktivnost: C.2.1.3. Povećati mobilnost radne snage između zanimanja putem Centra za stručno obrazovanje i obuku	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: C.2. Povećati mobilnost radne snage
	Mjera: C.2.1. Podizanje svijesti o važnosti mobilne radne snage
Kratak opis aktivnosti: Podaci o stanju na tržištu rada u ZDK pokazuju hroničnu nezaposlenost koja postoji među osobama nezaposlenim 5 i više godina (preko 45.000 ljudi). Putem centra za stručno obrazovanje i obuku bi se takvim osobama ponudila mogućnost stjecanja novog zanimanja, u skladu sa potrebama na tržištu rada. Osobe sa višestrukim zanimanjima bi na taj način poboljšale vlastite izgleda za zapošljivost. Ova aktivnost je vrlo primjenjiva na osobe koje trpe od sezone nezaposlenosti (sektor poljoprivrede, građevinarstva, sezonski turizam,...). Razvojem drugog zanimanja osobama bi se olakšalo premošćavanje sezone nezaposlenosti.	
Ciljne grupe: Nezaposleni	
Očekivani kratkoročni rezultati: Povećana mobilnost između zanimanja	Indikatori: -broj osoba koje pohađaju i okončaju programe Centra
Očekivani dugoročni rezultati: Usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	Indikatori: -porast broja zaposlenih
Nosioci implementacije: Kantonalna uprava za inspekcijske poslove	
Potencijalni partneri za implementaciju: Min. za privredu, REZ, Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Preduslovi za realizaciju: -	Faktori rizika: -nezainteresovanost nezaposlenih
Procjena ukupne vrijednosti: 600.000 KM	Trajanje: 3 godine Početak: 2015

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
C.2.1.4. Usklađivanje obrazovnog sistema sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom	Prioritetni cilj: C.2. Povećati mobilnost radne snage
	Mjera: C.2.1. Otklanjanje prepreka za mobilnost radne snage
Kratak opis aktivnosti: Svrha ove aktivnosti je da se postigne veća komplementarnost između kvalifikacija koje se postižu u obrazovnom sistemu u ZDK sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom. Evropski cilj je da se od 2013. godine osigura da najmanje ¼ kvalifikacija u toj godini bude referentna prema Evropskom kvalifikacijskom okviru. ZDK bi se mogao uključiti u ovo evropsko nastojanje reformisanjem srednjoškolskog obrazovnog sistema čime bi se postiglo povećanje kvaliteta i relevantnosti vještina koje se nude na tržištu rada. Kroz reformu obrazovnog sistema bi se pažnja obratila i na otklanjanje kulturoloških i jezičkih prepreka. Usklađivanjem obrazovnog sistema sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom bi se postigla lakše formalno priznavanje kvalifikacija stečenih u obrazovnom sistemu ZDK od strane EU zemalja članica.	
Ciljne grupe: obrazovni sistem ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: -reforma obrazovnog sistema	Indikatori: -broj kvalifikacija usklađenih sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom
Očekivani dugoročni rezultati: -bolja sinergija između sektora obrazovanja i rada -povećana mobilnost radne snage u ZDK	Indikatori: -broj učenika/studenata na programima razmjene u obrazovnim ustanovama EU -broj nezaposlenih
Nosilac aktivnosti: Min. za obrazovanje i nauku	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod	
Preduslovi za realizaciju: -izmjene i dopune zakona o Srednjoškolskom obrazovanju	Faktori rizika: -kašnjenje u zakonskim procedurama
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 0 KM	Trajanje projekta: 1 godina Početak: septembar, 2013.

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada
C.3.1.1. Organizacija sajma zapošljavanja	Prioritetni cilj: C.3. Pomoć u traženju posla
	Mjera: C.3.1. Proljetni sajam zapošljavanja
Kratak opis aktivnosti: Organizovati proljetni sajam zapošljavanja u prvoj sedmici mjeseca marta, svake godine u Zenici. Na sajmu bi se susretali i neposredno kontaktirali zainteresovani poslodavci i lica koja traže zaposlenje a posjeduju kvalifikacije VSS, SSS, VK, PK, NK. Na sajmu bi kroz direktne kontakte zainteresovane strane dobile dodatne i konkretnije informacije i uvide koji bi doveli do usklađivanja ponude i potražnje radne snage, što bi rezultiralo povećanim zapošljavanjem. Prema potrebi proljetni sajam zapošljavanja bi se mogao organizovati i u drugim općinama ZDK.	
Ciljne grupe: Nezaposlena lica sa VSS, SSS, KV i VK; preduzeća	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje broja zaposlenih	Indikatori: -broj zaposlenih neposrednim kontaktima na sajmu
Očekivani dugoročni rezultati: Usklađivanje kvalifikacione strukture ponude i potražnje za radnom snagom	Indikatori: -smanjenje strukturne nezaposlenosti
Nosilac aktivnosti: Min. privrede, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku	
Potencijalni partneri za implementaciju: ZEPS, Privredna komora, srednje škole i UNZE, NVO.	
Preduslovi za realizaciju: -pokretanje inicijative od Ministarstva za rad i socijalnu politiku; -intenzivne promotivne aktivnosti od strane organizatora sajma	Faktori rizika: -nedovoljan odziv preduzeća i institucija -opći pad tražnje za radom usljed krize
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 5.000 KM	Trajanje projekta: kontinuirano svake godine Početak: 01.03.2014.

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK
C.3.2.1. Funkcionalna uspostava Centra za razvoj karijera UNZE	Prioritetni cilj: C.3. Pružiti pomoć u traženju posla
	Mjera: C.3.2. Centar za razvoj karijera UNZE
Kratak opis aktivnosti: Centar za razvoj karijera studenata UNZE, probno uspostavljen u sklopu projekta, trenutno nije aktivan. Centar bi nudio usluge srednjoškolcima studentima, diplomcima i poslodavcima o izboru karijere, mogućnostima zapošljavanja studenata, obavljanju studijske prakse, prvom zaposlenju, savjetima i pripremama za intervju i posao, objavljivanje informacija o slobodnim radnim mjestima. Prostorno rješenje za centar bi trebao donijeti UNZE. Plan aktivnosti Centra za razvoj karijera bi trebao uključiti razvoj seta usluga koje bi centar nudio korisnicima kao i način rada. Plan aktivnosti bi predvidio i saradnju sa privrednim subjektima, te sponzorima (i eventualno) donatorima Centra. U planu aktivnosti bi se naglasio razvoj vještina i kompetencija (bliska saradnja sa Centrom za razvoj kompetencija UNZE) od važnosti prilikom zapošljavanja, zatim omogućavanje stjecanja određenih radnih vještina i iskustava u toku studija, te upoznavanje sa konkretnim preduzećima.	
Ciljne grupe: Srednjoškolci, studenti, diplomci, poslodavci	
Očekivani kratkoročni rezultati: Pomoć u traženju posla	Indikatori: -uspostava centra za razvoj karijera UNZE -donesen plan aktivnosti
Očekivani dugoročni rezultati: usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK	Indikatori: -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: UNZE	
Potencijalni partneri za implementaciju: Min. za obrazovanje i nauku, REZ,	
Preduslovi za realizaciju: -prostorni i kadrovski kapaciteti UNZE	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti: 8.000 KM	Trajanje: 6 mjeseci Početak: maj, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada
C.3.3.1. Uspostava mobilnog tima za pomoć u traženju posla	Prioritetni cilj: C.3. Pomoć u traženju posla
	Mjera: C.3.3. Mobilni tim za traženje posla
Kratak opis aktivnosti: U okviru JU Služba za zapošljavanje ovom aktivnošću se uspostavlja mobilni tim za pomoć u traženju posla. Tim bi se sastojao od uposlenika Službe obučeni za davanje pomoći u traženju posla. Specifičnost mobilnosti ovog tima bi se ogledala u tome da tim organizuje obuke u općinskim biroima rada i drugim odgovarajućim mjestima za određeni broj nezaposlenih čime bi se nezaposleni aktivirali u traženju posla i to činili na efikasniji način. Mobilni tim bi se mogao organizacijski povezati sa postojećim CISO timom. Tim formiran u ovoj aktivnosti bi dobio potrebnu obuku za pružanje usluga onim zaposlenicima koji u narednom periodu usljed restrukturiranja preduzeća, teškoća u poslovanju itd., mogu ostati bez posla. Time bi se smanjio priliv novih osoba na evidenciji Službe za zapošljavanje, odnosno preveniralo dalje pogoršavanje usklađenosti ponude i tražnje na tržištu rada. Usluge koje bi mobilni tim nudio bi se sastojale iz grupnih i individualnih savjetovanja i informisanja. U individualnom pristupu bi se u komunikaciji sa radnikom kojem prijeti otkaz ili koji je u otkaznom periodu zajednički procijenio njegov radni potencijal za uspješno uključivanje na tržište rada. Mobilni tim bi mogao nuditi i interne usluge informisanja o postojećim prilikama na tržištu rada, što znači unutar kompanije koja namjerava smanjiti broj zaposlenika.	
Ciljne grupe: nezaposleni,	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećan broj aplikacija na poslove koji se nude	Indikatori: -broj prijavljenih kandidata na poslove
Očekivani dugoročni rezultati: - usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada	Indikatori: -broj zaposlenih
Nosilac aktivnosti: JU Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: općinski biro rada	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 85.000 KM	Trajanje projekta: 2014-2017 Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.1.1. Razvoj programa obuke za osobe sa posebnim potrebama	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.1. Edukacija i obuka za ranjive skupine na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: Budući da su osobe sa posebnim potrebama često izvan sistema formalnog obrazovanja, njihove kompetencije i radne vještine nisu u punoj mjeri usklađene sa zahtjevima tržišta. Ova aktivnost predviđa ustanovljavanje programa obuke i treninga za osobe sa posebnim potrebama kako bi se povećali njihovi izgledi za zapošljavanje.	
Ciljne grupe: Nezaposlene osobe iz ranjivih skupina	
Očekivani kratkoročni rezultati: Poboljšanje radnih vještina	Indikatori: -broj završenika obuke iz ranjivih skupina na tržištu rada
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje zaposlenosti ranjivih skupina	Indikatori: -broj zaposlenih osoba iz ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, UNZE, Privredna komora	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 200.000 KM	Trajanje: kontinuirano Početak: januar, 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.1.2. Jačanje kadrovskih i resursnih mogućnosti za izvođenje programa obuke	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.1. Edukacija i obuka za ranjive skupine na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: U prethodnoj aktivnosti je predviđen razvoj programa obuke i obučavanje pripadnika ranjivih skupina na tržištu rada u ZDK. Ustanove koje bi provodile takvu obuku trebaju imati kadrovske i resursne kapacitete za provođenje takve obuke. Ova aktivnost ima za svrhu ojačati te kapacitete.	
Ciljne grupe: zaposlenici centara za socijalni rad, UNZE, srednje škole	
Očekivani kratkoročni rezultati: Obuka za ranjive skupine	Indikatori: -broj završenika obuke
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje zaposlenosti ranjivih skupina	Indikatori: -broj zaposlenih osoba iz ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Centri za socijalni rad	
Preduslovi za realizaciju: Postojanje programa obuke za osobe iz ranjivih skupina	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 100.000 KM	Trajanje: 2013-2014 Početak: septembar, 2013

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.1.3. Veće uključivanje osoba iz ranjivih skupina u obrazovni sistem	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.1. Edukacija i obuka za ranjive skupine na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: Pripadnici ranjivih skupina nisu dovoljno uključeni u obrazovni sistem, na svim nivoima (osnovna škola, srednja škola, visoko obrazovanje). Izražen je problem i relativno visoke stope napuštanja obrazovnog sistema od strane mladih koji pripadaju nekoj od ranjivih skupina. Ovom aktivnošću bi se detektovale i otklanjale prepreke većoj uključenosti u obrazovni sistem osoba iz ranjivih skupina (npr. za studenata sa nekim oblikom invaliditeta ugradnja ulaznih rampi za lakši pristup osoba sa invaliditetom u obrazovne ustanove)	
Ciljne grupe: Mladi iz ranjivih skupina	
Očekivani kratkoročni rezultati: Edukacija za ranjive skupine	Indikatori: -broj osoba iz ranjivih skupina uključenih u obrazovanje
Očekivani dugoročni rezultati: Povećanje zaposlenosti ranjivih skupina	Indikatori: -broj zaposlenih osoba iz ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Min. obrazovanja i nauke	
Potencijalni partneri za implementaciju: Pedagoški zavod, REZ, NVO, UNZE	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 200.000 KM	Trajanje: 4 godine Početak: 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.1.4. Obezbijediti konsultacije, karijerno vođenje za pronalaženje zaposlenja za ranjive grupe	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.1. Edukacija i obuka za ranjive skupine na tržištu rada
Kratak opis aktivnosti: U okviru postojećih aktivnosti Službe za zapošljavanje posebnu pažnju posvetiti osobama koje pripadaju ranjivim skupinama te ih, nakon uključivanja na tržište rada, animirati na aktivno traženje zaposlenja putem pružanja konsultacija i savjetovanja za pronalaženje posla.	
Ciljne grupe: Nezaposleni pripadnici ranjivih skupina	
Očekivani kratkoročni rezultati: Poboljšani izgledi za zapošljavanje pripadnika ranjivih skupina	Indikatori: -broj održanih konsultacija i karijernih savjetovanja
Očekivani dugoročni rezultati: Veća zaposlenost ranjivih skupina na tržištu rada ZDK	Indikatori: -broj zaposlenih osoba iz ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: Centri za socijalni rad	
Preduslovi za realizaciju: Razvijeni kapaciteti u Službi za zapošljavanje	Faktori rizika: -
Procjena ukupne vrijednosti: 0 KM	Trajanje: 2014-2017 Početak: 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.2.1. Podržati učeće NVO sektora u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.2. Posebni programi podrške za ranjive skupine
Kratak opis aktivnosti: Ovom aktivnošću se želi podržati veće učeće nevladinog sektora u kreiranju i isporuci neophodnih usluga za pripadnike ranjivih skupina. Raspoloživa sredstva bi se usmjerila na programe sufinansiranja većeg učeća NVO –a u pozivima za projekte iz ove oblasti.	
Ciljne grupe: NVO sektor u ZDK	
Očekivani kratkoročni rezultati: učeće NVO sektora u isporuci usluga za osobe iz ranjivih skupina	Indikatori: -broj realizovanih programa i projekata od strane NVO
Očekivani dugoročni rezultati: -Unaprjeđenje radnih vještina -Povećanje zaposlenosti osoba iz ranjivih skupina	Indikatori: -broj osoba korisnika usluga kroz programe NVO -broj zaposlenih osoba kroz programe i projekte NVO
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje, centri za soc. rad	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 100.000 KM	Trajanje: 4 godine Početak: 2014

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.1.2.2. Usklađivanje profesionalnog i porodičnog života	Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina
	Mjera: D.1.2. Posebni programi podrške za ranjive skupine
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost bi pomogla većem uključivanju žena na tržište rada putem usvajanja normativnih akata kojima se štite žene na porodičkom odsustvu, samohrane majke prilikom definisanja kategorije tehnološki višak zaposlenih u preduzećima, omogućavanje fleksibilnog radnog vremena za osobe koje vode brigu o djeci (majke). Za provođenje ove mjere potrebno je uspostaviti, pored adekvatnog zakonodavnog okvira, i odgovarajući sistem nadzora na tržištu u pogledu poštovanja prava istih.	
Ciljne grupe: Žene zaposlenice, nezaposlene žene	
Očekivani kratkoročni rezultati: Usklađen profesionalni i porodični život	Indikatori: -veće učeće žena u radnoj snazi
Očekivani dugoročni rezultati: Povećana zaposlenost žena	Indikatori: -broj zaposlenih žena
Nosilac aktivnosti: Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju: Centri za soc. rad	
Preduslovi za realizaciju: -izmjene zakonodavne regulative u pogledu odredbi o pravima i zaštiti porodice sa djecom, -efikasan nadzor od strane inspekcije rada o provođenju aktivnosti	Faktori rizika: -dugotrajno usklađivanje pravne regulative sa međunarodnim standardima koji usklađuju ovo pitanje -neefikasan nadzor nad provođenjem mjere
Procjena ukupne vrijednosti: 100.000 KM	Trajanje: 4 godine Početak: 2014

Aktivnost: D.1.2.3. Kampanja jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu rada	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izgleda za zapošljavanje ranjivih skupina Mjera: D.1.2. Posebni programi podrške za ranjive skupine
Kratik opis aktivnosti: Nediskriminacija na tržištu rada i obezbjeđenje jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu mora biti praćena, pored obezbjeđenja odgovarajućeg pravnog okvira za implemetaciju istog, i adekvatnom kampanjom u cilju podizanja svijesti o značaju pružanja jednakih prilika prilikom zapošljavanja pripadnicima ranjivih skupina na tržištu. U tu svrhu, potrebno je svake godine obezbijediti posebne budžetske linije ili osmisliti projekte za podršku od strane EU fondova (u vezi sa D.1.2.1.) za provedbu kampanje izgradnje svijesti građana u ZDK prema važnosti obezbjeđenja jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu rada, sa posebnim akcentom na lica iz ranjivih grupa. Kampanja bi uključila i informisanje poslodavaca o pogodnostima prilikom zapošljavanja odgovarajućeg broja lica iz ranjivih skupina.	
Ciljne grupe: Ranjive grupe na tržištu rada, poslodavci	
Očekivani kratkoročni rezultati: -povećanje zaposlenosti pripadnika ranjivih grupa na tržištu	Indikatori: -broj lica prijavljenih na evidenciju službe za zapošljavanje koji pripadaju nekoj od ranjivih grupa
Očekivani dugoročni rezultati -smanjena nezaposlenost pripadnika ranjivih grupa -izgrađena svijest kod poslodavaca i zaposlenika o jednakosti na tržištu rada -smanjena opterećenost budžeta u pogledu izdvajanja za različite oblike socijalne pomoći pripadnicima ranjivih kategorija	Indikatori: -broj lica prijavljenih na evidenciju službe za zapošljavanje koji pripadaju nekoj od ranjivih grupa -broj lica prijavljenih na neki od oblika socijalne pomoći -broj slučajeva nepoštivanja jednakih mogućnosti za sve na tržištu rada
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo rada, soc. politike i izbjeglica	
Potencijalni partneri za implementaciju: Služba za zapošljavanje, NVO	
Preduslovi za realizaciju: -povezivanje sa NVO u kampanji informisanja javnosti, a prije svega i poslodavaca i pripadnika ranjivih skupina o pravima i mogućnostima,	Faktori rizika: -nezainteresovanost pripadnika ranjivih grupa za uključivanjem u neki od programa koje organizuje Služba za zapošljavanje, -neadekvatno provođenje mjere informisanja poslodavaca o mogućim beneficijama, kao i informisanja pripadnika ranjivih grupa
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 20.000 KM	Trajanje projekta: 2 godine Početak: 1.1.2014.

Aktivnost: D.1.2.4. Prevencija diskriminacije na tržištu rada	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK Prioritetni cilj: D.1. D.1. Unaprjeđenje radnih vještina i izgleda za zapošljavanje ranjivih grupa Mjera: D.1.2. Posebni programi podrške za ranjive skupine
Kratik opis aktivnosti: Postojeći pravni propisi na nivou ZDK nisu u potpunosti usklađeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH. Naime, ne predviđaju definiciju neposredne i posredne diskriminacije, čime se sama implementacija načela nediskriminacije ne može pravilno implementirati u praksi, niti posebne oblike diskriminacije (mobing). U tom smislu, potrebno je prvenstveno izmijeniti postojeći Zakon o radu FBiH, ali i relevantnu pravnu regulativu na nivou ZDK, kao i izvršiti edukaciju nadležnih organa koji su obavezni provoditi relevantne propise u pogledu pojava oblika diskriminacije radi lakšeg prepoznavanja iste. Također, potrebno je i usklađivanje kaznenih odredbi relevantnih zakona sa načelom nediskriminacije, te obrazovanje kadra inspekcijских službi u pogledu prepoznavanja diskriminacije prilikom vršenja inspekcije na terenu. Na ovaj način, ispunile bi se pravne pretpostavke za sprečavanje diskriminacije u radnim i socijalnim odnosima, te povećala zapošljivost ranjivih grupa diskriminiranih na tržištu rada (lica sa invaliditetom, starija lica, žene, Romi).	
Ciljne grupe: Ranjive grupe na tržištu rada, poslodavci, inspekcijске službe,	
Očekivani kratkoročni rezultati: -smanjenje diskriminacije na tržištu rada	Indikatori:
Očekivani dugoročni rezultati -smanjena nezaposlenost lica ranjivih skupina na tržištu rada	Indikatori: -broj lica prijavljenih na evidenciju službe za zapošljavanje a koja pripadaju nekoj od ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo rada, soc. politike i izbjeglica	
Potencijalni partneri za implementaciju: Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH, inspekcijске službe	
Preduslovi za realizaciju: -Usklađivanje Zakona o radu FBiH sa Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH, -Usklađivanje kantonalnih propisa iz oblasti rada i socijalnih odnosa sa načelom zabrane diskriminacije, -rigoroznije sankcionisanje slučajeva utvrđivanja diskriminacije u praksi -edukacija lica koja implementiraju relevantne odredbe u pogledu prepoznavanja pojava oblika diskriminacije	Faktori rizika: -otežano vršenje izmjena i dopuna relevantnih pravnih propisa -nedostatak sredstava za edukaciju lica koja trebaju implementirati i nadzirati primjenu načela zabrane diskriminacije na tržištu -neadekvatan nadzor nad provođenjem izmijenjenih propisa u praksi
Procjena ukupne vrijednosti projekta: 0 KM	Trajanje projekta: 2 godine Početak: 1.1.2014.

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.2.1.1. Planirati javne nabavke uz maksimalno korištenje nezaposlenih osoba	Prioritetni cilj: D.2. Direktna mjera zapošljavanja
	Mjera: D.2.1. Rad u zajednici za osobe sa niskim radnim vještinama
Kratak opis aktivnosti: Ovom aktivnošću je planirana izrada Uputstva o planiranju i provedbi javnih nabavki za javne radove, od strane ZDK prema općinama i poziv na potpisivanje sporazuma o pridržavanju odredbi uputstva. Uputstvom bi se definisao način planiranja i provedbe javnih nabavki za općine, općinska i kantonalna preduzeća i ostale institucije koje provode javne radove. Osnovna okosnica transformacije provedbe javnih nabavki bi se odnosila na postavku obavještenja/otvorenih postupaka po principu „best value for money“, odnosno transformaciji trenutnih postavki finansijske i tehničke ponude, koja se prema percepciji javnosti pokazala osnovnim razlogom korupcije u javnim nabavkama, aneksiranjem ranije ugovorenih obaveza. Prema uputstvu za javne nabavke za javne radove (nabavke s intenzivnim udjelom rada u provedbi) omogućilo bi se rangiranje uspješnih dobavljača prema najboljem omjeru ponuđene cijene za specifične poslove, angažovanje sredstava za rad i nadzor, s jedne strane, i udjelom osoba niske zapošljivosti, koji bi se zaposlili za provedbu radova po predmetnoj nabavci. Na ovaj način ograničila bi se korupcija i visoke ukalkulisane marže pravnih lica za angažovanu sopstvenu radnu snagu. Nadalje, nezaposlene osobe koje se ne bi odazvale na poziv za sezonskim zapošljavanjem, ujedno bi bile evidentirane, kao osobe koje ne traže aktivno posao. Ilustracije radi, javna nabavka uređenja grada podrazumijevala bi ocjenu tehničkog kriterija broja osoba koje će biti angažovane putem Službe ZDK i finansijske ponude za nadzor i angažovanu mehanizaciju za provedbu radova.	
Ciljne grupe: Osobe niske zapošljivosti, osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih duže od 5 godina, osobe niske kvalifikacione sprema	
Očekivani kratkoročni rezultati:	Indikatori:
Sezonsko zapošljavanje osoba niske zapošljivosti	-Broj osoba zaposlenih putem Službe
Očekivani dugoročni rezultati:	Indikatori:
Suzbijanje korupcije u javnim nabavkama. Suzbijanje rada na crno osoba, koje se vode kao nezaposlene.	-Broj osoba zaposlen putem Službe
Nosilac aktivnosti: Ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Ministarstvo finansija, Kabinet Premijera ZDK, Služba za zapošljavanje ZDK, Općine u ZDK	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Izrada i pravosnažnost Uputstva	-općine nisu voljne preuzeti obavezu provedbe javnih nabavki prema Uputstvu Kantona
Procjena ukupne vrijednosti:	Trajanje: 2013 – 2017.
Nema.	Početak: 2013.

Aktivnost:	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
D.2.1.2. Sezonski poslovi na uređenju i održavanju javnih površina čišćenju putem javnih preduzeća	Prioritetni cilj: D.2. Direktna i indirektna podrška zapošljavanju ranjivih skupina
	Mjera: D.2.2. Sufinansiranje zapošljavanja ranjivih skupina
Kratak opis aktivnosti: Ova aktivnost predviđa veći radni angažman lica koja pripadaju ranjivim skupinama putem zapošljavanja na sezonskim poslovima. Time bi se ovim licima obezbijedio sezonski radni angažman. Obzirom da su ovakva lica često izložena siromaštvu njihov socijalni status bi se, dijelom, poboljšao.	
Ciljne grupe: lica koja pripadaju ranjivim skupinama	
Očekivani kratkoročni rezultati:	Indikatori:
Rast zaposlenosti	-broj zaposlenih lica
Očekivani dugoročni rezultati:	Indikatori:
-smanjenje dugoročne nezaposlenosti	-stopa dugoročno nezaposlenih
Nosilac aktivnosti: Min za rad, soc. politiku i izbjeglice, Min. za privredu	
Potencijalni partneri za implementaciju:	
Javna preduzeća za održavanje čistoće	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti:	Trajanje: 4 godine
400.000 KM	Početak: januar, 2014

Aktivnost: D.2.2.1. Programi finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja ranjivih skupina na tržištu rada	Strateški cilj: D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK
	Prioritetni cilj: D.2. Direktna i indirektna podrška zapošljavanju ranjivih skupina
	Mjera: D.2.2. Sufinansiranje zapošljavanja ranjivih skupina
Kratak opis aktivnosti: Održati što veći broj dosadašnjih programa finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja lica koja pripadaju ranjivim skupinama na tržištu rada u ZDK.	
Ciljne grupe: Lica koja pripadaju ranjivim skupinama	
Očekivani kratkoročni rezultati: Direktna i indirektna podrška zapošljavanju lica iz ranjivih skupina	Indikatori: -broj lica korisnika direktne i indirektno pomoći
Očekivani dugoročni rezultati: -povećana zaposlenost lica iz ranjivih skupina	Indikatori: -broj zaposlenih lica iz ranjivih skupina
Nosilac aktivnosti: Služba za zapošljavanje	
Potencijalni partneri za implementaciju: Centri za soc. rad,	
Preduslovi za realizaciju:	Faktori rizika:
Procjena ukupne vrijednosti: 200.000 KM	Trajanje: 2014-2017 Početak: jan, 2014

V DIO: MONITORING I EVALUACIJA

5.1. Plan za monitoring i izvještavanje

Plan monitoringa treba da se pripremi imajući u vidu različite pokazatelje implementacije a uključuje sljedeće:

- a) Institucije koje usvajaju izvještaje
- b) Područja monitoringa
- c) Institucije za provedbu monitoringa i evaluacije i izradu izvještaja
- d) Izvještaj monitoringa

- a) Institucije koje usvajaju izvještaje

Skupština ZDK usvaja Strategiju i izvještaje dok Vlada ZDK i operativno upravlja implementacijom, izvještavanjem i evalaucijom. Isto tako, odgovorna je za uspostavljanje mehanizama „dobrog upravljanja“ na kantonalnom nivou kao „monitoring mehanizama za praćenje strategije zapošljavanja zasnovanih na partnerstvu“.

- b) Područja monitoringa

Monitoring aktivnosti počinje na najnižoj razini odnosno na nivou aktivnosti (aktivnost je osnovna jedinica analize u okviru koje su svi potrebni podaci o aktivnosti i na osnovu koje se može obaviti analiza mjere, prioriteta programa itd.). Detaljan set indikatora za monitoring i evaluaciju je predstavljen u Dodatku 1 (Okvir za monitoring rezultata). Za taj set indikatora je potrebno osigurati redovan monitoring i analizu. U tom smislu potrebno je naglasiti da je neophodno pratiti pokazatelje na nivou izlaznih rezultata (output) i ishoda (outcome) a po mogućnosti i na nivou uticaja.

- c) Institucije za provedbu monitoringa i evaluacije i izradu izvještaja

Potrebno je uspostaviti Nadzorno tijelo koje bi kroz saradnju sa sekretarijatom uticalo na kreiranje politika i aktivnosti/projekata kroz izvještaj i zajednički rad. Ovo tijelo bi se sastojalo od: predstavnika ZDK (ministarstava implementatora i Sekretarijata), Službe za zapošljavanje, Centra za socijalni rad, Privredne komore, UNZE, srednjih škola, nevladinih organizacija. Tijelo bi aktivno sudjelovalo u konsultativnom procesu.

Potrebno je definisati Sekretarijat koji bi provodio monitoring. Sekretarijat je nosilac pripreme izvještaja o realizaciji, pomaže u finansijskom planiranju, vrši ulogu monitoringa na nivou aktivnosti i mjera, ima ulogu u definisanju kriterija, procjeni važnosti i kvaliteta projekata. Važno je obezbjediti tehničko-administrativni kapacitet Sekretarijata. Potrebno je, također, u skladu sa raspoloživim sredstvima, uspostaviti i monitoring alat - upravljački informacioni sistem koji bi bio održavan od strane sekretarijata. Takav informacioni sistem bi obuhvatio sva tri aspekta monitoringa: monitoring implementacije (kroz akcioni plan i komentare nadležnih odgovornih institucija), kroz monitoring finansija (finansijska vrijednost aktivnosti i realizacija sredstava) i monitoring rezultata (okvir za monitoring rezultata).

- d) Monitoring izvještaj - način pripreme

Izvještavanje će se vršiti dva puta godišnje i to kroz dva tipa izvještaja: (i) polugodišnji i (ii) godišnji.

- (i) Polugodišnji izvještaj ili izvještaj po Akcionom planu će se pripremati u septembru/oktobru svake godine. Odnosi se na realizaciju akcionog plana a priprema se na osnovu dostavljenih informacija o realizaciji akcionog plana od strane nadležnih institucija u formi tabele. Ovakav tip monitoringa se

naziva monitoring implementacije i obuhvaća stepen realizacije aktivnosti i izlazne rezultate odnosno outpute i komentar nadležne institucije.

(ii) Godišnji izvještaj. Potpuni izvještaj se radi u martu a na osnovu:

- Definiranog okvira indikatora za monitoring – trendova socio-ekonomskog razvoja (indikatora ciljeva dobijeni iz statističkih izvora, pregled trendova u oblasti, itd)
- Implementacije politika i programa (implementacija politika u oblasti)
- Implementacije aktivnosti i projekata iz ugla ciljnih grupa (informacije dobijene iz različitih izvora, anketa i Nadzornog tijela i sl.)
- Monitoringa implementacije (izvršenje Generalnog plana implementacije)

5.2. Plan za evaluaciju

Evaluacija se odnosi na sistemsko utvrđivanje vrijednosti ili značaja neke aktivnosti, i aktivnost koja pomaže donosiocima odluka da shvate u kojoj mjeri je program odgovoran ili zaslužan za određeni rezultat. Plan evaluacije podrazumijeva dva nivoa:

1. Plan evaluacije samog dokumenta Strategije zapošljavanja
2. Pripremu plana evaluacije pojedinih programa i projekata unutar dokumenta

Plan evaluacije pojedinih aktivnosti i projekata bi trebao biti definisan od strane nadležnog koordinacionog tijela a u skladu sa dostupnim ljudskim i finansijskim resursima za ove aktivnosti. Obzirom da je nezavisna evaluacija obaveza kod projekata finansiranih EU sredstvima ovoj oblasti je potrebno posvetiti posebnu pažnju. U odjeljku 1.4. Metodologija i proces predviđeno je obavljanje dvije evaluacije:

- srednjoročna
- sumativna

Srednjoročna evaluacija (predviđena 2015. g.) treba ponuditi osnovne informacije o načinu implementaciji strategije, odgovoriti na pitanje da li operativna logika i okvir zamišljen u samom dokumentu strategije funkcioniše u stvarnosti, identificirati direktne rezultate implementacije, razmotriti još jednom relevantnost i koherentnost cijelog dokumenta. Ovaj tip evaluacije se zove i procesna evaluacija zato što je usmjeren na sâm proces i operacije.

Sumativna evaluacija treba obezbijediti informacije po cijelom nizu definiranih kriterija: relevantnost, efektivnost, efikasnost, uticaj i održivost. Ova vrsta evaluacije se izvodi na kraju odnosno po završetku implementacije strategije i predstavlja značajan input za daljnje planiranje.

LITERATURA

1. 2002, *OECD Glossary of Key Terms in Evaluation and Results-Based Management*, Development Assistance Committee, Paris.
2. Agencija za rad i zapošljavanje, *Bilten broj: 7 – mart 2012.*
3. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (ASBH) (2005/06): *Indeks potrošačkih cijena u BiH: Metodologija i rezultati*. Sarajevo.
4. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (ASBH) (2012): *Saopštenje: Indeks potrošačkih cijena u Bosni i Hercegovini u novembru 2012.*, Sarajevo.
5. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (ASBH) (2012): *Anketa o radnoj snazi 2012 - konačni rezultati*, Sarajevo.
6. Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBH) (2011): *Godišnji izvještaj za 2011.* Sarajevo.
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 27 June 2007, entitled *Towards Common Principles of Flexicurity: More and better jobs through flexibility and security* [COM(2007) 359 final].
8. Council Decision no. 2010/707/EU of 21.10.2010. on guidelines for the employment policies of the Member States, *Official Journal L*, 24.11.2010.
9. Council Decision 2005/600/EU of 12.07.2005. on guidelines for the employment policies of the Member States, *Official Journal L* 205, 06.08.2005.
10. European Commission, *draft joint employment report to the communication from the Commission - Annual growth survey 2013*, Brussels, 28.11.2012., COM(2012) 750 Final.
11. European Commission, Communication from the Commission, Europe 2020: *A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, 3.3.2010. COM(2010) 2020 final.
12. Federalni zavod za statistiku (2012): *Zeničko-dobojski kanton u brojkama*, 2011. Sarajevo.
13. Insideout (2005): *M&E In's and Out's*, Insideout3 (October/November) p. 1. (dostupno na: http://www.insideoutresearch.co.za/news_1/Newsletter_issue%203.pdf.)
14. Izvještaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2011. godinu.
15. Izvještaj: Makroekonomski pokazatelji po kantonima za 2011. godinu analiza
16. Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica, 2011. Izvještaj o zdravstvenom stanju stanovništva i organizaciji zdravstva na području ZDK u 2010. g. Zenica.
17. nacrt Zakona o radu FBiH (2012): (dostupno na: <http://www.sobih.ba/siteoo/images/stories/galerije/nacrt%20zakona%20o%20radu%20ju ni%20 012.pdf>)
18. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (1991a), *DAC Criteria for Evaluating Development Assistance*, Development Assistance Committee.
19. Statistički godišnjak SR BiH (1991): *Republički zavod za statistiku*, Sarajevo.
20. Strategija razvoja FBiH: 2010. do 2020., *Vlada FBiH*.

21. Strategija zapošljavanja FBiH (2009.- 2013), *Vlada FBiH – Ministarstvo rada i socijalne politike*.
22. Studija - Suvremeni institucionalni i ekonomski izazovi BiH na putu EU i integracija: Korišćenje predpristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije, Ekonomski fakultet Sarajevo.
23. Studija privrednog razvoja ZE-DO kantona, Zenica/Sarajevo, 2008.
24. UNDP BiH, *Penziona reforma i sistemi socijalne zaštite u BiH*, (dostupno na: <http://www.undp.ba/upload/publications/Penziona%20reforma%20i%20sistemi.pdf>)
25. Ured za reviziju institucija u FBiH, *Izveštaj o reviziji finansijskih izvještaja Službe za zapošljavanje Zeničko -dobojskog kantona Zenica za 2011. godinu*, br. 05-05/12, (dostupno na: http://www.saifbih.ba/javni-izvj/zavod/pdf/Izvj_sluzbe_za_zaposljavanje_ZE-DO_kantona_2011.pdf)
26. Vijeće Ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, *Strategija razvoja BiH*, radna verzija, 2010.
27. Vijeće Ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje BiH: *Strategija socijalnog uključivanja BiH*, radna verzija, 2010
28. Vijeće Ministara BiH, MCP, *Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini 2010-2014*.
29. Vlada Federacije BiH, *Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2011.-2015*.
30. Vlada Federacije BiH, *Strategija razvoja FBiH*, radna verzija, 2010-2020
31. Vlada Federacije BiH, *Strategija zapošljavanja Federacije Bosne i Hercegovine (2009-2013)*.
32. Vlada Zeničko-dobojskog kantona, *Prostorni plan Ze-Do Kantona 2009-2029*.
33. Vlada Zeničko-dobojskog kantona, *Strategija omladinske politike na području kantona Ze-Do 2009-2014*.
34. Vlada Zeničko-dobojskog kantona, *Strategija razvoja Ze-Do kantona 2010-2020*.
35. Vlada Zeničko-dobojskog kantona, *Strateški plan ruralnog razvoja ZDK 2012-2016*.
36. Zakon o dopunskim pravima branilaca i članova njihovih porodica (*Službene novine Ze-Do kantona* br. 6/06, 9/07).
37. Zakon o penzionom i invalidskom osiguranju, *Službene novine FBiH* br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06, 4/09, 55/12
38. Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih lica u FBiH, *Službene novine FBiH*, br. 41/01, 22/05, 9/08
39. Zakon o pravima branilaca i članova njihovih porodica, *Službene novine FBiH* br. 33/04, 56/05, 70/07, 9/10
40. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, *Službene novine FBiH* br. 9/10.
41. Zakon o radu FBiH, *Službene novine FBiH* br. 43/99, 32/00, 29/03
42. Zakon o radu u Zeničko-Dobojskom kantonu, *Službene novine Ze-Do kantona* br. 11/02, 11/05

43. Zakon o raseljenim licima i povratnicima, *Službene novine Ze-Do kantona* br. 6/06
44. Zakon o raseljenim osobama i povratnicima u FBiH i izbjeglicama iz BiH, *Službene novine FBiH* br. 15/05
45. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, *Službeni glasnik BiH* br. 16/03, 102/09
46. Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom, *Službene novine FBiH* br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09
47. Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom, *Službene novine Ze-Do kantona* br. 13/07, 13/11
48. Zakon o zabrani diskriminacije, *Službeni glasnik BiH* br. 59/09.
49. Zakon o zdravstvenom osiguranju, *Službene novine FBiH* br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11
50. Zavod za javno zdravstvo FBiH, 2012. *Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine 2011. godina*. Sarajevo.
51. Blanchard, O.; Amighini, A.; Giavazzi, F., (2010): *Macroeconomics: a European perspective*. Pearson Education Limited.
52. Fitzpatrick, L. Jody, James, R. Sanders, Blaine, R. Worthen (2004): *Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines*, 3rd ed., New York, Pearson Education, Inc.
53. Morra Imas, L. G., Ray C. R. (2012): *Put do rezultata*, bosansko izdanje, Štamparija Fojnica.
54. Mankiw, N. G., Taylor, M. P. (2006): *Ekonomija*, Data status, Beograd.
55. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (2001): *Economics*. 17th ed., McGraw – Hill, New York.
56. Scientific and National Councils for Evaluation. 1999. *A Practical Guide to Program and Policy Evaluation*. Paris: National Council of Evaluation.
57. Stiglitz, J. E., Driffill, J. (2000): *Economics*, W. W. Norton & Company, Inc., The United States.
58. Wertheimer-Baletić, A. (1999): *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.
59. www.aldi.ba (Finansijsko lice politike u BiH - Izvještaj o provedenoj analizi budžetske potrošnje vlasti BiH u periodu od 2007. – 2010.g. i usklađenost sa zahtjevima iz Građanske platforme). (Pristup podacima: februar, 2013.)
60. www.aldi.ba (Izvještaj o provedenoj Analizi politika rada u BiH u definisanje ključnih preporuka za njihovo poboljšanje: Deset godina poslije - Značaj reforme sistema socijalne zaštite u borbi protiv nezaposlenosti u BIH). (Pristup podacima: februar, 2013.)
61. www.dep.gov.ba (Strategija socijalnog uključivanja BiH, jun 2010.). (Pristup podacima: februar, 2013.)
62. www.employment.belgium.be/moduleDefault.aspx?id=23764 (Pristup podacima: februar, 2013.)
63. www.zdk.ba (Pristup podacima: 20.01.2013.g.)

DODACI STRATEGIJI ZAPOSŁJAVANJA

Dodatak 1. Okvir za monitoring rezultata

Cilj i prioritetni cilj	Indikator ili pokazatelj uspješnosti	Izvor / učestalost objavljivanja
Cilj: A) OČUVANJE POSTOJEĆEG NIVO ZAPOSLENOSTI I NAPORI ZA NJEGOVO POVEĆANJE	Broj zaposlenih u ZDK Stopa zaposlenosti u ZDK	Služba za zapošljavanje ZDK/ mjesečno i godišnje
Prioritetni cilj: A.1. Podrška privrednim subjektima u funkciji zapošljavanja	Realizovana finansijska podrška zapošljavanju	Budžet/ godišnje
Prioritetni cilj: A.2. Jačanje saradnje između privrede, obrazovanja-istraživanja i inovativnih aktivnosti	Broj pokrenutih specijalističkih studija na UNZE Broj ostvarenih studentskih praksi u privredi Nivo finansijske podrške inovatorskim udruženjima Broj susreta sa naučnom i privrednom dijasporom	-Izveštaj UNZE/ godišnji -Izveštaj UNZE/ godišnji -budžet ZDK/ godišnji -Vlada ZDK/ godišnji
Prioritetni cilj: A.3. Razvoj preduzetničke kulture i vještina	Broj organizovanih edukacija za poduzetnike Inovirani studijski programi na UNZE Inovirani nastavni programi u srednjim školama Broj obučenog nastavnog osoblja	-izvještaj o radu Min. privrede/ godišnje -godišnji izvještaj UNZE -godišnji izvještaj Min. za obr. i nauku -godišnji izvještaj Min. za obr. i nauku
Prioritetni cilj: A.4. Poticaji samozapošljavanju	Broj zaposlenih u novonastalim firmama kroz poticaje samozapošljavanju Broj privrednih subjekata registrovanih putem poticaja samozapošljavanju	-Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje -Min. privrede ZDK/ godišnje
Cilj i prioritetni cilj	Indikator ili pokazatelj uspješnosti	Izvor / učestalost objavljivanja

Cilj: B) UNAPRJEĐENJE EFIKASNOSTI INSTITUCIONALNE STRUKTURE NA TRŽIŠTU RADA ZDK	Broj novozaposlenih kroz sistem posredovanja	Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: B.1. Unaprijediti posredovanje na tržištu rada	Ostvarene interne uštede Provedena informatizacija	Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: B.2. Osnajiti socio-ekonomski dijalog	Broj komunikacija, sastanaka	Vlada ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: B.3. Poboľšati rad inspeksijskih službi	Broj inspeksijskih nadzora	Min. privrede ZDK/ godišnje
Cilj i prioritetni cilj	Indikator ili pokazatelj uspješnosti	Izvor / učestalost objavljivanja

Cilj: C) DUGOROČNO USKLAĐIVANJE PONUDE I TRAŽNJE NA TRŽIŠTU RADA ZDK	Stopa nezaposlenih u ZDK, Stopa dugoročno nezaposlenih	Kantoni u brojkama/ godišnje Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: C.1. Unaprijediti sistem srednjoškolskog obrazovanja i obuke	Stopa svršenika srednjoškolskog obrazovanja	Ministarstvo za obrazov. i nauku
Prioritetni cilj: C.2. Povećati mobilnost radne snage	Broj prekvalifikovanih osoba putem Centra za stručno obrazovanje i obuku	Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: C.3. Pružiti pomoć u traženju Posla	Broj novoupisanih kroz sistem pomoći u traženju posla	Služba za zapošljavanje ZDK/ godišnje
Cilj i prioritetni cilj	Indikator ili pokazatelj uspješnosti	Izvor / učestalost objavljivanja

Cilj: D) POVEĆANJE ZAPOSŁJIVOSTI RANJIVIH SKUPINA NA TRŽIŠTU RADA ZDK	Broj uposlenih osoba iz ranjivih skupina kao udio od broja ukupno novouposlenih osoba	Služba za zapošļavanje ZDK/ godišnje
Prioritetni cilj: D.1. Unaprijediti radne vještine i izglede za zapošļavanje ranjivih skupina	Broj osoba iz ranjivih skupina koje su unaprijedile svoje radne vještine	Služba za zapošļavanje/ godišnje Centri za socijalni rad/ godišnje
Prioritetni cilj: D.2. Direktna i indirektna podrška zapošļavanju ranjivih skupina	Broj osoba iz ranjivih skupina koje su primile direktnu i indirektnu podršku	Služba za zapošļavanje/ godišnje Centri za socijalni rad/ godišnje

Dodatak 2. Akcioni plan za period septembar 2013. – decembar 2014.**Lista nosioca aktivnosti provedbe Strategije po Akcionom planu**

Nosilac aktivnosti	Broj aktivnosti	%	Budžet	%
Vlada Zeničko-dobojskog kantona	39	65,00	2.398.000	78,72
Općine Zeničko-dobojskog kantona	3	5,00	0*	0
Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona	9	15,00	498.250	16,36
Univerzitet u Zenici	6	10,00	100.000	3,28
Privredna komora Zeničko dobojskog kantona	2	3,33	50.000	1,64
Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona	1	1,66	0	0
<i>ukupno</i>	60	100	3.046.250	100

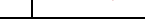
**obračun efekata refundiranja općinskih такси i renti na ime novog zapošljavanja nije obuhvaćen Strategijom*

Lista partnera u provedbi aktivnosti Strategije

Partner u aktivnosti	Broj aktivnosti
Regionalna razvojna agencija za Centralnu BiH – REZ	9
Biznis Servis Centar Zeničko-dobojskog kantona	3*
Udruženje poslodavaca Zenica	2
Komercijalna banka	1
Centri za socijalni rad	1
Sindikati	1

**samostalno; u ostalim aktivnostima kao resorno tijelo Vlade ZDK*

Period implementacije Akcionog plana

Aktivnost/period	Apr – Jun	Jul – Aug	Sep 2013.	Jan 2014.
Usvajanje Strategije i podjela Aktivnosti resorno ZDK				
Upućivanje inicijativa i uputa partnerima				
Usaglašavanje aktivnosti				
Početak aktivnosti 2013. godine				
Pripreme za budžet 2014. godine				
Početak aktivnosti 2014. godine				

Aktivnosti po nosiocima, uključujući predviđeni budžet

Vlada Zeničko-dobojskog kantona

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.1.1.2.	Analiza ekonomičnosti poslovanja preduzeća sa većinskim državnim kapitalom	60.000		ZDK
A.1.1.3.	Fleksibilizacija radnih odnosa		0	ZDK
A.1.2.1.	Refundacija dijela plaćenog PDV-a alikvotno prijavljenom broju novozaposlenih		540.000	ZDK
A.1.2.5.	Podrška programima internacionalizacije preduzeća koja upošljavaju nove zaposlenike		100.000	ZDK, PK ZeDo
A.1.2.6.	Podrška zapošljavanju u green field djelatnostima		500.000	ZDK
A.2.2.1.	Finansijska podrška za izradu biznis planova za inovatore sa područja ZDK		60.000	ZDK, BSC, UNZE, REZ
A.2.3.1.	Osnivanje koordinacionog tijela za sredstva iz fondova EU		0	ZDK, UNZE, PKZeDo, REZ
A.3.1.2.	Organizovanje edukacije iz oblasti pisanja poslovnih planova		50.000	ZDK, REZ, UNZE
A.3.2.2.	Organizovanje radionica za studente završnih godina UNZE o osnivanju vlastitog biznisa	25.000	25.000	ZDK, REZ, UNZE
A.3.3.2.	Obuka nastavnog osoblja ekonomske grupe predmeta		10.000	ZDK, UNZE
A.4.1.1.	Izdavanje garancija ZDK za povećanje kvote bankrota u iznosu od 30% osnivačkog kapitala	0	0	ZDK, banka
A.4.1.2.	Finansiranje osnovnog kapitala (do 2.000 KM) i doprinosa		414.000	ZDK, BSC
B.1.2.1.	Evaluacija postojećih programa podrške zapošljavanju		60.000	ZDK, UNZE
B.1.2.2.	Analiza efikasnosti rada ustanova za posredovanje na tržištu rada u ZDK	3.000		ZDK, UNZE
B.1.3.1.	Analiza institucionalne strukture za poslovanje u ZDK sa fokusom na tržište rada	8.000		ZDK, PK ZeDo, REZ, eksperti
B.2.1.3.	Kampanja za proširenje formalnog sektora privrede		10.000	ZDK, REZ, UNZE
B.2.1.4.	Diseminacija rezultata provedbe Strategije zapošljavanja		0	ZDK
B.2.1.5.	Podrška dijalogu na nivou preduzeća		0	ZDK, Sindikati
B.3.1.1.	Izmjena legislative u području kaznenih odredbi neregistrovanog rada		35.000	ZDK, inspekcije rada
B.3.1.2.	Intenzivniji rad inspeksijskih službi na terenu		20.000	ZDK
B.3.2.1.	Kontrola zakonitosti prijema u radni odnos novih zaposlenika		25.000	ZDK
C.1.1.1.	Inoviranje nastavnih planova i programa u srednjim školama		20.000	ZDK, UNZE, Zavod
C.1.1.2.	Obuka nastavnog osoblja za tržišno orijentisani obrazovni rad		20.000	ZDK, UNZE
C.1.2.1.	Trening i obuka novih zaposlenih kroz program poslovnog mentorstva		75.000	ZDK, SZZ ZDK, UNZE
C.1.2.2.	Uspostava centra za stručno obrazovanje i obuku za FbiH		0	ZDK, SZZ ZDK

C.1.2.4.	Upisna politika za srednjoškolsko obrazovanje		20.000	ZDK, Zavod
C.1.2.6.	Smanjenje broja osoba koje napuštaju srednjoškolsko obrazovanje		0	ZDK, Zavod
C.2.1.1.	Kampanja o mobilnosti radne snage u svrhu podizanja svijesti		10.000	ZDK, REZ
C.2.1.2.	Izrada projekcija o stanju zaposlenosti i budućim kretanjima u ZDK		8.000	ZDK, ZZZ ZDK, UNZE
C.2.1.4.	Uskladjivanje obrazovnog sistema sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom	0		ZDK, Zavod
C.3.1.1.	Organizacija sajma zapošljavanja		5.000	ZDK, PK ZeDo
D.1.1.1.	Razvoj programa obuke za osobe s posebnim potrebama		50.000	ZDK, Zavod, UNZE, PK ZeDo
D.1.1.2.	Jačanje kadrovskih i resursnih mogućnosti za izvođenje programa obuke		50.000	ZDK, Centri za socijalni rad
D.1.1.3.	Veće uključivanje osoba iz ranjivih skupina u obrazovni sistem		50.000	ZDK, Zavod, REZ, NVO, UNZE
D.1.2.2.	Uskladjivanje profesionalnog i porodičnog života		25.000	ZDK, Centri za socijalni rad
D.1.2.3.	Kampanja jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu rada		20.000	ZDK, SZZ ZDK, NVO
D.1.2.4.	Prevenција diskriminacije na tržištu rada (dobna, rodna, etnička)		0	ZDK, inspeksijske službe
D.2.1.1.	Planiranje javnih nabavki uz maksimalno korištenje nezaposlenih osoba	0	0	ZDK, ZZZ ZDK, općine
D.2.1.2.	Sezonski poslovi putem javnih preduzeća		100.000	ZDK, javna preduzeća
	Ukupni planirani budžet	96.000	2.302.000	

Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.1.2.4.	Finansiranje zdravstvenog osiguranja (ZO) u periodu 36 mjeseci za novozaposlene osobe		380.000	SZZ ZDK
B.1.1.1.	Primjena zakona o slobodnom pristupu informacijama		0	SZZ ZDK
B.1.1.2.	Razvoj web portala službe za zapošljavanje ZDK po uzoru na KS i EURES	2.000		SZZ ZDK
B.1.2.3.	Redefinisanje uslova i kontrola njihove ispunjenosti za prava po osnovu nezaposlenosti		0	SZZ ZDK
B.1.2.4.	Korištenje dobrih praksi drugih službi za zapošljavanje i biroa rada	10.000	10.000	SZZ ZDK
C.3.3.1.	Uspostava mobilnog tima za pomoć u traženju posla		21.250	SZZ ZDK
D.1.1.4.	Obezbjediti konsultacije, karijerno vođenje za pronalaženje zaposlenja za ranjive grupe		0	SZZ ZDK
D.1.2.1.	Podržati učeće NVO sektora u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama		25.000	SZZ ZDK, NVO
D.2.2.1.	Programi finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja ranjivih skupina na tržištu rada		50.000	SZZ ZDK
	Ukupni planirani budžet	12.000	486.250	

Općine Zeničko-dobojskog kantona

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.1.1.1.	Smanjenje opterećenosti poslovanja privrednih subjekata kroz reformu parafiskalnih nameta	0	0	Općine/ZDK
A.1.2.2.	Refundacije općinskih renti za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja	0	0	Općine
A.1.2.3.	Refundacija dijela općinskih taksi za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja		0	Općine

Univerzitet u Zenici

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.2.1.1.	Pokretanje specijalističkih studija na UNZE prema realnim potrebama privrede u ZDK		0	UNZE
A.2.1.2.	Omogućavanje studijskih praksi za studente		0	UNZE, privatni sektor
A.2.1.3.	Razvoj cjeloživotnog učenja kao faktora podizanja sigurnosti zaposlenja		0	UNZE, privatni sektor
A.3.1.1.	Stjecanje kompetencija i znanja potrebnih za uspješnu internacionalizaciju poslovanja		100.000	UNZE, REZ, BSC ZDK
A.3.2.1.	Uvođenje Poduzetništva kao nastavnog predmeta na sve fakultete u sastavu UNZE	0		UNZE
C.3.2.1.	Funkcionalna uspostava Centra za razvoj karijera (od pilot programa do stalnog djelovanja)	0		UNZE
	Ukupni planirani budžet	0	100.000	

Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.2.3.2.	Jačanje saradnje sa naučnom i poslovnom dijasporom ZDK		50.000	PKZeDo, UNZE
B.2.1.1.	Formiranje savjetodavnog tijela eksperata za pitanja zaposlenosti u ZDK	0	0	PKZeDo, ZDK, UNZE

Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona

Oznaka	Aktivnosti	2013.	2014.	Finansiranje/implementacija
A.3.3.1.	Uvođenje Poduzetništva kao obaveznog predmeta u srednjim stručnim školama	0		Zavod, ZDK

Refleksije u budžetu

Vlada Zeničko-dobojskog kantona

Neophodna sredstva za provedbu aktivnosti	Izvori finansiranja aktivnosti	Iznos sredstava	Kumulativ (neodstajućeg) / suficitarnog iznosa
96.000 (2013.)			
2.302.000 (2014.)		1.500.000	(802.000)
	Interno	50.000	(752.000)
	Eksterno	1.000.000	248.000
	Interno	500.000	748.000
	Interno	1.400.000	2.148.000
	Interno	(291.750)	1.856.250

PRILOZI STRATEGIJI ZAPOSŁJAVANJA

Prilog 1.

Raniji napori za rješavanje problema zapošljavanja u ZDK

Prema podacima iz konsolidovanog bruto bilanca u 2011. godini, ukupno ostvareni prihodi od poreza (direktni porezi, indirektni porezi i ostali porezi) ZDK iznose 215.554.335 KM, što predstavlja relativno povećanje za 2,13% u odnosu na izvršenje iz 2010. godine, ili u apsolutnom iznosu od 4.488.899 KM, odnosno 93,66% planiranog iznosa budžeta za 2012. godinu. Strukturu ostvarenih prihoda od poreza po vrstama izvorima u komparaciji s ostvarenjima za 2010. godinu, kao i sa planom Budžeta za 2012. godinu ilustruje sljedeća tabela.

Tabela br.1 : Pregled planiranih i ostvarenih prihoda budžeta ZDK, 2010. – 2012.

R.br.	Vrsta prihoda	Ostvareni budžet 2010.	Budžet 2012.	Ostvareni budžet 2011.	INDEX		Strukturalno učešće (u %)	
					5:3	5:4	Kolona 3	Kolona 5
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Prihodi od poreza							
1.1.	Direktni porezi	29.500.986	31.804.209	30.144.785	102	94	13,98	13,99
1.1.1.	Porez na dobit	8.232.675	9.740.008	9.045.782	110	93	3,90	4,20
1.1.2.	Porez na plaću	2.894.988	1.127.790	1.648.857	57	146	1,37	0,76
1.1.3.	Porez na promet u ugostiteljstvu	36.320	20.000	10.888	30	54	0,02	0,01
1.1.4.	Porez na dohodak	18.337.003	20.916.411	19.439.258	106	93	8,69	9,02
1.2.	Indirektni porezi	181.133.419	198.347.061	185.401.055	102	93	86,02	86,01
1.2.1.	Indirektni porezi koji pripadaju kantonima	174.642.230	191.847.061	180.251.412	103	94	82,74	83,62
1.2.2.	Prihodi koji pripadaju direkciji za puteve	6.491.189	6.500.000	5.149.643	79	79	3,08	2,39
1.3.	Ostali porezi	431.031	0	8.495	2	0	0,20	0,00
	UKUPNO	211.065.436	230.151.270	215.554.335	102	94	100,00	100,00

Izvor: www.zdk.ba, Izvještaj o izvršenju budžeta ZDK za 2010., 2011. (Prilagođeno)

Ukupno ostvareni rashodi Zeničko - dobojskog kantona u 2011. godini iznosili su 253.461.530 KM, od čega se na tekuće rashode odnosi 241.313.160 KM ili 95,21 %, kapitalne izdatke 11.874.685 KM ili 4,69 %. Ukupni rashodi i izdaci predstavljaju relativno povećanje za 1,04 % u odnosu na 2010. godinu, a izvršenje rashoda i izdataka u odnosu na 2012. iznosi 92,63 % izvršenja budžeta.

Tabela br. 2: Pregled planiranih i ostvarenih rashoda budžeta ZDK, 2010. – 2012.

R.br.	Vrsta rashoda	Ostvareni budžet 2010.	Budžet 2012.	Ostvareni budžet 2011.	INDEX		Strukturalno učešće (u %)	
					5:3	5:4	Kolona 3	Kolona 5
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Tekući rashodi	232.401.653	258.913.755	241.313.160	104	93	92,65	95,21
1.1.	Plaće i naknade plaća	133.795.054	147.074.623	142.346.014	106	97	53,34	56,16
1.2.	Doprinosi poslodavca	12.804.092	14.106.559	13.751.960	107	97	5,10	5,43
1.3.	Izdaci za materijal i usluge	29.215.032	35.103.060	30.115.497	103	86	11,65	11,88
1.4.	Tekući transferi – budžetska sredstva	50.714.237	9.060.000	49.101.163	97	541	20,22	19,37
1.5.	Tekući transferi - namjenska sredstva	5.475.950	52.619.513	5.522.387	101	10	2,18	2,18
1.6.	Izdaci za kamate	397.288	950.000	476.139	120	50	0,00	0,00
2.	Kapitalni izdaci	18.163.426	12.292.312	11.874.685	65	97	7,24	4,69
2.1.	Nabavka stalnih sredstava	16.996.070	11.432.312	11.384.819	67	99	6,78	4,49
2.2.	Kapitalni grantovi	1.167.356	860.000	489.866	42	57	0,47	0,00
3.	Finansiranje otplate kredita	285.771	1.050.000	273.685	96	26	0,11	0,00
4.	Budžetska rezerva	0	100.000	0	0	0	0,00	0,00
5.	Kreditno garancijski fond	0	100.000	0	0	0	0,00	0,00
6.	Izvršenje sudskih presuda	0	100.000	0	0	0	0,00	0,00
UKUPNO		250.850.850	272.556.067	253.461.530	101	93	100	100

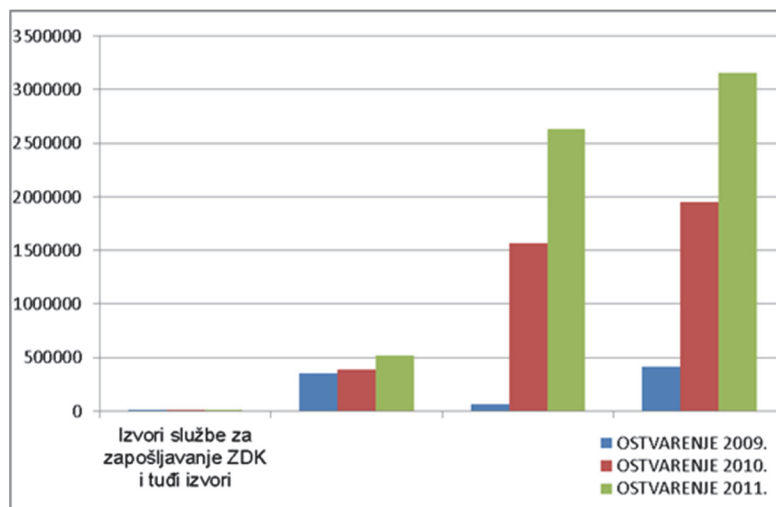
Izvor: www.zdk.ba, Izvještaj o izvršenju budžeta ZDK za 2010., 2011. (Prilagođeno)

Finansiranje nezaposlenih osoba u ZDK vršeno je na osnovu Programa tržišta rada koje je usvojio Upravni odbor službe za zapošljavanje ZDK. Izvori finansiranja zapošljavanja su grantovi: (1) Federalnog zavoda za zapošljavanje - FZZZ; (2) Budžeta ZDK; (3) Federalnog ministarstva rada i socijalne politike; i (4) Sredstva službe za zapošljavanje. Ukupno utrošena sredstva za poticaj zapošljavanja u periodu 2009. – 2011. iznosila su 5.519.713 KM, od čega se na sredstva službe za zapošljavanje ZDK odnosi 1.254.323 (23%) i na tuđe izvore 4.265.390 KM (77%). Ako posmatramo ostvarenja za sve tri godine, vidljivo je da su najveća izdvajanja zabilježena u 2011. godini u apsolutnom iznosu od 3.152.944 KM, što također predstavlja apsolutno povećanje u odnosu na 2010. godinu za 1.202.529 KM i u relativnom iznosu od 61%.

Tabela br. 3 : Pregled strukture izvora finansiranja zaposlenih u ZDK za period 2009. – 2011. (u KM)

R.br.	Opis izvora finansiranja	Ostvarenje 2009.	Ostvarenje 2010.	Ostvarenje 2011.	Ukupno ostvarenje 2009. - 2011.	INDEXI		Struktura kolone 6 (u %)
						5:3	5:4	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Izvori službe za zapošljavanje ZDK	353.592,00	383.474,00	517.257,00	1.254.323,00	146	135	23
2	Tuđi izvori	62.762,00	1.566.941,00	2.635.687,00	4.265.390,00	4.199	168	77
UKUPNO		416.354,00	1.950.415,00	3.152.944,00	5.519.713,00	757	162	100

Izvor: Finansijski izvještaj za 2010. i 2011. godinu, JU Služba za zapošljavanje ZDK, str. 37.
(Prilagođeno)

Grafikon 1: Pregled strukture izvora finansiranja zaposlenih u ZDK, 2009. – 2011.

Izvor: Proračun autora

Za finansiranje poticaja zapošljavanja služba ZDK je u 2011. godini finansijskim planom predviđela sredstva u apsolutnom iznosu od 3.551.805 KM gdje je realizirano ukupno 3.152.944 KM ili pak 88,87% finansijskog plana. Planirana sredstva su se odnosila na programe zapošljavanja prema već zaključenim ugovorima u 2010., kao i u 2011. godini. Programi su finansirani sredstvima Službe u iznosu od 507.783 KM i sredstvima Federalnog zavoda za zapošljavanje i Federalnog ministarstva rada u iznosu od 2.635.687 KM. Programi koje je provodila Služba ZDK u 2011. godini, najvećim dijelom se odnose na programe stručnog osposobljavanja u skladu sa Odlukom o sufinansiranju troškova stručnog osposobljavanja za samostalan rad bez zasnivanja radnog odnosa (volonterski rad). Ovu odluku je donio Upravni odbor 25.02. 2011. godine, a njom su odobrena vlastita novčana sredstva Službe za volonterski rad svih nezaposlenih osoba sa završenom višom i visokom stručnom spremom, te nezaposlenih osoba sa srednjom stručnom spremom medicinske struke i ostalih struka ove sprema ako je za njihovo osposobljavanje za samostalan rad propisan i obavezan stručni ispit, te kao takav predstavlja uslov za zasnivanje radnog odnosa za dato zanimanje za koje su se kandidati i školovali.¹

Kantonalna služba za zapošljavanje je u periodu: 2010. – 2011. godina, realizovala više poticajnih programa koji su se finansirali iz Budžeta Vlade Zeničko – dobojskog kantona, Budžeta Federalnog zavoda za zapošljavanje i Budžeta JU Službe za zapošljavanje ZDK po slijedećim programima: (1) Program poticaja zapošljavanja VSS pripravnika; (2) Program poticaja zapošljavanja mladih; (3) Program Mladi poduzetnik; (4) Program dokvalifikacije, prekvalifikacije i obuke; (5) Program zapošljavanja povratnika u 2010. godini; (6) Program Edukacijom do zaposlenja; (7) Program zapošljavanja i samozapošljavanja invalida; (8) Program zapošljavanja žena starijih od 30 godina, Program Piu Seser; (9) Program očuvanja postojeće uposlenosti i informatičke obuke i (10) Program volontera.² (tabela br.4.). Programom zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva u 2010. godini obuhvaćeno je 158 osoba zašto su planirana sredstva u apsolutnom iznosu od 848.700 KM. Također, programom samozapošljavanja žena u 2010. godini obuhvaćeno je 137 osoba gdje su planirana sredstva u ukupnom iznosu od 485.500 KM, a programom

¹ Sufinansiranje se vršilo na način da su poslodavci uplaćivali na račun Službe doprinos za osiguranje za slučaj povrede na radu ili pak profesionalnog oboljenja za svakog volontera u iznosu od 35% najniže plate u FBiH, te im je Služba kvartalno refundirala uplaćena sredstva na osnovu dokaza o izvršenoj uplati.

² U ukupnom broju zaposlenih u 2011. Godini isključeni su volonteri.

samozapošljavanja žena u 2011. godini obuhvaćeno je 146 osoba s ukupno planiranim sredstvima od 563.000 KM. Za ove programe Služba za zapošljavanje ZDK je sklopila Sporazume o finansiranju i realizaciji Programa sa Federalnim zavodom za zapošljavanje na osnovu kojih je provodila javni poziv, te vršila selekciju i vrednovanje pristiglih zahtjeva u skladu s kriterijima navedenim u sporazumu.

Vlada ZDK dana 30. decembra 2009. godine, donijela je odluku o odobravanju sredstava za implementaciju Programa sufinansiranja poticaja zapošljavanja VSS pripravnika u ukupnom iznosu od 540.000 KM za 100 pripravnika, gdje je doznaka sredstava vršena mjesečno u iznosu od približno 54.000 KM. Novčane subvencije poslodavcu iznosile su 450 KM mjesečno po jednom pripravniku za vremenski period od godine dana. Planom za 2010. godinu je bilo predviđeno zapošljavanje 100 pripravnika. Cilj datog programa je bio zaposliti mlade osobe sa VSS bez radnog iskustva, gdje je prednost prilikom zapošljavanja data pripravicima demobiliziranim borcima, te pripravicima do 30 godina starosti.

Tabela br. 5 : Program zapošljavanja pripravnika po biroima rada za period: 2009. – 2011.

BIRO RADA	2009.		2010.		2011.		2009. - 2011.		INDEKS 8:6 (%)
	Koris-nika	Iznos (KM)	Koris-nika	Iznos (KM)	Koris-nika	Iznos (KM)	Koris-nika	Iznos (KM)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Breza	-	-	5	21.120	5	5.880	10	27.000	28
Doboj Jug	-	-	2	7.635	2	3.165	4	10.800	41
Kakanj	1	658	10	38.568	10	15.130	21	54.356	39
Maglaj	-	-	7	30.243	7	6.978	14	37.221	23
Olovo	-	-	2	8.100	2	2.700	4	10.800	33
Tešanj	-	-	7	27.776	6	6.394	13	34.170	23
Usora	-	-	2	8.215	2	2.585	4	10.800	31
Vareš	-	-	2	8.550	2	2.250	4	10.800	26
Visoko	-	-	11	42.405	11	13.395	22	55.800	32
Zavidovići	2	1.045	7	27.768	7	9.606	16	38.419	35
Zenica	3	5.931	39	151.384	39	54.992	81	212.307	36
Žepče	-	-	4	18.000	4	3.600	8	21.600	20
Ukupno	6	7.634	98	389.764	97	126.675	201	524.073	33

Izvor: Finansijski izvještaji za period: 2009. – 2011. JU Služba za zapošljavanje ZDK, str. 38 – 4 (Prilagođeno)

Iz prethodne tabele se vidi da su novčana sredstva izdvojena za poticaj zapošljavanja VSS pripravnika u periodu 2009. – 2011. iznosila 524.073 KM, što po jednom korisniku za isti period iznosi 2.607 KM. Također se primjeti da su najveća izdvajanja novčanih sredstava po osnovu ovog programa zabilježena u 2010. godini, u iznosu od 389.764 KM, dok izdvajanja u 2011. godini bilježe tendenciju pada i to u apsolutnom iznosu od 263.089 KM i u relativnom iznosu od 67,50% u odnosu na 2010. g.

Tabela br. 4: Pregled broja zaposlenih i izdvajanja novčanih sredstava po raznim programima u ZDK za period 2010. – 2011.

Programi zapošljavanja*	2010	2011
Iznos (KM)	2.917.900	2.665.135
Broj zaposlenih	852	707
Iznos po zaposlenom	3.425	3.769

**Program poticaja zapošljavanja VSS pripravnika, program poticaja zapošljavanja mladih, program Mladi poduzetnik, program dokvalifikacije, prekvalifikacije i obuke, program zapošljavanja povratnika u 2010. g., program Edukacijom do zaposlenja, program zapošljavanja i samozapošljavanja invalida, program zapošljavanja žena starijih od 30 godina, program očuvanja postojeće uposlenosti i informatičke obuke i program volontera - 2010.*

Izvor: Izvještaj o radu Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice za 2010. – 2011. g. str. 12 (Prilagođeno)

Ako se uporede izdvajanja finansijskih sredstava u 2011. u odnosu na 2010. g., jasno se vidi da je došlo do tendencije pada, i to u apsolutnom iznosu od 252.765 KM i relativnom iznosu od 8,66%. Pored toga, treba imati u vidu i činjenicu da je u 2010. g. zaposleno 852 osobe a u 2011. g. 707 osoba, što je smanjenje za 17%.

Na temelju podataka iz prethodne tabele proizlazi da je potreban iznos po jednoj osobi koja se zapošljava putem programa zapošljavanja Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice, u prosječnom izrazu, 3.597 KM. Nadalje, na osnovu pregleda problema nezaposlenosti/ zapošljavanja u ZDK (odjeljak 2.1.2) predložena su dva pristupa u svrhu eliminisanja cikličnog nivoa nezaposlenosti i, djelomično, prirodnog nivoa nezaposlenosti:

- a) **Scenario - Eliminisanje cikličnog nivoa nezaposlenosti** u obimu od 3.832 lica, ili 2,8% tekuće stope nezaposlenosti,
- b) **Scenario – Umanjivanje prirodnog nivoa nezaposlenosti**
 - b.1) umanjivanje prirodnog nivoa nezaposlenosti u obimu od oko 4.000 lica (ili 5,5% tekućeg nivoa nezaposlenosti).
 - b.2) umanjivanje prirodnog nivoa nezaposlenosti u obimu od oko 6.000 lica (ili 8,8% tekućeg nivoa nezaposlenosti).

Tabela 5 – Pregled scenarija za programe zapošljavanja

	Scenario umanjivanja nezaposlenosti	Prema tekućoj stopi nezaposlenosti	Broj nezaposlenih za zapošljavanje	Iznos potreban za 1 osobu, na osnovu 2010. i 2011. g.	Ukupno (KM)
a	Eliminisanje cikličnog nivoa nezaposlenost	Smanjenje za $\approx 2,8\%$	3.850	3.597	13.848.450
b.1	Umanjenje prirodnog nivoa nezaposlenosti	Smanjenje za $\approx 5,5\%$	4.000	3.597	14.388.000
b.2	Umanjenje prirodnog nivoa nezaposlenosti	Smanjenje za $\approx 8,8\%$	6.000	3.597	21.582.000
Ukupno: a + b.1		2,8%+5,5%=8,3%	7.850	3.597	28.236.450
Ukupno: a + b.2		2,8%+8,8%=11,6%	9.850	3.597	35.430.450

Izvor: izračun autora.

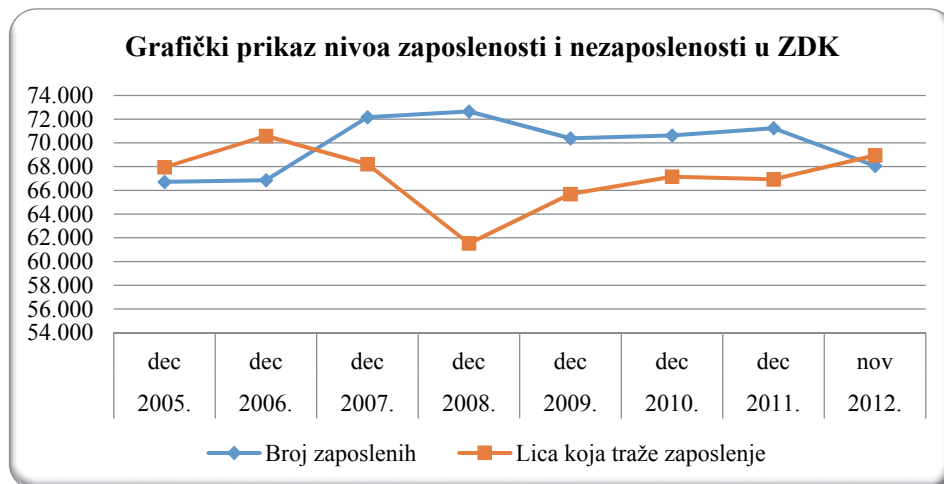
Na osnovu prethodne tabele može se uočiti da sredstva potrebna za eliminisanje cikličnog nivoa nezaposlenosti od 3.850 lica iznose 13.848.450 KM i da je za umanjivanje nivoa nezaposlenosti putem zapošljavanja nezaposlenih lica potrebno dodatnih 14.388.000 KM, odnosno 21.582.000 KM. Prema tome, osmišljavanjem programa, mjera i obezbjeđenjem sredstava u iznosu od 28.236.450 KM zaposlenost bi se mogla povećati za ukupno 7.850 lica, čime bi se nezaposlenost umanjila za 8,3% u odnosu na tekuću stopu registrovane nezaposlenosti. U nešto optimističnijem scenariju, obezbjeđenjem sredstava u iznosu od 35.430.450 zaposlenost bi mogla biti povećana za 9.850 lica, čime bi se stopa nezaposlenosti mogla umanjiti za 11,6% u odnosu na tekuću stopu registrovane nezaposlenosti.

Prilog 2.

Rezultati komparativnih analiza (ZDK/TK/KS/FBiH/BiH)

Najmanji broj registrovanih nezaposlenih lica u Zeničko-dobojskom kantonu je bio u 2008. godini, dok je istovremeno bilo i najveći broj registrovanih zaposlenih lica.

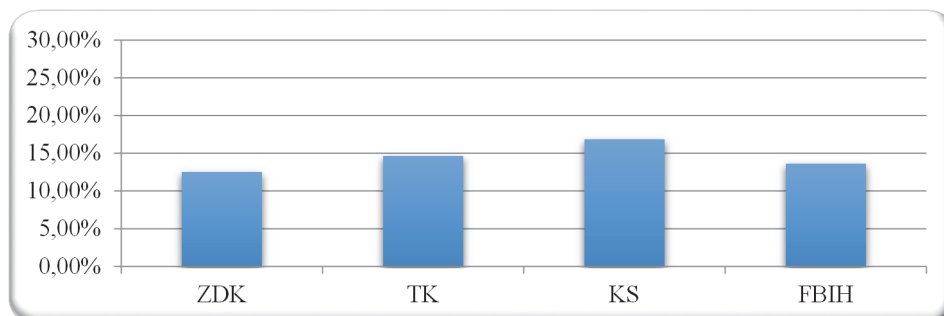
Grafikon 2.1. Nivo zaposlenosti i nezaposlenosti

Izvor: izračun autora prema podacima FBIH Zavoda za zapošljavanje, www.fzzz.ba (pristup: 23.01.2013.)

Nivo registrovanog broja zaposlenih i nezaposlenih lica je malo veći, odnosno približan nivou u 2005. godini.

Grafikon 2.2. Prikaz indeksa porasta broja nezaposlenih lica 2012/2008.

Izvor: izračun autora prema podacima FBIH Zavoda za zapošljavanje, www.fzzz.ba (pristup: 23.01.2013.)

Prema indeksnim pokazateljima porasta broja nezaposlenih lica, u 2012. godini u odnosu na 2008. godinu, vidljiv je relativno usklađen rast broja nezaposlenih lica u ZDK sa rastom broja nezaposlenih lica u Tuzlanskom kantonu, Kantonu Sarajevo i Federaciji Bosne i Hercegovine.

Tablica 2.1. Komparacija prirasta/(pada) broja zaposlenih u periodu 2009-2011.

Zaposlenost po područjima KD	2009.						2010.						2011.						Porast/ (smanjenje) broja zaposlenih			
	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	TK	KS	FBIH
Poljoprivreda	1.709	1.236	1.339	9.320	1.604	1.243	1.231	9.010	1.587	1.248	1.251	8.811	1.587	1.248	1.251	8.811	1.587	1.248	1.251	12	-88	-509
Ribarstvo	7	2	0	179		5	0	180	2	5	0	172	2	5	0	172	-5	3	0	3	0	-7
Vađenje ruda i kamena	5.006	8.002	133	15.049	4.875	7.094	201	14.649	4.922	7.578	204	14.294	4.922	7.578	204	14.294	-84	-424	71	-424	71	-755
Prerađivačka industrija	21.579	18.426	14.247	84.275	21.219	18.502	15.233	84.064	22.085	18.582	14.498	84.700	22.085	18.582	14.498	84.700	506	156	251	156	251	425
El. Energija, voda, gas	2.267	2.720	3.138	13.208	2.282	2.744	3.105	13.451	2.293	2.694	3.113	13.488	2.293	2.694	3.113	13.488	26	-26	-25	-26	-25	280
Gradvinarstvo	4.459	5.503	8.074	26.832	4.393	5.050	8.387	26.024	4.113	5.009	7.857	24.975	4.113	5.009	7.857	24.975	-346	-494	-217	-494	-217	-1.857
Trgovina, popravke	10.377	13.900	22.395	80.438	9.548	13.821	24.856	80.969	9.863	13.971	25.051	81.140	9.863	13.971	25.051	81.140	-514	71	2.656	71	2.656	702
Ugostiteljstvo	2.722	2.670	5.306	18.078	1.741	2.671	5.673	17.084	2.033	2.593	5.649	17.135	2.033	2.593	5.649	17.135	-689	-77	343	-77	343	-943
Prijevoz, skladištenje i veze	4.362	5.832	10.064	29.627	4.554	6.165	10.684	29.756	4.513	6.086	10.238	29.406	4.513	6.086	10.238	29.406	151	254	174	254	174	-221
Finansijsko posredovanje	972	1202	5.131	10.711	1027	1.390	5.673	11.040	989	1.429	5.628	10.879	989	1.429	5.628	10.879	17	227	497	227	497	168
Poslovanje nekretninama	1.868	2.225	7.649	17.905	2.069	2.664	8.962	18.232	2.104	2.802	9.388	19.194	2.104	2.802	9.388	19.194	236	577	1.739	577	1.739	1.289
Državna uprava, soc osiguranje isl.	4.437	5.234	13.633	38.138	4.429	5.239	14.086	46.873	4.496	5.289	14.340	47.532	4.496	5.289	14.340	47.532	59	55	707	55	707	9.394
Obrazovanje	6.011	7.143	9.180	36.453	6.053	7.342	9.183	37.324	6.192	7.574	9.637	38.653	6.192	7.574	9.637	38.653	181	431	457	431	457	2.200
Zdravstveni i socijalni rad	3.853	5.733	9.029	28.850	3.923	5.791	9.049	29.235	4.006	5.920	9.132	29.830	4.006	5.920	9.132	29.830	153	187	103	187	103	980
Komunalne i uslužne djelatnosti	1.278	1.797	7.470	16.999	1.208	1.901	7.692	17.199	1.296	1.995	7.803	17.150	1.296	1.995	7.803	17.150	18	198	333	198	333	151
Ostalo	1	257	2.744	3.439	499	204	2.531	3.859	432	171	2.279	3.388	432	171	2.279	3.388	431	-86	-465	-86	-465	-51
Ukupno	70.907	81.882	119.532	429.501	69.424	81.826	126.546	438.949	70.926	82.946	126.068	440.747	70.926	82.946	126.068	440.747	19	1064	6536	1064	6536	11246

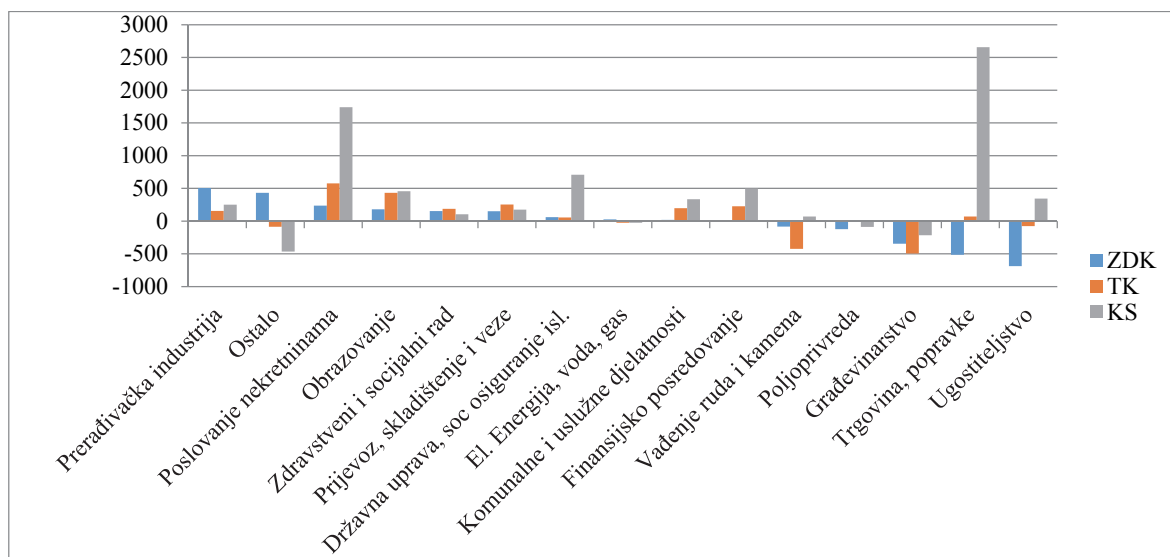
Izvor: izračun autora prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, <http://www.fzs.ba/>

Tablica 2.1. Komparacija prirasta/(pada) broja zaposlenih prema područjima KD, 2009-2011.

Zaposlenost po područjima KD	ZDK	TK	KS	FBIH
Ukupno	19	1064	6536	11246
Prerađivačka industrija	506	156	251	425
Ostalo	431	-86	-465	-51
Poslovanje nekretninama	236	577	1739	1289
Obrazovanje	181	431	457	2200
Zdravstveni i socijalni rad	153	187	103	980
Prijevoz, skladištenje i veze	151	254	174	-221
Državna uprava, soc osiguranje isl.	59	55	707	9394
El. Energija, voda, gas	26	-26	-25	280
Komunalne i uslužne djelatnosti	18	198	333	151
Finansijsko posredovanje	17	227	497	168
Ribarstvo	-5	3	0	-7
Vađenje ruda i kamena	-84	-424	71	-755
Poljoprivreda	-122	12	-88	-509
Građevinarstvo	-346	-494	-217	-1857
Trgovina, popravke	-514	71	2656	702
Ugostiteljstvo	-689	-77	343	-943

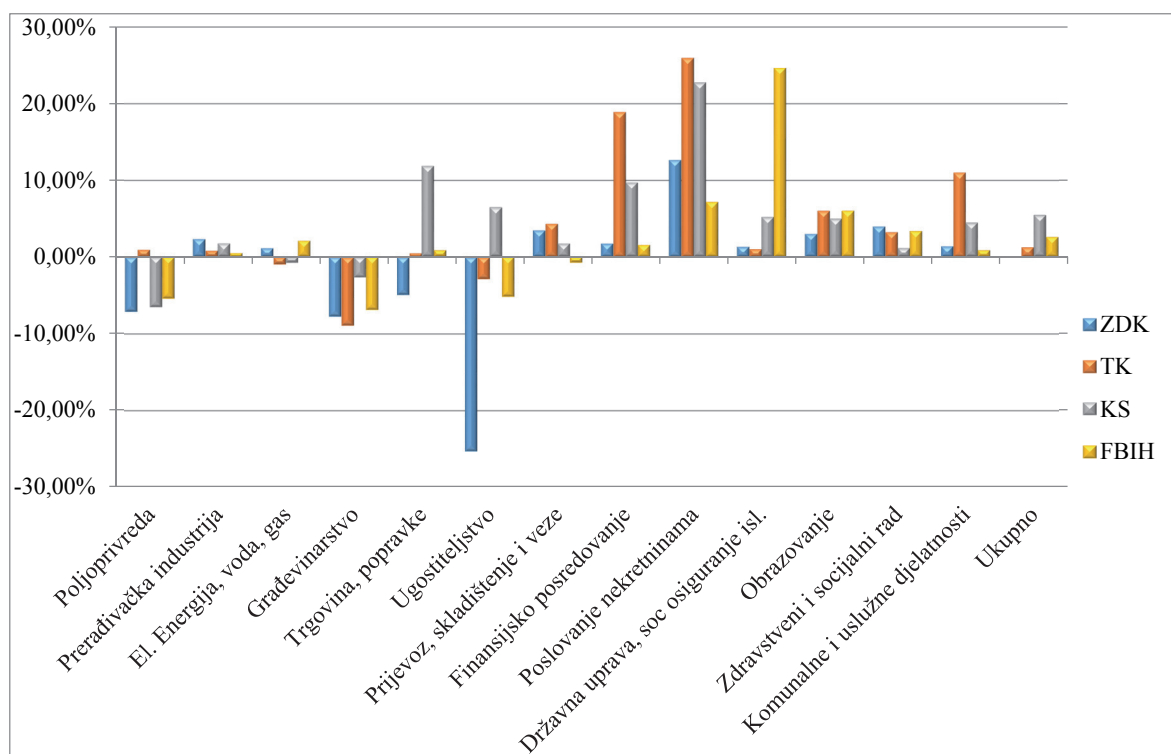
Izvor: izračun autora prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, <http://www.fzs.ba/>

Iz ovih komparacija se vidi da je Zeničko-dobojski kanton u 2011. godini, u odnosu na 2009., imao najveći pad broja zaposlenih u ugostiteljstvu, a najveći porast broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji. Može se primjetiti da je ukupan broj zaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu skoro isti u 2011. godini u odnosu na 2009. godinu, jer je bio porast svega 19 zaposlenih, dok je u Tuzlanskom kantonu bio porast od 1.064 zaposlena, Kantonu Sarajevo porast od 6.536 zaposlena, a u FBiH porast 11.246 zaposlena.

Grafikon 2.3. Komparacija prorasta/(pada) broja zaposlenih 2011/2009. prema područjima KD

Izvor: izračun autora prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, <http://www.fzs.ba/>

Komparacijom pomenih kantona, može se vidjeti da je najveći porast broja zaposlenih je bio u Kantonu Sarajevo u djelatnosti trgovine i popravki od 2.656 zaposlenih, dok je najveći pad bio u ugostiteljstvu u Zeničko-dobojskom kantonu od 689 zaposlenih.

Grafikon 2.3. Komparacija indeksa prirasta/(pada) zaposlenih 2011/2009.

Izvor: izračun autora prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, <http://www.fzs.ba/>

Posmatrajući odnos tercijalnog / javnog sektora i realnog sektora vidljivo je da u ZDK u periodu 2009.-2011. godine porastao broj zaposlenih u javnom sektoru 437, a u realnom sektoru se smanjila zaposlenost za 419. Posmatrano u istom periodu u TK je zabilježen rast zaposlenih za 845 u javnom sektoru, kao i povećanje realnog sektora za 219 radnih mjesta. U Kantonu Sarajevo je malo povoljniji odnos gdje je zabilježen rast zaposlenih 1.575 u javnom sektoru, i povećanje realnog sektora za 4.961 radno mjesto. Federacija BiH ima dosta nepovoljnije stanje gdje je vidljiv rast javnog sektora za 13.005 radnih mjesta, a pad realnog sektora za 1.759 radnih mjesta.

Tablica 2.2. Prikaz nominalnog povećanja/(smanjenja) broja ugovora o radu, 2009. - 2012.

Period	Prijavljenih usljed prestanka radnog odnosa				Brisano sa evidencije zbog zaposlenja				Povećanje/(smanjenje) broja ugovora o radu			
	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH
2009.	10869	11901	14435	53433	6565	11267	11462	45027	-4304	-634	-2973	-8406
2010.	8917	11926	14089	49502	8592	12082	11668	48175	-325	156	-2421	-1327
2011.	8751	12604	14057	51997	10124	12267	12946	53362	1373	-337	-1111	1365
2012.	10663	12942	15260	58141	9868	12366	11745	51766	-795	-576	-3515	-6375
Prema evidenciji FZZZ smanjenje broja ugovora o radu za period 2009.-2012.									-4051	-1391	-10020	-14743

Izvor: izračun autora prema podacima FBIH Zavoda za zapošljavanje, www.fzzz.ba
(pristup: 23.01.2013.)

Prema evidenciji Federalnog zavoda za zapošljavanje, u ZDK neto gubitak radnih mjesta u 2009. godini je bio 4.304, dok posmatrano za period 2009.-2012. godina ukupno smanjenje radnih mjesta je 4.051. Neto gubitak radnih mjesta u Tuzlanskom kantonu je za isti period 1.391, u Kantonu Sarajevo 10.020 radnih mjesta, a u Federaciji BiH 14.743 radna mjesta. Iz ovog je vidljivo da evidencija Federalnog zavoda za zapošljavanje, nije usklađena sa evidencijom Federalnog zavoda za statistiku koji podatke o

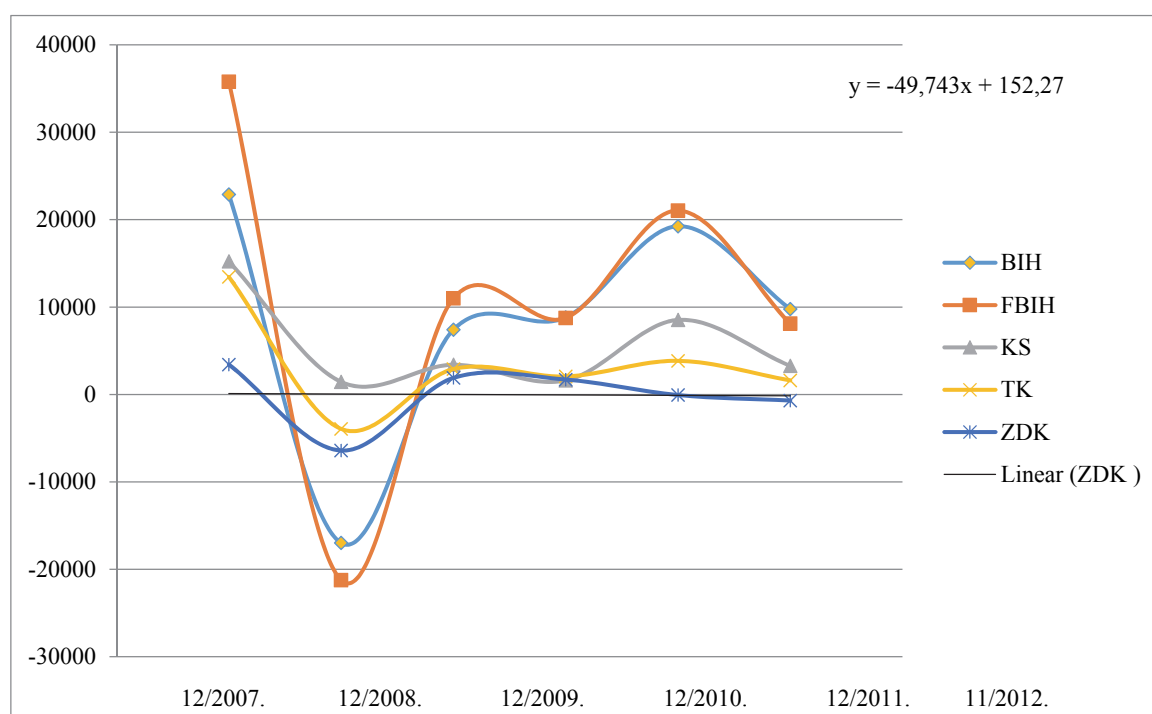
zaposlenim preuzima od Porezne uprave. Moguće je zaključiti da broj zaposlenih sa evidencije Federalnog zavoda za zapošljavanje ne odgovara prirastu/padu broja stvarno zaposlenih, prema podacima Porezne uprave.

Tablica 2.3. Komparacija povećanja/smanjenja aktivnog tržišta rada

	BIH	FBIH	KS	TK	ZDK
12/2007.	22880	35777	15223	13451	3426
12/2008.	-16982	-21236	1443	-3932	-6408
12/2009.	7415	11000	3404	2917	1898
12/2010.	8827	8753	1606	2068	1706
12/2011.	19247	21036	8530	3851	-61
11/2012.	9780	8104	3270	1613	-692

Izvor: izračun autora prema podacima <http://arz.gov.ba> za BIH i <http://fzzz.ba> za FBiH za kantone

Grafikon 2.4. Komparacija povećanja/smanjenja aktivnog tržišta rada

Izvor: izračun autora

Iz prethodne komparacije se primjeti da Zeničko-dobojski kanton, u poređenju apsolutnog povećanja/smanjenja aktivnog tržišta rada nije imao velike oscilacije. Jasno se vidi da oscilacije na nivou BiH je istovjetno pratila FBiH, kao i relativno slično Tuzlanski kanton. Kanton Sarajevo se ističe obzirom da nije u ovom kantonu bilo zabilježeno smanjenje aktivnog tržišta rada.

Tablica 2.3. Komparativni prikaz strukture nezaposlenih po kvalifikaciji i spolu, nov. 2012.

	VSS		VŠS		SSS		KV i VKV		PKV		NKV i NSS		UKUPNO NEZAPOSLENIH		
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	% Žena od ukupno
BIH	33702	21813	7499	4677	13970	83718	193726	77381	12980	5627	159946	83907	547823	277123	50,59%
	6,15%	7,87%	1,37%	1,69%	25,55%	30,21%	35,36%	27,92%	2,37%	2,03%	29,20%	30,28%	100%	100%	
FBiH	22180	14682	5146	3328	95154	56859	132848	54009	8454	2973	119241	65554	383023	197405	51,54%
	5,79%	7,44%	1,34%	1,69%	24,84%	28,80%	34,68%	27,36%	2,21%	1,51%	31,13%	33,21%	100%	100%	
KS	7848	5329	881	568	21272	13306	20392	9175	452	225	22030	15049	72875	43652	59,90%
	10,77%	12,21%	1,21%	1,30%	29,19%	30,48%	27,98%	21,02%	0,62%	0,52%	30,23%	34,47%	100%	100%	
TK	4998	3294	541	332	25355	15280	33723	13637	2022	668	31166	16724	97805	49935	51,06%
	5,11%	6,60%	0,55%	0,66%	25,92%	30,60%	34,48%	27,31%	2,07%	1,34%	31,87%	33,49%	100%	100%	
ZDK	2726	1772	438	291	14309	8604	27812	11059	2379	678	21280	11718	68944	34122	49,49%
	3,95%	5,19%	0,64%	0,85%	20,75%	25,22%	40,34%	32,41%	3,45%	1,99%	30,87%	34,34%	100%	100%	

Izvor: izračun autora prema podacima Bilten 11/12 Federalnog zavoda za zapošljavanje (<http://www.fzzz.ba>) i Priopćenje No.11/IV Agencije za statistiku BiH (<http://www.bhas.ba>), pristupljeno 24.1.2013. godine

Ukoliko posmatramo osobe prema kvalifikaciji, u Zeničko-dobojskom kantonu najmanji procenat nezaposlenih, tačnije od ukupno zaposlenih 3,95%, odnosno od ukupno nezaposlenih žena 5,19%, ima VSS prema komparaciji sa BiH, FBiH, Kantonom Sarajevo i Tuzlanskim kantonom. Također, primjetno je da 40,34% nezaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu ima kvalifikaciju KV, a 34,34% nezaposlenih žena čine NKV i NSS, što nije toliko različito od ostalih uključenih u komparaciju.

Iz ove komparacije se može zaključiti da u Zeničko-dobojskom kantonu je relativno mali udio nezaposlenih koji imaju kvalifikaciju VSS, VŠS i SSS.

U sljedećoj komparaciji se vidi da je u Zeničko-dobojskom kantonu stopa aktivnosti daleko manja nego u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH, dok je u Tuzlanskom kantonu ova stopa malo niža od stope u Zeničko-dobojskom kantonu.

Tablica 2.4. Komparativni prikaz stope aktivnosti

	Prosječan broj evidentiranih zaposlenih				Procjena radno sposobnog stanovništva (15-64 godine)				Stopa aktivnosti: broj zaposlenih / radno sposobno stanovništvo			
	FBIH	KS	TK	ZDK	FBIH	KS	TK	ZDK	FBIH	KS	TK	ZDK
2006.	392865	97134	72278	66576	Nema procjene.	279137	341797	275857		34,80%	21,15%	24,13%
2007.	423440	115569	81300	72383		280884	342172	276001		41,14%	23,76%	26,23%
2008.	431131	119881	82497	72648		282373	342839	275371	27,29%	42,45%	24,06%	26,38%
2009.	426197	119461	81875	70386	1579827	283943	343338	275219	26,98%	42,07%	23,85%	25,57%
2010.	424598	118459	81156	70628	1586708	292544	343665	274907	26,76%	40,49%	23,61%	25,69%
2011.	439473	126054	81850	70789	1590071	294151	345852	275167	27,64%	42,85%	23,67%	25,73%
2012.	435644	126148	80368	67816	1606574	298702	350253	278328	27,12%	42,23%	22,95%	24,37%

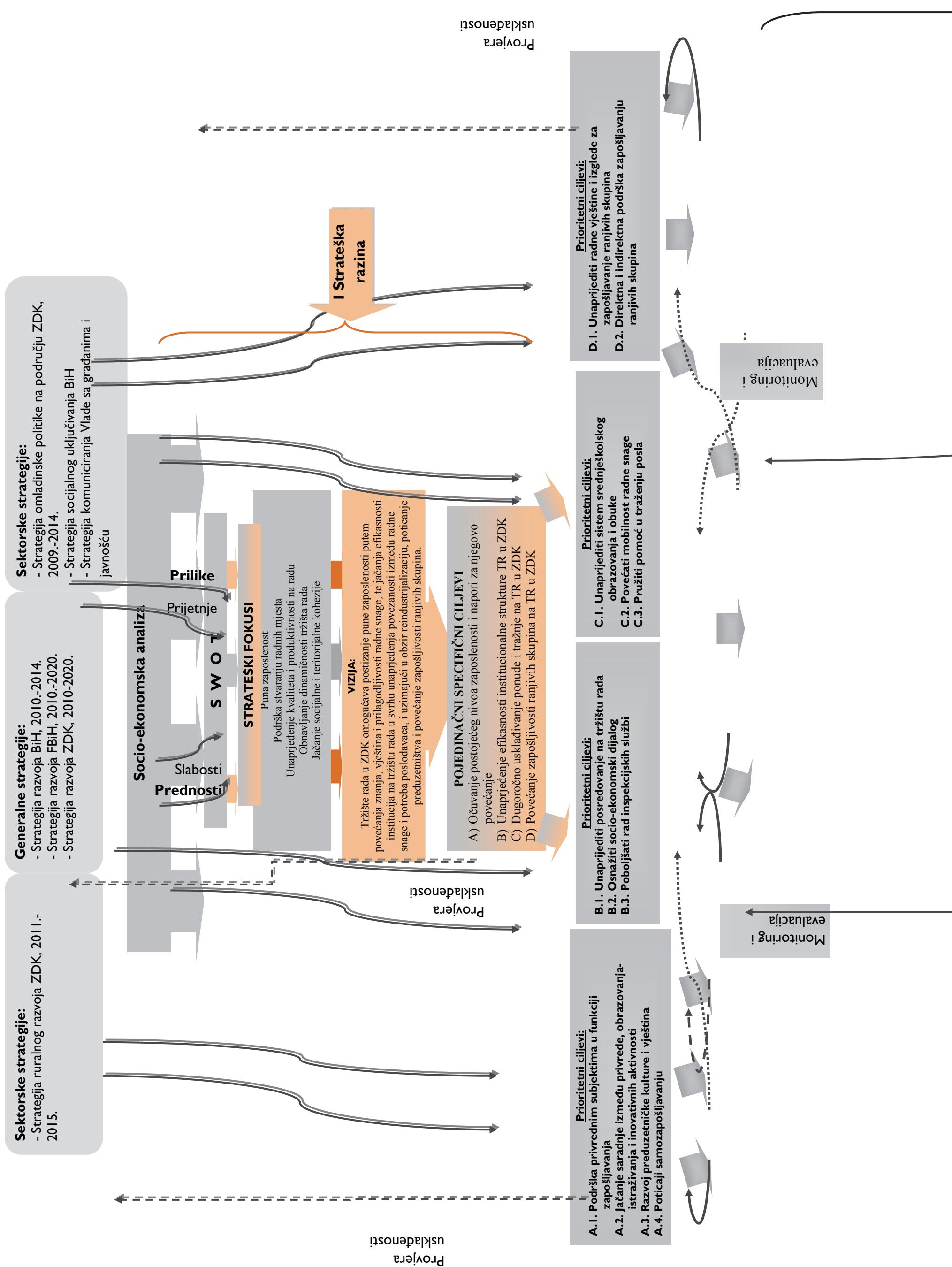
Izvor: izračun autora prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, <http://www.fzs.ba/>

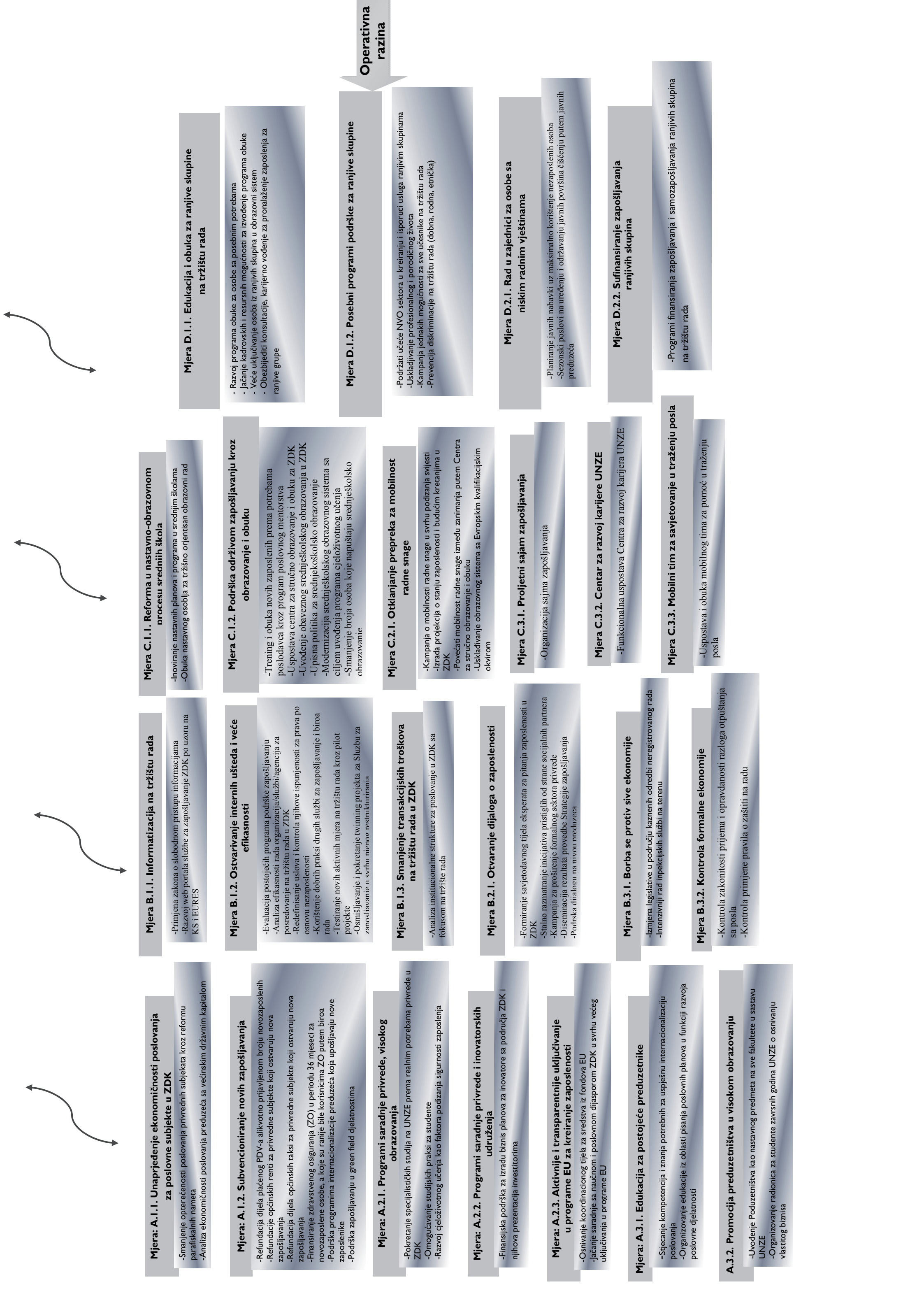
U sljedećoj tabeli će biti prikazana komparacija stanja socijalnih ustanova iz koje se može vidjeti da je povećan broj zaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu u odnosu na 2005. godinu za 26%.

Tablica 2.5. Komparativni prikaz stanja socijalne zaštite

	Broj centara za socijalni rad				Ukupno zaposlenih				Broj slučajeva obrađenih u centru				Broj intervencija pruženih u centru			
	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH	ZDK	TK	KS	FBIH
2011.	Ukupno	11	13	9	72	130	139	131	714	65146	59876	33948	254855	73550	79042	137012
	Žene					90	97	98	515	33494	32819	16339	130565	38393	47936	65503
	% Žena					69%	70%	75%	72%	51%	55%	48%	51%	52%	61%	48%
2010.	Ukupno	11	13	9	72	134	142	132	733	60450	57471	44310	250770	76610	68396	164918
	Žene					90	97	108	550	28833	32362	20664	130701	41422	39111	76539
	% Žena					67%	68%	82%	75%	48%	56%	47%	52%	54%	57%	46%
2009.	Ukupno	11	13	9		129	130	131		58452	60696	51027		83298	68.873	188504
	Žene									27742	31089	24569		41337	36592	90725
	% Žena									47%	51%	48%		50%	53%	48%
2008.	Ukupno	11	13	9		118	127	132		51677	66314	33076		70513	55890	152336
	Žene									25872	35937	16567		34801	32600	55665
	% Žena									50%	54%	50%		49%	58%	37%
2007.	Ukupno	11	13	9		121	122	132		52792	60328	42679		77762	46851	144940
	Žene									26977	29832	18298		37822	25803	51235
	% Žena									51%	49%	43%		49%	55%	35%
2006.	Ukupno	11	13	9		103	118	111		71985	59110	50716		100693	48970	117743
	Žene									35172	36991	19639		42796	22889	43752
	% Žena									49%	63%	39%		43%	47%	37%
2005.	Ukupno	11	13	9		103	118	115		72261	41764	40300		71895	31339	88769
	Žene									36077	23749	16894		35625	18140	35884
	% Žena									50%	57%	42%		50%	58%	40%

Prilog 3. Sistemska uvezanost, upravljanje i održivost; uzroci, posljedice, ciljevi i intervencije u Strategiji zapošljavanja Zeničko-dobojskog kantona, 2013.-2017.

A.3.3. Promocija poduzetništva u srednjem obrazovanju	
	-Uvođenje Poduzetništva kao obaveznog predmeta u srednjim stručnim školama -Obuka nastavnog osoblja ekonomske grupe predmeta
A.4.1. Osiguranje dijela rizika za nove poslovne poduhvate	
	-Izdavanje garancija ZDK za povećanje kvote bankrota u iznosu od 30% osnivačkog kapitala (najviše do 15.000 KM) za novoosnovane poslovne subjekte -Finansiranje osnovnog kapitala (do 2.000 KM) i doprinosa za lica ovlaštena za zastupanje nov osnovanih poslovnih subjekata u periodu od dvije godine
A.4.2. Program poduzetničke obuke za kategorije dugoročno nezaposlenih lica	
	-Obuka zainteresovanih dugoročno nezaposlenih lica za osnivanje i vođenje mikro biznisa
A.4.3. Program promocije samozapošljavanja kao načina zapošljavanja	
	-Promocija samozapošljavanja kao načina zapošljavanja stanovnika

Prilog 4 - Logički radni okvir

Struktura Strategije zapošljavanja		Objektivno provjerljivi indikatori	Načini provjere	Bitne pretpostavke i rizici
Specifični ciljevi:		Do 2018:	-izvještaj Službe za zapošljavanje ZDK -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	
A) Očuvati postojeći nivo zaposlenosti u ZDK i uložiti napore za njegovo povećanje		- eliminisati cikličnu nezaposlenost u iznosu od 3.850 osoba		
B) Unaprijediti efikasnost institucionalne strukture na tržištu rada ZDK		- smanjiti prirodni nivo nezaposlenosti za 4.000 lica		
C) Dugoročno usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada ZDK		- zaposliti 30% lica iz skupine ranjivih osoba na tržištu rada		
D) Povećanje zapošljivosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK				
Rezultati i ishodi:				
Prema Okviru za monitoring rezultata (Dodatak 1)				
Aktivnosti:				
A.1.1.1. Smanjenje opterećenosti poslovanja privrednih subjekata kroz reformu para-fiskalnih nameta		-Raspored fiskalnog opterećenja po iskazanom prihodu	-Godišnji izvještaj o poslovanju preduzeća	Saglasnost općinskih vijeća
A.1.1.2. Analiza ekonomičnosti poslovanja preduzeća u ZDK sa većinskim državnim kapitalom		-Poslovni rezultati preduzeća u većinskom državnom vlasništvu	-informacija o stanju privrede na teritoriji ZDK	-otežano provođenje izmjena postojeće pravne regulative,
A.1.1.3. Fleksibilizacija radnih odnosa		-broj lica registrovanih na evidenciji SZZ	-mjesečni/godišnji izvještaj SZZ	Općine nisu voljne dati saglasnost o refundiranju dijela plaćenih renti za novoizgrađene objekte.
A.1.2.1. Refundacija dijela plaćenog PDV-a alikvotno prijavljenom broju novozaposlenih		-Broj predanih zahtjeva za refundacijom	-izvještaj Min. za rad, soc. politiku	Popisivanje sporazuma partnera o refundaciji troškova zdravstvenog osiguranja
A.1.2.2. Refundacije općinskih renti za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja		-Broj zahtjeva za refundacijom	-izvještaji općina	Razvijen program internacionalizacije od strane resornog ministarstva
A.1.2.3. Refundacija dijela općinskih taksi za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja		-Broj podnesenih zahtjeva za refundaciju općinskih taksi	-izvještaji općina	Uspostavljen plan saradnje UNZE i privrede
A.1.2.4. Finansiranje zdravstvenog osiguranja (ZO) u periodu 36 mjeseci za novozaposlene osobe, a koje su ranije bile korisnicima ZO putem biroa		-Broj novoprijavljenih zaposlenih sa evidencije nezaposlenih	-izvještaj Službe za zapošljavanje	Nezainteresovanost privrednih subjekata
A.1.2.5. Podrška programima internacionalizacije preduzeća koja upošljavaju nove zaposle-nike		-broj privrednih subjekata izvoznika iz ZDK	-izvještaj resornog ministarstva	
A.1.2.6. Podrška zapošljavanju u green field djelatnostima,		-visina uloženi sredstava	-izvještaj Min. za privredu ZDK	
A.2.1.1. Pokretanje specijalističkih studija na UNZE prema realnim potrebama privrede u ZDK		-broj specijalističkih studija na UNZE na temelju iskazanih potreba privrede	-godišnji izvještaj UNZE	
A.2.1.2. Omogućavanje studijskih praksi za studente				

A.2.1.3. Razvoj cjeloživotnog učenja kao faktora podizanja sigurnosti zaposlenja A.2.2.1. Finansijska podrška za izradu biznis planova za inovatore sa područja ZDK i njihova prezentacija investitorima A.2.3.1. Osnivanje koordinacionog tijela za sredstva iz fondova EU A.2.3.2. Jačanje saradnje sa naučnom i poslovnom dijasporom ZDK u svrhu većeg uključivanja u programe EU A.3.1.1. Stjecanje kompetencija i znanja potrebnih za uspješnu internacionalizaciju poslovanja A.3.1.2. Organizovanje edukacije iz oblasti pisanja poslovnih planova u funkciji razvoja poslovne djelatnosti A.3.2.1. Uvođenje Poduzetništva kao nastavnog predmeta na sve fakultete u sastavu UNZE A.3.2.2. Organizovanje radionica za studente završnih godina UNZE o osnivanju vlastitog biznisa A.3.3.1. Uvođenje Poduzetništva kao obaveznog predmeta u srednjim stručnim školama A.3.3.2. Obuka nastavnog osoblja ekonomske grupe predmeta A.4.1.1. Izdavanje garancija ZDK za povećanje kvote bankrota u iznosu od 30% osnivačkog kapitala (najviše do 15.000 KM) za novoosnovane poslovne subjekte A.4.1.2. Finansiranje osnovnog kapitala (do 2.000 KM) i doprinosa za lica ovlaštena za zastupanje novosnovanih poslovnih subjekata u periodu od dvije godine A.4.2.1. Obuka zainteresovanih dugoročno nezaposlenih lica za osnivanje i vođenje mikro biznisa	-broj studijskih praksi -poboljšanje kvalifikacione strukture radne snage -porast broja MSP (osnovanih u saradnji sa inovatorima) u ZDK -broj uspješno podnesenih aplikacija - broj osoba zaposlenih u toku trajanja projekta i nakon njega -broj tematskih susreta sa predstavnicima dijaspore -broj poduzetnika/preduzeća u programu internacionalizacije -broj organizovanih radionica, seminara, edukacija -broj inoviranih nastavnih planova i programa na UNZE -broj radionica godišnje -broj izmijenjenih nastavnih planova u srednjim školama -broj educiranog nastavnog osoblja -Broj/indeks novoregistrovanih pravnih lica -broj novoosnovanih d.o.o. i obrta godišnje -broj osoba koje su pohađale obuku godišnje	-godišnji izvještaj UNZE -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za privredu -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Privredne komore - izvještaj Privredne komore -izvještaj Min. za privredu -godišnji izvještaj UNZE -godišnji izvještaj UNZE -izvještaj Ministarstva za obrazovanje i nauku -izvještaj Ministarstva za obrazovanje i nauku -izvještaj Službe za statistiku -općinske i sudske evidencije	-pasivnost korisnika Centra za cjeloživotno učenje -obezbijediti efikasnost u radu tog tijela budući da nijednom od njegovih članova, rad u tom tijelu ne predstavlja osnovnu djelatnost. -pasivnost i nedovoljna zainteresovanost privrednika -inertnost u provedbi -slab interes studenata -vlada ZDK nije voljna dijeliti poslovni rizik za poslovnim subjektima u Kantonu -skupština Vlade ZDK ne daje prioritet poticaju samozapošljavanja -nedovoljna informisanost ciljine grupe za obuku u osnivanju i vođenju mikro biznisa
--	---	--	--

A.4.3.1. Promocija samozapošljavanja kao načina zapošljavanja stanovnika B.1.1.1. Primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama B.1.1.2. Razvoj web portala službe za zapošljavanje B.1.2.1. Evaluacija postojećih programa podrške zapošljavanju B.1.2.2. Analiza efikasnosti rada organizacija/službi/agencija za posredovanje na tržištu rada u ZDK B.1.2.3. Redefinisanje uslova i kontrola njihove ispunjenosti za prava po osnovu nezaposlenosti B.1.2.4. Korištenje dobrih praksi drugih službi za zapošljavanje i biroa rada B.1.2.5. Testiranje novih aktivnih mjera na tržištu rada kroz pilot projekte B.1.2.6. Osmišljavanje i pokretanje twinning projekta za Službu za zapošljavanje u svrhu njenog restrukturiranja B.1.3.1. Analiza institucionalne strukture za poslovanje u ZDK sa fokusom na tržište rada B.2.1.1. Formiranje savjetodavnog tijela eksperata za pitanja zaposlenosti u ZDK B.2.1.2. Stalno razmatranje inicijativa pristiglih od strane socijalnih partnera B.2.1.3. Kampanja za proširenje formalnog sektora privrede B.2.1.4. Diseminacija rezultata provedbe Strategije zapošljavanja B.2.1.5. Podrška dijalogu na nivou preduzeća	-broj provedenih kampanja -broj objavljenih informacija -uspostavljen funkcionalan web portal -udio broja provedenih evalaucija u ukupnom broju projekata -izrađena analiza efikasnosti -broj dugoročno nezaposlenih osoba -broj objavljenih radnih posjeta drugim sličnim ustanovama u FBiH i BiH -udio pilotiranih projekata u ukupnom broju novih aktivnih mjera -dizajniran i proveden twinning projekat -rast BDP-a u ZDK -formirano funkcionalno savjetodavno tijelo -broj održanih sjednica i drugih oblika komunikacije -veći broj registrovanih privrednih subjekata -smanjenje veličine neformalnog sektora -broj objavljenih informacija o provedbi Strategije. -broj zaposlenih u preduzećima	-izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za privredu -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -Federalni zavod za statistiku -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Ministarstva privrede ZDK -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice	-nedovoljnost korištenja službe kao primarnog mjesta za uspostavljanje međusobnog kontakta -kapaciteti za provođenje aktivnosti vezanih za evalaucije sa strane Službe i Ministarstva -kašnjenje u izmjeni godišnjeg plana rada -nedovoljni kapaciteti Službe -poteškoće u ostvarivanju saradnje sa sličnim službama -ograničeni kapaciteti za provođenje aktivnosti vezanih za pilotiranje sa strane potencijalnih partnera -nalaženje adekvatnog partnera za twinning -potpuna uključenost socijalnih partnera u provedbu Strategije -kašnjenja u provođenju -smanjenje produktivnosti -dugotrajnost zakonske procedure za implementaciju mjere -obezbjedenje dovoljnih sredstava za rad inspekcija
---	---	--	---

B.3.1.1. Izmjena legislative u području kaznenih odredbi neregistrovanog rada B.3.1.2. Intenzivniji rad inspeksijskih službi na terenu B.3.2.1. Kontrola zakonitosti primanja i opravdanosti razloga otpuštanja sa posla B.3.2.2. Kontrola primjene pravila o zaštiti na radu C.1.1.1. Inoviranje nastavnih planova i programa u srednjim školama C.1.1.2. Obuka nastavnog osoblja za tržišno orijentisan obrazovni rad C.1.2.1. Trening i obuka novih zaposlenih prema potrebama poslodavca kroz program poslovnog mentorstva C.1.2.2. Uspostava centra za stručno obrazovanje i obuku C.1.2.3. Uvođenje obaveznog srednjoškolskog obrazovanja u ZDK C.1.2.4. Upisna politika za srednjoškolsko obrazovanje C.1.2.5. Modernizacija srednjoškolskog obrazovnog sistema sa ciljem uvođenja programa cjeloživotnog učenja C.1.2.6. Smanjenje broja osoba koje napuštaju srednjoškolsko obrazovanje C.2.1.1. Kampanja o mobilnosti radne snage u svrhu podizanja svijesti C.2.1.2. Izrada projekcija o stanju zaposlenosti i budućim kretanjima u ZDK C.2.1.3. Povećati mobilnost radne snage između zanimanja putem Centra za stručno obrazovanje i obuku C.2.1.4. Uskladjivanje obrazovnog sistema sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom	-prijedlog izmjena i dopune Zakona o radu -broj izvršenih inspeksijskih nadzora -broj poslodavaca s utvrđenom neregularnošću prilikom davanja otkaza -broj konkursa o slobodnim radnim mjestima -broj povreda na radu -broj inoviranih nastavnih planova i programa -broj održanih treninga i obuka -broj nastavnika učesnika na treninzima -50 treninga godišnje -750 obučanih novozaposlenih godišnje -broj zaposlenih -izmjena zakona o srednjoj školi u ZDK -izmjena upisne politike --moderniziran sistem srednjoškolskog obrazovanja u ZDK -broj djece koja napuštaju srednju školu, nakon provedbe aktivnosti -promjena prebivališta osoba u ZDK u dobi 19-64 -broj zaposlenih nakon završenog obrazovanja -broj osoba koje pohađaju i okončaju programe Centra	-izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -kantonalna uprava za inspeksijske poslove -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku ZDK -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku ZDK -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku ZDK -izvještaj MUP-a ZDK	-neadekvatan nadzor na tržištu rada u pogledu provođenja propisa o zaštiti na radu -nedostatak nastavnog osoblja -pravna lica ne prepoznaju značaj finansiranja edukacije -nedostatak finansijskih sredstava -spornost u provedbi procedura -nedovoljni implementacioni kapaciteti Službe za zapošljavanje -kašnjenje u zakonskim procedurama -nedovoljan odziv preduzeća i institucija -opšti pad tražnje za radom usljed krize
---	--	---	---

C.3.1.1. Organizacija sajma zapošljavanja C.3.2.1. Funkcionalna uspostava Centra za razvoj karijera UNZE C.3.3.1. Uspostava i obuka mobilnog tima za pomoć u traženju posla D.1.1.1. Razvoj programa obuke za osobe sa posebnim potrebama D.1.1.2. Jačanje kadrovskih i resursnih mogućnosti za izvođenje programa obuke D.1.1.3. Veće uključivanje osoba iz ranjivih skupina u obrazovni sistem D.1.1.4. Obezbijediti konsultacije, karijerno vođenje za pronalaženje zaposlenja za ranjive grupe D.1.2.1. Podržati učeće NVO sektora u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama D.1.2.2. Uskladjivanje profesionalnog i porodičnog života D.1.2.3. Kampanja jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu rada D.1.2.4. Prevencija diskriminacije na tržištu rada D.2.1.1. Planirati javne nabavke uz maksimalno korištenje nezaposlenih osoba D.2.1.2. Sezonski poslovi na uređenju i održavanju javnih površina čišćenju putem javnih preduzeća D.2.2.1. Programi finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja ranjivih skupina na tržištu rada	-broj kvalifikacija usklađenih sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom -broj zaposlenih neposrednim kontaktima na sajmu -uspostavljen centar za razvoj karijera UNZE -broj prijavljenih kandidata na poslove -provedena obuka tima -broj završenika obuke iz ranjivih skupina -broj završenika obuke -broj osoba iz ranjivih skupina uključenih u obrazovanje -broj održanih konsultacija i karijernih savjetovanja -broj realizovanih programa i projekata od strane NVO -veće učešće žena u radnoj snazi -broj prijavljenih na evidenciju SZZ, pripadnika ranjivih grupa -Broj osoba zaposlenih putem Službe -broj zaposlenih lica -broj lica korisnika direktne i indirektno pomoći	-izvještaj Služba za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za obrazovanje i nauku ZDK -izvještaj Min. privrede -izvještaj UNZE -izvještaj Služba za zapošljavanje -izvještaj Služba za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. obrazovanja i nauke -izvještaj službe za zapošljavanje -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice - izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice - izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice - izvještaj Min. za rad, soc. politiku i izbjeglice -izvještaj službe za zapošljavanje	-nezainteresovanost pripadnika ranjivih grupa za uključivanjem u neki od programa koje organizuje Služba za zapošljavanje, -neadekvatno provođenje mjere informisanja poslodavaca o mogućim beneficijama, kao i informisanja pripadnika ranjivih grupa -neadekvatan nadzor nad provođenjem izmijenjenih propisa u praksi -općine nisu voljne preuzeti obavezu provedbe javnih nabavki prema Uputstvu Kantona
--	---	--	--

Plan aktivnosti

Aktivnosti / projekti		Mjera	Veza sa strateškim ciljevima i prioritetima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika implementacije				
				2013	2014	2015	2016	2017
Smanjenje opterećenosti poslovanja privrednih subjekata kroz reformu parafiskalnih nameta	Analiza ekonomičnosti poslovanja preduzeća sa većinskim državnim kapitalom Fleksibilizacija radnih odnosa Refundacija dijela plaćenog PDV-a alikvotno prijavljenom broju novozaposlenih Refundacije općinskih renti za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja Refundacija dijela općinskih taksi za privredne subjekte koji ostvaruju nova zapošljavanja Finansiranje zdravstvenog osiguranja (ZO) u periodu 36 mjeseci za novozaposlene osobe, a koje su ranije bile korisnicima ZO putem biroa Podrška programima internacionalizacije preduzeća koja upošljavaju nove zaposlenike Podrška zapošljavanju u green field djelatnostima Pokretanje specijalističkih studija na UNZE prema realnim potrebama privrede u ZDK Omogućavanje studijskih praksi za studente Razvoj cjeloživotnog učenja kao faktora podizanja sigurnosti zaposlenja	A.1.1. Unaprjeđenje ekonomičnosti poslovanja za poslovne subjekte u ZDK						
		A.1.2. Subvencioniranje novih zapošljavanja	Strateški cilj: A) OČUVANJE POSTOJEĆEG NIVOA ZAPOSLENOSTI I NAPORI ZA NJEGOVO POVEĆANJE; Prioritet: A.1. PODRŠKA PRIVREDNIM SUBJEKTIMA U FUNKCIJI ZAPOSŁJAVANJA					
Finansijska podrška za izradu biznis planova za inovatore sa područja ZDK i njihova prezentacija investitorima	Osnivanje koordinacionog tijela za sredstva iz fondova EU Jačanje saradnje sa naučnom i poslovnom dijasporom ZDK u svrhu većeg uključivanja u programe EU Stjecanje kompetencija i znanja potrebnih za uspješnu internacionalizaciju poslovanja Organizovanje edukacije iz oblasti pisanja poslovnih planova u funkciji razvoja poslovne djelatnosti Uvođenje Poduzetništva kao nastavnog predmeta na sve fakultete u sastavu UNZE	A.2.1. Programi saradnje privrede, visokog obrazovanja	Strateški cilj: A) OČUVANJE POSTOJEĆEG NIVOA ZAPOSLENOSTI I NAPORI ZA NJEGOVO POVEĆANJE; Prioritet: A.2. JAČANJE SARADNJE IZMEĐU PRIVREDE, OBRAZOVANJA-ISTRAŽIVANJA I INOVATIVNIH AKTIVNOSTI					
		A.2.2. Programi saradnje privrede i inovatorskih udruženja						
		A.2.3. Aktivnije i transparentnije uključivanje u programe EU za kreiranje zaposlenosti						
		A.3.1. Edukacija za postojeće preduzetnike	Strateški cilj: A) OČUVANJE POSTOJEĆEG NIVOA ZAPOSLENOSTI I NAPORI ZA NJEGOVO POVEĆANJE;					
		A.3.2. Promocija preduzetništva u visokom obrazovanju						

Organizovanje radionica za studente završnih godina UNZE o osnivanju vlastitog biznisa	A.3.3. Promocija poduzetništva u srednjem obrazovanju	Prioritet: A.3. RAZVOJ PREDUZETNIČKE KULTURE I VJEŠTINA							
Uvođenje Poduzetništva kao obaveznog predmeta u srednjim stručnim školama									
Obuka nastavnog osoblja ekonomske grupe predmeta	A.4.1. Osiguranje dijela rizika za nove poslovne poduhvate	Strateški cilj: A) OČUVANJE POSTOJEĆEG NIVOA ZAPOSLENOSTI I NAPORI ZA NIEGOVO POVEĆANJE; Prioritet: A.4. POTICAJI SAMOZAPOSŁJAVANJU							
Izdavanje garancija ZDK za povećanje kvote bankrota u iznosu od 30% osnivačkog kapitala (najviše do 15.000 KM) za novoosnovane poslovne subjekte									
Finansiranje osnovnog kapitala (do 2.000 KM) i doprinosa za lica ovlaštena za zastupanje novosnovanih poslovnih subjekata u periodu od dvije godine	A.4.2. Program poduzetničke obuke za kategorije dugoročno nezaposlenih lica								
Obuka zainteresovanih dugoročno nezaposlenih lica za osnivanje mikro biznisa	A.4.3. Program promocije samozapošljavanja kao načina zapošljavanja								
Promocija samozapošljavanja kao načina zapošljavanja stanovnika	B.1.1. Informatizacija na tržištu rada	Strateški cilj: B) UNAPRIJEĐENJE EFIKASNOSTI INSTITUCIONALNE STRUKTURE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: B.1. UNAPRIJEĐITI POSREDOVANJE NA TRŽIŠTU RADA							
Primjena zakona o slobodnom pristupu informacijama									
Razvoj web portala službe za zapošljavanje ZDK po uzoru na KS i EURES	B.1.2. Ostvarivanje internih ušteda i veće efikasnosti								
Evaluacija postojećih programa podrške zapošljavanju									
Analiza efikasnosti rada organizacija/službi/agencija za posredovanje na tržištu rada u ZDK	B.1.3. Smanjenje transakcijskih troškova na tržištu rada u ZDK								
Redefinisanje uslova i kontrola njihove ispunjenosti za prava po osnovu nezaposlenosti									
Korišćenje dobrih praksi drugih službi za zapošljavanje i biroa rada	B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti	Strateški cilj: B) UNAPRIJEĐENJE EFIKASNOSTI INSTITUCIONALNE STRUKTURE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: B.2. OSNAŽITI SOCIO-EKONOMSKI DIALOG							
Testiranje novih aktivnih mjera na tržištu rada kroz pilot projekte									
Osmišljavanje i pokretanje twinning projekta za Službu za zapošljavanje u svrhu njenog restrukturiranja	B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti								
Analiza institucionalne strukture za poslovanje u ZDK sa fokusom na tržište rada									
Formiranje savjetodavnog tijela eksperata za pitanja zaposlenosti u ZDK	B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti								
Stalno razmatranje inicijativa pristiglih od strane socijalnih partnera									
Kampanja za proširenje formalnog sektora privrede	B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti								
Diseminacija rezultata provedbe Strategije zapošljavanja									
Podrška dijalogu na nivou preduzeća	B.2.1. Otvaranje dijaloga o zaposlenosti								

Izmjena legislative u području kaznenih odredbi neregistrovanog rada	B.3.1. Borba se protiv sive ekonomije	Strateški cilj: B) UNAPRIJEĐENJE EFIKASNOSTI INSTITUCIONALNE STRUKTURE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: B.3. POBOLJŠATI RAD INSPEKCIJSKIH SLUŽBI							
Intenzivniji rad inpekejskih službi na terenu									
Kontrola zakonitosti primanja i opravdanosti razloga otpuštanja sa posla	B.3.2. Kontrola formalne ekonomije								
Kontrola primjene pravila o zaštiti na radu									
Inoviranje nastavnih planova i programa u srednjim školama	C.1.1. Reforma u nastavno-obrazovnom procesu srednjih škola	Strateški cilj: C) DUGOROČNO USKLADIVANJE PONUDE I TRAŽNJE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: C.1. UNAPRIJEDITI SISTEM SREDNJEŠKOLSKOG OBRAZOVANJA I OBUKE							
Obuka nastavnog osoblja za tržišno orjentisan obrazovni rad									
Trening i obuka novih zaposlenih prema potrebama poslodavca kroz program poslovnog mentorstva	C.1.2. Podrška održivom zapošljavanju kroz obrazovanje i obuku								
Uspostava centra za stručno obrazovanje i obuku za FBiH									
Uvođenje obaveznog srednjoškolskog obrazovanja u ZDK									
Upisna politika za srednjoškolsko obrazovanje									
Modernizacija srednjoškolskog obrazovnog sistema sa ciljem uvođenja programa cjeloživotnog učenja									
Smanjenje broja osoba koje napuštaju srednjoškolsko obrazovanje									
Kampanja o mobilnosti radne snage u svrhu podizanja svijesti	C.2.1. Otklanjanje prepreka za mobilnost radne snage	Strateški cilj: C) DUGOROČNO USKLADIVANJE PONUDE I TRAŽNJE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: C.2. POVEĆATI MOBILNOST RADNE SNAGE							
Izrada projekcija o stanju zaposlenosti i budućim kretanjima u ZDK									
Povećati mobilnost radne snage između zanimanja putem Centra za stručno obrazovanje i obuku									
Usklađivanje obrazovnog sistema sa Evropskim kvalifikacijskim okvirom									
Organizacija sajma zapošljavanja	C.3.1. Proljetni sajam zapošljavanja	Strateški cilj:C) DUGOROČNO USKLADIVANJE PONUDE I TRAŽNJE NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: C.3. PRUŽITI POMOĆ U TRAŽENJU POSLA							
Funkcionalna uspostava Centra za razvoj karijera (od pilot programa do stalnog djelovanja)	C.3.2. Centar za razvoj karijere UNZE								
Uspostava mobilnog tima za pomoć u traženju posla	C.3.3. Mobilni tim za savjetovanje u traženju posla								
Razvoj programa obuke za osobe sa posebnim potrebama		Strateški cilj: D) POVEĆANJE ZAPOSILJIVOSTI RANJIVIH SKUPINA NA TRŽIŠTU RADA ZDK							
Jačanje kadrovskih i resursnih mogućnosti za izvođenje programa obuke									
Veće uključivanje osoba iz ranjivih skupina u obrazovni sistem									

Obezbijediti konsultacije, karijerno vođenje za pronalaženje zaposlenja za ranjive grupe	D.1.1.1. Edukacija i obuka za ranjive skupine na tržištu rada	Prioritet: D.1. UNAPRIJEDITI RADNE VJEŠTINE I IZGLEDE ZA ZAPOSŁJAVANJE RANJIVIH SKUPINA					
Podržati učeće NVO sektora u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama	D.1.2. Posebni programi podrške za ranjive skupine						
Uskladjivanje profesionalnog i porodičnog života							
Kampanja jednakih mogućnosti za sve učesnike na tržištu rada							
Prevenција diskriminacije na tržištu rada (dobna, rodna, etnička)							
Planiranje javnih nabavki uz maksimalno korištenje nezaposlenih osoba	D.2.1. Rad u zajednici za osobe sa niskim radnim vještinama	Strateški cilj: D) POVEĆANJE ZAPOSŁJIVOSTI RANJIVIH SKUPINA NA TRŽIŠTU RADA ZDK Prioritet: D.2. DIREKTNA I INDIRJEKTNA PODRŠKA ZAPOSŁJAVANJU RANJIVIH SKUPINA					
Sezonski poslovi na uređenju i održavanju javnih površina, čišćenju, putem javnih preduzeća							
Programi finansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja ranjivih skupina na tržištu rada							

Prilog 6. Monitoring i evaluacija

Strategija definiše pravce djelovanja dok je njena operacionalizacija predviđena kroz niz aktivnosti. U cilju realizacije potrebnih aktivnosti neophodno je alocirati ljudske i finansijske resurse. Također je potrebno uspostaviti sistem monitoringa i evaluacije izvršenja strategije kako bi interesni sudionici bili informisani o stepenu realizacije ciljeva strategije kao i pojedinačnih aktivnosti.

Monitoring je prema OECD/DAC definiran kao „...stalna funkcija koja koristi sistemsko prikupljanje podataka o određenim indikatorima da bi se menadžmentu i glavnim dionicima tekuće razvojne intervencije osigurali pokazatelji stepena napretka i ostvarenja ciljeva i napretka u upotrebi dodijeljenih sredstava.“ (OECD 2002, str 27-28). Dakle, monitoring se vrši tokom same implementacije aktivnosti, projekta ili programa dok evaluacija odgovara na pitanje „zašto“ je došlo do određene promjene u vrijednosti pokazatelja ili indikatora.

Postoje različiti tipovi monitoringa a oni koji su za nas posebno važni su monitoring implementacije i monitoring ostvarivanja rezultata. Naravno, ova dva tipa monitoringa su povezani i monitoring rezultata predstavlja svojevrsnu nadogradnju monitoringa implementacije.

Ono što karakteriše monitoring implementacije je praćenje procesa ponekad i administrativnog koji nam govori do koje faze implementacije je stigla određena aktivnost, primjerice, ako se radi o zakonu da li je u procesu usvajanja ili u nacrtu itd. Može se relativno jednostavno primijeniti na akcioni plan kroz deskriptivne mjere napretka u implementaciji tipa:

- nije u fazi realizacije
- u toku realizacije
- kompletirana aktivnost

Kod monitoringa rezultata potrebno je uzeti u obzir ranije definisane indikatore uspješnosti i pratiti razvoj istih tokom vremena. Ovaj tip monitoringa se može odnositi na nivoe:

- izlaznih rezultata (output)
- ishoda (outcome)
- uticaja (impact)

Ovakav tip monitoringa je uslovljen:

- dostupnošću i periodom objavljivanja statističkih podataka (ako se podaci prikupljaju iz izvještaja pripremljenih od strane statističkih institucija),
- dostupnošću administrativnih podataka ili
- izvršenjem (ukoliko su dostupna sredstva) direktnih terenskih mjerenja kroz ankete i sl.

Strategijom je predviđeno da monitoring bude interna aktivnost svakog od nosilaca aktivnosti i da rezultate monitoringa dostavlja Sekretarijatu odnosno tijelu koje će agregirati napredak po svim aktivnostima predviđenim za određeni period, te uz dodatak drugih indikatora pripremiti izvještaj za Vladu i interesne sudionike.

Evaluacija se može vršiti i eksterno i interno zavisno od ciljeva same evaluacije, preporuka u Strategiji zapošljavanja je da to bude eksterna ili vanjska evaluacija. Ovo je potpuno u skladu i sa dobrom praksom preporučenom u vodičima za monitoring i evaluaciju. (Insideout, 2005).

Ključna svrha monitoringa i izvještavanja je redovno praćenje napretka unaprijed definiranih pokazatelja strategije zapošljavanja, te načina i procesa implementacije akcionih planova, programa i politika, uz korištenje i kvalitativnih i kvantitativnih indikatora. Proces treba da obuhvata ključne aktere procesa implementacije i prikuplja informacije dobijene putem različitih administrativnih i statističkih izvora te samostalnih istraživanja.

Monitoring i izvještavanje omogućava Vladi i civilnom društvu učenje iz stečenih iskustava, stalno poboljšavanje javnih politika i alokacije resursa (materijalnih, finansijskih, ljudskih) kako bi se efikasnije ostvarivali planirani ciljevi. Monitoring i izvještavanje treba posmatrati kao proces koji ne vrši kontrolu nego omogućava dinamiku upravljanja ciklusom politika, daje objektivne kritičke poglede, identifikuje slabosti u implementaciji programa u smislu odabira instrumenata i procesa te osigurava odgovornost i podržava primjenu naučenih lekcija.

Monitoring napretka u realizaciji pojedinačnih aktivnosti Strategije zapošljavanja omogućava i praćenje ostvarivanja rezultata na višim nivoima odnosno na nivou prioriteta i specifičnih ciljeva strategije. Ovakav tip monitoringa pomaže u jasnijem viđenju doprinosa provedbe određene aktivnosti na pokazatelje na koje se ne može utjecati direktnim trošenjem novčanih sredstava. Ovde se radi o pokazateljima ishoda ili outcoma, kao i na nivou uticaja ili ciljeva same strategije.

Evaluacija je definirana na različite načine a Oxford engleski rječnik evaluaciju definira kao:

1. aktivnost ocjenjivanja ili vrednovanja (dobara, itd.), proračun ili izjava o vrijednosti;
2. aktivnost evaluiranja ili određivanja vrijednosti ili procjenu sile vjerovatnoće, dokaza itd.

Međutim ne postoji univerzalna saglasnost o samoj definiciji i Michael Scriven, jedan od osnivača moderne evaluacije, nedavno je primijetio da postoji gotovo šezdeset različitih termina koji se primjenjuju na jedan ili drugi kontekst. Ovo uključuje: prosuđivanje, ocjenjivanje, analizu, procjenu, kritiku, ispitivanje, gradiranje, inspekciju, donošenje suda, stopu, rangiranje, pregled, rezultat, studiju, test. (...) (Fitzpatrick, Sanders, i Worthen 2004, str. 5). Ove razlike nastaju na bazi različite svrhe i cilja evaluacije ili vremenske dimenzije u odnosu na projekat ili program, a ono što je važno je da većina definicija uključuje koncept prosuđivanja vrijednosti subjekta evaluacije.

Prema OECD/DAC-u, razvojna evaluacije glasi:

„Sistemska i objektivna procjena tekućeg ili završenog projekta, programa ili politike, njihovog dizajna, implementacije i rezultata. Cilj je odrediti relevantnost i ispunjenje ciljeva, razvojne efikasnosti, efektivnosti, utjecaja i održivosti. Evaluacija treba pružiti informacije koje su kredibilne i korisne, omogućavajući inkorporaciju naučenih lekcija u proces donošenja odluka korisnika i donatora.“ (Morra i Rist, 2012:27)

Prema Morra i Rist (2012:9-10). Evaluacija može služiti za različite svrhe i upotrebe a posebno:

- etičku svrhu: izvijestiti političke predstavnike o implementaciji i ostvarenim rezultatima;
- menadžersku svrhu: u cilju racionalnijeg rasporeda finansijskih i ljudskih resursa među „konkurentnim“ programima, poboljšati upravljanje programom, povećati koristi od programa;
- svrhu odlučivanja: pripreme analize za odluke o nastavku, prekidu ili preoblikovanju politike ili programa;
- svrhu obrazovanja i motivacije: pomoći edukaciju i motivirati javne agencije (Scientific and National Councils of Evaluation 1999).

Nadalje, različiti autori navode cijeli niz svrha u koje evaluacija može biti korištena a neke od njih su: ostvariti društveni boljitak, graditi i upravljati znanjem, promovirati dijalog među interesnim sudionicima, itd.

Također, evaluacije se mogu posmatrati iz više različitih aspekta razvoja od kojih su neki:

- projekti: jedna intervencija na jednoj lokaciji ili implementacija jednog projekta na nekoliko lokacija;
- programi: intervencija koja uključuje razne aktivnosti ili projekte koji imaju namjeru doprinijeti zajedničkom cilju;
- politike: standardi, smjernice ili pravila koja uspostavlja organizacija da regulira razvojne odluke;
- organizacije: više programa intervencije koje vrši organizacija;
- sektori: intervencije na području određene politike, kao što je obrazovanje, šumarstvo, poljoprivreda ili zdravstvo;
- teme: određena pitanja, često horizontalna, kao što je jednakost spolova ili globalna javna dobra;
- državna pomoć: napredak države u odnosu na plan, ukupni efekat pomoći i naučenih lekcija.

Linda i Ray (2012:9-10) smatraju da se evaluacije mogu dijeliti sa aspekta vremenskog pozicioniranja u odnosu na intervenciju i mogu biti formativne, sumativne ili prospektivne:

- Formativna- evaluacija načina na koji se implementira program, politika ili projekt Ova vrsta evaluacije se provodi tokom faze implementacije projekta ili programa. Formativne evaluacije se ponekad nazivaju evaluacije procesa, zato što se fokusiraju na operacije. Jedna vrsta formativne evaluacije je srednjoročna evaluacija ili evaluacija srednje tačke.
- Sumativna evaluacija: Evaluacija koja se provodi na kraju intervencije da se odredi stepen u kom su ostvareni željeni rezultati.
- Prospektivna evaluacija koja procjenjuje vjerovatne ishode predloženih projekata, programa ili politika.

Nezavisna evaluacija je obaveza za projekte finansirane iz EU sredstava i ovo je oblast koja pored većeg nivoa informiranosti i odgovornosti pomaže u povećanju apsorpcione moći i kao takva zasluŹuje posebnu paŹnju. U okviru implementacije Strategije zapošljavanja predviđeno je obavljanje dvije evaluacije:

- srednjoročne
- sumativne

Uprkos svim dobrim osobinama proces i metodi procjene utjecaja odnosno evaluacije u najvećoj mjeri nedostaju u Bosni i Hercegovini a tako i u kantonima. Razlozi za ovo su višestruki. Prije svega ne postoji dovoljno poznavanje svih koristi koje donosi evaluacija, zatim nedostatak političke svjesnosti o mogućnostima koje evaluacija otvara i na kraju nedostaje ljudskih kapaciteta koje bi značajno unaprijedili djelovanje u ovoj oblasti. Strategija zapošljavanja predviđa rad na dvije velike evaluacije koje bi ocijenile napredak u ostvarivanju ciljeva strategije ili nedostatak istog. Strategija također previđa evaluaciju pojedinačnih projekata što bi ZDK stavilo u društvo evropskih regiona daleko prije ostalih u pogledu odgovornosti prema javnim sredstvima i donošenju politika u skladu sa analizama i dokazima.

Predviđene evaluacije uz jasno definisan monitoring okvir, institucije u implementaciji i monitoring procesu i okvir indikatora predstavljaju značajan napredak u izvještavanju vlada i građana u ostvarivanju zacrtanih ciljeva. Trenutno u FBiH postoji oko 100 važećih strategija međutim na samo nekoliko se dosljedno provodi proces monitoringa i evaluacije, a još manje njih ima uspostavljene institucionalne i nadzorne mehanizme koji osiguravaju blagovremeno ažuriranje akcionih planova i uključenost različitih dionika iz društvene zajednice. U slučaju strategije zapošljavanja ovi mehanizmi su predviđeni i uz tijesnu saradnju sa tijelima Vlade ZDK očekuje se i provedba predviđenih aktivnosti.

Razvoj funkcije monitoringa i izvještavanja je ključan i obavezan u procesu integracija u EU kao i upravljanje EU predpristupnim i kasnije strukturnim fondovima (decentralizovano upravljanje EU pomoći). Strukturni fondovi su regulirani na način da su zemlje korisnici obavezne osigurati redovan monitoring, izvještavanje i evaluaciju za operacije koje se sufinansiraju putem ovih fondova. Evaluacija politika i programa predstavlja procjenu njihovog uticaja imajući u vidu različite kriterije poput relevantnosti, efikasnosti, efektivnosti i održivosti. Evaluacija se obično bazira na izvještajima monitoringa i može biti na nivou projekta, programa ili čak planova.

Uspostavljanjem ovog sistema implementacije, monitoringa i izvještavanja ove strategije jača se cjelokupni sistem planiranja u kantonu a takav sistem će biti od posebnog značaja u i procesu približavanja EU principima dobrog upravljanja i otvorenog metoda koordinacije (OMC).

OMC je ključni metod koordinacije razvoja gdje je potrebno imati uključenost šire zajednice u planiranje, jasno definisane institucije koje u različitim fazama strateškog i operativnog planiranja obezbjeđuju političku podršku za razvojne odluke, kao i one institucije koje obezbjeđuju tehničko-administrativni kapacitet za provođenje procesa.

Implementacija Strategije će zahtijevati usku suradnju različitih aktera i nadležno ministarstvo mora odigrati ključnu ulogu u ovome procesu. Ministarstvo je nosilac pripreme izvještaja kao i koordinacije aktivnosti vezanih za izvještavanje i evaluaciju. U isto vrijeme Ministarstvo je nadležno i za ažuriranje akcionih planova. Također, važno je obezbjeđiti tehničko-administrativni kapacitet institucije za operativnu provedbu monitoringa.

Pored toga, nužno je jačati saradnju sa statističkim službama i istovremeno ukazivati na potrebu razvoja novih statističkih mjerenja kao i konsolidaciju postojećih. Sistem indikatora monitoringa strategije će biti nadopunjavani razvojem statističkog sistema i povećanjem dostupnosti samih indikatora.

Sa druge strane implementatori aktivnosti i članovi Nadzornog tijela surađuju i koordiniraju aktivnosti sa Ministarstvom. Nadzorno ili konsultativno tijelo predviđeno ovo strategijom ima za ulogu:

- osiguravanja ulaznih informacija za pripremu Izvještaja za vladu
- doprinosa stvaranju, razvoju, programiranju i praćenju Strategije te angažiranju svih dostupnih resursa u korist provedbe iste;
- doprinosa pripremi projekata prihvatljivih za financiranje iz EU fondova i drugih sredstava.

Ovakav pristup usmjerava cjelokupno planiranje i praćenje u pravcu principa „dobrog upravljanja“. Ovakav mehanizam podrazumijeva da se u procesu treba osigurati da su predstavnici civilnog sektora, poslodavaca, socijalnih partnera uključeni i da preuzimaju i svoj dio odgovornosti.

Neophodno je osigurati da Strategija na odgovarajući način bude predstavljena u ključnim procesima planiranja javnih politika na godišnjoj osnovi i da aktivnosti predviđene akcionim planom budu uključene u planove rada Ministarstava i institucija nadležnih za sprovedbu.

Pitanje izvještavanja prema finansijskom aspektu realizacije pojedinih aktivnosti zahtijeva jaču saradnju sa Ministarstvom finansija. Pored ovog, neophodno je još jednom naglasiti da je i cjelokupna implementacija, gotovo u potpunosti, vezana za odluku Vlade i Ministarstva finansija u osiguranju potrebnih sredstava za provedbu.

Zaključno, može se kazati:

- teorija i praksa evaluacije i monitoringa su slabo razvijeni u BiH pa tako i u ZDK. Dokaz za to je činjenica da se većina aktuelnih strategija u BiH (i u ZDK) ne evaluira niti se sprovodi redovan monitoring, ili barem nije dostupan javnosti.
- Pitanje uspostave sistema monitoringa i evaluacije predstavlja izazov i mogućnost
- Izgradnja sistema monitoringa i evaluacije donosi veoma mnogo koristi, međutim u isto vrijeme zahtijeva i alokaciju resursa i vremena za razvoj.
- Većina ministarstava nije sklona provođenju evaluacije (posebno vanjske) svojih aktivnosti jer to vide kao potencijalnu opasnost. Potrebno je preduprijediti takav stav alokacijom resursa ili zaduživanjem posebnog tijela koje bi imalo obavezu sprovođenje evaluacije za svrhe učenja.